

Vergaderjaar 2008–2009

Tweede Kamer der Staten-Generaal

33 4 december 2008

33ste vergadering

IN DE TWEDE KAMER:

**Wonen, Wijken en
Integratie (begroting)**

**Liberalisering
postmarkt**

Groot project ehs

**Versoering Algemene
nabestaandenwet
(interpellatie)**

Razeb

Gebiedsgerichte bestemmingsheffing

Alfabetische inhoud

Gebiedsgerichte bestemmingsheffing

Tijdelijke regels voor experimenten met een gebiedsgerichte bestemmingsheffing ten behoeve van aanvullende activiteiten van samenwerkende ondernemers mede in het publiek belang (Experimentenwet BGV-zones) (31 430) **2917–2923**
Motie-Van Leeuwen over het niet financieren van regulier onderhoud uit de BGV-heffingen (31 430, nr. 20) **2919/2920**
Motie-Van Leeuwen over het actief betrekken van omwonenden in het voortraject van de planvorming (31 430, nr. 21) **2920**

Gegevensverstrekking schulden- en kredietregistratie

Wijziging van de Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens in verband met het mogelijk maken van systematische verstrekking van gegevens aan instellingen voor schulden- en kredietregistratie (31 563) (aangenomen) **2823**

Groot project ehs

Debat naar aanleiding van een algemeen overleg over de eerste voortgangsrapportage over het groot project ecologische hoofdstructuur **2823–2827**
Motie-Snijder-Hazelhoff/Atsma over prioriteit voor inrichting van nieuw verworven gebieden (30 825, nr. 19) **2824**
Motie-Van der Ham/Polderman over versnellen van de inrichting van nieuw verworven gronden (30 825, nr. 20) **2824**
Motie-Van der Ham c.s. over inzetten van de ruilgronden binnen de ehs (30 825, nr. 21) **2824/2825**
Motie-Ouwehand/Van der Ham over formuleren van concrete taakstellingen voor de midterm review (30 825, nr. 22) **2825**
Motie-Ouwehand/Van der Ham over jaarlijks afrekenbare tussendoelen voor de realisatie van de ehs (30 825, nr. 23) **2825**

Ingekomen stukken 2923–2926

Liberalisering postmarkt

Spoeeddebat over de liberalisering van de postmarkt **2903–2917**
Motie-Aptroot/Van der Ham over het gesprek van de regering met de sociale partners (30 536, nr. 83) **2914/2915**
Motie-Aptroot over het 40 weken per jaar op handelsmissie sturen van de staatssecretaris (30 536, nr. 84) **2915**
Motie-Gesthuizen over de wijze waarop de regering de postbedrijven wil houden aan het betalen van het wettelijk minimumloon (30 536, nr. 85) **2915**

Razeb

Debat naar aanleiding van een algemeen overleg over de Razeb **2889–2892**
Motie-Voordewind/Van Baalen over additionele veiligheidsmaatregelen (21 501-02, nr. 863) (aangenomen) **2890, 2892**
Motie-De Roon c.s. over de handelsrelatie tussen de EU en Pakistan (21 501-02, nr. 864) (verworpen) **2890, 2892**

Regeling van werkzaamheden 2842–2843

Transportraad

Motie-Vendrik over CO₂ als grondslag voor kilometerbeprijzing voor het vrachtverkeer (21 501-33, nr. 200) (verworpen) **2892**

Uitsluiten rechten en aanspraken

Wijziging van de Algemene Ouderdomswet, de Wet studiefinanciering 2000 en de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten in verband met het uitsluiten van het recht op ouderdomspensioen op grond van de Algemene Ouderdomswet, aanspraak op studiefinanciering voor uitwonenden op grond van de Wet studiefinanciering 2000 en aanspraak op tegemoetkoming voor uitwonenden op grond van de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten bij vrijheidsontneming (31 525) (aangenomen) **2823**

Versobering Algemene nabestaandenwet

Interpellatie-Kant over uitspraken over versobering van de Algemene nabestaandenwet **2827–2842**
Motie-Kant over afzien van een arbeids- en re-integratieverplichting na twee jaar (31 802, nr. 1) **2830**
Motie-Omtzigt/Spekman over de verhouding tot de herziene Europese Sociale Code (31 802, nr. 2) **2831**
Motie-Ortega-Martijn/Van der Staaij over betere ondersteuning bij re-integratie (31 802, nr. 3) **2837**

Vervallen facilitaire diensten KLPD

Wijziging van de Politiewet 1993 in verband met het vervallen van de facilitaire diensten van het Korps landelijke politiediensten (31 564) (aangenomen) **2823**

Wonen, Wijken en Integratie (begroting)

Vaststelling van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2009 (31 700-XVIII) **2844–2889, 2892–2903**
Motie-Van Gent/Van Bochove over meer groen in gemeenten met Vogelaarwijken (31 700-XVIII, nr. 14) **2869, 2892**
Motie-Jansen over het schrappen van projectsteun aan corporaties die niet presteren naar vermogen (31 700-XVIII, nr. 15) **2870, 2892**
Motie-Jansen over het overdragen van de verantwoordelijkheid voor het onderzoek naar Rochdale (31 700-XVIII, nr. 16) **2870, 2892**
Motie-Karabulut over een actieplan voor de bestrijding van segregatie (31 700-XVIII, nr. 17) **2871, 2892**
Motie-Karabulut c.s. over een taalcursus voor werknemers uit MOE-landen (31 700-XVIII, nr. 18) **2871, 2892**
Motie-Van Toorenburg/Dijsselbloem over een integraal beleid ten aanzien van huwelijksmigratie (31 700-XVIII, nr. 19) **2871/2872, 2892**
Motie-Van Toorenburg over heroverweging van de remigratieregeling (31 700-XVIII, nr. 20) **2872, 2892**
Motie-Van Bochove/Depla over ondersteuning van projecten in Parkstad (31 700-XVIII, nr. 21) **2873, 2892**
Motie-Van der Burg over verhoging van de nationale hypotheekgarantie (31 700-XVIII, nr. 22) **2874, 2892**
Motie-Van der Burg over verlenging van de termijn voor de aftrekbaarheid van hypotheekrente voor twee huizen (31 700-XVIII, nr. 23) **2874, 2892**
Motie-Van der Burg over verlaging van de overdrachtsbelasting (31 700-XVIII, nr. 24) **2874, 2892**
Motie-Van der Burg over het anders vormgeven van de wijkenheffing (31 700-XVIII, nr. 25) **2874/2875, 2892**
Motie-Van der Burg/Kamp over het aanstellen van één begeleider voor ieder probleemgezin (31 700-XVIII, nr. 26) **2875, 2892**
Motie-Van der Burg/Kamp over het handhaven van de inkomens- en opleidingseisen voor huwelijksmigranten (31 700-XVIII, nr. 27) **2875, 2892**
Motie-Van der Burg/Kamp over een consequent lik-op-stukbeleid voor ontspoorde jongeren in probleemwijken (31 700-XVIII, nr. 28) **2875/2876, 2892**
Motie-Van der Burg/Van Toorenburg over herijking van het delictsbestanddeel «in het openbaar» (31 700-XVIII, nr. 29) **2876, 2892**
Motie-Dijsselbloem/Van der Staaij over concretisering van de ambities op het terrein van integratie (31 700-XVIII, nr. 30) **2876, 2892**

Fotoverantwoording:

© foto's

De rechten op de foto's in deze vergadereditie zijn voorbehouden aan de betrokken fotopersbureaus.

Foto's in deze editie:

Michiel Sablerolle (Gouda)

33ste vergadering

Donderdag 4 december 2008

Aanvang 10.15 uur

Voorzitter: Verbeet

Tegenwoordig zijn 129 leden, te weten:

Agema, Anker, Aptroot, Arib, Atsma, Azough, Van Baalen, Bashir, Van Beek, Besselink, Bilder, Biskop, Blanksma-van den Heuvel, Blok, Van Bochove, Boelhouwer, Van Bommel, Bosma, Bouchibti, Bouwmeester, Ten Broeke, Van der Burg, Van de Camp, Çörüz, Cramer, Van Dam, Depla, Dezentjé Hamming-Bluemink, Dibi, Tony van Dijck, Jan Jacob van Dijk, Van Dijken, Dijsselbloem, Eijssink, Ferrier, Fritsma, Van Gent, Gerkens, Van Gerven, Gesthuizen, Gill'ard, Graus, Van der Ham, Hamer, Haverkamp, Heerts, Heijnen, Hessels, Van Heugten, Van Hijum, Ten Hoopen, Irrgang, Jacobi, Jager, Jansen, Joldersma, Jonker, Kalma, Kamp, Kant, Karabulut, Knops, Koopmans, Koppejan, Koşer Kaya, Kraneveldt-van der Veen, Kuiken, Langkamp, Leerdam, Van Leeuwen, Leijten, Lempens, Luijben, Madlener, Mastwijk, Van Miltenburg, De Nerée tot Babberich, Omtzigt, Ormel, Ortega-Martijn, Ouwehand, Pechtold, Polderman, Poppe, Van Raak, Remkes, Roefs, Roemer, De Roon, De Rouwe, Sap, Schermers, Schinkelshoek, Schippers, Schreijer-Pierik, Slob, Smeets, Smilde, Smits, Snijder-Hazelhoff, Spekman, Spies, Van der Staaij, Sterk, Tang, Teeven, Tichelaar, Timmer, Van Toorenborg, Uitslag, Ulenbelt, Van Velzen, Vendrik, Verbeet, Verdonk, Vermeij, Van der Vlies, Voordewind, Vos, Jan de Vries, Van Vroonhoven-Kok, Waalkens, Weekers, Wiegman-van Meppelen Scheppink, Wilders, Willemse-van der Ploeg, De Wit, Wolbert en Zijlstra,

en mevrouw Verburg, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de heer Donner, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer Van der Laan, minister voor Wonen, Wijken en Integratie, de heer Timmermans, staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, de heer Heemskerk, staatssecretaris van Economische Zaken, en de heer Aboutaleb, staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

☐

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee dat er geen afmeldingen zijn.

Deze mededeling wordt voor kennisgeving aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens in verband met het mogelijk maken van systematische verstrekking van gegevens aan instellingen voor schulden- en kredietregistratie (31563);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Politiewet 1993 in verband met het vervallen van de facilitaire diensten van het Korps landelijke politiediensten (31564);**
- **het wetsvoorstel Wijziging van de Algemene Ouderdomswet, de Wet studiefinanciering 2000 en de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten in verband met het uitsluiten van het recht op ouderdomspensioen op grond van de Algemene Ouderdomswet, aanspraak op studiefinanciering voor uitwonenden op grond van de Wet studiefinanciering 2000 en aanspraak op tegemoetkoming voor uitwonenden op grond van de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten bij vrijheidsontneming (31525).**

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en, na goedkeuring van de onderdelen, zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is het **debat** naar aanleiding van een algemeen overleg op 27 november 2008 over **de eerste voortgangsrapportage over het groot project ecologische hoofdstructuur**.

☐

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Voorzitter. Wij hebben vorige week uitvoerig stilgestaan bij de uitvoering van de ecologische hoofdstructuur als groot project. Wij hebben gezien dat een groot deel van de hectares die wij in de ecologische hoofdstructuur willen hebben al wel is verworven, maar nog steeds niet is ingericht. Wij moeten nog ongeveer 100.000 hectare inrichten, waarvan 71.000 zijn verworven. 15.000 hectare daarvan ligt nog niet op de juiste plek, maar 56.000 hectare wel. De VVD-fractie vindt, ook rekening houdend met wat het Planbureau voor de Leefomgeving heeft geschreven, dat wij heel actief aan de slag moeten met de inrichting, en daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Planbureau voor de Leefomgeving in de Natuurbalans 2008 erop aandringt, de inrichting van nieuw verworven gronden ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur meer prioriteit te geven, zodat gestelde natuurdoelen tijdig kunnen worden behaald;

overwegende dat circa 56.000 hectare grond binnen de begrenzing van de ecologische hoofdstructuur reeds is verworven, maar waarvoor de inrichting nog niet is gestart, en provincies een restanttaakstelling hebben om uiterlijk in 2013 slechts circa 29.000 hectare ingericht te hebben;

van mening dat bij een dergelijke scheve verhouding tussen reeds verworven gronden en inrichtingstaakstellingen geen sprake kan zijn van doelmatige besteding van belastinggeld;

verzoekt de regering, de inrichting van nieuw verworven gronden ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur zo snel mogelijk prioriteit te geven boven de verwerving en, zo nodig, de taakstellingen ten aanzien van verwerving en inrichting af te stemmen op de reeds nieuw verworven gronden waarvoor de inrichting nog niet is aangevangen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Snijder-Hazelhoff en Atsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 19 (30825).

De heer **Polderman** (SP): Bedoelt mevrouw Snijder met deze motie een signaal te geven aan de regering dat het met de verwerving wel een tandje minder kan? Dat zou ik een slechte zaak vinden. Ik ben het absoluut met haar eens dat de inrichting achterloopt, maar ook van de verwerving kunnen wij toch niet zeggen dat het wel wat minder kan.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): Mijn motie is expliciet bedoeld om een betere balans te krijgen. Wij willen meer prioriteit bij de inrichting. Het kan niet zo zijn dat wij zo veel gronden zo maar laten liggen. Daarom haal ik ook de doelmatigheid van de besteding van belastinggeld aan. Wij moeten niet alleen inzetten op verwerving. Als je het lijstje met hectares goed afpelt, blijkt dat wij het niet halen. Wij moeten dus prioriteiten stellen. Het is niet zo dat wij niet meer gaan inzetten op verwerving, maar de prioriteit moet nu vooral worden gelegd bij de inrichting. Ook Natuurmonumenten geeft aan dat wij, als wij doorgaan op de wijze waarop wij nu met de inrichting bezig zijn, nog veertig jaar nodig hebben voordat wij de ecologische hoofdstructuur helemaal hebben ingericht, en dat kan niet waar zijn.

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer Van der Ham.

De sinterklaasstoel is gevonden, mijnheer Van der Ham. Sinterklaas heeft er gisteravond op gezeten.

De heer **Van der Ham** (D66): Was die bij de SGP?

De **voorzitter**: Neen, dat geloof ik niet. Ik zou niet weten waar de stoel is gevonden.

Gaat uw gang voor uw bijdrage in dit VAO.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Onze motie over de verwerving is deels een reactie op de motie van mevrouw Snijder. Wij maken ons ook zorgen over de verwerving en de inrichting, maar wij vinden niet dat het een prioriteit zou moeten hebben boven het ander. Het moet gewoon allebei gebeuren. Daarom de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in de Natuurbalans 2008 erop aandringt, de inrichting van nieuw verworven gronden ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur (ehs) meer prioriteit te geven;

overwegende dat de inrichting van circa 56.000 hectare grond binnen de begrenzing van de ecologische hoofdstructuur nog niet is gestart en ook niet op middellange termijn (2013) zal worden afgerond;

verzoekt de regering, de inrichting van nieuw verworven gronden ten behoeve van de ehs te versnellen zodat in 2013 in ieder geval 56.000 hectare achterstallige grond zal zijn ingericht,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Ham en Polderman. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 20 (30825).

De heer **Van der Ham** (D66): Dan mijn tweede motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat binnen de verwerving van de ehs thans ook 15.000 hectare aan ruilgronden vallen;

overwegende dat het van belang is dat er zo snel mogelijk met de inrichting van de gronden wordt begonnen; hoe sneller dit gebeurt, hoe lager de kosten;

verzoekt de regering, een plan van aanpak op te stellen

Van der Ham

met de provincies en beheerders van gronden om zo snel mogelijk de ruilgronden in te zetten binnen de ehs, zodat de voorraad ruilgronden nu en in de toekomst zo klein mogelijk wordt, en hierover te rapporteren voor 1 maart 2009,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Ham, Snijder-Hazelhoff en Ouwehand. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 21 (30825).

☐

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Voorzitter. In het debat van vorige week over de ehs zijn zorgen geuit over het tempo waarin de gronden worden verworven en worden ingericht. Er zijn nog wat vragen blijven liggen voor de minister waarop wij met een motie een antwoord willen afdwingen. Wij denken dat het in ieder geval heel zinnig zou zijn om voor de door het kabinet aangekondigde midterm review een tussentijdse evaluatie goed uit te kunnen voeren. Zo kunnen wij bekijken waar wij staan en concrete taakstellingen formuleren. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat uit de Natuurbalans 2008 blijkt dat tijdige realisatie van de ecologische hoofdstructuur (ehs) niet waarschijnlijk is vanwege stagnatie van de oppervlakte nieuwe ehs de laatste jaren;

constaterende dat het kabinet aangeeft, in 2010 te komen met een midterm review voor de ehs, maar hiervoor geen taakstellingen heeft geformuleerd;

overwegende dat zonder concrete taakstellingen niet goed kan worden beoordeeld of de voortgang van de ehs kwantitatief op koers ligt, zowel met betrekking tot hectares verwerving/inrichting, particulier natuurbeheer als agrarisch natuurbeheer;

verzoekt de regering, concrete taakstellingen te formuleren voor de midterm review in 2010,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Ouwehand en Van der Ham. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 22 (30825).

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): De volgende en laatste motie gaat over de fasering van het tempo. Ik heb begrepen dat er volgens de minister een eindsprint gemaakt zal worden. Er zijn allerlei vergelijkingen gemaakt met het lopen van een marathon of andere loopwedstrijden. De minister weet ook dat je voor zulke wedstrijden tussendoelen stelt. Je wilt bij de 10 kilometer

niet meer dan 50 minuten verspeeld hebben en voor de volgende 10 kilometer heb je weer een doel. Het lijkt mij heel zinnig om dat voor de ehs ook te doen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat uit de Natuurbalans 2008 blijkt dat tijdige realisatie van de ecologische hoofdstructuur (ehs) niet waarschijnlijk is vanwege stagnatie van de oppervlakte nieuwe ehs de laatste jaren;

verzoekt de regering, jaarlijks afrekenbare tussendoelen te formuleren voor de realisatie van de uiteindelijke ecologische hoofdstructuur in 2018,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Ouwehand en Van der Ham. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 23 (30825).

Wij wachten even tot de minister over de teksten van de moties beschikt.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

☐

Minister **Verburg**: Voorzitter. Ik dank de Kamer voor haar inbreng in tweede termijn. Er is een aantal moties ingediend waarop ik direct zal reageren, te beginnen bij de motie die mevrouw Snijder-Hazelhoff mede namens de heer Atsma heeft ingediend. Hierin wordt de regering verzocht om de inrichting van nieuw verworven gronden ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur zo snel mogelijk prioriteit te geven boven de verwerving en zo nodig de taakstellingen ten aanzien van verwerving en inrichting af te stemmen op de reeds nieuw verworven gronden waarvoor de inrichting nog niet is aangevangen.

Ik kijk even naar de duiding hiervan. Ik begrijp mevrouw Snijder-Hazelhoff goed als zij zegt zich zorgen te maken over het tempo van de inrichting. Wij hebben hierover ook in het algemeen overleg gesproken. Ik heb bij die gelegenheid gezegd dat ik hierover overleg zou hebben met de provincies. Dat overleg heeft al gisterenavond plaatsgevonden. De provincies hebben aangegeven dat inrichting voor hen een belangrijke taak is, maar dat het daarbij wel nodig is om te kunnen beschikken over een gebied. Men is nog voluit bezig met het verwerven. Waar sprake is van een robuust gebied, wordt de inrichting ter hand genomen. De provincies zullen hier nog eens extra naar kijken. Met het oog op het efficiënt benutten van belastinggelden moet je beschikken over een zekere schaalgrootte. Anders ben je bezig met het inrichten van "versnippertjes" en dat kan niet de bedoeling zijn van mevrouw Snijder en de heer Atsma.

De motie lezende, denk ik dat het budget op dit moment geen probleem is. Er is voldoende budget, ook voor de inrichting. Als ik de motie zo mag begrijpen dat

Verburg

de indieners bezorgd zijn over de inrichting en van mening zijn dat wij hierop extra accent moeten leggen, dan beschouw ik haar als ondersteuning van beleid. Er worden evenmin lukraak ruilgronden verworven. Hierover is iets gezegd in het algemeen overleg. Het verwerven van ruilgronden is erop gericht om zo veel mogelijk te kunnen inzetten in de ecologische hoofdstructuur. Inrichting moet inderdaad accent hebben of krijgen. Een en ander moet wel doelmatig zijn en hoeft niet ten koste te gaan van de taakstelling. Ik beschouw deze motie dus als ondersteuning van mijn beleid.

Mede namens de heer Polderman verzoekt de heer Van der Ham de regering om de inrichting van nieuw verworven gronden ten behoeve van de ecologische hoofdstructuur te versnellen, zodat in 2013 in ieder geval 56.000 ha achterstallige grond zal zijn ingericht. De aanneming van deze motie ontraad ik. Immers, ook in dit geval geldt de vraag wanneer je een zodanig groot gebied hebt, dat je het kunt inrichten. Misschien moet de hoeveelheid grond te zijner tijd wel meer zijn dan 56.000 ha en misschien is het dan ook wel meer. Ik zie het punt. Eigenlijk is het hetzelfde punt dat mevrouw Snijder sterk benadrukt. Ik ben in gesprek met de provincies. Men mag van mij aannemen dat ik dit punt zal blijven stimuleren. De Kamer is er ook zelf bij betrokken om hierop het accent te houden via de Regeling Grote Projecten. Aanneming van deze motie ontraad ik dus, omdat hierin te zeer gefixeerd wordt op 56.000 ha.

De heer **Van der Ham** (D66): Het is niet de bedoeling dat hierop wordt gefixeerd. Het kabinet moet er alleen naar streven. Ik ben het met de minister eens – zo mag zij de motie ook duiden – dat het niet de bedoeling is dat wij inefficiënt geld gaan inzetten. Wij prefereren natuurlijk wel grote aaneengesloten gebieden. Het is onze wens om, indien mogelijk, er een tandje bij te doen, bovenop wat de provincies volgens voorspelling kunnen realiseren. Zo moet de motie gelezen worden.

Minister **Verburg**: Ik wil de motie graag zo lezen. In dat geval zou ik haar zien als ondersteuning van het beleid. De heer Van der Ham weet hoe het gaat met moties. Misschien wil hij overwegen om de tekst aan te passen; dat zou helpen. Ik begrijp wat hij en de heer Polderman als medeondertekenaar bedoelen.

Dan de motie op stuk nr. 21, ook ingediend door de heer Van der Ham, waarin de regering wordt verzocht om een plan van aanpak op te stellen met de provincies en beheerders van gronden om zo snel mogelijk de ruilgronden in te zetten binnen de ecologische hoofdstructuur, zodat de voorraad ruilgronden nu en in de toekomst zo klein mogelijk wordt, en hierover te rapporteren voor 1 maart 2009. Dat vraagt wel enige toelichting. Ik laat hierover het oordeel aan de Kamer. Wij zullen hierbij strategisch moeten opereren. Grote grondvoorraden als ruilgronden aanmerken, om maar voldoende ruilgrond te hebben, is niet aan de orde. Het gaat erom dat ruilgronden heel verstandig worden geruild om de doelstelling van de ecologische hoofdstructuur dichterbij te brengen. Het gaat hierbij om strategie. Wij moeten oppassen dat wij provincies en uitvoerende instanties niet de handen op de rug binden. Ik ben het met iedereen eens die zegt dat de omvang van de ruilgronden zo effectief mogelijk moet worden gehouden, zo groot als nodig en zo klein als mogelijk. Ik laat over deze motie het oordeel aan de Kamer.

Overigens is dit onderwerp wel een belangrijk gespreksonderwerp in het overleg met de provincies.

De heer **Polderman** (SP): Er staat in de motie “zo snel mogelijk ruilgronden in te zetten binnen de ehs”. Ik weet niet hoe de minister en de indieners dit zien, maar het probleem van de ruilgronden is toch vaak dat ze buiten de ehs liggen. Hoe moet ik deze motie opvatten?

De heer **Van der Ham** (D66): De gebieden die buiten de ehs liggen, moeten zo snel mogelijk worden omgeruild voor gronden die binnen de ehs liggen. Zo moet de heer Polderman de motie lezen.

Minister **Verburg**: Zo heb ik het ook begrepen. De grenzen van de ecologische hoofdstructuur moeten niet grootscheeps aangepast worden. Die verwarring zou kunnen ontstaan, maar ik heb de motie zo begrepen dat gronden die buiten de ecologische hoofdstructuur liggen moeten worden geruild voor gronden die erbinnen liggen.

Mevrouw **Snijder-Hazelhoff** (VVD): De duiding die de minister geeft aan deze motie is helemaal correct. Toch verbaas ik mij erover dat de minister steeds zegt “als, als” en “wij moeten grote gebieden hebben om zo efficiënt mogelijk te zijn”. Realiseert de minister zich dat als je de hectares uit onze motie en uit deze motie optelt, je op ruim 70.000 ha zit en dat er dan maar 30.000 ha over is om de klap van de ehs in één keer op te vangen? Dan zijn wij er dus al. Begrijpt de minister wel wat de Kamer zegt? Wij hebben in principe zoveel gronden liggen, dat wij niet kunnen zeggen dat wij in het buitengebied, in het landelijk gebied, nog niet genoeg gronden hebben om de slag te maken.

Minister **Verburg**: Volgens mij begrijp ik heel goed wat de Kamer zegt. Daarvoor ben ik ingehuurd. Laten wij onszelf echter niet de handen op de rug binden. Op het moment dat wij de doelstelling van de ecologische hoofdstructuur hebben gerealiseerd – mevrouw Snijder is blijkbaar wat optimistischer dan de collega's van de andere partijen over het halen van de doelstelling in 2018 – hoeven de ruilgronden natuurlijk niet meer te worden ingezet. De ruilgronden behouden dan de doelstelling die zij op dat moment hebben. Dan vervalt namelijk het fenomeen ruilgronden. Die heb je dan niet meer nodig.

De heer **Atsma** (CDA): Het is voor mij al niet duidelijk wat de minister bedoelt als zij zegt dat er wellicht nog meer voorraad zou moeten komen en dat je grote stappen zou moeten maken. Met wat wij nu aan ruilgronden in voorraad hebben, hebben wij een gebied van meer dan de oppervlakte van de Noordoostpolder achter de hand. Het houdt toch een keer op?

Minister **Verburg**: Ik pleit er ook niet voor om nog meer ruilgronden in beheer te krijgen. Het gaat erom dat wij bij het realiseren van de ecologische hoofdstructuur soms iets kunnen ruilen. Als een gebied in de ecologische hoofdstructuur past, kunnen wij een agrarische ondernemer of een andere eigenaar iets anders bieden en hebben wij die gronden gewoon in voorraad. Dit is het elastiek van het proces. Ik pleit dus niet voor meer ruilgronden, maar voor zo veel mogelijk efficiëntie. Mijn

Verburg

pleidooi is: zo groot als nodig en zo klein als mogelijk. Hoe sneller wij die ruilgronden kunnen inzetten, hoe beter het is. Wij moeten wel efficiënt omgaan met het geld van de belastingbetaler. Dit vraagt enige strategie. Wanneer is het aanbod zo aantrekkelijk dat wij het kunnen doen? Wij moeten het wel doen met het beschikbare budget. Elke euro is bijeengebracht door de belastingbetaler.

De **voorzitter**: Wil de heer Atsma tot slot nog iets zeggen?

De heer **Atsma** (CDA): Dan zouden wij de discussie van vorige week overdoen.

De **voorzitter**: Dat gaan wij niet doen.

Minister **Verburg**: Ik kom bij de laatste twee moties, beide ingediend door mevrouw Ouwehand en beide medeondertekend door de heer Van der Ham. Dit staat haaks op wat wij met de provincies hebben afgesproken. Ook staat het haaks op wat wij hebben afgesproken rond het groot project. Wij hebben in 2007 de Wet inrichting landelijk gebied van start zien gaan, waarbij de provincies een verantwoordelijkheid hebben. Zij hebben ook de ruimte gekregen om concrete taakstellingen te realiseren binnen de periode. Dat is wel enigszins flexibel, maar met heldere taakstellingen op alle gebieden. Die periode loopt van 2007 tot en met 2013. Wij hebben een midterm review afgesproken in 2010. Dan maken wij de balans op. Tot die tijd ben ik in regulier overleg met de provincies om de aandachtspunten en zorgen van de Kamer over te brengen, binnen de afgesproken verantwoordelijkheden. Om deze reden ontraad ik het aannemen van beide moties.

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Ik wil het concreet hebben over de midterm review. De minister heeft in haar brief geschreven dat zij bij de midterm review wil beoordelen of de ehs op koers ligt. Maar aan de hand waarvan wil zij dat doen? Als de minister een beeld heeft van wat nodig is om de vraag te kunnen beantwoorden, moet zij dat toch kunnen vastleggen zodat de Kamer het ook kan controleren? De minister moet toch ergens een ijkpunt hebben voor wanneer zij de vraag straks zal kunnen beantwoorden?

De heer **Atsma** (CDA): Voorzitter, mag ik...

De **voorzitter**: Ik geef eerst het woord aan de minister.

Minister **Verburg**: Natuurlijk hebben wij een dergelijk ijkpunt. Wij hebben immers afgesproken welke doelen er in die periode moeten worden gerealiseerd. In 2010 maken wij de tussenbalans op. Dan kijken wij terug, kijken wij waar wij staan en wat wij moeten realiseren. Dan weten wij dus wat wij nog moeten realiseren; wij hebben dan een tussenbalans. Tegen die tijd hebben wij ook de beschikking over het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Natuur, dat ook op een aantal van deze punten zal inzoomen. Wij hebben dan heel veel informatie op tafel liggen en ik zit niet op meer papierwerk te wachten. Net als mevrouw Ouwehand zit ik op effectieve stappen en slagen te wachten. Wij hebben daarvoor genoeg aanknopingspunten; het is niet nodig daarvoor nog eens extra criteria op te stellen.

De heer **Atsma** (CDA): Mag ik collega Ouwehand een vraag stellen? De Kamer heeft de ehs als "groot project" aangemerkt. De Kamer heeft rapporteurs die vorige week op ons verzoek uitvoerig hebben gerapporteerd aan ons. Mevrouw Ouwehand vraagt daar nog eens een slag overheen te maken, via de minister. Vertrouwt mevrouw Ouwehand haar eigen collega's zo slecht? Hebben haar collega's de rapportage niet goed gedaan?

Mevrouw **Ouwehand** (PvdD): Wat een vraag is dat. Als het om CDA-collega's gaat... Nee, ik ga de vraag niet beantwoorden. Het lijkt mij heel simpel. Als de minister weet waar zij in 2013 wil staan en zij gaat in 2010 kijken of de voortgang voldoende is, dan heeft zij toch in haar hoofd dat het minstens 40%, 45% of desnoods 60% moet zijn? Het maakt mij niet uit wat de minister in haar hoofd heeft. Zij gaat de vraag beantwoorden; dat heeft zij toegezegd. Ik wil nu graag weten op basis van welke gronden zij de vraag gaat beantwoorden. Het hoeft geen pakket van criteria te zijn. Ik vraag alleen maar een simpele, duidelijke tussenmeting.

Minister **Verburg**: Wij gaan een tussenbalans maken, maar ik heb geen behoefte aan nog weer extra criteria daarvoor. Daarmee ben ik aan het einde van mijn beantwoording en mijn reacties op de moties gekomen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De stemmingen over de moties vinden volgende week dinsdag plaats.

De vergadering wordt van 10.42 uur tot 11.00 uur geschorst.

Aan de orde is de **interpellatie-Kant**, gericht tot de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, over **uitspraken van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over versoering van de Algemene nabestaandenwet**.

Tot het houden van deze interpellatie is verlof verleend in de vergadering van 2 december 2008.

(De vragen zijn opgenomen aan het eind van deze editie.)¹

De **voorzitter**: Bij een interpellatie is de gang van zaken als volgt. Eerst krijgt de interpellant het woord, waarna de staatssecretaris antwoordt. Daarna komt de interpellant terug voor een tweede serie vragen. Tot slot krijgen de overige leden het woord. De interpellant wordt tijdens de eerste inbreng niet geïnterrupteerd. In de tweede ronde mogen de leden, als zij dat willen, wel interrupteren.

□

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. In 1996 is de Algemene Weduwen- en Wezenwet flink onder handen genomen. Hij werd toen de Algemene nabestaandenwet. Dat was al een ongelooflijke ingreep. Nu komt deze staatssecretaris met het voorstel dat eigenlijk de definitieve doodsteek moet geven aan de regeling die wij voor nabestaanden hebben. Ik vind het heel erg wrang dat wij beide keren,

zowel bij de eerste ontmanteling als bij de definitieve doodsteek, een kabinet met de Partij van de Arbeid hebben. Zelfs mensen met kinderen die nog geen twee jaar geleden hun dierbaren hebben verloren, moeten eraan geloven. Deze staatssecretaris wil hen na twee jaar weer aan het werk schoppen. Dat is hardvochtig. Het getuigt van een gebrek aan compassie met en inlevingsvermogen in wat gezinnen doormaken na het overlijden van een vader of moeder. Mensen staan er plotseling alleen voor. De complete wereld stort in, de gezamenlijke toekomst is mensen ontnomen. De staatssecretaris zegt dat iedereen aan wie hij het vraagt, zegt dat één jaar een redelijke tijd is voor rouwverwerking. En dat hij er dan twee jaar van heeft gemaakt. En dat dat coulant is.

Van mensen die zo'n ernstig verdriet meemaken hoor je juist heel vaak hoe zwaar het is, en hoe naar het is als mensen bijvoorbeeld na een jaar zeggen: ja, nou is het wel mooi geweest, nu weer de benen eronder! Dat is bijzonder pijnlijk voor mensen en daar doet de staatssecretaris nu eigenlijk aan mee. Ik wil graag van hem horen of hij erkent dat deze uitlating ongepast was. Rouwverwerking is niet aan tijd gebonden, maar voor iedereen verschillend. Het is al helemaal niet aan deze staatssecretaris.

Bovendien gaat het niet alleen om rouwverwerking. Het gaat ook over de ongelooflijk moeilijke situatie waarin nabestaanden terechtkomen. Zij blijven alleen achter met kinderen die moeten opgroeien zonder hun vader of moeder, die zorg en ongetwijfeld extra zorg en aandacht nodig hebben. Uit onderzoek blijkt dat van de nabestaanden die minder gaan werken, 34% dat doet omdat zij psychische of lichamelijke problemen hebben, maar een kwart ook omdat zij meer tijd nodig hebben voor de kinderen.

Er is trouwens ook helemaal geen aanleiding om de Algemene nabestaandenwet aan te scherpen. Het aantal mensen dat er gebruik van maakt, daalt al sinds 1996 flink. Het voorstel van de staatssecretaris maakt het een relatief kleine groep extra moeilijk. Het zou gaan om zo'n 2000 mensen per jaar. Het is dus ook volstrekt onnodig.

Het verlies van een partner, het verlies van een vader of moeder is ondraaglijk. Dit voorstel maakt het voor sommigen nog ondraaglijker. Het is onfatsoenlijk, onbeschaafd, onacceptabel en ook nog eens onnodig hardvochtig. Hopelijk kunnen wij deze laatste doodsteek aan de nabestaandenuitkering stoppen.

□

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Mevrouw de voorzitter. Mij hebben vooraf een paar vragen bereikt. Worden die geacht te zijn gesteld en moet ik daarop nu ingaan?

De **voorzitter**: De regeling is als volgt. Het lid hoeft die vragen niet te herhalen. Het is echter wel de bedoeling dat u die vragen nu beantwoordt.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Hartelijk dank, voorzitter. Het is goed om nog eens bij dit onderwerp stil te staan, omdat er de afgelopen dagen in de berichtgeving van alles en nog wat over gezegd is. Ik heb nimmer willen aangeven dat de Anw zou worden afgeschaft. Dat heb ik niet gezegd en het staat ook niet in de brief die ik gisteren naar de Kamer heb gestuurd. Het is niet mijn bedoeling om zelf te bepalen dat mensen twee jaar mogen rouwen, integendeel.

Ik loop graag de gestelde vragen even langs. Als eerste wordt gevraagd, of in het kabinet gesproken en besloten is over dit voorstel en of ik dat kan toelichten.

Zoals ik in mijn brief heb aangegeven, passen mijn ideeën over de modernisering van de Anw binnen het kabinetsbeleid dat gericht is op het bevorderen van participatie van burgers. Ik ben bezig met een zorgvuldige voorbereiding van de voorstellen die in het kabinet zullen worden besproken.

Vraag 2 luidt: Waarom kiest u ervoor om deze wet bijna volledig af te schaffen?

Er is geen sprake van het afschaffen van de Anw dan wel van pogingen daartoe, integendeel! Aan de uitkeringsrechten wordt niet getornd. Het idee is om jongere toekomstige nabestaanden na een zekere gewenningsperiode geleidelijk voor te bereiden op, als het nodig mocht zijn, een terugkeer naar de arbeidsmarkt.

Vraag 3 luidt: De Algemene nabestaandenwet is in 1996 flink versoerd. Het aantal mensen dat gebruik maakt van de regeling is sindsdien flink gedaald. Waarom wil de staatssecretaris nu toch de Anw bijna helemaal afschaffen?

Wel, voorzitter, de wet wordt niet versoerd; er worden geen bezuinigingen beoogd. Wel wordt beoogd mensen te begeleiden bij een geleidelijke terugkeer naar de arbeidsmarkt. Daar gaat het over en dat is de kern van het voorstel.

Vraag 4: Waarop baseert u uw mening dat twee jaar voldoende is om het verlies van een partner of dierbare te kunnen verwerken?

Dat is mijn opvatting niet. Mijn voorstel is dat nabestaanden in ieder geval binnen de eerste twee jaar niet worden aangesproken, daarna gebeurt dat wel. Wij praten dan met de mensen om te bekijken of zij werk kunnen aanvaarden. Het hangt zeer af van persoonlijke omstandigheden of iemand terug kan naar de arbeidsmarkt. Wat mij betreft is het maatwerk. Als er kinderen onder de vijf in het spel zijn, kan altijd gebruikgemaakt worden van de constructie ten aanzien van alleenstaande ouders in de bijstand die uw Kamer zeer recent heeft goedgekeurd. Die kunnen ontheven worden van sollicitatieplicht. Nogmaals, het gaat dus altijd om maatwerk.

Vraag 5: Gemeenten hebben nu al de mogelijkheid om nabestaanden te re-integreren. Waarom gebeurt dat niet?

Gemeenten hebben deze verantwoordelijkheid inderdaad, maar mensen moeten daar zelf om vragen. Ik vind dat het nu te vrijblijvend is. Ik vind het belangrijk dat alle nabestaanden die hulp actief aangeboden krijgen. Aan de hand van een persoonlijk gesprek met betrokkene zal moeten worden vastgesteld of het een reële optie is om terug te keren naar de arbeidsmarkt.

Vraag 6: Wat is uw reactie op het feit dat meer dan een derde van de nabestaanden minder gaat werken omdat zij psychische of lichamelijke klachten hebben naar aanleiding van het overlijden van de partner? Ik kan mij voorstellen dat het overlijden van een partner leidt tot psychische of lichamelijke klachten, zeker in de eerste fase na het overlijden van de partner. Daarom houd ik in mijn opvatting rekening met een zekere periode waarin nabestaanden aan de nieuw ontstane situatie moeten kunnen wennen. In dit soort omstandigheden is er wat mij betreft sprake van medische redenen en/of mentale redenen, op grond waarvan mensen altijd al kunnen worden vrijgesteld van sollicitatieplicht.

Aboutaleb

Vraag 7: Wat is uw reactie op het feit dat een kwart van de nabestaanden minder gaat werken, omdat zij tijd nodig hebben voor kinderen? Dit is ook heel belangrijk. Wij hebben meerdere malen in dit huis gesproken over de noodzaak om zorg en werk met elkaar te combineren – dat is een van de belangrijkste aspecten die wij hier goed in de gaten moeten houden – en als ouders ervoor kiezen om zorg en werk op deze manier te combineren, kan dat. Daarmee voldoen zij aan een belangrijk uitgangspunt: bijdragen naar vermogen. In individuele situaties is dit denkbaar. Daarom vind ik maatwerk belangrijk, zodat ik aansluiting zoek bij eerdere opvattingen die in deze Kamer over werken en zorg met kinderen zijn geuit. In die zin bestaat het recht op ontheffing van de sollicitatieverplichting, en zijn er mogelijkheden om zorg en werk goed te combineren.

Vraag 8: Acht u het moreel aanvaardbaar om kinderen en ouders die te maken hebben met het verlies van een dierbare, onder druk te zetten door voor hen te bepalen dat zij na twee jaar moeten re-integreren of aan het werk moeten gaan? Ik heb zelf altijd wat last met het combineren van moraal en politiek. Ik denk dat het verstandig is daar met enige distantie naar te kijken. Mensen onder druk zetten, is het laatste wat ik wil. Ik wil in deze discussie uitermate zorgvuldig zijn. Het is niet gemakkelijk om opvattingen te hebben over de moraal, in relatie tot zorgvuldig politiek handelen. Iedereen heeft daar zo zijn eigen opvattingen over. In mijn brief heb ik aangegeven dat ik het geen sociaal beleid vind om mensen alleen een uitkering te geven en niet te steunen bij maatschappelijke participatie. Ik vind het niet sociaal om te zeggen: u krijgt van ons een uitkering die maximaal achttien jaar duurt, u wordt nergens op aangesproken. Ik vind het eerder belangrijk om de definitie van sociaal beleid zo in te vullen dat wij ook de mensen uitnodigen midden in de samenleving te staan, met ons te zijn en met ons een samenleving te vormen waaraan zij naar vermogen een bijdrage leveren. Het kabinet stelt participatie zeer centraal, rekening houdend met omstandigheden van burgers en hun vermogens.

Vraag 9: Hoeveel bezuinigt de staatssecretaris bij een afschaffing van de Anw? Aan de uitkeringsrechten wordt niet getornd. De Anw wordt niet afgeschaft en er wordt niet bezuinigd. Integendeel, het is juist de bedoeling dat er in mensen wordt geïnvesteerd om hun terugkeer naar het centrum van de samenleving te bevorderen.

Vraag 10: Wat betekent uw voorstel voor mensen met een Anw-uitkering die al in deeltijd werken, maar onvoldoende verdienen om uit de uitkering te komen? Mogelijk kunnen nabestaanden die al gedeeltelijk werken met behulp van ondersteuning scholing volgen, of zich op een andere manier ontwikkelen, zodat er een beter betaalde baan kan worden bereikt. Ik benadruk echter dat het doel van mijn plannen niet is, mensen uit een uitkering te laten stromen. De Anw kent een hoge vrijlatingsgrens voor inkomen uit arbeid. 50% van het WML en een derde van het meerdere mogen worden behouden, en er hoeft geen rekening te worden gehouden met eventueel aanwezig vermogen. Het gaat in dit verhaal uitsluitend om de vraag hoe wij mensen kunnen helpen weer midden in de samenleving te komen staan, en wel via betaalde arbeid. Mijn doel is deze mensen goed voor te bereiden op de arbeidsmarkt als hun kind 18 jaar wordt, en zij geen Anw-uitkering meer krijgen.

Vraag 11 luidt: Bent u bereid om uw plannen voor de afschaffing van de Anw in te trekken? Ik heb al een paar keer gezegd dat het niet de bedoeling is, de Anw af te schaffen. Het is niet de bedoeling om de hoogte en de rechten van de uitkering aan te tasten. Het is wel de bedoeling om mensen met een Anw-uitkering op de arbeidsmarkt sterker te maken om te voorkomen dat als de kinderen 18 jaar worden, zij ooit in de bijstand terechtkomen, met alle problemen van dien.

De **voorzitter**: Ik geef het woord aan mevrouw Kant voor haar aanvullende vragen.

De beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. De staatssecretaris zei zojuist dat hij het wat moeilijk vindt om moraal en politiek te combineren. Ik geloof dat hij dat vandaag inderdaad bewijst. Ik zeg eerlijk dat ik hier zelden sprakeloos ben, maar ik ben het nu echt even kwijt. De staatssecretaris wil mensen die een groot verdriet overkomt, misschien wel het grootste verdriet dat men zich kan voorstellen – een nabestaande die na het overlijden van een partner er opeens alleen voorstaat en zijn of haar kinderen verder moet brengen in het leven – na twee jaar gewoon de arbeidsmarkt op schoppen. En natuurlijk is het geweldig als mensen die kracht vinden en is het voor veel mensen goed als zij die kracht vinden, maar het is niet aan de staatssecretaris om te oordelen of mensen daar op dat moment toe in staat zijn. Dat doet hij wel en dan is hij inderdaad niet in staat om moraal en politiek te combineren. Dit is hardvochtig. Dit is onmenselijk.

De staatssecretaris heeft wel degelijk de uitlating gedaan dat hij om zich heen heeft gevraagd en dat mensen zeggen: één jaar is wel genoeg. Hij zegt: dan maak ik er twee jaar van en dan is het coulant. Ik heb hem ermee geconfronteerd dat mensen het juist als ontzettend naar ervaren als door hun omgeving na één jaar wordt gezegd: nu is het wel mooi geweest, nu de benen weer eronder. Ik heb hem gevraagd die uitlating terug te nemen of in ieder geval te erkennen dat die ongepast is. Dat heeft hij niet gedaan. Hij komt wel degelijk met een voorstel waarin na bijna twee jaar mensen verplicht worden om te solliciteren en te re-integreren.

En dan komt de staatssecretaris met een mooi verhaal over maatwerk, maar het is niet aan hem om mensen de maat te nemen of zij na zo'n overlijden en zo'n ernstige situatie het weer aankunnen. Dat is niet aan hem. In zijn brief schrijft hij: een aanpak van rechten en plichten, zoals gemeenten in de sfeer van de Wet werk en bijstand hanteren, is naar mijn mening een goede optie. Dat is geen goede optie. Mensen het aanbieden, mensen cursussen aanbieden, mensen helpen om een plek te vinden op de arbeidsmarkt, als zij daaraan toe zijn, natuurlijk! Maar dwingen, in dit soort situaties, is hardvochtig en onmenselijk.

Voorzitter. Ik heb er eigenlijk geen woorden voor dat deze staatssecretaris blijkbaar geen enkel inlevingsvermogen heeft voor mensen die dit leed overkomt. Daarom dien ik een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering voornemens is om een arbeids- en re-integratieverplichting op te nemen voor mensen met een uitkering op grond van de Algemene nabestaandenwet met een kind onder de 18 jaar;

overwegende dat juist in gezinnen waarvan een van de ouders is overleden er voldoende ruimte moet zijn voor verwerking van het verlies en zorg voor de kinderen;

overwegende dat een periode van twee jaar te kort kan zijn voor verwerking van het verlies;

verzoekt de regering, af te zien van het voornemen om na twee jaar een arbeids- en re-integratieverplichting in te voeren voor mensen met een uitkering op grond van de Algemene nabestaandenwet (Anw) met een kind onder de 18 jaar,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Kant. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 1 (31802).

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Ik heb voor deze motie geen steun kunnen vinden bij andere fracties, gezien de snelheid waarmee zo'n interpellatiedebat gaat en omdat ik niet verwacht had dat de staatssecretaris op deze manier zou reageren. Ik had echt verwacht dat hij op zijn schreden zou terugkeren, maar ik hoop van ganser harte dat het sociale gevoel en het fatsoen in de Kamer dusdanig zijn dat wij hier vandaag een eind aan het voornemen van de staatssecretaris kunnen maken.

□

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Voorzitter. Het kabinet haalt werkelijk alles uit de kast om iedereen aan het werk te krijgen. Iedereen moet meedoen. Of het nu gaat om arbeidsgehandicapten, jonggehandicapten, ouderen, moeders zonder uitkering, het maakt niet uit, iedereen moet aan de slag. En nu zijn zelfs de weduwen aan de beurt. De meest kwetsbaren in onze samenleving worden gedwongen om te gaan werken. Het kabinet schuwt hierbij geen enkel middel. Een gehandicapte moet elke baan accepteren met verlies van uitkering. Werkgevers die ouderen in dienst nemen, krijgen een dikke premiekorting. Gemeenten die een moeder zonder uitkering aan de bak helpen, krijgen een dikke premie van maar liefst € 12.000. De Partij voor de Vrijheid vindt het prima dat mensen geprikkeld worden om te participeren en op zoek te gaan naar passend werk maar niet met het mes op de keel. Ook voor weduwen geldt dat zij moeten worden gestimuleerd om zich te scholen en te gaan werken, maar niet onder dwang, zoals deze staatssecretaris voorstelt. Het recht op een nabestaandenuitkering of op een aanvulling dient overeind te blijven totdat de kinderen 18 jaar zijn. Wij hebben het tenslotte over een

minimumuitkering. Het is al moeilijk genoeg om na het verlies van je partner te overleven. Om deze mensen dan ook nog eens met financiële problemen op te zadelen, geeft geen pas.

Dit kabinet legt de verkeerde prioriteiten. Het heeft de jacht geopend op de meest kwetsbaren in onze samenleving, maar zolang er nog 270.000 mensen in de bijstand zitten en 175.000 gezonde mensen een WW-uitkering hebben, kunnen wij ons beter op deze groepen richten. Meer dan 400.000 mensen zijn ingeschreven bij het CWI als werkzoekenden. Dat is de groep die onze aandacht verdient. Deze mensen moeten wij aan een baan helpen. Laat de gehandicapten, de moeders en de weduwen met minderjarige kinderen met rust. Ik begrijp goed dat de staatssecretaris een afscheidscadeautje wil achterlaten, maar hij kan beter zijn bureau gaan opruimen.

□

De heer **Omtzigt** (CDA): Voorzitter. Afgelopen maandag werd ik tijdens de goed georganiseerde en mooie SVB-conferentie "Voorzorg voor nabestaanden" geconfronteerd met de uitspraak van de staatssecretaris dat hij in de Anw een arbeids- en re-integratieverplichting wilde invoeren. Ik was verbaasd, want ik had een dergelijke aankondiging van wetgeving eerst in de Kamer verwacht. Nu moest ik op de site van het ministerie kijken onder "persberichten". Waarom stond er niets onder "Kamerstukken"?

De staatssecretaris stelt dat het risico bestaat dat nabestaanden na het meerderjarig worden van de kinderen een beroep op de bijstand moeten doen. Zij hebben lange tijd niet of mogelijk zelfs nooit gewerkt. Mensen met minderjarige kinderen en een uitkering op grond van de Algemene nabestaandenwet zouden zich in de toekomst moeten scholen en werk moeten aanvaarden. Deze verplichting zou twee jaar na het overlijden van de partner ingaan. Deze periode lijkt wel heel kort, net als de periode van maximaal achttien jaar en negen maanden die nu in de Algemene nabestaandenwet staat aan de lange kant is en het risico creëert dat mensen een enorme afstand tot de arbeidsmarkt hebben wanneer hun jongste kind meerderjarig wordt.

Natuurlijk moet voorkomen worden dat mensen niet kunnen meedoen en na de Anw in de bijstand terechtkomen. De huidige wet biedt ook een aantal ongebruikte mogelijkheden, vooral op gemeentelijk niveau. Is deze staatssecretaris bereid om met nog een of twee gemeenten een afspraak te maken de komende weken om zich eens wat beter in te spannen om die mensen aan het werk te helpen? Wat denkt de staatssecretaris ervan om met de twee grootste steden in gesprek te gaan en ons nog de komende twee weken te berichten of dat gaat lukken het komend jaar? Bijna alle nabestaanden gaan er financieel op achteruit. Mensen hebben lang niet altijd maatregelen genomen om het overlijdensrisico op te vangen. Onwetendheid is daarbij een belangrijke oorzaak. Onderzoek van de SVB onder samenwonenden toont aan dat men weinig idee heeft hoeveel nabestaandenspensen uitgekeerd wordt in geval van eigen overlijden of van de partner. Namens mijn fractie heb ik met grote regelmaat, te beginnen met mijn maidenspeech, aandacht gevraagd voor de positie van nabestaanden. Het overkomt mensen. Zij hebben geen

Omtzigt

idee wat hun financiële positie zal zijn als hun partner komt te overlijden. Je denkt er ook niet graag over na.

Veel fondsen hebben het nabestaandenpensioen zo versoberd dat het vervalt wanneer iemand van werkgever wisselt. Wij vragen de regering al anderhalf jaar om overleg hierover en krijgen dat niet. De definitie van partner is in de Nederlandse socialezekerheidswetgeving bovendien nodeloos ingewikkeld. Je kunt verplicht iemands toeslagpartner zijn, maar als die overlijdt ben je niet zijn nabestaande voor de Anw. Ook hier een groot zwijgen van de regering over hoe wij de partnerdefinitie in de socialezekerheidswetgeving harmoniseren, zodat mensen weten waarop zij recht hebben in een geval waaraan zij liever niet denken.

Wij zouden graag een brief zien over wat de regering met de nabestaandenwet van plan is. Ik realiseer mij goed dat dit niet aan deze staatssecretaris is, maar aan zijn opvolger.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat een volksverzekering voor nabestaanden noodzakelijk en wenselijk is;

van mening dat een zorgvuldige discussie hierover wenselijk is;

verzoekt de regering, een brief aan de Kamer te doen toekomen, waarin zij ingaat op de volgende aspecten voor nabestaanden:

- de definitie van partner en dus nabestaanden in relatie tot andere wetten en partnerdefinities in de sociale zekerheid;
- anderhalf- en tweeverdieners;
- de coördinatie tussen Anw in de eerste pijler en nabestaandenpensioen in de tweede pijler;
- de (on)wenselijkheid van een nabestaandenpensioen op risicobasis in de tweede pijler bij overlijden voor 65 jaar;
- de verschillen in verrekening van Anw met aanvullend nabestaandenpensioen, met inkomen uit arbeid en met inkomen uit overige uitkeringen;
- individuele verschillen in rouwverwerking;
- de wenselijkheid dat nabestaanden deelnemen aan de samenleving en (na verloop van tijd) ook aan de arbeidsmarkt;
- de relatie tussen het aantal nabestaanden/kinderen en de hoogte van de uitkering;
- de verhouding tussen arbeid en zorg van alleenstaande ouders;

verzoekt de regering, verder in te gaan op de vraag hoe de huidige wetgeving en mogelijke voorstellen en veranderingen zich verhouden tot de herziene Europese Sociale Code,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Omtzigt en Spekman. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 2 (31802).

Mevrouw **Kant** (SP): Ik ben blij te horen dat de CDA-fractie zegt dat een termijn van twee jaar niet kan. Dat heb ik de heer Omtzigt horen zeggen. Hij zegt ook dat 18 jaar wat aan de lange kant is. Dat ben ik volstrekt met hem oneens. Dit is iets dat mensen overkomt. Het gaat om mensen die ervoor kiezen om samen kinderen groot te brengen en waarbij een van de partners plotseling wegvalt. Ik vind het maatschappelijk beschaafd dat de samenleving dat opvangt en steun geeft totdat de kinderen 18 jaar zijn, of iemand nu werkt of niet. Mensen kiezen hier niet voor. Het overkomt hen.

De **voorzitter**: Wat is uw vraag?

Mevrouw **Kant** (SP): Ik vind de grens van 18 jaar dus alleszins redelijk. Ik heb de heer Omtzigt ook horen zeggen dat een termijn van twee jaar niet redelijk is. Kan ik concluderen dat het voorstel van de staatssecretaris om mensen na twee jaar onder het bijstandsregime te brengen als het gaat om participatie van tafel is wat het CDA betreft?

De heer **Omtzigt** (CDA): Drie opmerkingen daarover. Ik wacht op de volgende staatssecretaris om een voorstel te doen en daarover een brief aan de Kamer te schrijven.

De staatssecretaris heeft net gezegd deze mensen niet onder het bijstandsregime te willen laten vallen. Dat is winst. Hij heeft dat zo-even duidelijk gezegd in zijn eerste termijn. Het zou mevrouw Kant sieren als zij dat erkent.

Mevrouw Kant spreekt over de arbeids- en re-integratieverplichting. Over de inkomens- en de vermogenstoets zijn net echter heldere uitspraken gedaan. Ik wacht de plannen van het kabinet af. Ik ben niet van plan om te reageren op elk proefballonnetje.

Mevrouw **Kant** (SP): In de brief staat dat een aanpak van rechten en plichten zoals in de sfeer van de Wet werk en bijstand naar de mening van de staatssecretaris een goede optie is. Dat geldt niet als het gaat om de vermogenstoets. Dat heeft de staatssecretaris net gezegd. Het geldt wel als het gaat om de re-integratie- en de sollicitatieplicht. Dan worden de regels van de bijstandswet gehanteerd. Na twee jaar is het dus mooi geweest en moeten deze mensen solliciteren net als alle andere mensen in de bijstand. De staatssecretaris houdt dit punt overeind. Mijn vraag is of de CDA-fractie ook vindt dat dit niet kan.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik wacht niet op proefballonnetjes. Ik zie de voorstellen tegemoet naar aanleiding van de motie die ik zojuist heb ingediend en ik hoop steun voor die motie van mevrouw Kant te krijgen.

De heer **Blok** (VVD): De staatssecretaris heeft zijn nek uitgestoken. De grootste regeringspartij reageert nu en verwacht een vervolgbrief. Juist bij een zo gevoelig onderwerp als dit zou het de grootste regeringspartij sieren als zij aangaf wat zij in de vervolgbrief wil op de punten die mevrouw Kant, overigens met een andere insteek dan ik, aangeeft. De staatssecretaris heeft zijn nek uitgestoken, nu het CDA nog.

De heer **Omtzigt** (CDA): Als de staatssecretaris of de regering zijn of haar nek uitsteekt, sturen zij een brief aan de Kamer en voeren wij hier geen interpellatie-debat. Daarom willen wij een zorgvuldige discussie. Het is niet

Omtzigt

voor niets dat wij, net zoals de SP-fractie, in 1994 tegen de Algemene nabestaandenwet hebben gestemd. Die wet was een vluiggertje van de VVD, de PvdA en D66, waarbij er niet aan overgangstermijnen is gedacht en waarbij mensen zogenaamd te laat overleden en hun nabestaanden helemaal nergens meer recht op hadden. U zei toen dat die mensen zich maar moesten bijverzekeren. Daarvan hebben wij geleerd. De nabestaandenwet is ons veel te dierbaar om hier even in een drieminuten-debat te verzinnen waar wij precies naartoe willen. Voor ons is het bespreekbaar dat er meer gedaan wordt aan de re-integratie van nabestaanden. Het lijkt ons zeer waardevol dat die afstand tot de arbeidsmarkt fors wordt verkleind. Er zit verschil tussen de opvattingen van mevrouw Kant en mij. Om dat op deze manier naar voren te brengen, vind ik echter buitengewoon onzorgvuldig. Wij willen daarom een zorgvuldig traject opstarten. Ik wijs u erop dat de herziene Europese Code sociale zekerheid daarover heldere uitspraken doet.

De heer **Blok** (VVD): Zorgvuldigheid is inderdaad van groot belang, juist bij dit onderwerp. Wij mogen dan ook van de grootste partij in Nederland verwachten dat zij tenminste een richting aangeeft van wat zij onder zorgvuldigheid verstaat en niet wegvluicht in procedures over brieven die nog moeten komen.

De heer **Omtzigt** (CDA): Het staat heel helder in mijn motie. Daarin staat dat wij hechten aan de Algemene nabestaandenwet, een volksverzekering. Ik ben heel benieuwd of u ook die mening bent toegedaan en zoals wij hecht aan zorgvuldigheid. Ook ben ik heel benieuwd wat u achteraf denkt van de Anw-hervorming die u in 1994 heeft doorgevoerd, waarbij mensen tussen de wal en het schip zijn gevallen.

De heer **Blok** (VVD): Mag ik gewoon antwoord op mijn vraag? De heer Omtzigt vlucht in allerlei andere zaken. Ik vraag hem om duidelijkheid.

De heer **Omtzigt** (CDA): U beantwoordt mijn tegenvraag ook niet, dus wat dat betreft kunt u daaraan een voorbeeld nemen. Voor ons is betere re-integratie van nabestaanden zeer goed bespreekbaar. Daarom vragen wij ook om in de twee grootste gemeenten te kijken hoe dat kan worden gedaan. Laat ons eerst eens zien wat het probleem is voordat u met oplossingen komt. Wij krijgen out of the blue een voorstel. Wij weten niet eens om hoeveel mensen het gaat. Is dat uw vorm van zorgvuldigheid? Dat is niet de onze.

De **voorzitter**: U kunt heel kort reageren, maar u moet elkaar niet rechtstreeks aanspreken, doch via de voorzitter.

De heer **Blok** (VVD): Mevrouw de voorzitter. Ik ben dat zeer met u eens, maar ik krijg een hele rij vragen op mij af die ik graag wil beantwoorden. De VVD staat achter de beslissingen die zij in het verleden heeft genomen en de VVD vindt ook dat je niet moet blijven hangen. Ik zal de staatssecretaris straks ook prijzen om het lef dat hij heeft, maar de VVD vindt ook dat je in de politiek keuzen moet durven maken, richtingen moet durven aangeven en dat je dat ook mag verwachten van de grootste partij van Nederland.

De heer **Omtzigt** (CDA): Die richting is helder. Er mag gesproken worden over...

De **voorzitter**: Uw vragen zijn beantwoord. Ik geef het woord nu aan de heer Van der Staaij.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Mevrouw de voorzitter. De heer Omtzigt noemde de uitlatingen van de staatssecretaris een proefballon. Waarom prikt hij die proefballon niet gewoon door en gaat hij vervolgens over tot de orde van de dag, in plaats van om een nieuw plan te vragen?

De heer **Omtzigt** (CDA): Wij vinden het wenselijk om een aantal zaken waarom wij al tien keer hebben gevraagd nu eens tegen het licht te houden. Wij vragen al drie jaar om wat er met het nabestaandenpensioen op risicobasis moet gebeuren. Als u bijvoorbeeld van baan verwisselt, verliest u uw nabestaandenpensioen. Sorry, mevrouw de voorzitter dat ik een collega rechtstreeks aanspreek, maar dit geldt ook voor de collega's in de Tweede Kamer. Mocht iemand die in de ABP-regeling of in de APPA-regeling zit, komen te overlijden na Kamerlidmaatschap maar voor zijn 65ste, dan krijgt de nabestaande geen pensioen, noch voor haar 65ste, noch na haar 65ste. Dat is schering en inslag geworden in Nederland. Wij vragen al vijf jaar van de regering wat zij daarvan vindt. Het is schering en inslag geworden dat wij geen partnerdefinitie hebben in de sociale zekerheid.

De **voorzitter**: U antwoordt nu veel te lang.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Dat zijn andere en terechte punten, maar het gaat hier om de vraag of je een uitbreiding wilt van de sollicitatieplicht en of je de arbeidsparticipatie wilt versterken. Wat is het antwoord van het CDA daarop?

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik zou het wenselijk vinden als de regering gaat kijken of er mogelijkheden zijn om deze mensen meer aan het werk te helpen, maar ik wil zeker ook van de regering weten met welke mate van verplichtendheid zij daaraan denkt te werken. Wat ons betreft blijft het een volksverzekering en daarom was ik toch wel blij met het antwoord van de staatssecretaris in eerste termijn dat hij er geen voorziening van gaat maken.

De heer **Tony van Dijk** (PVV): Voorzitter. De heer Omtzigt heeft het over een proefballon en wacht een brief af. Wij hebben een brief gekregen, de richting van het kabinet is heel duidelijk: na twee jaar ontstaat er een sollicitatie-, een re-integratie- en een scholingsplicht. Dat is heel duidelijk de richting. Mijn vraag aan de grootste regeringsfractie is nu of zij die richting een goede vindt. Ook wij zijn voor re-integratie, maar hebben moeite met de dwangmatigheid van deze maatregel. Vindt de heer Omtzigt nu dat er getornd mag worden aan de huidige Algemene nabestaandenwet of zegt hij dat die overeind moet blijven maar dan met een grotere stimulans tot re-integratie en het zoeken naar werk?

De heer **Omtzigt** (CDA): Zij blijft overeind met meer prikkels tot re-integratie en het zoeken naar werk. Wat ons betreft is er geen sprake van dat de Anw een bijstandsachtige voorziening op gemeenteniveau wordt.

Omtzigt

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Dat is helder!

□

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Laat ook ik voorstellen dat als je onverwachts maar ook niet onverwachts je partner verliest dat natuurlijk heel ingrijpend, emotioneel en diep verdrietig is. Je komt er ineens alleen voor te staan, met of zonder kinderen en vaak geeft het naast het diepe verdriet ook nog financiële problemen als het de kostwinner is die wegvalt. Dat is des te ingrijpender en moeilijker. De GroenLinksfractie is dan ook van mening dat mensen de tijd, ruim de tijd moeten hebben om dat verlies te verwerken en hun nieuwe, soms gedwongen positie als het gaat om de arbeidsmarkt opnieuw te bekijken. Ik vind het jammer dat de staatssecretaris plompverloren op een achternamiddag wat ongelukkig communicerend met een plan naar buiten komt dat mensen de gordijnen in jaagt, terwijl het juist zijn bedoeling was – ik wil dat best wel geloven – om mensen meer mogelijkheden en kansen te geven en maatwerk te bieden. Als ik de brief van de staatssecretaris nu lees, dan is die veel genuanceerder dan de berichten die daar eerder over verschenen zijn. Hij wil niet tornen aan de uitkeringsrechten van mensen en hij gaat ook niet de duur van die rechten beperken van achttien tot bijvoorbeeld twee jaar. Dat is nog wel een indringende vraag aan hem, want het is op die manier wel in de pers gekomen. Hij wil een geleidelijke terugkeer naar de arbeidsmarkt en stelt twee jaar rouwverwerking voor, maar daar wordt wel aan gekoppeld dat dit maatwerk is. Voor de een is twee jaar te kort en voor de ander is twee jaar wellicht te lang in die zin dat de rouwverwerking natuurlijk nog wel doorgaat, maar wel gecombineerd kan worden met geleidelijke terugkeer naar de arbeidsmarkt. Dan moet de combinatie van arbeid en zorg natuurlijk wel weer goed geregeld worden, want als je er alleen voor staat, is dat toch uitermate belangrijk.

Voorzitter. De GroenLinksfractie heeft nog wel een principiële vraag wat het verschil is of je plotseling weduwe wordt of dat je vrij plotseling alleenstaande ouder in de bijstand wordt door echtscheiding. Het is natuurlijk ook mogelijk dat je verlaten wordt door je partner zonder dat je daarop voorbereid was. Dan kom je er alleen voor te staan, moet je alleen voor je kinderen zorgen. Ik zou de staatssecretaris willen vragen wat dan het verschil is. Ik kan mij wel iets voorstellen bij wat de heer Omtzigt daarover zei, namelijk dat daar wel een nadere verkenning naar zou moeten komen, maar voor ons dan niet met de optie om deze uitkeringsrechten aan te tasten, maar om dat principiële verschil eens duidelijk te maken.

Voorzitter. Wij gaan niet dwarsliggen op de denkrichting die de staatssecretaris heeft aangegeven. Wij vinden het van groot belang, ook in dit soort akelige omstandigheden, dat mensen uiteindelijk wel meer kansen krijgen, natuurlijk wel rekening houdend met hun persoonlijke omstandigheden. Na de rouwverwerking, maar dat kan ook tijdens de rouwverwerking zijn, moet je op een gegeven moment ook wel weer werk gaan maken van een nieuwe toekomst. In de ogen van de GroenLinksfractie is dat niet hardvochtig en onmenselijk. Ook wij vinden re-integratie niet asociaal. Het is wellicht moeilijk, maar niet onmogelijk! Wij moeten goed kijken naar de persoonlijke situatie, maar niet pas na 18 jaar. Ik kan mij

voorstellen dat maatwerk al veel eerder moet worden geboden. Wij moeten mensen daarop aanspreken, maar niet op een manier alsof er een mes in hun rug wordt gestoken. Wij bieden de helpende hand om werk te maken van hun toekomst, hoe moeilijk dat ook is.

Wij zijn absoluut voorstander van maatwerk. Ik verzoek de staatssecretaris, zijn opvolger mee te geven dat ook de huidige groep die onder de ANW valt, niet of nauwelijks een aanbod krijgt voor scholing en re-integratie. Wij vragen ons af hoe dat komt. Willen die mensen dat niet of krijgen zij niets aangeboden? Dat laatste is soms het geval.

Ik verzoek de staatssecretaris bij het uitwerken van deze voorstellen aandacht te besteden aan de mogelijkheden en onmogelijkheden om arbeid en zorg op een goede manier te combineren.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Mevrouw Van Gent zegt een absolute voorstander van maatwerk te zijn. Is zij het met mij eens dat maatwerk een zekere mate van willekeur in zich heeft? De ene gemeenteambtenaar zegt dat iemand wel weer aan de slag kan, maar een andere toont meer begrip en stelt meer tijd voor. Het is moeilijk vast te stellen wat er zich van binnen afspeelt bij iemand. Vindt mevrouw Van Gent ook niet dat wij de kaders heel duidelijk moeten vaststellen en weg moeten blijven van het maatwerk waarvoor zij pleit?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik ben voorstander van maatwerk. Het valt mij wel op dat wij nu een scheiding van invalshoeken krijgen in de Kamer. Wij spreken ook over alleenstaande ouders in de bijstand. Wij moeten rekening houden met hun persoonlijke omstandigheden en de zorg die zij verlenen. De GroenLinksfractie is van mening dat dit op een goede manier moet worden gecombineerd. Wij moeten ze helpen uit de armoede te komen en meer perspectief bieden. Dat is niet altijd gemakkelijk, dat wil ik graag toegeven. Wij kunnen echter niet één streep trekken. Het blijft mensenwerk en ik ga ervan uit dat degenen die hulp en re-integratie moeten geven, voldoende deskundig zijn om maatwerk te bieden. De kaders zullen voor de gemeenten duidelijk zijn en absolute willekeur zal nauwelijks voorkomen. De heer Van Dijck zal begrijpen dat ook ik geen voorstander van willekeur ben.

□

De heer **Spekman** (PvdA): Voorzitter. Toen ik afgelopen maandag van de opvattingen van de staatssecretaris hoorde en kennis nam van het persbericht, baalde ik stevig. Na beoordeling daarvan leek het alsof de uitkering na twee jaar wordt stopgezet en dat via de uitkeringsinstantie ervoor gezorgd zou worden dat mensen maar moesten gaan werken.

Ik las er ook in dat de oude rechten zouden stoppen, zoals de vermogenstoets. Ook las ik in het persbericht dat er geen rekening werd gehouden met kinderen jonger dan vijf jaar, voor wie een ander regime geldt.

Ik baalde er eens te meer van, omdat ik de overtuiging had en heb dat die periode van 18 jaar veel te lang is en substantieel korter kan. Wij zijn van mening dat mensen weer op weg moeten worden geholpen naar hun plek in de samenleving in plaats van daar langdurig naast te staan. Wij moeten altijd wel oog blijven houden voor individueel maatwerk.

De heer Spekman (PvdA)

© M. Sablerolle – Gouda

Ik was het oneens met het verlagen van de uitkering en ook met het regime van de bijstand, zoals de vermogenstoets. Ik was het ook oneens met het alleen maar coûte que coûte verkorten tot twee jaar, waarbij geen rekening wordt gehouden met individuen.

Vervolgens komt de brief van de staatssecretaris en die heb ik toch iets anders beoordeeld. Daarin staat dat de uitkering behouden blijft. Dat is heel belangrijk. Het voorbeeld van Ivanka van Lankvelt dat vandaag in het Algemeen Dagblad en in de Volkskrant werd genoemd, pleit voor de huidige situatie. Deze vrouw werkt drie dagen in de week en die situatie blijft volgens ons onveranderd. Ik verneem graag de reactie van de staatssecretaris.

De inkomensvrijlating blijft en de vermogenstoets vindt niet plaats. Bij de tijdsduur komt inderdaad die vijf jaar. De termijn van twee jaar staat nog open voor discussie. Die discussie moet hier nog worden gevoerd. Er is in ieder geval sprake van individueel maatwerk.

Mijn chagrijn van maandag is voor een groot deel verdwenen door de brief van de staatssecretaris. Ik ben nog wel boos over het feit dat nu veel mensen in de samenleving in verwarring zijn gebracht. Het gaat om een groep kwetsbare mensen die met veel emoties kampen.

De vraag is hoe nu verder. Ik heb samen met de heer Omtzigt een motie opgesteld, omdat wij van mening zijn dat deze discussie zorgvuldig moet worden gevoerd in de Kamer. Ik ken ook de geschiedenis van de wetgeving op dit terrein in deze Kamer. Wij staan open voor een aanpassing. Wij delen het uitgangspunt. Ik heb dit al eerder gezegd en mijn fractie heeft dit ook al eerder opgeschreven. Wij zijn echter van mening dat er niet gekort mag worden op de hoogte van de uitkering. Er moet maatwerk worden geleverd. Wij zijn verder van mening dat er nog een aantal verbeteringen mogelijk is. Zo is de huidige regeling voor halfwezen een probleem voor sommigen en er moet ook ruimte zijn voor de combinatie van arbeid en zorg.

Nogmaals, maandag was het heel vervelend, maar met deze brief is veel kou uit de lucht genomen. Dit laat onverlet dat er in de Kamer een zorgvuldige discussie moet worden gevoerd op basis van de brief van het kabinet.

Mevrouw **Kant** (SP): Er is helemaal geen kou uit de lucht, want er is niets veranderd sinds afgelopen maandag.

De heer **Spekman** (PvdA): Nou en of.

Mevrouw **Kant** (SP): Nee, helemaal niet. Ik weet dat de Partij van de Arbeid en ook de heer Spekman goed in staat zijn om te draaien, maar van deze draai, draait mijn maag om. Wat de staatssecretaris maandag heeft gezegd en wat in het persbericht stond op de site van het ministerie van Sociale Zaken, is exact hetzelfde als wat in de brief staat. Daarin staat dat het niet gaat om de zaken die de heer Spekman zojuist noemde, maar wel dat er twee jaar na het overlijden van de partner een sollicitatie- en re-integratieplicht zal gelden. Daar gaat het om. Daar gaat deze discussie om. Mensen die een dierbare hebben verloren, worden na twee jaar de arbeidsmarkt opgeschopt. Zij hebben niet de vrijheid om in rust zelf te bepalen op welk moment zij daaraan toe zijn. De Partij van de Arbeid wijst dit vandaag niet af.

De heer **Spekman** (PvdA): Wij hebben eerder in de notitie Kansen geven, kansen krijgen geschreven dat wij voorstander zijn van de aanpassing van deze wet. Dat zijn wij en dat blijven wij. Wij zijn van mening dat ook deze mensen die dit is overkomen, eerder moeten worden geholpen om weer op de arbeidsmarkt terecht te komen. Dit vonden wij, dit vinden wij en dit blijven wij ook vinden. Wij zijn echter wel van mening dat dit nooit ten koste van de hoogte van de uitkering mag gaan. Dit was de tendens afgelopen maandag. Mevrouw Kant kan het niet willen horen, noch van de staatssecretaris, noch van mevrouw Van Gent, noch van mij, maar in deze brief staat uitdrukkelijk dat de uitkeringshoogte niet ter discussie staat. Dit is heel wezenlijk. Op bladzijde 1 staat dat nabestaanden recht houden op een uitkering tot hun jongste kind 18 jaar is. Punt! Dit betekent dat bij de inkomensvrijlating rekening wordt gehouden met de bestaande uitkeringshoogte. Dit is een wezenlijk verschil met wat er maandag werd gepresenteerd. Dit kan mevrouw Kant niet willen horen, maar het is wel een feit.

De **voorzitter**: Ik vind het vervelend dat ik u moet onderbreken, maar de heer Spekman moet proberen om korter te antwoorden en mevrouw Kant om haar vragen korter te formuleren, zoals wij ook hebben afgesproken.

Mevrouw **Kant** (SP): Voorzitter. Mist moet toch worden weggenomen. In de brief staat: "Een aanpak van rechten en plichten zoals gemeenten in de sfeer van de Wet werk en bijstand hanteren, is naar mijn mening een goede optie." Dus een sollicitatieplicht. De heer Spekman gaat mij toch niet vertellen dat een sollicitatieplicht geen consequenties heeft als je er niet aan houdt. Dit is een sollicitatie- en een re-integratieplicht. Met andere woorden, mensen worden na twee jaar verplicht om de arbeidsmarkt op te gaan en als zij dat niet doen, heeft dat consequenties.

De **voorzitter**: Dank u wel.

Mevrouw **Kant** (SP): Het gaat niet over de hoogte van de uitkering als dat niet aan de orde is. Daar gaat het hier om. De heer Spekman heeft hier zelf afgelopen maandag op gereageerd. Die twee jaar doen geen recht aan de

Spekman

situatie waarin iemand terecht is gekomen die het leven bot van zich heeft weggeslagen. Dat vond ik een heel mooie uitlating, maar de heer Spekman draait.

De **voorzitter**: Mevrouw Kant, u neemt mij niet serieus. Ik neem u wel serieus. U moet nu uw vraag formuleren.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik neem wat hier wordt gezegd heel serieus, voorzitter. De Partij van de Arbeid draait over de rug van mensen die een naaste zijn verloren. Dat vind ik bijzonder pijnlijk.

De heer **Spekman** (PvdA): Volgens mij is dit geen vraag, maar ik wil er wel iets op zeggen. Dit is voor mij een gevoelig punt, want het is mij overkomen. Op basis van die ervaring zeg ik dat het goed is als deze mannen en vrouwen niet langdurig aan de kant blijven staan waardoor zij als hun jongste kind achttien wordt, alsnog in de bijstand komen. Dat gebeurt wel veel. Wij waren er altijd voor, deze vrouwen of mannen eerder te helpen om aan een baan te komen. U denkt alleen maar aan zweepslagjes. Dat doe je op het moment dat je ook de uitkeringshoogte per definitie gaat verlagen. Het is een goede regeling, en die blijft in stand, maar wij steken er energie in om deze mensen weer een kans te geven op de arbeidsmarkt. Daar is niets mis mee.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Iedereen is volgens mij voor hulp en ondersteuning, maar de crux is: wil je een stap verder gaan en met een plicht komen om te solliciteren en aan het werk te gaan? Bent u daar nu voor of niet?

De heer **Spekman** (PvdA): Wij waren niet tegen een verplichting, wij zijn niet tegen een verplichting en wij blijven bij die mening. Dat hebben wij ook opgeschreven. Iedereen kan daar nu wel verbaasd over doen, maar ik heb aan iedereen de notitie "Kansen geven, kansen grijpen" uitgereikt, waar dat gewoon in staat. Wij vinden dat het nooit ten koste mag gaan van de uitkeringshoogte. Wij vinden ook dat deze mensen niet ineens onder de vermogenstoets moeten vallen. Daar zit voor ons de crux, en de gevoeligheid. Wij vinden dat er altijd ruimte moet zijn voor maatwerk. Ik realiseer mij heel goed dat een en ander voor het ene gezin en voor het ene kind een grotere impact heeft dan voor het andere gezin of het andere kind.

De heer **Van der Staaij** (SGP): U zegt: wel een plicht. Maar stel dat iemand met kinderen van bijvoorbeeld 14 en 17 jaar, die het verlies ook nog moeten verwerken, zegt: als ik zie wat er op ons af komt, dan wil ik voor het gezin en voor de opgroeiende kinderen kiezen en ik kan er dus echt niet op ingaan. Wat is dan de consequentie als je niet voldoet aan de sollicitatieverplichting?

De heer **Spekman** (PvdA): In de brief van de staatssecretaris staat een uitgangspunt met betrekking tot de vraag wanneer je weer aan het werk kunt komen. Er staat ook in dat er van maatwerk sprake moet zijn. Zo gaat het nu ook, en dat is de overeenkomst met de Wet werk en bijstand, namelijk dat je nooit blind iemand de arbeidsmarkt op schopt, als er bijzondere omstandigheden zijn. Die bijzondere omstandigheden kunnen zijn dat die ene dochter of die ene zoon nog heel veel psychische problemen heeft met het verlies. Dan is er iets aan de

hand. Er moet dan ruimte zijn om van de termijnen en de verplichting af te wijken. Dat vinden wij reëel en wenselijk.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Is niet het beste maatwerk het bieden van ondersteuning en het daarbij aan de mensen zelf over te laten of zij hier daadwerkelijk voor kiezen? Is dat niet het beste maatwerk dat je maar kunt wensen?

De heer **Spekman** (PvdA): Neen, want soms zie je ook dat mensen met een klein zetje in de rug uiteindelijk wel de keuze maken om aan het werk te gaan. Wij vinden dat daar niets mis mee is. Onder de huidige werking van de Wet werk en bijstand zijn er ook mensen die altijd hadden kunnen denken: ik wil niet werken, dat is niets voor mij en ik heb veel problemen. Ik ken vrij veel van die mensen. Later, toen zij eenmaal de slag hadden gemaakt en aan het werk waren gegaan, werden deze mensen heel gelukkig. Toen zeiden ze: ik ben blij dat ik die stap heb gezet. Maar het moet wel zorgvuldig gebeuren.

De heer **Blok** (VVD): De VVD vindt dat de staatssecretaris lef heeft getoond door deze lastige discussie aan te gaan. Ik zou deze staatssecretaris daarom eigenlijk willen kwalificeren als moedig. Hoe kwalificeert de Partij van de Arbeid haar eigen staatssecretaris?

De heer **Spekman** (PvdA): Ik baalde afgelopen maandag stevig, omdat ik vind dat in deze discussie veel zorgvuldigheid nodig is. Het gaat om een kwetsbare groep en er speelt veel emotie, die ik ook herken en waardeer. Afgelopen maandag was ik gewoon echt boos. Nu ik de brief lees, zie ik dat het een ander verhaal is dan datgene wat afgelopen maandag werd gepresenteerd. Daarmee is voor mij veel kou uit de lucht. In alle verslagen in de kranten vandaag worden voorbeelden aangehaald van mensen die, als je de brief leest, eigenlijk gewoon kunnen doorgaan met leven zoals zij nu leven, zoals die vrouw uit het Algemeen Dagblad die drie dagen werkt.

De heer **Blok** (VVD): De staatssecretaris is moedig. Hij heeft op een voorzet in een notitie van de Partij van de Arbeid een voorstel gedaan. De Partij van de Arbeid is echter niet moedig, want nu haar eigen staatssecretaris met dat voorstel komt, draait zij zo snel mogelijk weg. Dat siert u niet.

De heer **Spekman** (PvdA): Ik draai niet weg. Ik heb gezegd hoe ik er maandag in stond, want daar vroeg u naar. Ik heb daarop antwoord gegeven. Mijn standpunt maandag had ik ingenomen op basis van de informatie die de Kamer bereikte via berichten in de pers en via mondelinge overlevering. Vervolgens hebben wij om een brief gevraagd. Die brief ligt er nu, en die laat zien dat de kwestie beduidend anders ligt dan maandag werd gepresenteerd. Dat zit hem vooral vast op het uitkeringsregime. Dat betekent weer wat voor de vermogenstoets en voor de ruimte voor afwijkingen en voor maatwerk.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De staatssecretaris heeft zijn nek uitgestoken en die hoeft er dan niet meteen te worden afgehakt. Dat lijkt mij ook helemaal niet goed in deze zaak. Ik heb wel een vraag aan de heer Spekman. Hij zegt dat hij voor een verplichting is op het

Spekman

gebied van re-integratie en scholing. De discussie daarover hebben wij ook gevoerd over de alleenstaande ouders in de bijstand. In de brief stelt de staatssecretaris dat het niet zijn bedoeling is aan uitkeringsrechten te tornen en dat nabestaanden recht houden op hun uitkering tot hun kind 18 jaar is. Blijft dat volgens de heer Spekman zo? Daarnaast wil ik vragen wat er moet gebeuren als mensen niet meewerken aan re-integratie. Is de heer Spekman dan voor of tegen sancties?

De heer **Spekman** (PvdA): In antwoord op de eerste vraag kan ik zeggen dat ik zeer aan het uitkeringsniveau hecht. Volgens mij is dat de reden waarom ik maandag zo boos was. Op de tweede vraag zeg ik dat je geen verplichting kunt instellen zonder stok achter de deur. Je kunt het anders namelijk geen verplichting noemen. Het moet wel zorgvuldig gebeuren en er moet oog zijn voor specifieke en bijzondere omstandigheden waarvan ik zeker weet dat die voorkomen. In sommige gevallen is het gewoon schrijnend en is er meer tijd en ruimte nodig. Ik ga ervan uit dat de staatssecretaris het met mij eens is, maar dat hoor ik straks graag in zijn beantwoording.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De groep die nu in de Anw zit, valt niet onder de verplichtingen voor re-integratie, scholing en werk. Zou het een goed idee zijn om die oude groep ook aan te schrijven en te benaderen om op basis van vrijwilligheid deel te nemen, net als voor de nieuwe groep geldt? Wij hebben dat bij de bijstandsmoeders uiteindelijk ook besloten.

De heer **Spekman** (PvdA): Ik vind dat zeker goed. Sommige mensen hebben geen idee wat de mogelijkheden zijn, tenzij zij alle wetteksten lezen. Het lijkt mij uitstekend als gemeenten deze mensen actief benaderen; niet vanuit de verplichting, maar vanuit de verleiding.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): De heer Spekman heeft het over een stok achter de deur. Wat bedoelt hij daar precies mee?

De heer **Spekman** (PvdA): Ik bedoel daarmee dat wie een verplichting heeft en niet in bijzondere omstandigheden verkeert, een sanctie in de vorm van een uitkerings-sanctie opgelegd kan krijgen. De eerste vijf jaar heb je vrijstelling van de sollicitatieplicht en daarbovenop nog twee jaar. Pas daarna gaat de verplichting gelden.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Er wordt dus op een gegeven moment wel aan de uitkering getornd.

De heer **Spekman** (PvdA): Natuurlijk, dat antwoordde ik mevrouw Van Gent ook al. Je zegt dat je iemand niet achttien jaar met rust laat, maar die datum naar voren haalt. Ik vind dat aan zo'n verplichting een sanctie vastzit. Die sanctie is er nu eigenlijk ook al: veel mensen, voornamelijk vrouwen, komen na achttien jaar in de bijstand. Dan hebben zij een geweldige armoedeval en komen zij allemaal in de financiële problemen. Dat is nu al zichtbaar in die groep.

□

De heer **Blok** (VVD): Voorzitter. Ik wil nogmaals mijn waardering uitspreken voor het feit dat de staatssecreta-

ris dit moeilijke onderwerp, waarvan hij wist dat het moeilijk was, ter bespreking heeft gebracht met een concreet voorstel. De VVD-fractie is het zeer met de staatssecretaris eens dat het geen sociaal beleid is om mensen thuis te laten zitten. Als mensen maximaal achttien jaar thuiszitten, is de kans dat zij ooit weer aan het werk raken erg klein. Dat is in feite zeer asociaal beleid.

Het voorstel dat de staatssecretaris in zijn speech van afgelopen maandag heeft gedaan, vond de VVD-fractie een stap in de goede richting. Ik herkende zelfs weer iets van de oude Aboutaleb, de wethouder van Amsterdam die toen ook gevoelige onderwerpen bespreekbaar durfde te maken omdat hij vond dat er wat aan moest gebeuren. Ik constateer wel dat de staatssecretaris terugkrabbelt in de brief van gisteren en in de zojuist door hem gegeven toelichting. De toonzetting van de speech is echt anders. Daarin stelt de staatssecretaris dat in de AW een arbeids- en re-integratieverplichting moet worden ingevoerd zoals die ook geldt voor bijstandsgerechtigden, en dat men in ruil voor de uitkering een opleiding of re-integratietraject moet volgen en dat werk moet worden aanvaard. Dat is echt anders dan wat in de brief van gisteren staat. Daarin wordt gezegd dat het niet de bedoeling is om te tornen aan uitkeringsrechten. Daar zit een discrepantie tussen. Ik vind het van belang dat de staatssecretaris aangeeft of hij van mening is veranderd of dat de speech nog steeds geldt.

Resumerend, ik vind dat de staatssecretaris op een moedige manier een discussie is aangegaan, ook omdat de situatie waarover wij het hebben, namelijk het wegvallen van een van de ouders, een situatie is waarover mensen zouden moeten nadenken op het moment dat zij ouders worden of kinderen krijgen. Hierbij moeten zij in de gaten houden of de pensioenregeling dit risico afdekt of dat zij een aanvullende verzekering moeten afsluiten. Ook met het oog hierop is het goed dat deze discussie gevoerd wordt. Ik wil de staatssecretaris nadrukkelijk uitnodigen om zijn rug recht te houden.

□

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. De fractie van de ChristenUnie was erg verrast door de publicatie op de SZW-site over een mogelijke aanpassing van de Anw. Hieruit kon geconcludeerd worden dat weduwen of weduwnaars na twee jaar een re-integratieplicht moeten krijgen, een maatregel die niet in het coalitieakkoord voorkomt. De staatssecretaris spreekt er zijn zorgen over uit dat nabestaanden naast stopzetting van de Anw onder de Wwb vallen en dat het voor hen moeilijk wordt om te re-integreren doordat zij jarenlang uit het arbeidsproces zijn geweest.

Wij delen deze zorgen. Echter, wat wij niet delen is het feit dat hieraan een verplichting verbonden wordt. Weduwen en weduwnaars zijn wat de ChristenUnie betreft mensen die bescherming verdienen. De Bijbel roept niet voor niets op, om te zien naar wezen en weduwen. Een overheid moet daarom een schild durven zijn voor deze groep. Dat betekent dat mensen de mogelijkheid moeten krijgen om een nieuwe levensfase in te gaan. Weduwen en weduwnaars moeten dus ondersteuning kunnen ontvangen waar nodig.

De staatssecretaris zegt dat er weinig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om vrijwillig te

Ortega-Martijn

re-integreren. Wat de fractie van de ChristenUnie betreft moeten wij hier maar eens mee starten. Hoe komt het dat er inderdaad heel weinig gebruikgemaakt wordt van de ondersteuning die er nu al is? Mijn fractie dient daarom de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de regering voornemens is, een re-integratieplicht na twee jaar op te nemen in de Anw;

van mening dat het aan de slag gaan vanuit een Anw-situatie maatwerk vereist;

constaterende dat uitkeringsgerechtigden in de Anw geholpen kunnen zijn met een aanbod tot hulp bij re-integratie op vrijwillige basis;

overwegende dat er geen reden is om te twijfelen aan de bereidheid tot re-integratie wanneer op een gepast moment voor wie nog niet werkt, een passend aanbod wordt gedaan in samenwerking tussen SVB, CWI en gemeenten;

verzoekt de regering, de betrokken instanties hiertoe beter uit te rusten en af te zien van het opnemen van een plicht tot re-integratie voor rechthebbenden met kinderen onder de 18 jaar en in plaats daarvan rechthebbenden beter te ondersteunen bij hun zoektocht naar werk,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter: Deze motie is voorgesteld door de leden Ortega-Martijn en Van der Staaij. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 3 (31802).

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik zou eigenlijk willen zeggen dat dit een beetje "motie-Kant II" is. Immers, de moties lijken sterk op elkaar. Dat mag best, dat is uw vrijheid, mevrouw Ortega. Stel dat dit kabinet toch een dergelijke verplichting wil invoeren. Zal dit dan niet gebeuren zolang de ChristenUnie hiervan deel uitmaakt?

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik heb heel duidelijk aangegeven dat de ChristenUnie geen voorstander van een verplichting is. Wij zijn wel voorstander van stimuleren, van het creëren van mogelijkheden. Als rechthebbenden aangeven dat zij inderdaad de arbeidsmarkt op willen, dan moeten hiertoe mogelijkheden aanwezig zijn en moeten zij ondersteund worden. Wat ons betreft hoeft hieraan geen verplichting verbonden te worden. Van sancties op een zeker moment mag al helemaal geen sprake zijn.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Blijft de vraag of de ChristenUnie het als coalitiepartner gaat meemaken dat er wel een vorm van verplichting wordt ingevoerd. Voor de ChristenUnie is het immers een heel wezenlijk punt.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Het is

inderdaad een wezenlijk punt. Wij vinden dat mensen in geval van verlies van een dierbare de mogelijkheid moeten krijgen om te rouwen. De een zegt na zes maanden: ik wil wat anders gaan doen, de muren komen op mij af. Dan moet deze mogelijkheid ook aanwezig zijn. Echter, er zijn ook gevallen waarin mensen er zeven, acht of tien jaar over doen om zover te komen. Ik vind het prima om af te spreken dat wij deze mensen op een gegeven moment oproepen voor een gesprek. Wat de ChristenUnie betreft mag hieraan geen verplichting verbonden worden. Vrijwilligheid blijft voorop staan.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. De uitspraken van de staatssecretaris hebben geleid tot veel onrust en verwarring. Het beeld is ontstaan dat het kabinet wil tornen aan de sociale voorzieningen voor nabestaanden. Ik las ergens dat het mes in de ANW gaat. Is dit nu een proefballon van de staatssecretaris of is het toekomstig kabinetsbeleid? Het is goed dat wij dit interpellatiedebat hebben om te proberen de zaak wat te verhelderen. Wat is eigenlijk de status van de plannen?

Uit de brief begrijpen wij dat de staatssecretaris eerst een vraag opwierp, dat hij vervolgens een gedachte uitsprak en een denkrichting verkende. Dit eindigde echter wel in een plan. Het plan blijft wat verwarrend. De staatssecretaris zegt dat zijn ideeën aansluiten op het kabinetsbesluit, maar sluit het kabinetsbeleid ook aan op zijn ideeën? Komt het kabinet met een arbeidsverplichting voor nabestaanden met kinderen onder de achttien? Die principiële vraag is aan de orde. Het gaat daarbij wat ons betreft niet alleen om arbeidsparticipatie. Het gaat er eerst en vooral om dat de zorg voor kinderen in een kwetsbare situatie tot zijn recht kan komen. Daarover lees ik helaas niets of heel weinig in de brief. Het lijkt wel of kinderen vooral een lastige belemmering voor toetreding tot de arbeidsmarkt zijn. Opnieuw ligt het accent op arbeidsparticipatie, terwijl wij juist in zulke omstandigheden het belang van de kinderen in beeld zouden moeten hebben. Heeft deze staatssecretaris zijn actie afgestemd op het beleidsterrein van Jeugd en Gezin of is het een soloactie, die hij slechts vanuit het perspectief van arbeidsparticipatie heeft uitgevoerd?

Bij dit onderwerp is grote zorgvuldigheid geboden. Het raakt mensen in moeilijke omstandigheden. Het verlies van kwetsbaren is heel ingrijpend en roept heel veel verwarring en pijnlijke gevoelens op. Ik zeg de staatssecretaris: kom op zulk terrein alleen maar met goede, uitgewerkte plannen die het kabinet echt wil of houdt uw mond en schep niet deze verwarring! De SGP-fractie hecht aan royale voorzieningen voor nabestaanden, de alleenstaande ouders en kinderen. Daarom hebben wij ons ook in het verleden gekeerd tegen versoering van de nabestaandenwet. Het zal duidelijk zijn dat wij vierkant tegen nieuwe arbeidsverplichtingen in de nabestaandenwet zijn.

Is het dan allemaal onzin wat aan de orde is? Dat is niet zo als iemand daadwerkelijk problemen heeft met het vinden van werk, terwijl hij wel wenst te werken. Dan is hulp en ondersteuning uitstekend. Maar daarvoor hoeven wij de nabestaandenwet niet te wijzigen. Daarvoor hoeven wij ook geen arbeidsverplichting op te leggen. De principiële keuze voor zo'n verplichting willen wij niet maken. De staatssecretaris zegt op geen enkele manier te tornen aan de rechten van mensen. Dat is

gewoon niet waar. De heer Spekman gaf dit zojuist eerlijk toe. Als je met een plicht komt, hoort daar ook een sanctie bij, die mensen heel concreet raakt.

Tot slot: de combinatie van moraal en politiek is wel eens lastig, maar ze is nuttig en noodzakelijk. Wettelijke regels zijn dragers van recht en van moraal. In dit geval gaat het om weduwen, om mensen die als alleenstaande de zorg dragen voor een of meer kinderen. Zij verdienen krachtige ondersteuning. Dit is de moraal van ons verhaal.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Voorzitter. Wederom dank ik de Kamer, nu voor de inbreng in tweede termijn. Mevrouw Kant bedient zich van vrij scherpe superlatieven als "onbeschaafd" en "hardvochtig". Ik meen dat ik in de Tweede Kamer de afgelopen twee jaar geen geschiedenis heb opgebouwd van hardvochtigheid en onbeschaafdheid. Met steun van de SP-fractie hebben wij in deze Kamer gewerkt aan bijvoorbeeld de wetsvoorstellen ten aanzien van alleenstaande ouders in de bijstand. Daarbij is voortdurend een goede balans tussen zorg voor kinderen en werken gevonden. Ik denk dat ik daarmee heb laten zien dat dit kabinet geen hardvochtige of onbeschaafde koers volgt. Ik vind deze woorden heel zwaar, hoewel ik begrijp dat ze passen bij dit thema. Maar ik laat ze mij niet gemakkelijk aanleunen. Ik werp ze verre van mij.

Ik heb ook duidelijk gemaakt dat je kennelijk verschillend kunt denken over de invulling van wat je sociaal beleid zou mogen noemen. In mijn speech van afgelopen maandag heb ik in duidelijke bewoordingen gezegd dat het berusten in het verstrekken van een uitkering, in het slechtste geval voor achttien jaren, en tegen mensen zeggen dat zij helemaal niets in de samenleving hoeven te doen, langzamerhand niet meer past binnen de definitie van een sociaal beleid. Ik vind het socialer om die mensen te ondersteunen en mogelijkheden aan te reiken om midden in de samenleving te staan. Daarvoor moeten zij aangesproken worden op hun verantwoordelijkheid, op het moment dat het verdriet is verwerkt.

Natuurlijk ben ik het met iedereen eens dat het niet aan een staatssecretaris is om te beslissen wanneer het verdriet is verwerkt. Ik heb hierover in de afgelopen periode met heel veel mensen gesproken; dit verhaal komt dus niet uit de lucht vallen. Bij die gesprekken moesten de betrokkenen met enige regelmaat een traantje wegpinken. Ik heb die gesprekken niet voor niets gevoerd; ik wilde graag van de betrokkenen zelf horen hoe zij hun omstandigheden beleven. Dat bleek heel erg te verschillen. Om die reden zeg ik dat de mensen in ieder geval in de eerste twee jaar met rust moeten worden gelaten. Daarna mag je best het gesprek aangaan over wat mogelijk is. Dat moet niet vrijblijvend gebeuren, zoals nu het geval is. In de gesprekken die ik met betrokkenen voerde, merkte ik dat men de voorstellen niet onredelijk of onbillijk vond. Woorden als "hardvochtig" of "onbeschaafd" zijn niet gevallen. Ik heb ook gezegd dat mijn streven erop gericht is om in mensen te investeren. Ik wil geen rechten afpakken, maar investeren in de mensen om ze bij de samenleving te betrekken. Dat is een andere benadering dan de SP-fractie wil doen geloven, als zouden wij de rechten van de mensen willen aantasten. In de brief spreek ik over het WWB-regime en verwijs naar de recent

afgesproken aanpak van de vrijstelling van sollicitatieplicht. Het is geenszins de bedoeling dat mensen na twee jaar in de bijstand belanden. Dat is niet beoogd of ooit gecommuniceerd.

Mevrouw Kant heeft vandaag al drie keer gezegd dat de staatssecretaris de mensen de arbeidsmarkt op wil schoppen. Dat is precies ook het argument dat ik heb gehanteerd in mijn discussie met de VVD-fractie over alleenstaande ouders in de bijstand. Ik zei dat ik niet bereid was om mensen de arbeidsmarkt op te schoppen omdat ik voor maatwerk ben en de zorg voor kinderen belangrijk vind in die vrij lastige, emotionele fase waarin mensen kunnen komen te verkeren. Ik heb net duidelijk gemaakt dat het in mijn optiek altijd een kwestie van maatwerk blijft. Dat geldt dus ook voor het specifieke geval waarover de heer Van der Staaij sprak. Als kinderen van zestien of zeventien jaar door het overlijden van hun vader in een problematische psychische toestand komen te verkeren, bestaat er altijd nog de vrijstelling op grond van objectieve gronden. Die kan toegepast worden als mensen om medische of andere redenen niet kunnen werken.

Al met al probeer ik duidelijk te maken dat er geen plaats is voor woorden als "hardvochtigheid" of "onbeschaafdheid" in mijn vocabulaire. Ik werp de suggestie, alsof ik geen enkele empathie zou kunnen opbrengen voor de bewuste groep mensen, verre van mij af. Natuurlijk is er op enig moment wel sprake van overheidsverantwoordelijkheid. Op welk moment moet je de mensen stimuleren, tot werken aanzetten of begeleiden bij het deelnemen aan de samenleving? Deze mensen mogen niet aan de kant blijven staan. Ik wil de mensen helpen, ondersteunen en inlevingsvermogen opbrengen. Dit zeg ik aan mevrouw Kant.

Al die dingen zijn aan de orde, maar daarbij is wel een goede balans nodig. Op een enig moment kan het gesprek gaan over een terugkeer naar de arbeidsmarkt. Na het verstrijken van uitkeringsrechten, als het jongste kind 18 jaar wordt, dreigt er bijstand. Op dat moment moeten wij met de Kamer een discussie voeren over hoe mensen weer uit de bijstand kunnen worden gehaald. Die discussie vindt in de Kamer bijna om de twee of drie weken plaats. Hoe gaan wij om met de armoedeval? Hoe gaan wij om met de ontstane armoede? Het is beter en socialer om juist in het traject van 0-18 jaar op enig moment met de betrokkenen het gesprek te voeren over een terugkeer naar de arbeidsmarkt en economische zelfstandigheid, die het kabinet heel belangrijk vindt.

Ik ben het met de heer Van Dijck eens dat wij spreken over kwetsbare mensen. Het is belangrijk om deze mensen niet te bestendigen in hun rol van kwetsbaar zijn, maar om in hen te investeren en hen te begeleiden om weer in de samenleving mee te doen. Natuurlijk is men een periode kwetsbaar, maar na enige tijd kan er best een zakelijk gesprek plaatsvinden over de mogelijkheid om terug te keren naar de arbeidsmarkt. Mensen aan het werk helpen, is wel degelijk zeer sociaal. Hier doet men soms alsof een poging om mensen aan het werk te helpen, opeens asociaal is. Dat verbaast mij en dat komt rauw op mijn dak. Iedereen vraagt zich immers af, hoe wij mensen vleugels kunnen geven om de eigen wereld te verkennen. Nee, laten wij de maximale uitkeringsperiode benutten; dat is sociaal. Als je pogingen doet om mensen een beetje in de richting van de arbeidsmarkt te bewegen, zou je asociaal bezig zijn. Ik

Aboutaleb

weiger mij dat aan te rekenen; het is ten enenmale niet waar!

De **voorzitter**: Ik wil aan het eind van het antwoord van de staatssecretaris een ronde interrupties doen. Dan hebben wij alle argumenten op een rij. De staatssecretaris vervolgt zijn betoog.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: De heer Omtzigt heeft een uitgebreid betoog gehouden over de wijze waarop dit verhaal naar buiten is gekomen. Ik begrijp dat hij het gevoel heeft gepasseerd te zijn. Het is echter wel zo dat wij op het departement al geruime tijd bezig zijn met dit thema. Er worden gesprekken gevoerd met verschillende mensen, met departementen, met gemeenten, met de SVB en met betrokkenen zelf. Het was een congres van de SVB dat ging over dit thema en ik heb gemeend daarover iets te moeten zeggen. Nogmaals, ik begrijp dat de heer Omtzigt vraagt of het niet beter ware om dat eerst met de Kamer te delen.

De heer Omtzigt stelt dat de huidige wet allerlei mogelijkheden biedt om mensen aan het werk te helpen, maar dat dit niet of onvoldoende gebeurt. Dat is waar. Misschien heeft dat enerzijds te maken met de vrijblijvendheid en anderzijds met het feit dat gemeenten het gevoel hebben dat zij deze mensen niet lastig moeten vallen. Als de heer Omtzigt mij uitnodigt om met een paar gemeenten te spreken over de huidige praktijk, wil ik dat met alle plezier doen.

Nabestaanden worden door het kabinet en door de Kamer absoluut gezien als mensen die bijzondere aandacht verdienen en blijven verdienen. Ik heb geen enkel bezwaar tegen het verzoek van de heer Omtzigt om ook een aantal andere issues, zoals de tweede pijler pensioenen en de partnerdefinitie, nog eens goed op een rijtje zetten. Zijn motie beschouw ik als een ondersteuning van de in gang gezette gedachte.

Ik ben blij dat mevrouw Van Gent in ieder geval het goede in de brief leest. Precies zoals zij het heeft verwoord, zijn de brief en mijn speech van afgelopen maandag bedoeld: niet raken aan uitkeringsrechten, zelfs niet als sprake is van actieve re-integratie. In die fase blijft aanspraak op uitkeringsrechten bestaan. Wij komen niet aan de vermogenstoets en ook niet aan de vrijlatingsgrens. Dat blijft allemaal zoals het is. De heer Spekman heeft echter gelijk als hij zegt dat als in het gesprek tussen de nabestaande en degene die bezig is de re-integratie te bevorderen het beeld ontstaat dat iemand arbeid kan verrichten en een baan beschikbaar is, die persoon niet vrijblijvend kan zeggen dat hij die baan niet accepteert. Daaraan is immers wel een fase aan voorafgegaan, namelijk een gesprek tussen betrokkene en gemeente waarin is vastgesteld dat toeleiding naar de arbeidsmarkt de aangewezen route is. Dan is er dus sprake van een situatie waarin iemand niet vrijblijvend kan zeggen dat hij niet meedoet. Zo gaan wij met mensen om. Dat is sociaal en niet hardvochtig.

Mevrouw Van Gent heeft uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor de combinatie zorg en arbeid. Vandaar dat in de brief staat dat als er kinderen onder de vijf in het spel zijn, de vrijstellingsclausule van toepassing kan worden verklaard. De mogelijkheid bestaat altijd om op grond van andere redenen – dat is niet anders dan nu – vrijstelling te vragen en te verkrijgen.

De heer Spekman heeft een inleiding gehouden die een beetje lijkt op die van de heer Omtzigt. Volgens mij

heb ik er voldoende over gezegd. De brief is helder. Dat is de denkrichting van het kabinet, inclusief het maatwerk dat wij beogen. Het is geenszins de bedoeling om uitkeringsrechten af te pakken. Hij verwijst naar de motie die hij samen met de heer Omtzigt heeft ingediend, waarover ik zojuist mijn oordeel heb uitgesproken.

De heer Blok is het eens met de inhoud van de brief en spreekt zelfs van een moedige stap. Ik wil hem daarvoor graag bedanken. Ik ben het met hem eens dat met een uitkering te lang thuiszitten zo langzamerhand gerangschikt zou moeten worden in de categorie “niet-sociaal beleid”. Het betekent dat je als overheid de mensen bijna afschrijft: wij zijn solidair met u, hier hebt u een uitkering en voor de rest hebt u niks meer; van ons zult u geen last hebben, wij als overheid blijven afzijdig en wij spreken u nergens op aan. Ik kan mij voorstellen dat de wet in 1996 met alle waarborgen en ook opvattingen van toen op die manier in elkaar is geschroefd. Het is echter zeer de vraag of het anno 2008 een sociale benadering is om mensen een uitkering te verschaffen en thuis te laten zitten. Ik heb zojuist geprobeerd aan te geven dat het socialer is – je zult er misschien kosten voor moeten maken – om mensen uit te nodigen tot en te steunen bij het hervinden van hun positie middenin de samenleving. De gesprekken die ik heb gevoerd, ook met nabestaanden, laten zien dat het soms geleidelijk kan en geleidelijk moet: tien uur, twaalf uur, dertien uur, veertien uur, twintig uur. Voor sommigen is het maximum vijftien uur, maar dan is er naar vermogen een bijdrage geleverd en is dat in die individuele omstandigheden een limiet die op dat moment haalbaar is. Ik nodig ook graag uw Kamer uit om in dat beeld mee te denken en een beetje los te komen van een wellicht ietwat andere benadering van solidariteit.

De heer Blok spreekt over de toonzetting van de speech en van de brief. Voor een speech gebruik je altijd wat andere bewoordingen dan in een brief aan de Kamer. Maar ik kan de heer Blok via u, voorzitter, verzekeren dat de inhoud van de speech en de inhoud van de brief materieel precies hetzelfde beogen.

De heer Blok spreekt over de rug rechthouden. Ik zit inderdaad in de laatste weken. Volgende week vrijdag is beoogd als mijn laatste werkdag. Maar ik ben van plan tot het laatste moment te blijven werken; daarvoor word ik ook betaald. Dan zal mijn opvolger het van mij overnemen en zal naar bevind van zaken opnieuw worden gehandeld.

Mevrouw Ortega geeft aan dat dit niet in het coalitieakkoord staat. Dat is waar, maar wij doen niet alleen wat in het coalitieakkoord staat. Er is ook sprake van voortschrijdend inzicht. Met enige regelmaat ontwikkelt het kabinet beleid dat niet is voorzien in het coalitieakkoord. Er zijn voldoende voorbeelden van, alleen al de afgelopen weken naar aanleiding van de financiële crisis. Wij delen met de fractie van de ChristenUnie de opvatting dat het combineren van zorg en werk uitdrukkelijk aan de orde is. Daarover verschillen wij niet van mening. Wij zijn het absoluut met elkaar eens dat weduwen en weduwnaars recht hebben op ondersteuning en die ondersteuning ook verdienen. Kennelijk verschillen wij van mening over de vraag of je re-integratie alleen maar vrijblijvend kunt blijven aanbieden dan wel of je op enig moment, nadat de nabestaande zelf en de gemeente hebben vastgesteld dat re-integratie aangewezen is, de zaak iets meer aan de

Aboutaleb

orde kunt brengen dan alleen vrijblijvend. Ik adviseer mevrouw Ortega om haar motie op dit punt te heroverwegen. Anders rest mij in deze fase niets anders dan aanneming ervan te ontraden.

De heer Van der Staaij spreekt over een proefballon. Ik heb net aangegeven dat wij op het departement enige maanden hieraan werken en dat er niet zomaar iets uit de blauwe hemel is komen vallen. Ik heb ook de omstandigheden aangegeven waaronder het zo naar buiten is gekomen. Deze opvatting sluit aan bij het kabinetsbeleid ten aanzien van participatie, maar sluit het kabinetsbeleid aan bij uw opvatting, zo vraagt hij. Die wederkerigheid kan alleen maar op die manier tot stand komen. Ik maak deel uit van het kabinet, dus dat kan ook niet anders.

Ook de heer Van der Staaij onderstreept het belang van zorg voor kinderen. Ik heb daarover met zijn fractievoorzitter een zeer interessant debat gehad, naar aanleiding van een wijziging van de WWB en de positie van alleenstaande ouders. Toen waren wij het helemaal eens met elkaar: zijn fractie steunde die aanpak. Als het gaat om de zorg voor kinderen en het combineren van zorg en werk, verschilt mijn opvatting niet van die van zijn fractie. Het zich bevinden binnen de samenleving is een sociale benadering, ook al maakt de overheid daarvoor kosten bovenop de uitkering. Ik begrijp dat de heer Van der Staaij aangeeft dat de moraal hierbij belangrijk is, iets wat ik nooit zal bestrijden. Ik wil echter vermijden dat wij met 16 miljoen morele benaderingen komen te zitten, waardoor regeren misschien wel onmogelijk wordt.

Mevrouw **Kant** (SP): Deze staatssecretaris doet zijn uiterste best een voorstelling van zaken te geven waarbij de mening van mijn fractie – hardvochtig dat mensen twee jaar na het overlijden van hun partner weer verplicht worden de arbeidsmarkt op te gaan – in een verkeerd daglicht wordt gesteld. Ik denk niet dat de mensen daarin trappen en dat geloven. De kern is namelijk dat de staatssecretaris voor de mensen bepaalt dat na twee jaar rouw het wel mooi is geweest. Hij zegt dat er na die twee jaar een verplichting komt om te solliciteren en te re-integreren. Hij kan dan wel heel mooie woorden gebruiken als hulp bieden en begeleiden, waar iedereen voor is, maar in essentie vindt hij dat men moet worden verplicht hieraan mee te werken. Het gaat per definitie om bijzondere omstandigheden: een partner overlijdt en kinderen blijven achter zonder vader of moeder. Dan kan de staatssecretaris geen verplichting opleggen om mensen de arbeidsmarkt op te krijgen. Waar het kan is dat geweldig.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Ik ben hier zeer uitvoerig op ingegaan. Ik heb aangegeven dat rouwverwerking buitengewoon individueel is: de een doet dat kort over, de ander wat langer. In ieder geval gedurende de eerste twee jaar worden mensen nergens op aangesproken, waarna er een gesprek ontstaat. Daarbij kan worden vastgesteld dat re-integratie is aangewezen, maar ook dat mensen niet in de gelegenheid zijn om te gaan werken, op grond waarvan een vrijstelling kan worden gegeven. Ik sta wat dat betreft een zeer redelijke benadering voor.

De **voorzitter**: Tot slot, mevrouw Kant.

Mevrouw **Kant** (SP): Er kan een vrijstelling worden gegeven. U zegt het zelf al! Dat is precies hetzelfde regime als de bijstand, terwijl de omstandigheden totaal verschillend zijn. Mensen zijn een naaste verloren, hun toekomst is weggeslagen, ze staan er ineens alleen voor, zij moeten het zelf zien te rooien met de kinderen die hun vader of moeder hebben verloren. Uw inlevingsvermogen is blijkbaar minimaal. U hebt in de media gezegd: mensen zeggen dat één jaar wel genoeg is, ik vind twee jaar nog heel coulant. Maar dat is niet coulant, staatssecretaris, dat is hardvochtig. Hulp bieden, prima, maar u zegt nu voor de zoveelste keer dat mensen worden verplicht om te solliciteren en te re-integreren.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Als u mij citeert, stel ik het op prijs als u dat correct doet. U mag mij laten zien waar ik heb gezegd dat ik twee jaar wel coulant vind. Dat heb ik nergens gezegd.

Mevrouw **Kant** (SP): Ik heb het hier. In Trouw staat: dus heeft de bewindsman eens rondgevraagd wat een redelijke termijn is om na de rouw weer aan het werk te gaan. Iedereen die ik ernaar vroeg, zat zo ongeveer op een jaar als redelijke tijd. Daarom heb ik er twee jaar van gemaakt, dat is erg coulant, vindt hijzelf.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Ik heb nooit gezegd dat ik twee jaar coulant vind.

Mevrouw **Kant** (SP): Dat staat hier!

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Er staat zoveel in kranten. Ik heb...

Mevrouw **Kant** (SP): Ik zou het laten rectificeren, als ik u was!

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Dan kan ik aan de gang blijven! Ik heb nooit gezegd dat ik twee jaar coulant vind. Ik heb gezegd dat ik in de gesprekken met mensen heb vastgesteld dat het beeld heel erg verschillend is. In de Volkskrant van vandaag zegt een man ook dat hij na zeven weken weer aan het werk is gegaan. U bent het niet met mij eens, maar ik beschrijf dus het beeld dat ik krijg uit gesprekken met mensen. De een zegt zes, zeven weken, de ander één, anderhalf jaar en weer een ander is na acht, negen jaar nog steeds kapot van wat er is gebeurd of van de nasleep. Dat heb ik allemaal heel goed tot mij genomen. Daarom heb ik twee jaar gekozen als ondergrens. Daar valt wat mij betreft best over te praten, maar dat is mijn denkrichting. Het is aan de Kamer om daar iets van te vinden.

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Kant, geen vervolgvraag.

Mevrouw **Kant** (SP): Maar dit is wel belangrijk.

De **voorzitter**: Ik heb nog nooit meegemaakt dat u bij een vraag zei dat die niet belangrijk was.

Mevrouw **Kant** (SP): Dat snap ik, maar in dit geval moeten wij even vaststellen dat de staatssecretaris dus verkeerd geciteerd is en om rectificatie gaat vragen, want hier staat: "Dat is erg coulant."

Aboutaleb

De **voorzitter**: U herhaalt zich nu. Dat is niet de bedoeling.

Mevrouw **Kant** (SP): Maar dat heeft de staatssecretaris dus niet gezegd?

De **voorzitter**: Dat heeft hij net allemaal al verteld. Leest u het verslag maar na. Ik kan het mij nog goed herinneren.

Mevrouw **Kant** (SP): Dat kan wel zo zijn, maar...

De **voorzitter**: Mevrouw Van Gent heeft nu het woord.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik kan meegaan in de denkrichting van de staatssecretaris. Ik werp het van mij dat de GroenLinksfractie – dat geldt denk ik ook voor de staatssecretaris – geen gevoel heeft voor de zeer moeilijke omstandigheden waarin mensen komen die een partner verliezen. Of een andere geliefde, want ook dat komt voor en ook dan moeten mensen vaak weer aan het werk of krijgen zij wat langer de tijd om weer aan het werk te gaan. Termen als "hardvochtig" en "asociaal" laat ik mij dus niet opdringen, want dat is voor iedereen een zeer lastige afweging. Er is wel enige onduidelijkheid. Ik ben voor maatwerk. Ik ben ervoor dat een goed gesprek met mensen wordt aangegaan, ook met alleenstaande ouders in de bijstand.

De **voorzitter**: Uw vraag, mevrouw Van Gent.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): In krantenartikelen is echter wel gesuggereerd dat de uitkeringsrechten van de mensen omlaag gaan van maximaal achttien jaar naar maximaal twee jaar. Ik heb dat in mijn eerste termijn indringend aan de staatssecretaris gevraagd, want die kou moet hij uit de lucht nemen, anders houden wij een probleem.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Ik heb zowel in mijn brief als in mijn beantwoording in eerste termijn aangegeven dat zelfs in de periode dat er gesproken wordt over re-integratie, de uitkeringsrechten worden gehandhaafd. Het is dus niet zo dat als vastgesteld wordt dat re-integratie aan de orde is, de uitkering eindigt en wordt overgegaan op een bijstandsuitkering. Dat is nooit de bedoeling geweest.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dat lijkt mij heel belangrijk. Mijn tweede vraag was of u bereid bent om de mensen die nu in de Anw zitten, te benaderen met een vrijblijvend maar goed aanbod voor scholing of re-integratie naar werk, want het kan heel goed zijn dat deze groep te vaak is vergeten in dit traject. Ik zou op dit punt graag een toezegging van u willen.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Dit is wat mij betreft de winst van dit debat.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Wij zijn het er allemaal over eens dat wij mensen die graag scholing of werk willen, moeten stimuleren. De grote crux in dit debat is dat u mensen wilt verplichten om aan het werk te gaan. Dat gaat er bij een aantal fracties niet in. Stel, u spreekt na twee, tweeënhalf jaar met iemand en zegt: je kunt best een paar uurtjes in de schoonmaak werken. Die

persoon zegt: laat ik het maar proberen. Vervolgens neemt die persoon na twee maanden ontslag, omdat hij het toch niet kan combineren met de kinderen et cetera.

De **voorzitter**: Wat is uw vraag?

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Houdt deze persoon dan toch tot het jongste kind 18 jaar is die nabestaanden-uitkering? Dat is de cruciale vraag. Of wordt iemand gekort als hij een baan afwijst?

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Het uitkeringsrecht blijft bestaan. Het antwoord is "ja".

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Wat is dan de sanctie die volgt op de plicht? Als ik zeg dat ik er nog niet klaar voor ben en een baan niet accepteer, dan moet er een sanctie volgen, anders is er geen sprake van een plicht.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: U legde mij zojuist een andere casus voor, namelijk van iemand die een baan aanvaardt, waarna de situatie ontstaat dat blijkt dat hij toch niet kan werken, omdat zich psychische problemen of andere klachten voordoen. In dat geval blijft het uitkeringsrecht bestaan totdat het jongste kind achttien is.

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Van Dijck. Ik sta geen vervolgvraag toe. U hebt twee vragen gesteld.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Dat was geen antwoord op mijn vraag.

De **voorzitter**: Dan moet u het verslag nog maar eens nalezen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV): Het is echt waar. Het gaat hierom: ik neem ontslag omdat ik geen zin heb in die baan. Ik heb geen psychisch probleem, ik ben niet half in de war, maar ik heb gewoon geen zin, ik kan het niet combineren. Ik ben toch nog niet klaar voor die baan. Krijg ik dan een sanctie? Wat is de sanctie die volgt op het niet nakomen van de plicht?

Staatssecretaris **Aboutaleb**: De casus wordt steeds ingewikkelder. Nu zegt de heer Van Dijck: ik heb geen zin. Daarna zegt hij: ik ben er niet klaar voor. Dat zijn voor mij twee verschillende dingen. Er geen zin in hebben, leidt tot een sanctie. Er niet klaar voor zijn, betekent dat de oude Anw-rechten herleven. Dat uitkeringsrecht blijft dan bestaan.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): De staatssecretaris geeft aan dat mensen opgeroepen worden voor een gesprek en dat het de bedoeling is dat gezamenlijk geprobeerd wordt te komen tot een route naar de arbeidsmarkt. Tot daar vind ik het prima. Het gebeurt dan op basis van vrijwilligheid. Maar waarom dan een verplichting? Waarom dan niet met elkaar afspraken maken in de zin van: wij gaan investeren in u, maar het is niet vrijblijvend?

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Niet vrijblijvend kan ik niet anders uitleggen dan dat je daar wel een soort van verplichting van maakt. Die dingen gaan anders namelijk niet samen. Vrijblijvendheid is wat wij nu kennen.

Aboutaleb

Daarvan heb ik zo-even gezegd dat ik dat niet langer wens. Als mensen er op enig moment fysiek en mentaal aan toe zijn, in ieder geval na de periode van twee jaar, willen wij wel met hen een gesprek aangaan over de vraag of re-integratie een aangewezen route is. Als daarover overeenstemming bestaat tussen partijen en er geen medische of andere beletselen zijn die dat verhinderen, neemt de burger in dat geval de plicht op zich om te re-integreren. Dat is dan niet vrijblijvend. Vrijblijvendheid is, ook semantisch gezien, lastig op één lijn te brengen met de verplichting.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): De burger neemt de plicht op zich om het te doen. Dat ben ik ook met u eens. Alleen, het heeft vergaande gevolgen want het wordt een verplichting. Op het moment dat die burger aangeeft dat het toch niet gaat, kan er sprake zijn van een sanctie. Dat is iets waar ik nog steeds mee zit en waar ik van u nog steeds geen helderheid over heb gehad.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Als nadien blijkt dat iemand toch een terugval heeft en niet kan re-integreren, om welke reden dan ook, dan herleven de oude uitkerings-rechten totdat het jongste kind 18 jaar is. Echter, als vastgesteld wordt dat sprake is van een situatie waarin hij arbeid kan aanvaarden, kan het niet zo zijn dat hij dan zegt: ik heb er geen zin in. Die twee dingen zijn echt verschillend.

De heer **Omtzigt** (CDA): De staatssecretaris gaf zo-even aan bereid te zijn in overleg te treden met een paar gemeenten. Kunnen wij daar voor eind volgende week een afspraak over tegemoetzien, zodat wij een idee hebben over hoe re-integratie in de huidige wetgeving wel kan plaatsvinden?

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Ik vind eind volgende week wel erg snel. Het hangt ook een beetje af van de vraag of anderen daarvoor ruimte kunnen vrijmaken. Wat mij betreft volstaat de toezegging dat ik graag met een aantal gemeenten wil praten over de huidige uitvoerings-praktijk en over hoe daarin verbeteringen aangebracht kunnen worden. Ik heb al aangegeven dat in het traject dat ik de afgelopen maanden heb doorlopen, ook met gemeenten is gesproken over deze aanpak. Wij lopen nu een beetje vooruit op de brief waarom u gevraagd heeft en op het eventuele wetsvoorstel dat deze kant op komt, maar aan uw aansporing om met de gemeenten het gesprek aan te gaan en daarvan verslag te doen, zal ik zeker gevolg geven.

De heer **Omtzigt** (CDA): Dus wij krijgen van u een brief over wat u met de gemeenten zult doen. U bent namelijk al met de gemeenten in gesprek geweest. Dat is mooi. Wat is de status van de voorstellen die u de afgelopen paar dagen hebt gedaan?

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Dat is een goede vraag. Het zal mij niet lukken in de tijd die mij is gegeven tussen nu en volgende week vrijdag, concrete voorstellen in de gebruikelijke routine naar de Kamer te sturen. Dat zal mijn opvolger moeten doen. Vanaf 17 of 18 december treedt de nieuwe staatssecretaris aan. Zij zal dan in samenspraak met minister Donner van Sociale Zaken, omdat dit raakt aan de aanvullende pensioenen uit de

tweede pijler, moeten werken aan een traject dat voorziet in een wetsvoorstel dat in de Kamer kan worden besproken. Dit zal niet eerder gebeuren dan nadat er bericht is over het kortstondige onderzoek waarnaar u hebt gevraagd. Dat lijkt mij de juiste route.

De heer **Omtzigt** (CDA): Heeft u overleg gehad met uw opvolger over deze materie?

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Ik probeer mijn opvolger zo goed mogelijk in te werken.

De heer **Omtzigt** (CDA): Ik concludeer dat u zelf iets hebt gezegd zonder uw opvolger daarover in te lichten.

Staatssecretaris **Aboutaleb**: Dat laatste is onjuist.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Volgende week dinsdag zal over de moties worden gestemd.

De vergadering wordt van 12.41 uur tot 13.30 uur geschorst.

De **voorzitter**: Op de tafel van de griffier ligt een lijst van ingekomen stukken. Op die lijst staan voorstellen voor de behandeling van deze stukken. Als voor het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaar is gemaakt, neem ik aan dat daarmee wordt ingestemd.

Regeling van werkzaamheden

De **voorzitter**: Ik stel voor, toe te voegen aan de agenda van zo mogelijk een van de volgende weken:

- het wetsvoorstel Uitvoeringswet verordening Europese betalingsbevelprocedure (31513);
- het wetsvoorstel Uitvoeringswet verordening Europese procedure voor geringe vorderingen (31596);
- het wetsvoorstel Wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de strafbaarstelling van het deelnemen en meewerken aan training voor terrorisme, uitbreiding van de mogelijkheden tot ontzetting uit het beroep als bijkomende straf en enkele andere wijzigingen (31386).

Voorts stel ik voor, toe te voegen aan de agenda na het kerstreces:

- het wetsvoorstel Wet versnelling besluitvorming wegprojecten (31721);
- het voorstel van wet van het lid Van Dam in verband met stilzwijgende verlenging en opzegtermijn bij lidmaatschappen, abonnementen en overige overeenkomsten (30520).

Ik stel voor om bij de behandeling van de VAO's op de agenda van de komende twee weken het zogenaamde kerstregime te hanteren.

Vervolgens stel ik voor om de spreektijden bij het debat over de kredietcrisis te verhogen naar zeven minuten per fractie.

Voorzitter

Ten slotte stel ik voor, een groot aantal stukken voor kennisgeving aan te nemen en de nummers als bijvoegsel op te nemen bij de Handelingen.

Overeenkomstig de voorstellen van de voorzitter wordt besloten.

(De nummers van de voor kennisgeving aangenomen stukken zijn opgenomen als bijlage aan het eind van deze editie.)².

De **voorzitter**: Het woord is aan de heer De Wit.

De heer **Van Raak** (SP): Namens de heer De Wit wil ik graag een rappel vragen voor de nog onbeantwoorde schriftelijke vragen van de heer De Wit en de heer Teeven aan de minister van Justitie over de toepassing van het Europees aanhoudingsbevel door Frankrijk. Die vragen zijn van 29 oktober jongstleden.

De **voorzitter**: Het stenogram van dit gedeelte van de vergadering zal worden doorgeleid naar het kabinet. Het woord is aan de heer Fritsma.

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. Ik wil graag een interpellatiedebat met de staatssecretaris van Justitie over de recente uitspraak van de Raad van State die ertoe strekt dat vreemdelingen die niet in aanmerking kwamen voor het generaal pardon daartegen bezwaar kunnen maken. De staatssecretaris heeft zelf altijd volgehouden dat dit niet de bedoeling is, maar nu dreigen wij dus toch in de situatie te komen dat veel vreemdelingen een verblijfsvergunning kunnen aanvragen en hun vertrek uit Nederland opnieuw kunnen tegengaan.

De heer **Kamp** (VVD): Voorzitter. Dit is natuurlijk een bijzonder interessante kwestie. Ik wil graag weten welke analyse de staatssecretaris van deze uitspraak maakt en hoe zij daarmee wil omgaan. Ik wil graag dat zij daar de Kamer schriftelijk over informeert. Dan kunnen wij besluiten wat wij ermee gaan doen. Wat mij betreft, spreken wij er verder over in een algemeen overleg.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ook ik vind dat wij hierover moeten praten. Het is natuurlijk schandelijk. Dit was allemaal te voorspellen en ik heb dat ook gedaan. Maar als wij zomaar met de staatssecretaris hierover gaan praten zonder dat er een brief is, komt ze weer heel gemakkelijk weg. Ik wil dus wel graag schriftelijke informatie. Ik wil dit niet afdoen in een AO, maar hier in deze zaal.

De heer **Van de Camp** (CDA): Mevrouw de voorzitter. De CDA-fractie denkt dat wij linksom of rechtsom hierover een debat moeten hebben. In dat opzicht sluit ik mij aan bij collega Kamp en mevrouw Verdonk. Maar ik zie wel graag dat het debat wordt ingeleid met een brief van de staatssecretaris. De uitspraak is vrij ernstig en ook wij hebben behoefte aan een goede analyse.

De **voorzitter**: Mijnheer Dijsselbloem? U kunt zich ook aansluiten bij redeneringen!

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Maar dan wilt u vast weten bij wie ik mij aansluit!

De **voorzitter**: Natuurlijk, heel graag!

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Dat dacht ik al. Ik sluit mij aan bij collega Kamp die als eerste verstandige woorden heeft gesproken!

De heer **Van der Staaij** (SGP): En ik sluit mij aan bij de heer Dijsselbloem.

De **voorzitter**: Dat is ook heel goed!

Mevrouw **Azough** (GroenLinks): Ik sluit mij dan maar weer aan bij de heer Van der Staaij!

De heer **Cramer** (ChristenUnie): Daar sluit ik mij ook maar bij aan!

De **voorzitter**: Mijnheer Fritsma, na deze "aansluitingen" hebt u op dit moment geen steun voor een interpellatie maar wel voor een brief. Daarna kunnen wij bezien in welke vorm een eventueel debat gevoerd gaat worden.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik wil dan wel graag dat die brief er zo snel mogelijk komt. Daarna kunnen wij snel actie ondernemen.

De **voorzitter**: Laten wij proberen of die brief er volgende week is. Is dat reëel?

De heer **Fritsma** (PVV): Wij moeten er volgende week over praten en dan zou het goed zijn als de brief er dinsdag voor 12.00 uur is.

De heer **Van de Camp** (CDA): Dat lijkt mij een heel reëel verzoek.

De **voorzitter**: Het stenogram van dit gedeelte van de vergadering zal worden doorgeleid naar het kabinet. Het woord is aan de heer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV): Voorzitter. Vanmorgen stond in de Volkskrant een interview met de vertrekkende nationaal coördinator terrorismebestrijding, de heer Joutstra. Hij zegt in dat interview dat het dreigingsbeeld in Nederland thans hoger is dan ooit, namelijk substantieel met een plusje. De zaken die ten grondslag liggen aan dat substantiële dreigingsniveau van drie jaar geleden zijn nu steviger dan toen.

Mede namens de collega's Van Geel, Hamer, Rutte en Pechtold verzoek ik het kabinet om een brief met opheldering hierover. Onze belangrijkste vraag is of er nieuwe feiten zijn die wij niet kennen, nu er wordt gesproken over het hoogste dreigingsniveau ooit. Wat wordt precies bedoeld met het niveau substantieel met een plusje? Is er nieuwe informatie die hieraan ten grondslag ligt die wij nog niet kennen en, zo ja, welke informatie is dat dan en waarom is die niet eerder met de Kamer gedeeld? Wij willen die brief van het kabinet graag vandaag nog ontvangen. Onze voorkeur gaat uit naar een openbare brief aan de Kamer. Mocht een deel niet openbaar kunnen, dan verzoek ik dat deel in een aparte brief te sturen naar de commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

De **voorzitter**: Het stenogram van dit gedeelte van de vergadering zal worden doorgeleid naar het kabinet.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2009 (31700-XVIII).**

(Zie vergadering van 2 december 2008.)

De **voorzitter**: Door mij zijn schriftelijke antwoorden ontvangen van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie op vragen, gesteld in eerste termijn.

Deze antwoorden zullen worden opgenomen in een bijvoegsel bij de Handelingen van deze vergadering.

(Het bijvoegsel is opgenomen aan het eind van deze editie.)³

De heer **Jansen** (SP): Voorzitter. Ik heb een punt van orde. Als de minister niet mondeling op de schriftelijke antwoorden terugkomt, op welk moment staat u dan interrupties toe?

De **voorzitter**: Het is de traditie dat wij dat dan in tweede termijn doen.

De heer **Jansen** (SP): Dat lijkt mij eerlijk gezegd niet zo handig.

De **voorzitter**: Ik stel voor, op de schriftelijke antwoorden terug te komen aan het eind van de eerste termijn van de minister. Zo zien wij hoe snel tradities zich kunnen ontwikkelen.

Daartoe wordt besloten.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik heb als nieuwkomer een record aan interrupties gehaald, die tussen dank en je wel werden geuit. Ik dank de fracties voor hun inbreng van afgelopen dinsdag, die ik als zeer inhoudelijk heb ervaren. Voordat ik aan de beantwoording van de aan de orde gestelde punten begin, wil ik in aansluiting op de schriftelijke beantwoording graag iets zeggen over mijn portefeuille in brede zin.

Dit kabinet heeft zich tot doel gesteld de sociale samenhang te versterken. Iedereen hier heeft gewezen op de snelle maatschappelijke veranderingen en de toenemende diversiteit waarmee onze samenleving wordt geconfronteerd. Mevrouw Karabulut bijvoorbeeld overdrijft niet als zij spreekt over het gevaar van segregatie.

Ik heb de eer minister te zijn van een portefeuille die bij veel mensen zorgen oproept. Integratie staat zo dicht bij de mensen, dat het ze echt oprecht raakt. Integratie is van alle tijden en Nederland is, zoals de heer Dijsselbloem ook constateerde, altijd een migratieland geweest. Het proces van integratie verloopt niet of nooit in een rechte lijn; het gaat in schokken en in fases. Het begint met een fase van verlies en onbehagen. Ik had in mijn concept het woord verdriet staan. Dat is wellicht iets te socio, maar toch wel relevanter van toepassing.

Het gevoel van verlies en onbehagen zit bij de ontvangende samenleving, omdat men de veranderingen die zich in hoog tempo aandienen, niet in de hand heeft. Er is heimwee, een gevoel van anders zijn en er niet bij horen bij de nieuwkomers. Het gevoel, dat de heer Dibi treffend verwoordde toen hij vroeg wanneer hij en andere nieuwe Nederlanders nu eindelijk eens hun koffers mogen neerzetten.

Daarna komt de fase van het conflict. Het integratie-debat bevindt zich op dit ogenblik waarschijnlijk in die fase. Dit is een heftige fase. Veel mensen in Nederland zijn over bepaalde dingen boos. Boos omdat zij overlast ondervinden op straat, omdat zij zich een vreemde voelen in hun eigen buurt, omdat zij zich storen aan veranderende omgangsvormen, omdat ook hun kinderen geen stageplek kunnen krijgen, maar zij menen dat er voor hen te weinig wordt gedaan in verhouding tot de nieuwe Nederlandse kinderen, omdat hun dochters gediscrimineerd worden, omdat hun homoseksuele leraar op school wordt gediscrimineerd en gepest en omdat zij vinden dat hun vrijheid van meningsuiting wordt ingeperkt. Deze opsomming is natuurlijk niet limitatief.

Er zijn nieuwe Nederlanders die het been niet bij kunnen trekken, die er niet in slagen om de kansen te grijpen die er wel liggen. Die mensen dreigen de aansluiting te verliezen en moeten geholpen worden. Er zijn natuurlijk ook groepen die niet willen, die moedwillig rottigheid trappen en de samenleving in hun omgeving zwaar op de proef stellen. Ik wil een minister zijn voor iedereen. Ik ben bereid om met iedereen in discussie te gaan en zal iedereen serieus nemen, juist ook de mensen die bezorgd zijn over de integratie. Sterker nog, ik ben geen toeschouwer die daar alleen maar naar kijkt, ik maak deel uit van de samenleving en deel dus ook die zorgen.

Tegelijkertijd ben ik ook optimistisch, want er is ook goed nieuws. Er zijn veel nieuwe Nederlanders die wel meedoen, die de kansen wel pakken die Nederland hun biedt en daar ook wat van maken. Dit blijkt ook uit de cijfers. De werkloosheid onder nieuwe Nederlanders neemt steeds verder af. Hun schoolresultaten verbeteren, langzaam, maar ook zeker. De huwelijksmigratie is de laatste jaren gedaald. Ik kom hier straks nog op terug. Onlangs werd een nieuwe Nederlander benoemd tot burgemeester van een van de grootste – en laat ik het maar eens zeggen: mooiste – steden van ons land. Als dat geen integratie is, weet ik het ook niet meer.

Als ik bij die probleemstelling in die gevoelige kwestie een motto mag hebben, dan is dat: verzoening. Niet door de problemen weg te schuiven, maar juist door ze met de Kamer in een open en eerlijke samenwerking volop te lijf te gaan.

Mijn betoog is in een aantal blokken ingedeeld. Ik ga eerst in op integratie en inburgering. Dan behandel ik het stedenbeleid en de wijkenaanpak. Ik zal in dit kader ook stilstaan bij de corporaties. Het derde punt is het thema woningmarkt en kredietcrisis. Ten slotte zal ik ingaan op nieuwbouw en verstedelijking.

Ik begin dus met integratie en inburgering. Ik heb vier simpele uitgangspunten. Ten eerste: iedere Nederlander heeft gelijke rechten en gelijke plichten. Ten tweede: wij trekken niemand voor, maar wie extra hulp nodig heeft, krijgt die. Ten derde: wie extra hulp nodig heeft, moet die hulp ook pakken. Ten vierde: niet ieder probleem waarbij een nieuwe Nederlander is betrokken, is meteen een

integratieprobleem. Ik zal proberen mijn bijdrage over integratie en inburgering aan de hand van deze uitgangspunten te behandelen.

Het eerste uitgangspunt kun je een open deur noemen, maar dat is het in de praktijk natuurlijk niet. Iedere Nederlander heeft gelijke rechten en gelijke plichten. Het gaat dan over rechtsgelijkheid en rechtshandhaving en de kern is dat wij geen compromissen sluiten over de basiswaarden van onze samenleving, dus vrijheid van meningsuiting, gelijke behandeling en respect voor de wet en de rechtstaat.

Het tweede uitgangspunt is dat wij niemand voortrekken, maar wie extra hulp nodig heeft, krijgt deze. Iedereen moet dus ook de kans krijgen om zich te emanciperen en te ontplooien, zodat hij echt kan meedoen. Dit geldt net zo goed voor oude als voor nieuwe Nederlanders. Ik zal het een keer in het algemeen zeggen voor ieder die hier is en die op grond van artikel 1 van de Grondwet dezelfde rechten heeft.

Het wegwerken van achterstanden bij nieuwkomers wil vooral zeggen: taal en opvoeding. Ik ben nog geen drie weken minister, maar als iemand mij vraagt: noem het allerbelangrijkste wat je hebt geleerd, is het dit. Ik ga er zo nog uitvoerig op in. Taal en opvoeding, daar ligt de sleutel van de integratie.

Met de heer Van der Staaij wil ik zeggen dat integratie natuurlijk meer is dan inburgering alleen. Het gaat juist ook om onderwijs en werk dat nieuwe Nederlanders kansen biedt. Mevrouw Van der Burg benadrukte terecht dat integreren en inburgeren moeten samengaan met werken. Ik onderschrijf dat volledig en trek het nog wel iets breder en dat doet zij ongetwijfeld ook. Door het combineren van inburgering met actieve deelname aan de samenleving is naar mijn idee het meeste te bereiken. Dat kan met werk, maar bijvoorbeeld ook met vrijwilligerswerk of het volgen van een opleiding. De ambitie van het deltaplan om voor 80% te komen tot die gecombineerde trajecten, neem ik heel graag over. In januari zal ik hier in een brief op terugkomen.

Velen menen dat als gevolg van ons migratiebeleid in de afgelopen decennia te veel kansarme migranten zich in ons land hebben gevestigd. Ik denk dat niemand zo'n verband kan ontkennen. De heer Fritsma spreekt echter in de tegenwoordige tijd over dweilen met een openstaande kraan, met name bij huwelijksmigratie. Er zijn de afgelopen jaren maatregelen genomen, zoals dinsdag door diverse Kamerleden aan de orde is gesteld. De inkomenseis en de leeftijdseis zijn verhoogd en wij hebben natuurlijk de Wet inburgering buitenland gekregen. Die maatregelen hebben effect. De heer Fritsma baseert zich bij zijn stelling feitelijk niet op de juiste grondslag. Ik wil graag de cijfers noemen. In 2004 zijn 29.000 machtigingen tot voorlopig verblijf verleend en in 2007 waren dat er 12.000. Voor 2008 zijn er vanuit de IND signalen dat het weer licht toeneemt. Ik wil daar zo open mogelijk over zijn, maar wij zitten nog steeds ver onder de helft. De kraan waar de heer Fritsma over sprak, is dus voor de helft dichtgedraaid.

Mevrouw Van Toorenburg vindt dat wij meer en hogere eisen moeten stellen aan migranten en heeft daarvoor een aantal voorstellen gedaan. De meeste daarvan spreken mij zeer aan, bijvoorbeeld de eenmaligheid van het recht van huwelijksmigratie in geval van misbruik. Ik zal het aankaarten bij de staatssecretaris van Justitie. Wij krijgen binnenkort een evaluatie van de Wet

inburgering buitenland en van de andere maatregelen. Ik zal er dan graag op terugkomen.

Mevrouw Karabulut heeft met haar tienpuntenplan een constructief verhaal neergezet tegen segregatie. Ik onderschrijf ten volle haar inzet op gedifferentieerd bouwen. Voor alle duidelijkheid: voor haar en voor mij geldt dat er ook sociale woningbouw in de duurdere wijken moet komen. Dat is consistent met, ik meen, het jaar 1995 waarmee de heer Jansen mij confronteerde. Over de voorstellen om tot gemengde scholen te komen, wil ik graag verder debatteren. Dat ligt ook op het terrein van mijn ambtgenoot van Onderwijs, maar ik vind als minister voor Integratie de goede balans tussen oude en nieuwe Nederlanders belangrijk en zal die proberen te bewaken.

De heer Dibi heeft voorgesteld het actieve kiesrecht voor de Tweede Kamerverkiezingen open te stellen voor migranten die langer dan vijf jaar in Nederland wonen. Laat ik vooropstellen dat de minister van BZK hierover gaat. Persoonlijk vind ik het doel sympathiek, maar ben ik er toch niet voor. Met de heer Dijsselbloem ben ik van mening dat het verkrijgen van het kiesrecht voor de Tweede Kamer juist een meerwaarde moet zijn en blijven van het verkrijgen van het Nederlanderschap. Het moet een prikkel zijn om het hele proces van inburgering en naturalisatie zo snel mogelijk te doorlopen. Voor zover ik weet – wij moeten hierbij voorzichtig zijn – is er in de wereld geen land waar het anders gaat. Maar dat is niet het voornaamste punt.

Mijn derde uitgangspunt is: wie extra hulp nodig heeft, moet die ook pakken. Als wij extra hulp bieden, moet daarvan wel gebruik worden gemaakt. Lege klaslokalen bij inburgering- of taallessen zijn bizar en onacceptabel. Ik mocht dit op de derde dag van mijn ministerschap, tijdens het wijkbezoek in Den Haag al zeggen. De betrokken nieuwe Nederlanders – het gaat natuurlijk maar om een deel van de groep – kunnen dit niet maken tegenover de rest van de bevolking. Tegen mensen die niet op taallessen gaan, zeg ik: je doet jezelf tekort als je geen Nederlands spreekt, maar ook je burens, je baas en je collega's. Bovenal doe je je kinderen tekort als je geen Nederlands spreekt, op verschillende manieren. Een kind dat pas op zijn vierde, als het voor het eerst naar school gaat, Nederlands hoort praten, heeft een niet of nauwelijks in te halen achterstand van vier jaar.

Er is nog iets anders, dat ik diegenen die nog twijfelen wil voorhouden. Zij wezen mij tijdens het kennismakingsoverleg op de standpunten van professor Dronkers, die überhaupt het nut van welke maatregel in mijn portefeuille dan ook betwijfelt. Dronkers stelt dat het niet zoveel zin heeft als de ouders Nederlands leren praten. Zij kunnen volgens hem beter hun eigen taal aan hun kinderen leren. Dan leren zij Nederlands wel op school, bedoelt hij volgens mij. Een Haagse docent reageerde onmiddellijk door middel van een ingezonden brief, die mij zeer trof. Naar die brief verwijs ik als ik zeg dat Nederlands praten voor ouders ook zo belangrijk is omdat zij dan met de ouders van klasgenootjes kunnen praten en afspraken kunnen maken om te spelen, om met de juf of de meester op school te kunnen praten over de gang van zaken en eventueel, als dit echt nodig is, met hulpverleners te kunnen praten bij opvoedingsproblemen. Het is voor ouders in veel opzichten noodzakelijk om Nederlands te spreken, in het belang van hun kinderen. Inburgeren is dus geen vrijblijvende zaak.

Van der Laan

Mevrouw Verdonk heeft als minister de stap genomen om de inburgering wettelijk te regelen. Deze wet is destijds met 149 stemmen voor aangenomen. Was mij toentertijd de eer ten deel gevallen als Kamerlid in Den Haag te zijn, dan had ik graag voor die wet gestemd. Natuurlijk waren bepaalde onderdelen in de praktijk complex. Dit heeft de uitvoering bemoeilijkt. Maar als buitenstaander vraag ik: is het gek dat er aanloopproblemen waren? Ik had het gek gevonden als deze er niet waren geweest bij zo'n grootscheepse operatie met zoveel ingewikkelde dingen. Overigens heeft de Kamer inmiddels een aantal wijzigingsvoorstellen aanvaard die de wet beter uitvoerbaar maken. Een tweede set wijzigingsvoorstellen is onlangs aangeboden. Met hulp van de heer Winsemius gaan wij verder om te leren van de ervaringen en er een steeds betere wet van te maken.

Ook de steden nemen hun verantwoordelijkheid. Anders dan sommigen hier heb ik daarover geen enkele twijfel. Afgelopen maanden had ik een overleg met zo'n 25 wethouders van grote steden en de VNG. Iedereen was het erover eens dat wij vooruit moeten kijken en de schouders eronder moeten zetten. Er werd veel accent gelegd op zo veel mogelijk kwaliteit bij het aanbod aan de inburgeraars. Alles moest uit de kast worden gehaald om hen te verleiden en om de belemmeringen die er zijn weg te nemen, bijvoorbeeld door te zorgen voor kinderoppas. Er is echter ook behoefte aan het uiterste middel, van drang of misschien zelfs dwang, namelijk als mensen structureel weigeren om mee te werken. De Wet inburgering biedt die middelen. Voor mensen die blijvend niet mee doen aan de inburgering kan dit verblijfsrechtelijke consequenties hebben. Uitkeringsgerechtigden zullen wij zo nodig via de Wet werk en bijstand verplichten om aan de taalcursussen deel te nemen.

Het is duidelijk dat wij dit jaar de kwantitatieve doelstelling van 60.000 niet halen. Ook volgend zal het heel erg lastig worden. Ik ben met mevrouw Van Toorenburg eens dat wij de ambitie niet snel moeten bijstellen, om de doodeenvoudige reden dat gezien de ernst van het probleem de mensen wel mee moeten doen. Wij moeten ervoor zorgen dat zij dit gaan doen. Daarvoor moeten wij alles uit de kast halen. Het is mijn ambitie om nog deze kabinetsperiode uit te komen op de doelstelling van 60.000, al zal dit in 2009 nog niet lukken. Dit is geen ferme taal. Een enkeling maakte zich daarover zorgen. Dit is een kabinetsdoelstelling, die ik aantrof toen ik aantrad. Als dit in de categorie ferme taal valt, ben ik benieuwd wat er met mijn uitspraken zal gebeuren.

In het verleden waren exploitatieverliezen van de taalaanbieders een kwestie. Het Rijk zal in ieder geval een derde daarvan voor zijn rekening nemen, zoals mevrouw Vogelaar heeft toegezegd. De meeste gemeenten doen hetzelfde. Ik laat het graag aan hen over hoe zij hun problemen onderling met de taalaanbieders oplossen. Zij hebben de mogelijkheden om ook de problemen uit het verleden op te lossen in de onderhandelingen over de toekomst. Zoals ik al zei, vertrouw ik erop dat zij dat zullen doen. Zij hebben een brief gekregen waarin stond dat het opgelost zal moeten worden, maar zij krijgen daarvoor ook de tijd.

De voorzitter: Ik geef na dit blokje de gelegenheid voor interrupties.

Minister Van der Laan: Graag.

De voorzitter: Mevrouw Karabulut, bent u uw vraag vergeten, nee toch?

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik vind het zo'n luxe.

De voorzitter: Dat u uitgenodigd wordt om te interrumperen?

Mevrouw **Karabulut** (SP): Dat is heerlijk, dank u wel. Ik ben blij dat taal en inburgering voor de minister, net zoals voor mevrouw Vogelaar, heel belangrijk is. Ik heb al eerder geschetst dat er in de praktijk ontzettend veel problemen zijn; dat had de minister zelf ook al ontdekt. Begrijp ik goed dat de minister wil blijven vasthouden aan de ambitie van 60.000 inburgeraars per jaar?

Minister Van der Laan: Ja, maar ik zeg nu al dat wij dat aantal in 2009 nog niet zullen halen, ook al hebben wij vanaf nu veel meer meewind dan in de eerste aanloopjaren.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Wij mogen de minister dus aan het eind van deze periode afrekenen op 60.000 inburgeraars per jaar, zoals dat staat vermeld in het Deltaplan Inburgering?

Minister Van der Laan: Ja, dat is de ferme taal die ik graag spreek.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Dan wil ik de minister een andere vraag voorleggen, die ook heeft te maken met de inburgering. Ik had de vraag ook al in mijn termijn gesteld. Een doelstelling in de begroting is dat de kwaliteit enorm moet worden verbeterd. Er zijn echter helemaal geen kwaliteitseisen. Gaat de minister die nu opstellen?

Minister Van der Laan: Misschien mag ik het vanmiddag één keer zeggen: dit is een technisch vrij ingewikkeld onderwerp. Ik heb er een notitie over gelezen. Gemeten naar de maatstaven die ik gewend ben, zou ik echter gaan kweken als ik in een discussie over kwaliteit raak verzeild die ik nog niet beheers. Dit wilde ik één keer zeggen; ik hoop dat het ook een beetje doorwerkt naar andere technische punten. Ik ben op een rijdende trein gestapt. Dat is wel een TGV, dus het is al fijn dat ik niet ergens in de bosjes lig. Ik kan nu niet veel zeggen over hoe de kwaliteit moet worden verbeterd. Ik hoor de klacht echter van veel mensen. Ik hoop dat mevrouw Karabulut met dit antwoord voor dit moment genoegen wil nemen.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik heb natuurlijk alle begrip voor de situatie van de minister en de trein waar hij opgestapt is. Ik heb daarvoor respect. Ik heb het echter niet over de techniek. Ik wil mijn vraag aan de minister even herhalen. Er worden nu geen kwaliteitseisen gesteld aan de inburgering, terwijl het bekend is dat het ontbreekt aan kwaliteit. De doelstelling van de minister is om de kwaliteit omhoog te brengen. Gaat hij kwaliteits-eisen opstellen? Hoe en wanneer is dan een tweede; daarover gaan wij het nog hebben.

Minister Van der Laan: Ik begrijp de vraag nu beter. Het ligt aan mijn gebrekkige kennis. Ik denk dat ik de vraag met "ja" kan beantwoorden. Ik heb te veel mensen – in

Van der Laan

de Kamer, maar ook daarbuiten – horen zeggen dat er veel op de kwaliteit is aan te merken. Maandag kwam ik een wethouder uit Rotterdam tegen. Ik vond dat heel erg leuk; hij had die middag het examen gedaan. Ik wil niet zeggen dat hij met de hakken over de sloot was geslaagd, maar hij was in ieder geval geslaagd.

De **voorzitter**: Dat is dan in ieder geval fijn. Er zullen misschien wel meer momenten komen dat de minister aarzelingen heeft. Ik wijs hem erop dat er ook nog altijd een tweede termijn is waarin hij dit soort vragen kan beantwoorden. Er moet wel antwoord worden gegeven. Nu weet ik het even niet meer; ik dacht dat de tweede interruptie voor de heer Fritsma was.

De heer **Fritsma** (PVV): De minister stond kort stil bij immigratie. Daarbij ontkende hij wederom dat de immigratiekraan nog steeds wijd openstaat. Het was opvallend dat de minister daarbij wees op de cijfers, namelijk het aantal afgegeven machtigingen tot voorlopig verblijf (mvv's). Maar daar gaat het juist niet om. Niet elke vreemdeling heeft immers zo'n mvv nodig. Je moet kijken naar het aantal afgegeven verblijfsvergunningen. Ik heb hier de IND-cijfers. Daaruit blijkt dat alleen al voor partner- en gezinsmigratie, dit jaar 20.000 verblijfsvergunningen worden afgegeven. Nogmaals, over een periode van vijf jaar zit je op 100.000 toe te laten eerste generatie nieuwkomers.

De **voorzitter**: Mijnheer Fritsma, wat is uw vraag?

De heer **Fritsma** (PVV): Hoe kan de minister zeggen dat de immigratiekraan niet open staat, als hij de komende jaren 100.000 nieuwe eerste generatie gezinsmigranten toe gaat laten?

De **voorzitter**: Deze vraag ligt eigenlijk op het terrein van de minister van Justitie.

Minister **Van der Laan**: Hier moet ik enige terughoudendheid betrachten. Ik wil hierop graag terugkomen in tweede termijn. Er is namelijk sprake van een misverstand. Ik dacht dat het ging om de mensen die net uit het buitenland zijn gekomen in het kader van de gezinsvorming. Daarop zijn de door mij genoemde cijfers gebaseerd.

De heer **Fritsma** (PVV): Voor de duidelijkheid. De minister wees op de cijfers van machtigingen tot voorlopig verblijf. Ik wil dat er gekeken wordt naar het aantal afgegeven verblijfsvergunningen.

Minister **Van der Laan**: Ik kom daarop terug in de tweede termijn.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Ik wil nog even terugkomen op de verdeling van de stagnatieverliezen. Wij hebben Kamerbreed een motie aangenomen waarin niet alleen wordt gesproken over een derde van het Rijk, maar ook over de bescherming van alle aanbieders die afhankelijk zijn van gemeenten die hun verantwoordelijkheid niet willen nemen. Laat de minister de twee partijen volledig aan elkaar over, waardoor de aanbieders nog steeds het risico lopen om alles zelf te moeten dragen? Dat is niet conform de uitspraak van de Kamer.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. In de brief staat het precies zoals het in de Kamer is gezegd: een derde. Daaraan is toegevoegd dat men in onderling overleg moet proberen een oplossing te bereiken. Als die oplossing niet gevonden wordt, is de terugvalpositie: een derde, een derde, een derde. De ruimte om creatief te zijn en het verleden en de toekomst te verbinden, heb ik heel graag gegeven.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ik ben blij met de realistische woorden van deze minister over de invoering van een nieuwe wet. Ik heb een vraag. Er ligt een deltaplan inburgering. De minister zei dat hij het aantal van 60.000 wilde halen. Mensen moeten inburgeren; taal is cruciaal zowel voor de mensen zelf als voor de samenleving.

Ik lees voor uit het deltaplan. Op pagina 2 staat: "In de eerste helft van deze kabinetsperiode ligt het accent op verbetering van de kwaliteit en het rendement." Ik neem aan dat dit slaat op 2007 en 2008. "Op het moment dat de kwaliteitsverbetering vruchten gaat afwerpen, zal ook gewerkt worden aan het vergroten van het aantal mensen dat met een inburgeringsprogramma start." Dat zou dus pas na februari 2009 beginnen. Is de minister het daarmee eens?

Minister **Van der Laan**: Ik ben het eens met wat mevrouw Verdonk voorleest. Ik vraag mij af wat de betekenis is van haar vraag. Ik heb immers al gezegd dat het aantal van 60.000 niet gehaald wordt in 2009. Dan zitten wij al in de tweede helft van de kabinetsperiode.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Laat ik mijn vraag dan iets anders formuleren. Hier staat dat er twee jaar nodig is voor kwaliteitsverbetering en dat daarna de mensen pas naar die cursussen gehaald worden. Dat staat er letterlijk, mijnheer Dijsselbloem. Wil ik het nog een keer voorlezen?

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Graag.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Oké, daar gaan wij weer.

De **voorzitter**: Nee, nee, want u heeft maar een halve minuut. Dan zou u die tijd kwijt zijn en dat zou jammer zijn.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat zou zeker jammer zijn, maar ik probeer het ook aan de minister duidelijk te maken en van hem een antwoord te krijgen op de vraag, of zijn eerste prioriteit is om mensen naar de inburgeringscursus te krijgen. Ja of nee?

Minister **Van der Laan**: In het bijzonder om hen de taal te leren, ja.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Daar ben ik heel blij mee.

In de inburgeringswet stond een verplichting voor gemeenten om mee te werken. Die is uit de wet gehaald. Het staat de gemeenten nu vrij om daaraan mee te werken. De minister zei dat hij erop vertrouwt dat gemeenten meedoen. Ik weet uit ervaring dat je daarop in veel gemeenten niet al te zeer moet vertrouwen; de goede niet te na gesproken. Gaat de minister ervoor zorgen dat gemeenten echt meewerken?

Van der Laan

Minister **Van der Laan**: Het antwoord daarop is voluit ja. Ik kom straks nog bij de woningcorporaties. Soms heb je een voordeel als je van buiten komt. Er waren duidelijk problemen met gemeenten over de samenwerking bij deze wet en met de corporaties over de wijken en het wonen. Met begrip voor de positie van de gemeenten en de corporaties is het mijn inzet om te zoeken naar een manier om het vertrouwen en de samenwerking te herstellen en op 100% te brengen. De eerste contacten stemmen mij optimistisch.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Deze minister is coördinerend minister voor Integratie. Wij zijn het er allemaal over eens dat immigratie op dit terrein een heel belangrijke rol speelt. Hij heeft gezegd dat hij de aanscherping van de voorstellen voor huwelijksmigratie belangrijk vindt, maar wat gaat hij er concreet aan doen? Het is heel belangrijk voor de integratieportefeuille om dat voor elkaar te krijgen, want in die wijken komen al die mensen samen. Dat is de eerste vraag.

Minister **Van der Laan**: Ik meen dat ik daarop al heb gezegd dat wij binnenkort die evaluatie doen en dat ik er dan graag verder over spreek, ook na overleg met mijn collega van Justitie, wat wij precies moeten doen.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Maar die evaluatie komt pas in het voorjaar. Wij zijn al een heel eind in deze kabinetsperiode. Is het nu niet duidelijk dat dit een heel belangrijk aspect is en dat wij maatregelen moeten nemen?

Minister **Van der Laan**: Dat is zeker duidelijk, maar ik weet niet of die evaluatie pas in het voorjaar komt. Ik weet wel dat het onverstandig is om over zoiets te spreken zonder evaluatie. Ik zou kunnen kijken of het kan worden versneld, maar ik zou de volgorde graag zo houden.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik wilde nog even terugkomen op het stemrecht voor migranten die hier vijf jaar verblijven. De minister wil hun dat niet geven. Hij zegt dat nationaliteit een vereiste is voor het verkrijgen van politieke burgerrechten. Kan hij mij uitleggen waarom zij wel zouden mogen stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen en niet bij de landelijke verkiezingen? Zijn partijleider heeft laatst gezegd dat de Partij van de Arbeid een soort beschaafd nationalisme moet ontwikkelen. Is dit een voorbeeld daarvan dat je pas als je het Nederlanderschap hebt, mag stemmen bij de landelijke verkiezingen?

Minister **Van der Laan**: Met beschaafd nationalisme heeft dit volgens mij helemaal niks te doen; voor zover ik al weet wat het is, dat in ieder geval niet. Het leven is soms ingewikkeld. Dat is bij deze portefeuille wel vaker het geval. Als je digitaal zou denken wanneer iemand politieke burgerrechten heeft, zou je kunnen zeggen "nooit totdat iemand genaturaliseerd is" of "alles als hij genaturaliseerd is". Je kunt ook zeggen: onderweg kan dat toenemen. Ik vind het heel goed en helemaal niet onprincipeel dat mensen wel kunnen meedoen voor de gemeenteraadsverkiezingen, maar nog niet voor het nationale parlement. U hebt gelijk dat er op het punt van het principe een zekere inconsistentie is.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik heb u ook gevraagd wat er wordt verstaan onder "beschaafd nationalisme". U zegt eigenlijk dat u dat niet precies weet, dus u bent er ook geen voorstander van.

Het klopt dat er een inconsistentie is en dat is raar. Zij mogen wel stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen, heel subjectief, maar niet bij de landelijke verkiezingen. Voor de integratie van migranten vinden wij het heel belangrijk dat zij respect hebben voor de democratie. Waarom zou je dat dan afwijzen?

Minister **Van der Laan**: Als wij in deze portefeuille alleen maar principieel en consequent mochten zijn, hebben wij elke dag tien keer ruzie. Ik heb al in de gaten dat een van de problemen is dat principes en pragmatisme hier voortdurend botsen en dat wij moeten zoeken naar de balans. Ik vind dat die hier is gevonden. Je kunt echter nooit volhouden dat het principieel 1000 promille in orde zou zijn.

De voorzitter beslist wat u mag en niet mag. Maar als ik zeg dat ik ergens geen verstand van heb, wil dat niet zeggen dat ik het met u eens ben, zoals ik net proefde. Het woord "beschaafd nationalisme" is niet door mij in de mond genomen, maar door wat u mijn partijleider noemt, wat het ook is. Laten wij daar geen misverstand over hebben. Hij moet zijn eigen woorden uitleggen en u moet hem om uitleg vragen, als u dat vindt. U moet mij niet een uitleg vragen van het begrip dat hij gebruikt en dat ik niet hanteer. U wilt weten wat ik vind van het woord "beschaafd nationalisme". Daar is dan zo'n inconsequentie, want beschaving en nationalisme liggen niet op voorhand in dezelfde rechte lijn. In dat geval zou ik die twee woorden ook niet aan elkaar vinden, maar ik ben maar ik.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Dus de minister zegt eigenlijk dat nationalisme onbeschaafd is.

Minister **Van der Laan**: Nu doet u het weer!

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): De minister koppelt het realiseren van de doelstelling met betrekking tot het aantal inburgeraars, onder anderen oudkomers, heel sterk aan het bekostigingssysteem. Op het moment dat trajecten worden opgesteld en mensen inburgeringsexamen doen, krijgen gemeenten geld. Dat is een inherente financiële prikkel. Dan hebben wij nog steeds die doelstellingen niet bereikt. Gemeenten kunnen ervoor kiezen om er niet te veel energie in te steken. Absoluut genomen kost het gemeenten niets. Ik wil dat de gemeenten echt achter de broek worden gezeten. Zij moeten het aantal inburgeraars omhoog brengen.

Minister **Van der Laan**: Ik snap het punt van mevrouw Ortega, maar voor mij is het volgende wezenlijk. Ik ben ervan overtuigd dat gemeenten zelf het inzicht hebben dat het volkomen in het belang van hun inwoners en dus van henzelf is, dat burgers de taal snel leren en dat zij inburgeren. Daar begint het en ik zou hopen dat het daar ook eindigt. De financieringssystematiek, die overigens dezelfde kant op wijst, zou bij wijze van spreken een bijzaak moeten worden. In de coalitie zijn wij het hierover helemaal eens. Als ik straks onnozel blijf te zijn, dan was ik dat. Mijn aanwijzingen zijn dat er heel veel communicatiestoornissen zijn geweest. Wij schieten er niet veel mee op om naar elkaar te wijzen bij het hebben

Van der Laan

laten ontstaan van dit probleem. Het is belangrijker dat wij het samen oplossen.

De **voorzitter**: De minister vervolgt zijn betoog met het tweede deel van de integratie. Daarna is er opnieuw gelegenheid om te interrumpen.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik heb het rustige stuk van mijn verhaal gehad. Ik kom nu op het vierde uitgangspunt. Het zegt iets over de manier waarop het debat zo precies en zo zorgvuldig mogelijk moet worden gevoerd. Het vierde uitgangspunt luidt heel eenvoudig: niet elk probleem waarbij een nieuwe Nederlander is betrokken, is een integratieprobleem. Ik zeg er onmiddellijk achteraan: als er een integratieprobleem is, dan mag de Kamer rekenen op mijn inzet.

Tijdens het kennismakingsoverleg hebben wij gesproken over de problemen van Marokkaanse jongeren. Ik vroeg toen aan de heer Fritsma om niet te snel een patroon te zien. Op zijn beurt vroeg de heer Fritsma mij om niet te snel van incidenten te spreken. Dat is een goed punt. Ik hoop dat wij samen hechten aan zorgvuldigheid in het debat en dat wij bij ieder probleem met zijn allen eerst de volgende vragen stellen, voordat wij elkaar – dat moet ook kunnen – in de haren vliegen. Ten eerste: wat is er aan de hand? Is er feitelijk een probleem? Ten tweede: is er een relatie, een causaal verband met afkomst? Ten derde: is het dan als een incident te beoordelen of als een patroon? Als wij die vragen hebben beantwoord, begint de politieke discussie.

Ik kom nog één keer terug op de lampionnenoptocht waar de heer Fritsma zelf altijd over begint. Nu is het dus mijn schuld dat de tocht weer ter sprake komt. Ik zag op de televisie een stukje waar een inleidende zin van mij aan ontbrak, waardoor een verkeerde indruk zou kunnen ontstaan.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Zo gaat dat hier!

Minister **Van der Laan**: Het is geen verwijt aan de tv, het zijn de risico's van dit vak. Ik heb gezegd dat zo'n incident rottig voor de betrokkenen kan zijn. Mij is door Hagenaars echter verteld dat het, gelet op het verband met integratie, een flutincident genoemd kan worden.

Ik keer terug naar het uitgangspunt. Als wij hebben vastgesteld dat er een feitelijk probleem én een causale relatie met afkomst is, en als wij het er in redelijkheid ook nog over eens zijn dat het een patroon is, dan heb ik een verantwoordelijkheid als minister voor Wonen, Wijken en Integratie. Die verantwoordelijkheid omvat een paar zaken. Allereerst moet ik in debat met de Kamer komen tot goede standpunten, bij voorkeur tot overeenstemming, maar op zijn minst tot helderheid. Verder ben ik op een aantal terreinen eerstverantwoordelijk voor de dan te treffen maatregelen: de inburgering, de wijken, betaalbare woningen enzovoorts. Daarnaast is het ook mijn rol om collega's aan te spreken om hun voorzieningen zo in te richten, dat de problemen effectief worden aangepakt.

Dat geldt ook de problematiek van het salafisme. Dit is in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie, maar wij hebben er natuurlijk ook mee te maken. Het optreden van salafisme vormt niet zelden een belemmering voor de integratie van moslims. De Kamer heeft daarvoor

aandacht gevraagd. Ik zal dit punt apart bespreken met mijn collega's.

Een aantal leden heeft mij aangespoord om als minister voor Integratie uit te rukken als er excessen zijn en mij dan actief te bemoeien met het debat, ook als dat primair de verantwoordelijkheid van collega-bewindslieden is.

De **voorzitter**: Ik zie dat mevrouw Karabulut wil interrumpen, maar volgens mij had ik net een andere boodschap afgegeven. Ik waarschuw zo als wij daaraan toe zijn.

Minister **Van der Laan**: Ik hoop dat uit het voorgaande duidelijk wordt dat ik dat graag toezeg. Verder is voorgesteld om tot meer concrete doelstellingen te komen bij de indicatoren voor integratie. Zoals eerder toegezegd, ga ik werken aan die concretere doelstellingen voor de afname van de criminaliteit, de verbetering van de sociaaleconomische positie en de participatie op de arbeidsmarkt. Ja, het woord "afname" klinkt ook mijzelf wat zuinig in de oren.

Tijdens het begrotingsonderzoek van vorige week heb ik al toegezegd dat ik in januari met de brief kom over de Marokkaanse probleemjongeren. Vanuit verschillende politieke partijen zijn de afgelopen weken interessante voorstellen gedaan voor een meer doortastende aanpak van deze jongens. In samenspraak met mijn collega's ben ik druk bezig, de uitgangspunten voor zo'n aanpak om te zetten in concrete maatregelen en acties. De voorstellen die gedaan zijn, neem ik daarbij natuurlijk mee. Maar ik wil de Kamer alvast over één ding informeren. Bij de bestudering van een conceptversie van de brief werd ik geïmponeerd door de grote hoeveelheid bestaande maatregelen en de eveneens forse hoeveelheid maatregelen waartoe recent al is besloten. Dat riep bij mij de vraag op, of burgemeesters, wethouders, politiemensen, hulpverleners en mensen in de buurten zelf wel goed kunnen weten welke instrumenten al beschikbaar zijn of heel binnenkort beschikbaar komen, laat staan hoe zij die ten volle kunnen benutten. Met een goede uitvoering van al die bestaande maatregelen en een heel actieve voorlichting daarover denk ik dat wij al veel kunnen bereiken en dat dat het eerste is dat wij moeten proberen. Aandacht dus voor de uitvoering.

Diverse sprekers hebben nieuwe instrumenten genoemd, zoals de gezins- en straatcoaches. Hiermee zijn inmiddels goede ervaringen opgedaan. Wat de straatcoaches betreft, heb ik begrepen dat de veiligheid in Slotervaart dankzij hen tientallen procenten is verbeterd. Wij hebben geprobeerd de exacte getallen hier te krijgen voor dit debat, maar dat is niet gelukt. Het schijnt dus werkelijk effectief te zijn. Daarvan gaat de Kamer binnenkort meer horen, en daarover ga ik met de Kamer discussiëren.

Ik heb gezegd dat ik onder de indruk ben van de taalproblemen, wat ook door deze kwestie komt. Ook hier haal ik inspiratie uit om in het beleid de belangrijkste focus te leggen op taal en opvoeding. De oververtegenwoordiging van de jongens bij schooluitval, werkloosheid en later criminaliteit is voor een groot deel terug te voeren op die taal- en opleidingsachterstand, en op een gebrekkige opvoeding en gezagscrisis thuis. Het is ongelooflijk belangrijk dat ouders hun kind heel duidelijk maken wat wel en wat niet mag. Ouders

Van der Laan

moeten dus weten en soms leren, wat in onze samenleving wordt verwacht bij de opvoeding van kinderen tot verantwoordelijke burgers.

De heer **Dijsselbloem** heeft aangedrongen op het vormen van doelgroepenbeleid bij specifieke problemen. Ik weet daar iets van omdat ik heel lang geleden in de Amsterdamse gemeenteraad heb gezeten, en de conjunctuurbewegingen zie in het beleid daarop. In 1990 was het echt zaak om dat doelgroepenbeleid zo snel mogelijk af te schaffen, omdat het op dat moment wel heel veel opriep aan zaakwaarneming, lobbygroepen, cliëntelisme, terwijl het heel weinig resultaat leek te hebben en het bovendien wel eens botste met het principe dat niemand wordt voorgetrokken, maar dat extra hulp wel moet worden gegeven. De heer **Dijsselbloem** is de laatste die ik ervan wil verdenken te willen voortrekken, het zit helemaal niet in die hoek, maar met die voorzichtigheid wil ik wel naar zijn suggestie kijken en met hem daarover praten. Het zal heel lang duren voordat ik mijn oude voorzichtigheid kwijt ben, dat moeten wij dan maar zien. Ik probeer wel genuanceerd te zijn. Ik heb bijvoorbeeld al een belangrijk aspect van doelgroepenbeleid onder ogen gehad, namelijk de kwestie van het eerdergerelateerd geweld. Een van de dingen die ik hartstikke goed vond in de bijna drie weken dat ik nu minister ben, was om te zien hoe de gezamenlijke Turkse inspraakorganisaties hun nek uitsteken om eerdergerelateerd geweld aan te pakken. Wij kunnen er natuurlijk in laatste instantie heel gemakkelijk over praten en wij krijgen er dan alleen maar de credits voor van onze achterban, maar zij krijgen van hun achterban tegenwind, kritiek en weerstand, terwijl zij er net zo duidelijk over praten als wij. Dus dat is zo'n voorbeeld waarvan ik zeg: als je dat kan stimuleren en subsidiëren, heel graag.

De heer **Dibi** heeft mij gevraagd wat ik vind van de term "het vernederen van criminele jongeren". Na twee interrupties weet ik dat ik mij voorzichtig moet uitdrukken, mevrouw de voorzitter, maar ik wil toch het volgende zeggen: de a-contrarioredenering is de gevaarlijkste redenering in het leven. Hij heeft die al twee keer toegepast. Ik heb geleerd er alert op te zijn. Dus wij zijn voor elkaar gewaarschuwd. Ik vind "het vernederen van criminele jongeren" geen goede term, net zo min als ik denk dat de heer **Spekman** dat een goede term vindt die hem heeft gebruikt. Ik begrijp overigens wel heel erg goed wat de heer **Spekman** bedoelt, namelijk dat je moet voorkomen dat straffen averechts, want statusverhogend uitwerken. Dat heeft hij bedoeld en daar heeft hij een ongelukkige formulering bij gekozen waar hij volgens mij nu al lang genoeg over achternagezeten is. Dus dat moet nu ook niet via mij gebeuren.

Over het weren van hardleerse delinquente jongeren uit de buurt kan ik zeggen: altijd alleen via de rechter en dus met afweging van alle individuele omstandigheden van het geval en met waarborgen omkleed.

De voorzitter: Dat lijkt mij een mooi punt om weer de gelegenheid te geven aan een aantal leden om wat vragen te stellen. Overigens komt er nog een stukje integratie, voordat bepaalde leden in paniek raken. Het is dus niet de laatste gelegenheid om vragen te stellen, wil ik er maar mee zeggen.

De heer Fritsma (PVV): Heeft de minister het blokje

"aankpak van Marokkaanse probleemjongeren" helemaal afgerond?

Minister Van der Laan: Nee, nee.

De voorzitter: Wij komen nog toe aan een laatste stukje.

De heer Fritsma (PVV): Goed, ik heb in ieder geval een vraag. Mevrouw **Hamer**, de voorzitter van de PvdA-fractie, heeft afgelopen zondag in Buitenhof het gewelddadige wangedrag van Marokkaanse jongeren schandalig gebagatelliseerd. Ik citeer: "Wij hebben het hier over een heel kleine groep die de boel versjteert voor iedereen. Laten wij in die zin niet doen alsof dit nieuw is. In de jaren vijftig, arbeiderskinderen die de boel echt verkwanselden, werden ook beetgepakt. Maken ze nu een musical over. Heet Ciske de Rat." Welnu, in de ogen van de PVV is dit een belachelijke vergelijking. Is de minister het eens met deze vergelijking, ja of nee?

Minister Van der Laan: Ik heb die uitzending ook gezien. Toen ik dit stukje zag, dacht ik twee dingen. Het eerste was: zou het zo zijn? Dus dat betreft het op zoek zijn naar de feitelijke stand der dingen. Het tweede was: ik vind het wel mooi dat zij dat beeld neerlegt, omdat zij in onze discussie brengt dat dit altijd een zaak is van lange adem en dat beelden daarover ook kunnen veranderen. Nu zeg ik niet dat een Marokkaans rotjochie een Ciske de Rat is. Dat raakt mijn eerste vraag over de feitelijkeheid. Dat zij probeert de geschiedenis in de discussie te brengen en dat zij probeert iets te relativiseren wat te gemakkelijk wordt gemaakt tot een patroon, is nu net de discussie die wij hier steeds moeten voeren, per casus, per geval.

De heer Fritsma (PVV): Dit antwoord is mij iets te onduidelijk. Je kunt gewelddadige Marokkaanse probleemjongeren die mensen beroven, die mensen bespugen en bedreigen toch niet vergelijken met Ciske de Rat? Vindt de minister dit een goede vergelijking, ja of nee?

Minister Van der Laan: Ik hoop hier nog een tijdje minister te zijn, maar ik bepaal altijd voor mijzelf of ik op iets ja of nee kan vragen. Natuurlijk kan de voorzitter daarbij helpen, maar uiteindelijk is het een kwestie tussen een vraagsteller en een antwoordgever. Ik had een dubbel gevoel toen ik mevrouw **Hamer** hoorde. Dat is ook wat ik zo-even antwoordde. Kan je nu zeggen dat het lijkt op Ciske de Rat wat wij nu meemaken? Dat ga ik uitzoeken. Daar ga ik samen met u over praten om dat beter uit te vinden. Wat ik goed vond, was dat zij het in een grotere context plaatste in de zin van: bekijk het op langere termijn en wees ook optimistisch over de goede afloop. Dat had ik er ook in geproefd en dat vond ik juist mooi.

Mevrouw Verdonk (Verdonk): Wij hebben hier een tijdje terug een hoorzitting gehad, waar een van de straatcoaches uit Slotervaart was. Door een van de collega-Kamerleden werd de vergelijking gemaakt dat Marokkaanse jongens op Ciske de Rat lijken. Ik zei eerst dat het tuig was en die straatcoach zei dat hij mevrouw **Verdonk** gelijk moest geven, want het is tuig van de richel waar wij het over hebben. Alstublieft, neemt u wat harder afstand van de woorden van mevrouw **Hamer**. Ik had net een beetje vertrouwen in uw realistische aanpak, maar

Van der Laan

met dit soort benauwde woorden gaat dat vertrouwen toch weer op de loop. Ik zou daarop graag nog even antwoord krijgen.

Als wij praten over...

De **voorzitter**: Mevrouw Verdonk, dit was al meer dan een halve minuut.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik heb nog een heel korte vraag of bij de effectiviteit van straatcoaches ook de kosten worden meegenomen.

Minister **Van der Laan**: Ik ben natuurlijk afgericht voordat ik werd losgelaten op de Kamer. Op die vraag kom ik in tweede termijn terug. Wij hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor dit probleem. Als blijkt dat het nodig is dat het Rijk bijspringt, denk ik dat wij dat gesprek hier wel met elkaar aangaan. Op dit moment weet ik niet of het nodig is.

Ik vind het eerste punt eigenlijk veel belangrijker, want ik wil juist wel klare wijn schenken. Al zijn wij het op lang niet alle punten eens, ik had de indruk dat wij in ieder geval helder met elkaar discussiëren. In antwoord op de vraag van de heer Fritsma probeerde ik uit te leggen dat er iets dubbels in zit. Het mooie van de opmerking van mevrouw Hamer vond ik: was het maar waar. Er zit iets normatiefs in; laten wij ernaar streven dat er over veertig jaar een musical wordt gemaakt, dat het dan een beetje wordt geromantiseerd en dat er dan iets uitkomt als Ciske de Rat. Dat is toekomstmuziek, dat geef ik toe, maar ik vond het mooi om te zeggen dat het niet hopeloos is met de rotjochies die wij nu inderdaad zien.

Aan de twee kanten van de streep worden in dit debat wel eens wat romantische dingen gezegd. Ik wil daar zo min mogelijk aan meedoen. Ik weid nu een seconde uit. Ik heb een keer een bijeenkomst meegemaakt met Peter Hall, een vooraanstaand historicus, die alles weet van succesfactoren van steden in vorige eeuwen. In een zaal in het Tropenmuseum vertelde hij dat het succes van Amsterdam mede te danken was aan de immigranten. Bijna alle aanwezigen doken gretig en hongerig op hem en zeiden dat immigranten zo'n stad succesvol maakten, dus dat het vandaag ook wel meevalt. Hij maakte in één klap korte metten met alle aanwezigen in die zaal en zei dat die mensen met perfecte talenkennis, geld en handelstechnieken kwamen; alles waar onze migranten nog niet mee komen. Zo nuchter wil ik in het debat zitten, maar ik wil ook graag vooruit blijven kijken naar de verdere toekomst, met mevrouw Hamer.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Op dit moment hebben wij die problemen. Dat wij er misschien over veertig jaar een romantisch boek over schrijven, vind ik hartstikke leuk. Dat zien wij dan wel weer; ik niet meer en u ook niet meer, maar misschien onze nakomelingen. Ik kom nog even terug op die uitlatingen van mevrouw Hamer. Vindt u het met de urgentie van vandaag de dag juist om Marokkaanse jongens te vergelijken met Ciske de Rat?

Minister **Van der Laan**: Voor alle duidelijkheid, diezelfde mevrouw Hamer steunt iedere maatregel die nodig is om wat wij de rotjochies noemen, hard aan te pakken. Daar komt zij voor op en dat geeft haar een titel om die doorkijk naar het verleden en de toekomst te maken en

dit niet weg te relativiseren maar in een context te zetten. Ja, dan blijf ik volop achter mevrouw Hamer staan.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Compliment voor de minister dat veel interrupties gaan over de uitlatingen van de heer Spekman, mevrouw Hamer en de heer Bos. Kennelijk geven zijn eigen uitlatingen tot nu toe weinig reden voor nadere vragen.

Minister **Van der Laan**: Is dat reden tot zorg?

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik zei dat ik een compliment gaf. Ik heb geen vraag over uitlatingen van anderen, maar over wat hij zelf heeft gezegd. Hij komt met een brief over die Marokkaanse probleemjongeren. Herkent hij het beeld dat wij er tot nu toe nog niet gezaghebbend in slagen om met al het beleid dat er is, duidelijk te maken aan jongeren in die achterstandswijken dat het criminele pad niet loont, en dat wij daarin echt een trendbreuk moeten bewerkstelligen?

Minister **Van der Laan**: Dat is volledig mijn beeld, geen misverstand daarover.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): De minister heeft zojuist gezegd dat het zo goed gaat met de straatcoaches. Daar hebben wij het echter niet over gehad in onze inbreng. Wij hadden het over één begeleider per gezin met doorzettingsmacht, ook naar justitie en politie toe. Gaat de minister daar iets aan doen?

Minister **Van der Laan**: Ik heb zojuist bedoeld om dit te onderscheiden, want het zijn twee verschillende dingen. Ik ben ook voor de gedachte van mevrouw Van der Burg: één gezin, één plan, één coach. Ik steun die dus, maar onze meningen lopen er vooralsnog waarschijnlijk over uiteen of de coach doorzettingsmacht moet hebben. Wij voeren in het kabinet immers al een enorme discussie over de doorzettingsmacht van de burgemeester. Binnenkort voeren wij die met de Kamer en daarna met de samenleving. Ik zie het dan niet snel gebeuren dat bij een coach dezelfde grote en ingrijpende doorzettingsmacht ligt. Ik weet ook niet of dit wenselijk is. Maar moet dit ons verdeeld houden? Kunnen wij niet bekijken hoe wij de gezinscoach introduceren, breed verspreiden en optuigen zonder in een discussie over dat allerlaatste machtsmiddel te verzeilen?

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Werken nu niet allerlei partijen met de beste bedoelingen langs elkaar heen? Is dat niet een van onze grote problemen, waardoor de problemen juist niet opgelost worden? Moeten wij daar juist niet de oplossing voor verzinnen dat iemand aanspreekbaar is en dus die doorzettingsmacht heeft?

Minister **Van der Laan**: Daar ben ik het helemaal mee eens. Ik denk echter dat als de gezinscoach zegt dat het niets wordt, hij dan naar de burgemeester kan stappen om te zeggen dat de burgemeester de knoop moet doorhakken. De burgemeester doet dit immers ook niet uit zichzelf, hij krijgt dit aangereikt. Wij kunnen er dan toch sowieso uit komen?

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik ben blij dat de minister verder teruggaat in de tijd. Hoe zijn de problemen in de concentratiewijken ontstaan? Hoe is de segregatie in de

Van der Laan

woonwijken en op scholen ontstaan, waardoor wij nu zwarte en witte wijken en scholen hebben? Dit is door nalatigheid ontstaan. Ik ben ook blij dat de minister de mening van de SP deelt dat segregatie en gettovorming aangepakt moeten worden. Hoe kan het ook anders, want segregatie is alles wat integratie niet is. Ik wil hem dan toch echt aanspreken als minister voor Integratie, want hij geeft aan dat hij gaat over het terrein van wonen. Hij heeft aangegeven dat hij goedkopere, betaalbare woningen in dure wijken gaat bouwen. Ik wil van de minister weten hoe hij dit gaat doen. Ik wil ook een reactie op alle andere maatregelen. Dat kan eventueel schriftelijk. Ik vind echter dat de minister niet kan zeggen dat hij over de maatregelen op het terrein van onderwijs overleg gaat voeren. Deelt de minister de stelling dat segregatiebestrijding het uitgangspunt zou moeten zijn van zijn integratiebeleid?

Minister **Van der Laan**: Op die concrete vraag heb ik volgens mij al "ja" gezegd. Ik heb in ieder geval gezegd dat mevrouw Karabulut een hoofdzak bij de kop heeft als zij aangeeft dat segregatie dreigt en een groot gevaar is. Dit ben ik gewoon met haar eens. Als ik zeg dat ik daar graag over wil praten met de minister of de staatssecretaris van Onderwijs – ik weet niet precies wie hierover gaat – dan zeg ik dat niet omdat ik niet met mevrouw Karabulut daarover door wil praten. Ik wil er juist voor zorgen dat ik dit op de juiste manier kan doen, met mijn juiste collega's en de goede plannen erbij.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik ben blij dat wij af zijn van het "vogelaren", van het afschuiven, en dat deze minister zegt dat hij voor segregatiebestrijding gaat. Kan de minister dan ook reageren op het plan dat ik aan hem heb overhandigd?

Minister **Van der Laan**: Ik zeg dit graag toe.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Kunnen wij dan ook met elkaar afspreken dat segregatiebestrijding voortaan als doelstelling in zijn plannen wordt opgenomen?

Minister **Van der Laan**: Dat lijkt me vanzelfsprekend.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Tijdens het gesprek dat zojuist werd gevoerd over Ciske de Rat en dergelijke, ging het toch weer heel erg veel over de justitiële kant van de integratie. Dat doet de minister van Justitie. En wanneer het gaat over gezinscoaches, dan gaat minister Rouvoet daarover. Toch hoor ik hier de minister vooral die kant benadrukken, terwijl hij volgens mij meer de aanjager zou moeten zijn van de echte integratieonderwerpen, zoals onderwijs en werkgelegenheid. Ik wil hem daarover horen. De minister heeft gesteld dat hij de laatste integratieminister wil zijn. Ik heb daarover vragen gesteld. Wat gaat hij de komende twee jaar doen om dat te bewerkstelligen? Hoe gaat hij ervoor zorgen dat die instrumenten veel meer worden benut?

Minister **Van der Laan**: Wat u zegt, klopt feitelijk niet. Ik weet wat ik heb geschreven tot en met halverwege bladzijde 13. Ik heb niet vooral over justitie en politie geschreven. U mag alles, maar ik mag het tegenspreken. Ik heb voor een groot deel geschreven over taalonderwijs als hoogste prioriteit. U zou er misschien überhaupt

beter aan doen om het verhaal even af te wachten tot het eind. Wij moeten samen wel over de feitelijke grondslag beschikken die ons in staat stelt om het oneens te zijn over zaken, want ik ga geen schijn-discussie aan. Ik heb hier geen wild en ferm verhaal gehouden. Uw vraag zou dat beeld kunnen opwekken als ik daarin zou meegaan. Ik stop hier al. Ik ga er niet in mee.

De heer **Van der Ham** (D66): Een paar weken geleden, toen u aantrad, zei u dat u de laatste minister voor Integratie wilde zijn. Ik heb aan u gevraagd hoe u dat precies wilt en of dit alleen maar een slogan is. Hoe gaat u dat precies doen?

Minister **Van der Laan**: Als ik zeg dat ik de laatste minister voor Integratie wil zijn, dan spreek ik over de komende tweeënhalf jaar, want de rest is van alle kanten zeer fragil. Ik zeg dan iets dat in ieder geval niets met justitie te maken heeft. Bent u het daarmee eens? Of heb ik daarmee de connotatie gegeven dat politie en justitie het allemaal in tweeënhalf jaar moeten hebben opgelost? Ik heb daarmee bedoeld dat integratie iets is dat zichzelf overbodig moet maken, omdat het over onderwijs gaat. Daarom reageer ik nu zeer gebeten op wat u zegt. U gaat precies de andere kant op van wat ik bedoeld heb. Dat vind ik niet vruchtbaar.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik stond hier precies een jaar geleden bij de vorige Integratiebegroting met een shirtje met de opdruk van Ciske de Rat, omdat ik hem vergeleek met de Marokkaans-Nederlandse rotjochies. Ciske de Rat had zelfs zijn moeder neergestoken en werd toch door iedereen meegenomen in allerlei oplossingen. Ik hoop dat mevrouw Hamer dat ook bedoelde toen zij een beetje plagiaat pleegde bij Buitenhof. Ik heb een andere vraag aan u. Marcel van Dam heeft vanochtend in de Volkskrant een uitspraak gedaan waarin hij de nota van de PvdA "De vrijblijvende aanpak voorbij" vergeleek met de mogelijkheid dat in Turkije een dergelijke nota gericht op de Koerden zou worden uitgebracht door een regeringspartij. Wij zouden hier daarvan schande spreken. Het valt mij op dat ook al kiest u een andere benaming dan de term "vernederen van Marokkaans-Nederlandse jongeren", u daarin toch meegaat. In uw schriftelijke beantwoording zegt u: wij weten van de Marokkaanse cultuur dat schaamte een grote rol speelt. Wanneer dit terugkomt in de straf, heeft dat invloed op de strafbeleving. Wij weten nu al uit jeugdinrichtingen – bijvoorbeeld de Glenn Millsinrichting – dat het averechts effect heeft op recidivecijfers wanneer je inspeelt op schaamtegevoelens en wanneer je vernedert. Kinderen en jongeren worden daardoor criminelier dan ze zijn.

De **voorzitter**: Dit duurt echt te lang. Wilt u het korter doen.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Waarop baseert u dat schaamte het recidivegehalte omlaag brengt?

Minister **Van der Laan**: Dit is ook weer geestig, maar ik zal hardnekkig volhouden. Waar en wanneer heb ik gezegd dat het inspelen op schaamte recidive terugdringt?

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik probeerde het net voor te

Van der Laan

lezen, maar ik heb de bladzijde nu niet voor mij liggen. U zegt letterlijk in uw schriftelijke beantwoording dat wij weten dat schaamte een rol speelt in de Marokkaanse cultuur en dat wanneer wij dit betrekken bij de straf, bijvoorbeeld door deze jongeren schoon te laten maken voor een moskee, dit effect heeft op de strafbeleving. U verdedigt eigenlijk straffen op basis van schaamtegevoelens bij verschillende allochtone groepen. Waarop baseert u dat dit ook zal leiden tot een lager recidivegehalte?

Minister **Van der Laan**: U verbindt twee zaken met elkaar die niet zo met elkaar moeten worden verbonden. De heer Spekman heeft iets gezegd waarvan ik, door u gevraagd, duidelijk heb gezegd dat ik de term "vernederen" niet goed vind. Ik heb gewezen op wat ik denk dat zijn bedoeling is, namelijk voorkomen dat iets averechts werkt. Dat heeft iets met schaamte te maken, maar gaat veel verder dan dat. Als het waar is dat je een hogere status hebt dan je had voordat je de bajes inging als je terugkeert in de groep op straat, dan hebben wij het blijkbaar het niet zo intelligent gedaan. Dat is wat ik deel met de heer Spekman. Zaterdag was ik op de conferentie waar deskundigen over het onderwerp schaamte spraken. Daar was ook een Marokkaanse voormalige officier van justitie – u kent hem vermoedelijk beter dan ik – die zei: waar wij nog geen antwoord op hebben, is het probleem hoe een schaamtecultuur omslaat in een schaatmeloze cultuur, maar wij moeten wel durven zeggen dat dit gebeurt. Ik weet niet of ik dit uit mijzelf zou hebben durven zeggen; ik denk het wel. Hij zei het in ieder geval. Ik ben dus helemaal niet van de school: wij moeten inspelen op hun schaamte. Wij moeten echter wel een antwoord op die vraag hebben.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Het gaat mij niet om het woord "vernederen". Statusverlaging of inspelen op schaamte zijn eufemismen voor vernederen. Het gaat mij erom, dat wanneer u als minister voor Integratie die lijn ondersteunt, u moet kunnen aantonen dat dit effect heeft op de criminaliteit van die jongeren. Wat ik constateer, is dat wij misschien wel richting strafmaat of strafbeleving gaan waarvoor wij van verschillende allochtone groepen gaan kijken waar zij zich voor schamen om op basis daarvan te gaan straffen. Bent u daar voorstander van?

Minister **Van der Laan**: Mevrouw de voorzitter. Ik heb nu zo ongeveer een keer of tien gezegd – wij hebben het hier bij onze kennismaking en ook al eerder over gehad – dat ikzelf het woord "vernederen" niet zou gebruiken en dat ik als het gaat om de koppeling van schaamte en harde aanpak steeds maar weer aan één kant word geplaatst van de balans die ik wil aanhouden. Voor een deel is dat misschien wel onvermijdelijk en heb ik er ook geen moreel oordeel over, maar ik denk wel dat wij daarin toch wat efficiënter kunnen zijn. Als je in die balans alle onderwerpen integraal bespreekt en je bent even bezig met een onderwerp dat door zijn geschiedenis of inhoud meer op het vlak ligt van de aanpak, kun je door de andere kant worden aangevallen door te doen alsof jij dat verabsoluteert en dat daar jouw balans ligt. Ook omgekeerd, als je met een ander onderdeel bezig bent, bijvoorbeeld taal, opvoeding, onderwijs en al die zaken, zal weer iemand komen aanrennen en vragen of ook jij niet vindt dat die Marokkanen hard moeten worden aangepakt. Dat wordt dan wel ingewikkeld

discussiëren met elkaar. Ik mag hiermee niet ontsnappen als ik erop wordt aangesproken naar het andere te vluchten – het is uw goed recht om mij daarop aan te spreken – maar als ik de balans zoek, zal ik in de tweeënhalf jaar dat ik minister hoop te mogen zijn, het nooit zomaar laten gebeuren dat er een etiket op mij wordt geplakt dat niet past bij de woorden die ik heb gebruikt.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Voorzitter.

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Dibi!

De heer **Dibi** (GroenLinks): Maar u moet erop toezien dat ik antwoord krijg op mijn vraag. De minister gaat over zijn beeldvorming praten en dat mag. Ik wil hem niet in een hoek drukken.

De **voorzitter**: Als u zo lang praat, is het voor de minister veel makkelijker om iets anders in uw vraag te pakken dan u blijkbaar wil weten. Dus daarom heel kort uw vraag!

De heer **Dibi** (GroenLinks): Is de minister er voorstander van om bij verschillende groepen allochtonen te gaan kijken waarvoor zij zich schamen en om de straf daaraan aan te passen?

De **voorzitter**: Dat is nu een duidelijke vraag, maar de minister gaat niet over straffen!

Minister **Van der Laan**: Inderdaad moet een minister proberen op zijn eigen terreintje te blijven en dat is lang niet altijd gemakkelijk. Maar, nee, daar gaat deze minister niet structureel naar kijken, maar als deze minister iets tegenkomt dat er wel uitspringt als relevant in die hoek van schaamte, gaat hij er ook niet zijn oogjes voor sluiten.

De **voorzitter**: Dan het laatste punt van het onderwerp integratie.

Minister **Van der Laan**: Ik had nog een klein staartje over de Marokkanen. Ik ben het eens met de heer Fritsma dat hij het belachelijk vindt dat straatcoaches jongeren naar huis moeten brengen in plaats van hun ouders. In de tijd dat ik in de gemeenteraad van Amsterdam zat stond op een bepaald moment als grote kop in de krant: Avondklok in Osdorp. Zoals u weet is een avondklok in Amsterdam een nogal belast begrip. Die kop stond er omdat het stadsdeel Osdorp had besloten om kinderen van 10, 11, 12 jaar die om elf uur 's avonds nog op straat waren door de politie in de nek te laten pakken en naar huis te laten brengen. Ik vond dat een geweldig goede actie van de politie, maar in die tijd werd dat nog verbonden met een avondklok en zo kreeg je de hele connotatie er overheen van "slaan wij hier niet door" en meer van dergelijke opmerkingen. Ik zeg u: neen, wij doen wat gedaan moet worden, maar inderdaad in feite door de ouders zelf had moeten worden gedaan, maar op weg daar naartoe kunnen wij wel een handje helpen.

Vanuit die primaire verantwoordelijkheid van de ouders deed de heer Fritsma afgelopen dinsdag een aantal oplossingen aan de hand in dat driestappenplan. Ik weet dat het inmiddels is ingetrokken, dus zou ik op de

Van der Laan

oplossingen die hij toen schetste eigenlijk niet meer kunnen ingaan. Ik heb niet het recht om hier veel te vinden van uw orde, maar ik wil er toch wel even op ingaan, want ik vind het wat gemakkelijk om daar dinsdag uitvoerig over te praten en het na interrupties van de Kamer in te trekken, terwijl ik nog niet eens de kans heb gehad om er iets over te zeggen.

De **voorzitter**: Mijnheer Fritsma, het is de bedoeling om aan het eind van dit onderdeel gelegenheid voor interrupties te geven.

De heer **Fritsma** (PVV): Akkoord, voorzitter, maar het is wel een belangrijk punt, want wellicht kan de minister zijn antwoord nog aanpassen na wat ik hier nog even over wil zeggen. Dat driestappenplan is helemaal niet ingetrokken. Wat anders is in vergelijking met wat ik dinsdag heb gezegd, gaat over het geven van een gevangenisstraf aan ouders van minderjarige straatterroristen. Ik heb toen gezegd dat er onderscheid werd gemaakt tussen allochtoon en autochtoon. Dat was een vergissing, maar de rest staat nog als een huis, dus ook het punt van het uitzetten en denaturaliseren van bijvoorbeeld Marokkaanse criminelen. Dat blijft natuurlijk staan.

Minister **Van der Laan**: Ik dank de heer Fritsma voor zijn verduidelijking. Het maakt het alleen maar redelijker dat ik er nog op inga. Het ligt er voor een deel nog. Het is wel geestig. Ik werd zojuist aangesproken op de term Ciske de Rat, die te romantiserend zou zijn. Ik heb dat gevoel aan de andere kant van het spectrum ook wel bij de term straatterrorist. Niet al die Marokkaanse rotjochies zijn straatterroristen. Ik wil dat begrip liever reserveren voor de wat ernstiger situaties.

De eerste stap is het zwaarder straffen. Ik wil als ex-advocaat toch vooral mijn vertrouwen uitspreken in de rechter. Hij bepaalt de strafmaat en die is voor oude Nederlanders even zwaar als voor nieuwe Nederlanders. Dat is het uitgangspunt van gelijke rechten, gelijke plichten, waarmee ik het overigens volledig eens ben.

De tweede stap is dat bij recidive van het kind ook de ouders moeten worden gestraft. Daar ben ik het principieel en volledig mee oneens. In ons strafrecht moet de straf altijd te herleiden zijn tot een concrete gedraging van een individu. Je kunt niet ouders opsluiten voor wat hun kinderen hebben misdaan. Daarbij wilde de heer Fritsma dit alleen laten gelden voor nieuwe Nederlanders. Ik heb niets toe te voegen aan de Kamerbrede interrupties hierover, waarbij mevrouw Verdonk vooropstond. Dit zou discriminatie zijn en dus in strijd met de rechtsgelijkheid, een van onze hoogste rechtsbeginselen.

Ik wil nog iets zeggen, zodat de heer Fritsma niet denkt dat ik hem onrecht doe en überhaupt niet wil nadenken over deze zaken. Ooit heb ik in Amsterdam aan de wieg gestaan van het plan om ouders van kinderen die spijbelen na de zoveelste waarschuwing voor de kantonrechter te brengen. Zij konden een boete van ongeveer 75 gulden krijgen als de waarschuwingen niet hadden geholpen. Als je daar heel slordig naar kijkt, kun je de conclusie trekken dat dit een beetje hetzelfde is. Het is echter niet hetzelfde, want ouders kunnen ervoor zorgen dat hun kinderen 's morgens naar school gaan. Natuurlijk kan een kind halverwege de school weer weggaan, maar dat kan nooit een delictomschrijving

voor ouders opleveren. Als zij er 's morgens niet eens voor zorgen dat de kinderen op tijd naar school gaan, het liefst nog met een beetje brood bij zich, dan vind ik het reëel dat ouders na enige tijd worden vervolgd. Toen ik daarop werd aangesproken en men vroeg of dit niet te ver gaat, antwoordde ik dat dit helemaal niet te ver gaat. Ik heb liever dat de ouders nu een boete betalen, dan dat die kinderen over vijf of tien jaar de gevangenis in moeten. Dat is de nuance, maar niet op het plan van de heer Fritsma.

De derde stap is dat wetsovertreders met een dubbele nationaliteit hun Nederlandse nationaliteit moeten kunnen worden ontnomen en het land uitgezet moeten kunnen. De heer Fritsma verwees naar aanstaande wetgeving over terroristen. Ik zie echter een enorm verschil. Ik gebruik dan ook liever niet het woord straatterroristen in het debat. Marokkaanse jochies die zich ellendig gedragen, zijn iets heel anders dan terroristen. Dat zijn namelijk mensen die zich nadrukkelijk richten tegen de Nederlandse staat en de Nederlandse burger. In zijn voorbeeld noemt de heer Fritsma ze nieuwe Nederlanders. Ik vind het niet onlogisch dat zij daarmee hun verblijfstitel kunnen verspelen. Zij geven immers de heldster denkbare boodschap dat zij niet bij ons willen horen.

De heer Fritsma sprak over de site Marokko.nl en de uitspraken die op het forumgedeelte daarvan worden gedaan. Ik ben daarvan geschrokken. De subsidie wordt inderdaad gegeven voor één onderdeel van de site, namelijk de islamwijzer, die voorlichting als doel heeft. Ik wil precies weten hoe dit zit. Wat slijpt daar doorheen, hoe lang blijft dat staan en welke veiligheidsmaatregelen treft de webmaster? Ik wil duidelijk zijn: ik wil van overheidswege geen enkele bijdrage leveren aan een site waarop dergelijke opruiende teksten staan. Ik kom hier na het onderzoek snel op terug.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik wil alleen weten wanneer...

De **voorzitter**: Dat kunt u straks ook vragen. De regels zijn voor u hetzelfde als voor alle anderen.

Minister **Van der Laan**: Ik realiseer mij dat de stand van het integratiedebat uiteindelijk wordt bepaald door hoe de samenleving er tegenaan kijkt en erover spreekt. Er bestaan veel verschillende meningen over wat precies het probleem is en waar het naartoe moet. Dit maakt uit voor het gevoel dat mensen kunnen hebben of zij erbij horen of niet en voor het gevoel serieus genomen te worden of juist niet. Dit besef is van belang om überhaupt een volgende stap te kunnen zetten. Dan zeg ik – en dan weer oneindig veel vriendelijker – dat ik graag de uitdaging van de heer Dibi aanneem en dat ik mij ervoor zal inzetten dat alle kinderen van de mensen die ik nieuwe Nederlanders noem, zich veilig voelen om zo snel mogelijk hun koffer neer te zetten, wat mij betreft nog vandaag. Het is een echter wel een kwestie van balans. Die toestand is er des te eerder als de oude Nederlanders zeggen: zet hem daar maar neer. Welkom.

Ik zal als minister voor Integratie hierover actief het gesprek met de Kamer en de samenleving aangaan. Ik zie daarnaar uit.

Mevrouw de voorzitter. Dit was alles over integratie en inburgering. Ik beloof dat ik er niet meer over zal praten.

Van der Laan

De **voorzitter**: Dan is nu het woord aan de heer Fritsma, dat lijkt mij passend.

De heer **Fritsma** (PVV): Het is goed dat de minister ook is geschrokken van de Marokkaanse haatsite Marokko.nl en dat er een onderzoek komt. Wanneer begint het onderzoek? Wanneer wordt het afgerond? Mag ik uit het antwoord van de minister opmaken dat ook hij het schandalig vindt dat er subsidiegeld, of in ieder geval belastinggeld naar deze site is gegaan en dat ook hij van mening is dat dit in ieder geval onmiddellijk moet stoppen?

Minister **Van der Laan**: Het antwoord op de eerste vraag is dat het onderzoek al is begonnen. Ik heb dinsdagavond meteen gezegd dat ik hiervan alles wil weten. Ik weet nu genoeg om te zeggen dat dit onderzoek moet worden. Dit zal een kwestie van enkele weken kunnen zijn. Wij willen natuurlijk ook weten wat het weerwoord is. Hoor en wederhoor horen ook bij een zorgvuldig onderzoek. Er kan iets vreselijks mis zijn gegaan, maar er kan ook een structurele oorzaak zijn, een patroon in de discussie die wij al eerder hebben gevoerd. Dit maakt alle verschil van de wereld en ik wil de feiten kennen. Ik ga ervan uit dat wij hierover binnen enkele weken verder kunnen praten.

De tweede vraag van de heer Fritsma was een beetje vragen naar de bekende weg. Ik zei letterlijk dat ik er duidelijk over zal zijn; ik wil niet dat er van overheidswege een bijdrage wordt gegeven voor een site waarop opruiende teksten staan. Ik kom hier na het onderzoek snel op terug.

Mevrouw **Karabulut** (SP): De As-Soennahmoskee die door de AIVD als salafistisch wordt gekenmerkt, is dit jaar door de Belastingdienst aangemerkt als een instelling die algemeen nut beoogt. Dit betekent dat giften fiscaal aftrekbaar zijn en het dus aantrekkelijk is om giften te verstrekken. Een van de doelstellingen van het Actieplan Polarisatie en Radicalisering is nu juist dat de financiële steun aan dit soort netwerken moet worden ontmoedigd. Deelt de minister de mening dat dit strijdig met elkaar is?

Minister **Van der Laan**: Volgens mij ben ik hierop ingegaan in de schriftelijke antwoorden. Mijn antwoord kwam erop neer dat de fiscus eigen regels en een eigen discipline heeft. Voor de inhoudelijke beoordeling of een instelling in categorie A of B valt, is informatie nodig van de ministeries van Justitie en van Binnenlandse Zaken. Zo kan worden geregeld dat de Belastingdienst dit als een soort automaat – iedere Nederlander is gelijk – oplost. De portee van het schriftelijk antwoord is, als het goed is, dat ik daarover contact zal opnemen met mijn collega's.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Dat is de techniek, maar ik wil van de minister voor Integratie horen of hij het ook merkwaardig acht dat een organisatie die als salafistisch wordt gekenmerkt en waarvan wij menen dat financiële steun juist moet worden ontmoedigd, nu door de kwalificatie van de Belastingdienst wordt aangemoedigd om financiële steun aan te trekken. Dit wordt ook op de website verkondigd. Daar wordt gesteld dat giften fiscaal aftrekbaar zijn. Vooral doneren dus!

Minister **Van der Laan**: Ik heb het verkeerd begrepen. Op deze vraag kan ik antwoorden: ja, dit vind ik merkwaardig.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik hoor veel frisse ideeën van een zelfstandige minister. Dit is allemaal heel goed en ik hoor ook dat hij mediator in de dialogue intérieur van zijn eigen partij wil zijn. Hij neemt het daarvoor op en probeert het midden te vinden. Dat is allemaal prima. In een dialoog over vrijheid van meningsuiting in het kader van integratie zijn juist de toon van het debat, wat mag er wel of niet worden gezegd, de manier waarop wij met godsdienst omgaan en de wijze waarop wij kritiek uiten, onderdeel van het debat. Dit is in de Kamer het geval, maar zeker ook daarbuiten. Hoe staat de minister daarin? Het kabinet heeft het voornemen geuit om door middel van een wetsvoorstel iets te doen met godslastering. Welke andere zaken ziet hij in zijn beleid veranderd of verdiept waardoor het integratiedebat ook op het punt van religie zo open mogelijk kan worden gevoerd?

Minister **Van der Laan**: Ik wil niet te veel de mediator uithangen, maar ik kan de heer Van der Ham geruststellen. Het staat op pagina vier, onder het kopje van het eerste uitgangspunt. Daar staat: Wij sluiten geen compromissen over de basiswaarden van onze samenleving (vrijheid van meningsuiting). Die vrijheid van meningsuiting staat er als eerste. Dat staat wat mij betreft niet voor niets voorop. Ik volgde de discussies in de krant. Ik wil heel veel mensen meenemen in het integratiedebat, maar dit is compromisloos wat mij betreft. Je kunt nog heel lang met elkaar praten over hoe logisch het is om mensen in bepaalde situaties te kwetsen, en of het wel of niet logisch is om, als je iemand kwetst, beveiliging te eisen tegen allerlei zaken. Al die zaken gaan wij nog bespreken, ook de kwestie van de eigen verantwoordelijkheid, maar wat dit betreft staan wij naast elkaar.

Ook wat betreft de toon staan wij naast elkaar, want het klagen over de toon is vaak een excuus om niet op de inhoud te hoeven ingaan. Het is vaak een excuus om te korten op rechten van anderen. Ik ben het in dit geval met Wouter Bos eens dat wij niet moeten klagen over de toon. Dat is iets anders dan dat de toon niet belangrijk zou zijn, want in heel veel gesprekken doet de toon er wel degelijk toe. Als jij het met iemand niet eens bent, zeg dan waarom dat het geval is, in plaats van te klagen over de toon.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik deel die woorden. Dan nog iets over het wetsvoorstel over godslastering. De minister stelt dat de regering compromisloos is als het gaat om de vrijheid van meningsuiting. Het beledigen van groepen is echter iets gevoelsmatigs. De minister zal dat als oud-advocaat kunnen bevestigen. Daar kun je nooit een liniaal langs leggen. Het kabinet wil nu met het voorstel komen om ook indirecte belediging strafbaar te stellen.

De **voorzitter**: Ik grijp nu in. Dit is uitvoerig besproken met de minister van Justitie. Het kabinet spreekt met één mond. Ik vind dus dat wij dat in dit debat niet nog eens dunnetjes moeten overdoen.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik hoor een aantal standpunten van de minister over de huizenmarkt en

Van der Laan

over de Antillianenindex. De minister gaat bezien of het kabinetsbeleid tot nu toe op die punten misschien kan worden herzien. Vindt u het dan gek, voorzitter, dat ik als lid van een oppositiepartij aan de minister vraag of hij op dit punt wellicht ook een ander geluid laat horen?

De **voorzitter**: Neen. Ik zou dat nooit durven zeggen, maar volgende week is er ook nog een algemeen overleg over dit onderwerp. Ik wil dit nu geen onderwerp in dit debat maken.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Voorzitter. Eerst iets over de positie van salafistische moskeeën. Wij hebben daar uitgebreid over gesproken met de voorgangster van de minister bij de behandeling van de Integratienota van het kabinet. Ik heb toen gepleit voor een contrastrategie om de toenemende invloed vanuit verschillende salafistische moskeeën – het zijn er vijf of zes in Nederland – in te dammen. Als het strafrecht in het geding is, moeten wij uiteraard optreden, maar deze moskeeën hebben als doelstelling het tegengaan van integratie. Minister Vogelaar heeft toegezegd dat zij daarop terug zou komen. Het zou daarbij gaan om een strategie van de overheid om de invloedssfeer van salafisten in de Nederlandse samenleving in te dammen. Daar is de vorige minister niet op teruggekomen. Ik houd dat graag boven tafel.

Dan het doelgroepenbeleid. De minister heeft wat dat betreft een andere connotatie uit de periode van enkele tientallen jaren geleden. Ik ben het ermee eens dat wij niet terug moeten naar de tijd van de zelforganisatie en de zelfbenoemde zaakwaarnemers, maar is de minister het met mij eens dat, waar specifieke problemen aan de orde zijn binnen specifieke groepen, wij onze ogen niet moeten sluiten en dat wij moeten proberen dicht bij die problemen te komen en waar nodig een specifieke aanpak moeten ontwikkelen?

Minister **Van der Laan**: Het gesprek over de salafisten moeten wij snel vervolgen. Ik zeg toe dat ik erop zal aandringen dat snel te doen.

Wat betreft de tweede kwestie meen ik te hebben gezegd dat ik het eens ben met de heer Dijsselbloem. Ik gaf als voorbeeld eerwraakgerelateerd geweld, maar er zullen nog veel meer zaken spelen. Ik ben echter niet voor specifiek beleid wat dit betreft. Ik wil maatwerk per geval, het liefst nog als uitzondering op de algemene regel. Immers, een van mijn uitgangspunten is dat wij niemand voortrekken, maar als iemand extra hulp nodig heeft, dan moet hij of zij dat kunnen krijgen. Dit kan echter snel schuren met het uitgangspunt dat wij niemand voortrekken. Daarom is mijn volgorde: beginsel en uitzondering.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik volg deze volgorde, maar het kan niet zo zijn dat wij heel specifieke problemen daarom niet onder ogen zien. In verschillende onderzoeken komen de specifieke problemen naar voren. In het integratiebeleid zijn de doelgroepen met het doelgroepenbeleid helemaal uit beeld verdwenen.

Minister **Van der Laan** (PvdA): Dan maakt de heer Dijsselbloem een terecht punt, waarover wij dus zullen praten.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik heb ook nog een

opmerking over de salafistische imams. Wij hebben een vraag gesteld over de huiskamerbijeenkomsten. Kan, als tijdens zo'n bijeenkomst tot opruiing wordt overgegaan, dit tot vervolging leiden? In de beantwoording van de schriftelijke vragen wordt op dat aspect niet ingegaan. Ik zou deze minister willen vragen daarop terug te komen. Is hij bovendien bereid om er met zijn collega's werk van te maken om dit strafbaar te maken? Dit beperkt namelijk de integratie.

Minister **Van der Laan**: Ik snap de vraag. Als minister voor WWI moet ik, zodra zaken de portefeuilles van mijn collega's raken of er zelfs helemaal onder vallen, moet ik heel voorzichtig en terughoudend zijn. Dit is het geval bij het eerste deel van de vraag van mevrouw Van der Burg. Dit heeft vooral een juridische connotatie, waarover Hirsch Ballin gaat. Anderzijds zoek ik ook hierbij weer naar balans, geachte Kamerleden; ik bied er zo langzamerhand mijn excuses voor aan. Als coördinerend minister voor Wonen, Wijken en Integratie wordt wel van mij verwacht dat als Kamerleden problemen zien of als mensen buiten het parlement problemen zien, ik in actie kom en wat doe. Ik zal heel vaak discussie hebben met collega's over de vraag of ik te snel of te langzaam hun terrein ben opgewandeld en of ik met goede of slechte voorstellen aankom. Dat zullen wij wel zien. Dat is allemaal niet erg. Maar dat ik eens in die tuin zal binnenwandelen is zeker, net zo goed als zeker is dat ik hierbij niet uit de bocht wil vliegen door uitspraken te doen die zij zouden moeten doen. Ik zal hierin de balans proberen te zoeken. Over dit onderwerp moet ik dus terug naar mijn collega. Ik kom er graag bij de Kamer op terug. De tweede vraag ben ik helaas vergeten, sorry.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Is de minister bereid om dit met zijn collega op te pakken? Hij is natuurlijk de minister voor Integratie. Dit geval werkt duidelijk integratie tegen. Ik hoef de uitspraken van de imam van de As-Soennahmoskee in Den Haag van vanmorgen maar in herinnering te roepen. Hij zegt: "Wie een volk imiteert, behoort tot hen." Hij is dus tegen integreren. Dit kunnen wij in onze samenleving niet hebben, volgens mij.

Minister **Van der Laan**: Ik wil dit oppakken, in de zin dat ik er snel met mijn collega van Justitie over zal praten. Ik heb de uitspraak van de imam niet gelezen. Ik ga eerst met de collega van Justitie praten. Daarna kom ik er bij de Kamer op terug.

De heer **Fritsma** (PVV): De minister zei net dat hij de term straatterrorisme niet gepast vond. Waarom eigenlijk niet? Wij hebben het toch over grof geweld tegen mensen en tegen de samenleving, als agressievelingen zelfs oude mensen het ziekenhuis in slaan en beroven en als zij zelfs ambulances leegroven terwijl hulpverleners mensen aan het helpen zijn? Ik denk dat de slachtoffers deze daders met recht wel als straatterroristen aanduiden. De minister zou dit ook moeten doen.

Minister **Van der Laan**: Dit doet de minister toch niet. Hij kiest graag zo secuur mogelijk zijn woorden. Hoe ellendig dit soort jongens zich ook kunnen gedragen en hoeveel schade zij ook kunnen aanrichten, zie ik toch nog een duidelijk verschil met diegenen die zich georganiseerd erop toeleggen om de Staat als zodanig aan te

Van der Laan

vallen. Door burgers te doden proberen zij de Staat in beweging te brengen. Dat is natuurlijk het allerergste van terrorisme. Ik snap de heer Fritsma wel. Ik wil hem ook niet te veel aanvallen op het gebruik van het woord straatterrorisme, maar het is toch evident dat er een verschil ligt.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik weet zeker dat de slachtoffers deze daden ervaren als terreur. Wij moeten dit serieus nemen. De minister zegt dat er een verschil is met normaal terrorisme omdat dit niet in georganiseerd verband gebeurt. Ik vind dat deze definitie gewoon niet klopt. Je moet kijken naar het wangedrag. Je moet kijken naar het grove geweld tegen mensen en tegen de samenleving. Je kunt niet anders dan concluderen dat dit terreur is.

Minister **Van der Laan**: Ik kan mijn woorden herhalen. Mevrouw de voorzitter, u moet mij maar leren wat hier wel en niet gebruikelijk is.

De **voorzitter**: Ik ben niet blij met herhalingen.

Minister **Van der Laan**: Nee, daarmee bent u vast niet blij. Ik heb echter zelf het gevoel dat ik mij ga herhalen. Hoe vreselijk het ook is als een rotjochie een tas steelt van een oude mevrouw, zijn buurkinderen systematisch pest of de burens het leven onmogelijk maakt, toch valt dat soort jongeren onder een andere categorie dan degenen die zich als terrorist manifesteren om de samenleving te dwingen tot iets wat zij niet wil. Dat doet echter niets af aan het leed waarvoor de heer Fritsma terecht opkomt. Toch zie ik intellectueel duidelijk een verschil.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik dank de minister voor zijn begrip. Er lopen veel Nederlanders rond met een koffer, ondanks het feit dat zij hier wonen en werken. De minister zei dat hij er alles aan wil doen om die mensen hun koffer te laten neerzetten. Daaraan voegde hij toe dat het ook iets vergt van autochtonen. Die moeten zeggen: zet die koffer daar maar neer. Hoe denkt de minister dat te gaan bereiken? De minister is constant op zoek naar de balans, zonder te veel door te schieten naar links of rechts. Dat is prima, maar op een gegeven moment moet een minister ook keuzen maken. Ik hoop niet dat de minister door de discussie in zijn eigen partij uiteindelijk niets meer zegt.

Minister **Van der Laan**: Ik snap de vraag heel goed. Ik hoop waar te maken dat het de laatste van de zorgen van de heer Dibi zal zijn of ik wel of geen keuzen durf te maken en voor meningen durf uit te komen. Als de heer Dibi mij toestaat, wil ik dat wel, ook qua timing, op een zo precieze manier doen dat er altijd een basis blijft om het weer eens te worden. Dat is voor mij de inzet van het gesprek. Dan de eerste vraag van de heer Dibi, over de koffer. Ik heb gezegd – maar misschien heb ik dat niet duidelijk genoeg gedaan – dat als wij eerder komen tot de situatie dat oude tegen nieuwe Nederlanders zeggen dat zij hun koffer maar neer moeten zetten, als oude Nederlanders het gevoel hebben dat er op een serieuze manier wordt omgegaan met de problemen die zijn ontstaan met de komst van buitenlanders. Zij mogen niet het gevoel hebben dat wij te laf zijn, niet alert genoeg of te romantisch. Zij moeten het gevoel hebben dat er oor

is voor hun echte problemen en dat er snel wordt gehandeld. Dan zullen zij des te eerder zeggen: zet die koffer daar maar neer, en wat wil je drinken?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik keek vol bewondering naar de minister toen hij begon. Dat was zeker het geval toen hij opmerkte dat het niet over de toon ging en vroeg daarover op te houden. Nu maak ik weer de discussie mee met de heer Fritsma. Ik zou de minister willen uitnodigen om te stoppen met dat soort discussies en ervoor te zorgen dat de problemen worden opgelost. Net had de minister het over de inburgering. Hij zei dat taal en opvoeding hartstikke belangrijk zijn. Taal is het belangrijkste. Wat betekent dat nou voor de 60.000 mensen per jaar die moeten inburgeren? Zijn het 60.000 diploma's of 60.000 mensen die erover denken om aan de cursus te beginnen? Of zijn het 60.000 deelnemers?

Minister **Van der Laan**: Dat is een van de vragen die ik in mijn inwerkperiode heb gesteld. Ongetwijfeld weet mevrouw Verdonk zelf allang het antwoord.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): U ook, als u eerlijk bent.

Minister **Van der Laan**: Inmiddels wel, maar mevrouw Verdonk stelt een vraag. Ik stel er nu geen vraag over. Ik heb begrepen dat er wordt afgerekend met de gemeente op het aantal mensen dat de voorziening helemaal heeft doorlopen. Daarbij hoort dus ook het examen. Het aantal van 60.000 is echter niet gekoppeld aan het aantal mensen dat is geslaagd voor het examen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Vorig jaar zijn slechts 10.000 allochtonen naar een inburgeringscursus gestuurd. In alles wat ik lees gaat het om 60.000 deelnemers. Misschien wil de minister in zijn ambitie en doelstellingen duidelijk maken dat het gaat om in ieder geval 60.000 mensen die opgekomen zijn voor het inburgeringsexamen en waarvan de minister en ik hopen dat zij allemaal zijn geslaagd.

Minister **Van der Laan**: Ik denk dat mevrouw Verdonk en ik het eens zijn. Het gaat erom dat de 60.000 mensen komen tot aan deelname aan het examen. Niemand kan er echter voor instaan dat zij slagen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik herinner mij al die discussies nog. Goed, het gaat dus om deelname aan het examen.

De **voorzitter**: De minister vervolgt zijn betoog nu met het kopje "Steden en wijken".

Minister **Van der Laan**: De Kamer heeft over het nieuwe stedenbeleid heel recent een brief ontvangen. Wij denken op het departement dat wij een nieuwe beleidsfase ingaan. Overigens heeft Nederland met dat beleid al een lange historie. Hier maak ik zelf een stapje in de historie. Zojuist werd gezegd dat ik de 40 jaar niet meer zal meemaken. Dat is misschien zo, maar ik heb de stadsvernieuwing in de jaren zeventig, de sociale vernieuwing eind jaren tachtig/begin jaren negentig en vanaf de jaren negentig tot nu het grotestedenbeleid, wel meegemaakt. Veel mensen die dit ook hebben meegemaakt, vragen zich af wat er nu eigenlijk nieuw is. De Vogelaarwijken, dat is toch oude wijn in nieuwe zakken?

Verschillende sprekers hebben verwezen naar de meer dan 100-jarige geschiedenis van de corporaties waar verheffing van de burger centraal gesteld werd. Die corporaties zijn opgericht door bewoners. Het is dus niet erbij betrekken, nee zij deden het zelf!

De samenleving verandert voortdurend en de steden zijn dynamisch; zij verkleuren; sommige wijken krabbelen op en andere glijden af. Ook wat van de overheid gevraagd wordt, verschilt per periode en is dynamisch. Zo is bij het Rijk het besef gegroeid dat de stedelijke aanpak niet voldoende is om hardnekkige problemen aan te pakken. De cumulatie van problemen in sommige wijken is zo groot geworden dat een meer specifieke aanpak nodig is. Die focuswens heeft geleid tot de wijkenaanpak.

Ook de visie over wat daar moet gebeuren, is in de loop der tijd veranderd. Stond in de tijd van de stadsvernieuwing en de sociale vernieuwing het bouwen voor de buurt centraal, nu willen wij meer menging en meer gedifferentieerd bouwen. Tussen die beide grote belangen bestaat een forse spanning. Ook daarin moeten wij een balans zien te vinden.

De heer Jansen heeft het plan "Langs de slooplat" ingediend. Hij noemt vijf criteria en in drie daarvan kan ik veel vinden van onze gading. Ik zie daarin veel positiefs. Dat geldt ook voor het voorstel van de PvdA en de ChristenUnie om tot een lokaal handvest te komen. Bewoners moeten echt meer invloed krijgen op de herstructurering van hun omgeving en dus ook op sloopplannen. Uiteraard zijn wij niet de eersten die dit zeggen. Ook hier hebben bewoners garanties via de gemeentelijke inspraak, de Wet op het overleg huurders verhuurder en het Burgerlijk Wetboek. Het is echt belangrijk dat huurders en verhuurders bij voorgenomen herstructurering en sloop bij voorbaat afspraken kunnen maken over onder andere hoeveel precies gesloopt moet worden, hoe het proces gaat en hoe de herhuisvesting zal worden geregeld. Het is belangrijk dat zij daarbij door deskundigen ondersteund kunnen worden. De slooplat en het lokaalhandvest kunnen helpen. Ik verwacht dat ook de corporaties hiervoor een regeling in de Aedes-Code zullen willen opnemen. Draagvlak is immers in ieders belang. Dan kun je een betere uitkomst en een hoger tempo bereiken. Ik zal de Kamer hierover in het voorjaar per brief nader informeren.

In de brief over het nieuwe stedenbeleid is aangegeven dat de huidige meerjarige convenanten plaatsmaken voor een beleid waarbij de steden meer ruimte krijgen om met lokale partners maatwerkafspraken te maken. Het accent komt dan te liggen op een gebiedsgerichte aanpak, zoals dat nu al bij de wijken het geval is. Natuurlijk blijft daarnaast de mogelijkheid bestaan voor een meer themagerichte aanpak. Die is bedoeld voor complexe vraagstukken waarin Rijk en gemeenten samen moeten optrekken. Ik denk aan multiprobleem gezinnen, maatschappelijke uitval van jongeren en bevolkingskrimp. Ik kom daarop later terug.

Vrijwel alle leden hebben gevraagd om meer duidelijkheid over de middelen. Er is afgesproken dat voor het ISV een derde tranche geld beschikbaar komt. Dat betreft de periode 2010-2014. Over de precieze omvang van de financiële inzet van het Rijk zal in het voorjaar in het kabinet besluitvorming plaatsvinden. Ik zal ter voorbereiding daarvan graag met uw Kamer alle inhoudelijke argumenten inventariseren. Ik snap dat hier geen gat mag gaan vallen.

De wijkenaanpak zou je de kop op het stedenbeleid kunnen noemen. Die is nodig om meer focus te krijgen en energie te bundelen. Er is de laatste 1,5 jaar onder leiding van mevrouw Vogelaar al heel veel van de grond gekomen. Er zijn 40 actieplannen met concrete afspraken. De middelen daarvoor zijn geregeld en de uitvoeringsorganisaties staan op poten.

In die rijdende trein wil ik de komende periode de volgende accenten leggen. Bij de wijkaanpak moet het gaan om alle bewoners. Ik heb aangegeven dat ik tijdens wijkbezoeken echt met iedereen wil praten.

Er moet ruimte in de uitvoering zijn voor de gemeenten, want wij zijn nu in de fase beland dat het uitkomt op die uitvoering. Daarmee verandert ook onze rol als Rijk. Wij moeten nu echt ondersteunend zijn aan het gemeentelijk proces. De bewoners, de gemeenten, de corporaties en andere maatschappelijke instellingen hebben nu rust en ruimte nodig om alle plannen uit te voeren. De problemen daar zijn hardnekkig en het is een proces van lange adem. Wij moeten niet gemeenten voortdurend opzadelen met nieuw beleid. Al bij mijn eerste wijkbezoek werd gezegd: bespaar ons in hemelsnaam de nieuwe carroussel van projecten en ideeën en geef ons het vertrouwen om eerst door te pakken met datgene wat er al ligt.

Het volgende punt gaat over experimenten en innovaties. Het lijkt in tegenspraak met het voorgaande, maar is dat hopelijk niet. Dat ik ruimte en rust wil geven aan de gemeenten betekent niet dat wij moeten stilzitten. Een belangrijk aspect van de wijkaanpak is de uitwisseling van kennis en ervaringen, het van elkaar leren. Daarbij kunnen wij een belangrijke rol spelen. Ik wil er bovendien voor zorgen dat de lessen die wij leren in de 40 Vogelaarwijken, in de 1200 andere wijken worden toegepast. Dat uitrollen, in dat afschuwelijke jargon van de ICT, moeten wij hier doen met de innovaties van de Vogelaarwijken.

De heer Jansen en de heer Van der Staaij hebben gevraagd wat ik doe om te voorkomen dat die andere wijken afglijden. Dat is inderdaad van heel groot belang. Dat wij een 40 wijkenaanpak hebben, mag nooit betekenen dat in andere wijken niet geïnvesteerd zou moeten worden. Laten wij wel wezen. De problemen zijn daar vaak bijna net zo groot. Als wij daar versagen, zijn zij snel even groot of groter dan in de Vogelaarwijken. Daarin moet geïnvesteerd worden en dat doen gemeenten en corporaties natuurlijk ook. Daarvoor hebben wij het ISV en het nieuwe stedenbeleid. Daarnaast is het preventiebudget beschikbaar gekomen voor gemeenten buiten die 40 wijken om daarvoor plannen te maken. Ik noem ook nog dat het ministerie in het najaar de Leefbarometer heeft geïntroduceerd, waarmee wij een instrument hebben om te kijken of de andere gemeenten gaan afglijden en om dat op tijd te kunnen signaleren.

De meerwaarde van de wijkaanpak zit in de expliciete aandacht voor innovatie. Er starten binnenkort zeven experimenten waarin het Rijk, gemeenten en professionals samen zoeken naar oplossingen. Ik wil er graag twee voorbeelden van geven, omdat zij onze attitude, onze mentaliteit goed duidelijk kunnen maken.

Het eerste voorbeeld betreft het experiment Achter de voordeur. Het is een aanpak van multiprobleemgezinnen. Mevrouw Van der Burg heeft gepleit voor een begeleider per gezin. In dit experiment heb ik samen met minister Rouvoet voor Jeugd en Gezin en de gemeenten Amsterdam, Enschede, Groningen, Den Haag, Eindhoven

en Gouda een werkwijze bedacht met een gezin, een coach, een plan. De bijdrage van het Rijk ligt dan in het simpeler maken van financieringsregels en in het regelen dat een coach inderdaad namens alle instanties kan handelen.

Het tweede voorbeeld is het experiment van de Gezonde wijk. U hebt allemaal meegekregen dat het RIVM heeft aangetoond dat bewoners in de aandachts-wijken minder gezond zijn dan die in andere wijken. Negen van de achttien gemeenten die deelnemen aan de Vogelaarwijken starten nu samen met minister Klink en mij dat experiment om de gezondheid van de bewoners structureel te verbeteren. Het gaat om een integrale aanpak, het regelen dat de zorg dicht in de buurt is, bijvoorbeeld wijkverpleegkundigen, het herinrichten van de wijk waar dat kan, gericht op het bewegen, het mogelijk maken dat kinderen buitenspelen. Ik denk dat dit aansluit op datgene wat mevrouw Van Gent verlangt, namelijk een groenere wijkaanpak. Een gezonde wijk heeft een ruim aanbod van sport, cultuur en groen en dat moet voor iedereen voor het grijpen liggen. Wij doen als Rijk mee door te zorgen voor kennisuitwisseling. Wij faciliteren het opstellen van die plannen. In het Haags dat ik mij langzaam eigen maak, zorgen wij ook voor monitoring en evaluatie. Ik geef deze voorbeelden ook, omdat zij laten zien dat het een kwestie van samenwerken is, in het ene geval met minister Rouvoet voor Jeugd en Gezin en in het andere geval met minister Klink van Volksgezondheid. Zij maken dat die wijkaanpak echt integraal wordt en tot de verbeelding gaat spreken.

Ik kom bij de bewonersparticipatie. Ook dat punt is heel goed geregeld in de Vogelaarwijken. Dat was het al in de stadsvernieuwing, maar daar draait het ook altijd om. Ik vind dat er beslist positieve dingen zijn bereikt in de vorm van nieuwe coalities en heel veel enthousiasme. Veel Kamerleden hebben erover gesproken. Ik wil de leden Van Bochove, Depla, Jansen en Ortega toezeggen dat ik zal proberen de bewonersparticipatie verder te vergroten, juist voor het draagvlak voor de aanpak. Het is bekend dat er 25 mln. in de begroting is opgenomen om initiatieven te stimuleren.

Mevrouw Ortega heeft gezegd dat bewoners amper worden betrokken bij de wijkplannen. Ik wil het preciezer zeggen: zij zei dat de bewoners amper betrokken zijn geweest bij de keuze van de wijkplannen. In de meeste gemeenten zijn de bewoners wél betrokken geweest bij de totstandkoming van de plannen. Het is van voor mijn tijd, maar het schijnt een kwestie te zijn van een onderzoek door de Universiteit van Tilburg dat wat afwijkt van de manier waarop het ministerie ertegen aankijkt. Het heeft te maken met een beperkte focus van de meting en een andere tijdsperiode. Het ministerie heeft de latere wijkactieplannen en activiteiten van de corporaties bij zijn oordeel kunnen betrekken. Op 11 december zullen wij een algemeen overleg hebben. Vóór dat moment zal ik de Kamer nader informeren over de afwegingen rond bewonersbetrokkenheid die bij de charters zijn gemaakt.

De heer Depla en mevrouw Ortega verwachten van mij dat ik wethouders en corporaties achter de broek blijf zitten als blijkt dat ze de bewoners er onvoldoende bij betrekken. Tijdens de werkbezoeken wil ik mij door de gemeenten, de corporaties en de bewoners, eigenlijk door iedereen laten informeren, ook over de bewonersbetrokkenheid en de besteding van de budgetten. Uiteraard zullen de signalen ook bij het LSA terecht-

men. Op basis van al die informatie zal ik zo nodig gemeenten en corporaties aanspreken. Ik plaats daar wel een kanttekening bij. In de Kamer is er misschien wel iets te weinig vertrouwen in de corporaties en de gemeenten. Volgens mij doen ze het in de wijken en vaak ook daarbuiten heel erg goed. Voor bewoners hebben ze vaak meer dan gemiddelde aandacht. Bovendien doen ze het met enthousiasme, hetgeen misschien nog wel het belangrijkste is. De Kamer merkt dat ik dat graag wil onderscheiden. Tenslotte moeten de gemeenten en corporaties het doen. Als ze het al redelijk tot zelfs heel goed doen en wij daar niet positief genoeg over zijn, dan bereiken wij precies het tegenovergestelde van wat wij willen.

De heer Depla gaat ervan uit dat er een nieuw onderzoek van het LSA komt. Ja, er zal in 2009 een tweede meting plaatsvinden, ook dan door de Universiteit van Tilburg. Ik zal er weer subsidie voor beschikbaar stellen. Samen met het LSA zal ik een bijeenkomst beleggen met wethouders, corporatiedirecteuren en bewoners om goede voorbeelden van participatie met elkaar uit te wisselen en de partijen verder bij elkaar te brengen.

Ik geef twee voorbeelden van wat ik goed vind, maar wie ben ik? Ik noem de Timorplein Community in Amsterdam en de Waardenzeef in Groningen. De Timorplein Community is een netwerk van ondernemers, professionals, vrijwilligers, maatschappelijke organisaties en bewoners in de buurt. Bewoners met concrete plannen worden gekoppeld aan leden van de community, die hun netwerk en expertise inzetten. Deze Timorplein Community heeft er al voor gezorgd dat het budget bewonersinitiatieven voor 2008 geheel kon worden toegekend aan inspirerende bewonersinitiatieven. In Groningen is het bewonersbudget toegekend via de Waardenzeef, een uit Engeland afkomstige methode die een goed hulpmiddel is voor bewoners en professionals om de juiste keuzen te maken voor wat goed is voor de wijk. Bewoners kregen zendtijd op de lokale televisie om hun ideeën aan te prijzen. Op een wijkavond waar 200 bewoners aanwezig waren, is er gestemd voor welke initiatieven het geld krijgen. Dat varieert van het aanleggen van drainage op een speelveld tot projecten met studenten die in de wijk aan huiswerkbegeleiding doen.

Mevrouw Van der Burg vroeg of ik bereid ben tot een herinrichting van de zogenaamde Vogelaarheffing te komen. De heer Jansen wil dat ik een einde aan die heffing maak. De heer Van Bochove leek te zeggen dat ik er al een toespeling op had gemaakt. Dat heb ik nog niet. Met het woord "nog" vlieg ik de bocht uit, maar ik krabbel zo weer omhoog, net als die wielrenner indertijd. Nee, dat wil ik niet. Ik heb oog voor een potentieel averechts effect van verschillende maatregelen die inmiddels zijn genomen. Het averechts effect bij de heffing was dat de solidariteit misschien de verkeerde richting opgaat. Sommige woningcorporaties in een krimpregio vinden het toch wel gek dat zij financieel moeten bijdragen aan corporaties in andere regio's. Dat oogt een beetje averechts. Wat ik vroeger al averechts vond, was de datum van 17 juli 2007, waarover een enorm gedoe is geweest. Het was inderdaad wel een beetje een beloning voor degenen die tot dat moment stil hadden gezeten, en een straf voor degenen die jarenlang voorop hadden gelopen. Dat is misschien ook een beetje averechts.

Van der Laan

Bij de Bosbelasting, hoe goed misschien ook, kun je ook de vraag stellen of zij geen averechts element heeft als zij in haar effect meer het stilzitten stimuleert dan het actief zijn met een groot maatschappelijk vermogen. Dat zijn vragen die ik stel. Mijn uitgangspunt is: stilzitten is in niemands belang. Om de conflicten met de corporaties op te lossen, staan wij altijd open voor wat misschien betere oplossingen zijn, dan oplossingen die wij al met elkaar hebben bereikt. Heel eigenwijs: het zou heel onnozel zijn als wij dat niet zouden zijn. Moet de heffing in 2009 worden aangepast? Daar komt een advies over van het Centraal Fonds, waarover wij in het voorjaar gaan praten. Overigens zal het Besluit centraal fonds volkshuisvesting in 2010 worden geëvalueerd, waarbij wij sowieso kijken naar de effecten op de vermogenspositie van de corporaties. Liever heb ik die discussie eerder en integraler. Op 11 december zien wij elkaar opnieuw over de wijkenaanpak. Ik hoop dan met u te mogen doorpraten.

De heer **Jansen** (SP): Ik had op drie punten nog een nadere vraag. Allereerst de verschillende sloopplannen die hier zijn gelanceerd, onder andere door de SP, de PvdA en de ChristenUnie. De minister zegt dat hij daar in het voorjaar in detail op terugkomt. Van het SP-plan vindt hij drie van de vijf criteria prima. Welke criteria vindt hij niet prima en waarom?

Minister **Van der Laan**: Jullie gaan echt een hekel aan mij krijgen, maar ik begin weer met precies te zijn: ik heb het woord "prima" niet gebruikt. Ik moet de drie criteria waarom u hebt gevraagd even opzoeken. Mag dat even, voorzitter?

De **voorzitter**: Het krijgt nu een beetje het karakter van Twee voor Twaalf! Er is nu geen bel die ik even kan stoppen!

Minister **Van der Laan**: Sorry, dat was een beetje klungelig, maar in de andere nota kon je het zo zien. Nee, dit is niet datgene wat ik zoek. Laat ik het zo uit het hoofd zeggen: ik ben het ermee eens dat je een balans moet hebben tussen goedkope en dure woningen. De zorg van de SP dat daar misschien niet voorzichtig genoeg wordt omgegaan met de sociale woningen, moet ik functioneel delen. Je kunt ze maar één keer slopen, dan ben je ze kwijt. Verder zegt u dat er altijd voldoende draagvlak moet zijn voor die maatregelen, waarop overigens alle vijf de criteria zijn gericht. Heel concreet: u vraagt of het wettelijk minimumpercentage mag worden verhoogd. Daar ben ik het niet op voorhand mee eens. Dat antwoord valt dus in de categorie "nee".

U vindt dat, als mensen hun huis daaraan kwijt raken, voor hen ook in de duurdere wijken huizen beschikbaar moeten komen. Er mag dus geen waterbedeffect ontstaan. Daarmee ben ik het eens. Verder ben ik het eens met wat u zegt over ondersteuning door deskundigen. Heel vaak hebben woningcorporaties een enorme voorsprong op het punt van techniek en fundering. Wij moeten ervoor zorgen dat de bewoners in een gelijkwaardige en sterke positie komen. Mag dit genoeg zijn om u te vragen die discussie in het voorjaar af te wachten, wetend dat wij het over een aantal belangrijke dingen eens zijn en over enkele dingen niet?

De heer **Jansen** (SP): Ik wil toch maar meteen een

misverstand wegnemen. De SP wil het draagvlakpercentage helemaal niet verhogen. In artikel 220, Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek is sprake van 70%. Alleen, dat is gekoppeld aan het voortzetten van de huurovereenkomst. De meeste corporaties kiezen in een situatie waarin er geen draagvlak, is voor het ontbinden van de huurovereenkomst. Kortom, er zit een ontsnappingsclausule in. Waar het ons om gaat, is dat die ontsnappingsclausule eruit gaat. Vindt u ten principale dat het een goede gedachte is om dat eens te bekijken?

Minister **Van der Laan**: Het is een goede gedachte om dat te bekijken, ja, maar verder ga ik niet.

De heer **Jansen** (SP): Dan ben ik nu tevreden op dat punt. Verder heb ik nog een vraag over de wijkenaanpak. U zegt dat andere wijken niet mogen afglijden. Dat is ook de zorg van meerderen in de Kamer. Waarom wordt er dan wel een paar honderd miljoen euro per jaar afgeroomd uit die andere wijken, zonder rekening te houden met de lokale opgaves en de rijkdom of armoede van de desbetreffende corporaties?

Minister **Van der Laan**: Dat is vragen naar een stukje voorgeschiedenis dat ik niet voldoende beheers. Maakt u er mij maar verantwoordelijk voor dat wij in de toekomst zullen proberen om dat weer op het goede niveau te krijgen. Dat lijkt mij beter dan om nu informatie te geven over het verleden waar u zelf overigens wel bij gestaan heeft.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik constateer dat de minister zegt zich betrokken te voelen bij meer dan 40 wijken en dat hij ook gaat voor de problematiek in andere wijken. Belangrijk vind ik ook zijn opmerking dat er geen gat mag vallen in het ISV, hetgeen ik toch als een impliciete toezegging beschouw. Mijn vraag richt zich nu op een ander element van zijn dossier, namelijk de rol van de lokale partijen. Er wordt gesproken over handvesten en convenanten en het uitvoeren en handhaven ervan. Deelt de minister niet mijn opvatting dat als het gaat om een handvest of een convenant op lokaal niveau, waar de gemeente eigenlijk altijd partij is, in dat geval ook de rol van de gemeenteraad als controlerend, stimulerend en kaderstellend orgaan veel sterker zou moeten zijn? Vindt hij niet dat wij van hieruit dat proces ook moeten versterken? Wij gedragen ons namelijk hier regelmatig als gemeenteraad.

Minister **Van der Laan**: Ik vind dat een heel erg goede vraag. Als wij dat niet goed doen, bereiken wij precies het tegenovergestelde van wat wij willen bereiken. Ik heb soms ook de indruk dat er vanuit gemeenten zo wordt gekeken naar ons. Dus ik wil daar graag over doorpraten. De heer Van Bochove snapt waarschijnlijk nog beter dan ik hoe het komt. Hier is er de zorg dat het niet goed gaat en dan gaan wij het regelen en proberen wij het te borgen et cetera. Daar gaan wij soms dan te ver mee en dat werkt soms averechts. Ik wil hier dan ook erg graag met hem over doorpraten. Wij krijgen nog veel gelegenheden om dat te doen, zoals in het kader van het ISV.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): De minister heeft gezegd begin 2009 terug te komen op het punt van het wijkenheffingenfonds. Is dat dan januari of februari? In

Van der Laan

de schriftelijke beantwoording heeft de minister het namelijk over 2010. Dat lijkt mij heel erg laat.

Minister **Van der Laan**: Ik kom straks apart te spreken over de corporaties in het kader waarvan het antwoord op uw vraag veel logischer kan worden gegeven. Ik kan u alvast wel geruststellen dat ik niet wil wachten tot 2010.

De heer **Depla** (PvdA): Het is mooi dat de minister toegeeft dat het sociaal handvest er zal komen. Het is ook mooi dat hij heeft erkend dat geregeld moet worden dat bewoners recht hebben op een onafhankelijke ondersteuning. Als partijen een beetje gelijkwaardig zijn, leidt dat tot betere plannen. De minister heeft daarbij gezegd een en ander in de Aedesgedragscode te willen opnemen.

Minister **Van der Laan**: Laten opnemen.

De heer **Depla** (PvdA): Laten opnemen, inderdaad, want daar gaat u niet over. Maar dat is ook precies het punt. Ons voorstel was om het in het BBSH op te nemen, zodat daar de discussie niet over behoeft te gaan en de huurders en verhuurders op lokaal niveau die afspraken gaan maken. Bent u bereid ons voorstel over te nemen?

Minister **Van der Laan**: Dat is een relevante vraag en het antwoord kan volgens mij heel duidelijk zijn. Ik had het in mijn concepttekst staan: opnemen in de code en zo nodig verplichten. Toen ik het verhaal helemaal af had – dat was overigens voor 98% van de hand van de ambtenaren – had ik ook het hoofdstuk over de corporaties geschreven. Toen dacht ik: ik moet zelf het goede voorbeeld geven, als ik een goede poging wil doen om die brug naar de woningcorporaties te slaan in plaats van in zo'n conflictachtige sfeer te blijven hangen. Ik moet niet meteen zeggen dat ik het ga verplichten als zij het niet doen. Ik wil in dit stadium eerder mijn vertrouwen uitspreken dat zij het zullen doen. Wij kunnen later altijd nog overwegen om het hun te verplichten als zij niet willen. Het heeft iets met optimisme te maken.

De heer **Depla** (PvdA): Ik ben ook altijd een optimistisch mens, maar als wij de redenering van de minister volgen, zouden wij kunnen zeggen dat wij elkaar moeten vertrouwen, het BBSH bij het oud vuil kunnen zetten en dat het dan vanzelf goed komt. Volgens mij moeten wij ervoor oppassen dat niet alles wat wij vastleggen, wordt uitgelegd als iets van wantrouwen, maar als een goede regel voor hoe wij met elkaar omgaan. Het BBSH is ook een soort handvest voor de woningbouwcorporaties. Ik zie het anders en dring erop aan om dit niet helemaal aan de corporaties over te laten. De gebruiksregels staan in het BBSH en daar hoort dit ook bij.

Minister **Van der Laan**: Ik zou bijna niets liever doen dan de heer Depla op dit punt gelijk geven, maar ik doe het niet. Ik wijs erop dat er ongeveer 400 corporaties zijn. Ik gok dat 398 daarvan zouden zeggen: daar heb je weer zo'n voorbeeld, een nieuwe minister die on speaking terms probeert te komen, maar die snuiter is nog geen drie weken minister of hij legt alweer een nieuwe verplichting in het verschiep. Ik wil de corporaties laten merken dat vertrouwen het uitgangspunt is van onze

relatie. De heer Depla hoeft echter niet bang te zijn, want als je bij dit soort dingen vastloopt, heb je het BBSH.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik ben aangekomen bij het punt van de corporaties. De corporaties zijn al eerder genoemd. Veel Kamerleden, onder wie de heren Jansen, Van Bochove en Depla, zijn ingegaan op dat thema.

Een van hen had een goed, interessant, historisch verhaal. De corporaties zijn al honderd jaar essentiële partners van Den Haag in het wonen en in het algemeen in de wijken. Daarom is het extra jammer dat onze relatie met de corporaties in de afgelopen periode onder een veel te grote druk is komen te staan. Wij moeten daarom alles op alles zetten om het vertrouwen in elkaar te herstellen.

Veel discussiepunten van de laatste jaren vloeien voort uit ons hybride stelsel. Corporaties zijn enerzijds private ondernemingen en hebben anderzijds een publieke taak en een maatschappelijk gebonden vermogen. Preciezer gezegd: de problemen vloeien vaak voort uit verschillende verwachtingen en percepties over hoe het zou moeten zijn onder dit hybride stelsel. Ik heb het rapport van de commissie-Noordanus gelezen en ik hoop dat alle Kamerleden dit inmiddels ook gedaan hebben. Ik heb eruit kunnen opmaken hoe groot de verschillen in percepties en verwachtingen soms waren. Als wij het rapport lezen, dan kunnen wij beter begrijpen waarom de corporaties zo teleurgesteld waren over de reacties op hun antwoord aan de samenleving begin 2007. Het is dan ook heel goed dat wij kijken naar het hybride stelsel en de wijze waarop wij dit kunnen inrichten. Het gaat dan speciaal om de governance en het toezicht. De commissie-Meijerink heeft interessante voorstellen gedaan en wij zullen daarover snel in discussie treden.

De heer Jansen heeft gevraagd waarom de commissie-Meijerink niet heeft gekeken naar de betaling van de bestuurders en toezichthouders. Dat komt omdat het kabinet al voorstellen heeft gedaan over de normering van inkomens van bestuurders in alle semipublieke instellingen. De corporaties hoorden daarbij. Er is ingezet op het harde inkomensplafond in de coderegeling van de sector zelf, genaamd Izeboud. Daarom is de betaling er niet bij betrokken, maar dit was natuurlijk wel mogelijk geweest.

Behalve de discussie over de governance noem ik als voorbeelden van soms sfeerbedervende discussies de VPB, de wijkenheffing, het door mij al genoemde referentiemoment, het staatssteundossier, de discussie over de salarissen, de fusietoets, de Wet op de maatschappelijke onderneming, het energiebeleid en het huurbeleid. Wij hebben dan een aantal fundamentele punten te pakken die leiden tot vragen over de wijze waarop wij het stelsel eigenlijk zouden moeten inrichten. Waarvoor zijn de corporaties precies op aarde en hoe verhoudt hun sector zich tot onze overheid? Ik ben er nu van overtuigd dat wij, door deze onderwerpen in samenhang met elkaar te bekijken, nieuwe loopbruggen weten te vinden om ook echt verder te komen met elkaar. Ik vind het de moeite waard om met de Kamer en met de corporaties te bezien of wij niet veel meer voor elkaar kunnen betekenen en of wij betere oplossingen kunnen vinden. Daarover zal ik graag met de Kamer praten in het voorjaar. Ik zeg in de richting van mevrouw

Van der Laan

Van der Burg dat dit echt in het voorjaar is, dus niet in 2010, maar het gebeurt dan wel integraal. Ik hoop dat dit naar genoeg is, aangezien dit meer dan een halfjaar eerder is.

Ik heb vanochtend nog het rapport van de commissie-Noordanus erop nageslagen. Daaruit blijkt dat de corporaties eigenlijk een voorsprong op ons hebben. Zij hebben immers door middel van deze commissie een evaluatie gemaakt over waar het in hun ogen is misgegaan in de relatie met ons. Aan degenen die het rapport nog niet gelezen hebben, verzeker ik overigens dat dit een openhartige evaluatie betreft. De corporaties lopen daarin niet weg voor de eigen verantwoordelijkheid en de fouten die zij gemaakt hebben, maar zij geven ook heel eerlijk aan waarom zij in ons teleurgesteld zijn geraakt. Ik noem dat een voorsprong, omdat wij zo'n nuchtere evaluatie eigenlijk ook zouden moeten maken. Ik zeg deze evaluatie niet op papier toe, maar ik begrijp dat het ons past om – wanneer wij met hen opnieuw in een harmonieuze relatie komen – ook eens te bekijken wat wij de laatste vijf, tien jaar onverstandig hebben gedaan in dit opzicht.

De heer **Jansen** (SP): Ik heb een heel algemene vraag. De minister noemt corporaties private ondernemingen met een publieke taak. Wie is dan de eigenaar van het kapitaal van de private ondernemingen?

Minister **Van der Laan**: Het antwoord op die vraag heb ik al gegeven door te spreken over hun publieke vermogen. Dat is dus het antwoord. Bij de bruteringsoperatie van begin jaren negentig is dat misschien niet goed gegaan. Toen is immers bij sommige corporatiebestuurders de indruk gewekt dat het vanaf toen aan hen was, met een publieke taak erbij. In de beleving van Den Haag en van heel veel huurders is het echter "ons vermogen" gebleven. Die verschillende percepties passen niet op elkaar.

De heer **Jansen** (SP): De minister gaat dus eind januari regelen dat goed verankerd wordt dat publiek vermogen ook publiek is en dat een toevallige directeur of raad van commissarissen van een corporatie niet kan zeggen: dat is ons geld.

Minister **Van der Laan**: Volgens mij hadden wij het over het voorjaar. Volgens mij is het overigens al goed geregeld. Het moet een revolving fund zijn en winsten moeten terugvloeien in de onderneming. Ik kan de heer Jansen echter nog veel fundamenteeler geruststellen. Ik denk dat een goed en gelijkwaardig gesprek met de corporaties over al die zaken zal laten zien dat de corporaties stukken rijker zijn dan wij denken. Het geld zal echter veelal blijken vast te zitten in huizen, zodat hun liquiditeitsproblemen veel groter zijn dan wij hier denken. Wat is nu zo mooi? Wij kunnen hen helpen met onze regels en onze portemonnee om het liquiditeitsprobleem op te lossen. De corporaties kunnen hun geld en hun vermogen dan nog meer inzetten voor wat wij met zijn allen willen.

De heer **Van Bochove** (CDA): De minister sprak van "hun vermogen" en van "hun geld". Even daarvoor sprak hij over "ons geld". Dat is toch belastinggeld? Kan de minister uitleggen hoe het vermogen van een maatschappelijke onderneming ook als belastinggeld

gekwalificeerd kan worden? Dan gaat het immers om "ons geld".

Minister **Van der Laan**: Ik ben jurist genoeg om u dat uit te leggen! Het is wat flauw. Ik bedoel helemaal niet dat het antwoord juridisch moet zijn. Het gaat om de politieke manier van kijken. Formeel is het geld van de woningcorporaties. Het geld is echter gebonden aan allerlei regels. Politiek gesproken is ooit gekozen voor de bruteringsoperatie, waarbij de leningen zijn weggestreept en de corporaties de huizen mochten houden. Dat was niet met de bedoeling om vervolgens nooit meer iets met de corporaties van doen te willen hebben. Wij hebben dat beleefd als "ons vermogen". Dat is ook precies het hybride punt waarover wij met elkaar duidelijkheid moeten vinden. Wij moeten een nieuwe balans vinden. Uiteindelijk is het dan een formaliteit van wie het geld is, als het maar daar terechtkomt waar beide partijen willen dat het terechtkomt.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik ben het met de minister eens dat het een hybride punt is. Ik vind het begrip "ons" daarbij niet passen.

Minister **Van der Laan**: Ik zal beter op mijn woorden letten!

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): De minister zei dat corporaties geholpen moeten worden om hun middelen liquide te maken. Denkt hij ook aan stimulering van de verkoop van sociale huurwoningen?

Minister **Van der Laan**: Ik kom nog bij het punt woningmarkt en kredietcrisis. Daar zeg ik er om een bepaalde reden niks over. Theoretisch is het echter een mogelijkheid. Mevrouw Van der Burg begrijp vast waarom ik het woord "theoretisch" gebruik.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Nee.

Minister **Van der Laan**: Hierover bestaat nog geen kabinetsbeleid. Ik noem als net aangestelde minister een aantal problemen waarvoor regels en compromissen bestaan. Veel mensen aan beide kanten van de streep, bij de corporaties en in Den Haag, zijn daar niet happy mee. Op die manier stel ik die problemen aan de orde. Ik heb echter nog geen euro in mijn zak om te helpen om een betere oplossing te zoeken. Vandaar mijn voorzichtigheid en het woord "theoretisch".

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik begrijp de voorzichtigheid van de minister. Hoe ziet de minister echter de verkoop van huurwoningen? De vorige minister vond dat een mogelijkheid. Het moest volgens haar worden gestimuleerd. Er zijn al jarenlang doelstellingen die niet worden gehaald. Hoe staat de minister daar in?

Minister **Van der Laan**: In het kader van een balansbeleid, inclusief slopen in een buurt, moet verkoop van woningen absoluut gestimuleerd worden. Samenvoegingen vind ik vaak ook interessant. Dat is geen punt van discussie. Zodra ik echter zeg dat ik dat goed vind, ligt er morgen een brief met de vraag wat ik daaraan ga bijdragen. Voorlopig is dat nog niks.

De heer **Depla** (PvdA): Ik vind het goed dat u probeert

Van der Laan

het vertrouwen te herstellen tussen de corporatiesector en u als minister, maar ik verbind hieraan twee randvoorwaarden. De eerste is dat er ook een derde partij is, de bewoners. In onze drive om te proberen een goede relatie te krijgen, moeten wij de bewoners niet uit het oog verliezen, want volgens mij is het daarom begonnen. De tweede is dat wij al zo lang bezig zijn met praten over het vormgeven van het corporatiebestel. Daarover is volgens mij veel consensus. Ik zou het zeer ongewenst vinden als wij met het grote gesprek weer twee jaar verder zijn voordat wij het bestel eindelijk goed regelen. Het nadeel van het bestel is namelijk dat corporaties die het goed doen, daarvan last hebben en corporaties die niets doen, totaal niets in de weg wordt gelegd door dit bestel. Krijgen wij nog steeds voor het krokusreces de concrete voorstellen te behandelen in een governance-discussie, ondanks de brede gesprekken?

Minister **Van der Laan**: Dat wij de bewoners niet uit het oog moeten verliezen, spreekt voor zich. Ik heb dit laten merken bij het punt over de sloop, in reactie op de voorstellen van de fracties van de SP, de PvdA en de ChristenUnie. Dit is een belangrijke vraag in de governance-discussie. U hebt gelijk dat wij nu geen gesprek van twee jaar moeten organiseren. Dat hoeft ook niet. Er ligt een rapport van de commissie-Meijerink dat ik u deze week heb toegestuurd, waarin uitgewerkte voorstellen zitten en er ligt een rapport-Noordanus. Ik vermoed, zonder het zeker te weten, dat er in het departement wel een stapeltje van een meter of twee aan rapporten ligt. Wij hoeven niet meer te studeren, wij moeten nu goed gaan praten.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik las tot mijn vreugde in de krant dat minister Van der Laan de ss Rotterdam heeft gekraakt, fantastisch. Zijn woordvoerder zegt dat de minister erbovenop zit; dit is voortschrijdend inzicht. Is het in het kader van het voortschrijdend inzicht geen goed idee om de krachtwijken, prachtwijken en Vogelaarwijken gewoon weer probleemwijken te noemen totdat de problemen zijn opgelost?

Minister **Van der Laan**: Ik heb al gezegd dat wij ze Vogelaarwijken blijven noemen. Het is terecht een credit voor mevrouw Vogelaar en het is zo langzamerhand een merk.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Wat is het voor mevrouw Vogelaar?

Minister **Van der Laan**: Het is een credit, zij verdient dat. Bovendien is het een merk geworden, een begrip dat breed wordt gehanteerd. Het zou heel vreemd zijn als Coca-Cola zichzelf ineens heel anders zou noemen. Dat is toch een beetje zonde.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik vraag om gewone rechttoe-rechtaantal, dus om het woord "probleemwijk" te gebruiken.

Minister **Van der Laan**: Zoveel mogelijk rechttoe-rechtaantal gebruiken, is vanzelfsprekend. Het woord "probleemwijken" heeft als nadeel dat het het accent te veel legt op de moeilijke kant, terwijl wij vooruit willen. Dan is het niet zo clever om dat te doen. Ik moet eerlijk zeggen dat de woorden "krachtwijken" en "prachtwijken"

iets Oost-Duits hebben, terwijl je nog zo veel met elkaar vooruit moet. Het begrip "krachtwijk" is niet mooi, maar dit is voor mij extra reden om te zeggen dat het om Vogelaarwijken gaat, dan weten wij precies waarover het gaat.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik hoor u wat kritiek uitspreken op uw voorganger. U doet dat heel bedekt en heel netjes. Dat waardeer ik in u. Om nu de naam Vogelaarwijk te vergelijken met Coca-Cola, gaat mij iets te ver. Nogmaals, u houdt van het benoemen van problemen. Dat geeft u hier duidelijk aan. U geeft duidelijk aan dat een aantal zaken in die wijken niet is goed gegaan. Zorg nu alstublieft ook dat de taal realistisch wordt en spreek niet over "kracht, pracht en soft", of weet ik wat nog meer.

De **voorzitter**: Volgens mij kunt u doorgaan met uw volgende thema. Het was toch een retorische vraag?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik stel nooit retorische vragen, dat weet u. Dat is zonde van de tijd. Dit is gewoon een echte vraag.

Minister **Van der Laan**: Ik zal de term Vogelaarwijken blijven gebruiken. Ik zal niet meer de vergelijking met Coca-Cola maken en ik zal de termen "kracht- en prachtwijken" proberen te vermijden waar mij dat maar lukt.

De **voorzitter**: De minister vervolgt nu zijn betoog met het volgende blokje: de woningmarkt en kredietcrisis.

Minister **Van der Laan**: En wij naderen daarmee ook het einde van mijn betoog, mevrouw de voorzitter.

Zeer binnenkort zal in uw Kamer een debat plaatsvinden over de kredietcrisis. Zonder daarop vooruit te willen lopen, zou ik toch graag iets willen zeggen over de kredietcrisis in relatie tot de woningmarkt. De woningmarkt wordt direct en indirect door de kredietcrisis geraakt, direct door de financieringsproblemen van producenten en consumenten en indirect door de conjuncturele neergang die door de kredietcrisis wordt versterkt. Dat kan leiden tot een afnemend vertrouwen in de woningmarkt, een teruglopende woningvraag en stagnerende investeringen in de nieuwbouw. Ik wil graag vooropstellen dat de Nederlandse woningmarkt een stootje kan hebben. Er is een aanzienlijke schaarste op de woningmarkt, de huizenprijzen zijn hier niet structureel overgewaardeerd, zoals in veel andere landen, de financieringssituatie van verreweg de meeste huiseigenaren is robuust en de rente is nog steeds laag. Tegelijkertijd duiden recente signalen wel zeker op een doorwerking van de kredietcrisis op de woningmarkt. Het consumenten- en producentenvertrouwen dalen, het aantal transacties loopt terug, woningbouwprojecten worden uitgesteld of gewijzigd en er worden minder nieuwe projecten gestart.

Dan is natuurlijk een eerste belangrijke vraag wat dit betekent voor de huiseigenaren. Studies laten zien dat een ruime meerderheid van de huishoudens de gevolgen van eventuele waardedaling, inkomensdaling of rentestijging kan opvangen. Dat is dat robuuste. Eigenaren die een huis om wat voor reden dan ook moeten verkopen – denk aan werkloosheid of scheiding – kunnen zeker wel in een lastiger situatie terecht komen

mochten de prijzen substantieel gaan dalen. Eigenaren die niet moeten verhuizen, zullen gewoon blijven zitten, maar ook dat heeft nadelige gevolgen, want dat zou weer de starters belemmeren. Door stagnerende doorstroming binnen de koopsector en door omzetting van huur naar koop neemt het aanbod voor hen immers af, waardoor zij het ondanks eventuele prijsdalingen die daar dan tegen in zouden werken nog steeds moeilijk hebben om toe te treden tot de woningmarkt. Het is om die beide redenen van belang dat consumenten voldoende vertrouwen blijven houden om te blijven verhuizen. Maar hier zijn onze middelen als overheid beperkt, want – sta mij toe een prachtige beeldspraak te gebruiken, weliswaar van iemand anders, maar ik gebruik het graag – je kunt een paard wel naar de beek brengen, maar nog niet dwingen om te drinken.

Op vraaguitval reageren aanbieders met uitstel of afstel van projecten. Het risico van stilvallende planvorming nu is dat straks de spanning op de woningmarkt weer sterk zal toenemen. De structurele vraag naar nieuwe woningen op lange termijn blijft onverminderd groot, alleen al vanwege de groei van het aantal huishoudens. Een project kan nu met één briefje worden beëindigd, maar het duurt weer jaren voordat het weer op de rails staat. Een zekere mate van continuïteit in de productie is dus noodzakelijk. Daarom wil ik in gesprek met commerciële verhuurders en woningcorporaties om samen te werken met ontwikkelaars om bij afzetproblemen de nieuwbouw van koopwoningen af te laten nemen en tijdelijk om te zetten in huurwoningen. Zo kan ervoor worden gezorgd dat projecten toch door kunnen gaan, want zeker corporaties kunnen in economisch mindere tijden blijven bouwen tegen de conjunctuur in. Dit lijkt mij een belangrijk punt. Voor alle duidelijkheid zeg ik dat hier nog helemaal geen middelen voor zijn op het niveau van het Rijk, maar wellicht kunnen wij er op het niveau van de commerciële en woningbouwcorporaties al voldoende oplossingen voor vinden en realiseren.

Ik ga dan naar de instrumenten die er wel zijn en die wij ten volle zouden moeten benutten. Dat zijn de Nationale Hypotheek Garantie, de bevordering eigenwoningbezit en de startersleningen maar ook diverse koopgarantachtige constructies die corporaties al vaak hebben om hun woningen te koop aan te bieden. Daarbij wordt dan de eventuele winst bij doorverkoop, maar ook het risico daarvan, gedeeld tussen corporatie en koper.

Mevrouw Van der Burg vraagt of de periode dat eigenaar-bewoners die tijdelijk twee woningen hebben en hun hypotheekrente voor beide woningen kunnen aftrekken, zou kunnen worden opgerekt van twee tot drie jaar. Ik heb begrepen dat dit tot de mogelijkheden zou behoren.

Verder heeft het kabinet onlangs een aantal maatregelen genomen in verband met de kredietcrisis die wel degelijk ook van waarde zijn voor de bouwsector. Ik ben mij ervan bewust dat sommigen van u op dit moment een uitgebreider pakket woningmarktmaatregelen hadden verwacht. De heer Van Bochove en mevrouw Van der Burg hebben gevraagd naar zo'n pakket en ook anderen deden dat. Hierover is de afgelopen week flink gediscussieerd. Het ministerie heeft overlegd met partijen uit de bouwsector, met huurders en verhuurders en met partijen uit de financiële wereld. De meeste voorstellen die de heer Van Bochove, mevrouw Van der Burg en de heer Depla hebben genoemd, zijn daarbij aan

de orde gekomen. Ik noem het verhogen van de Nationale Hypotheek Garantie, de waarborg voor de sociale woningbouw en de overdrachtsbelasting.

Het volgende is zeer belangrijk. Zonder de ernst van de situatie te onderschatten, is het kabinet vooralsnog tot de conclusie gekomen dat de woningmarktsituatie van dit moment nog geen aanleiding geeft om verdere specifieke maatregelen te nemen. Er is sprake van een vertrouwensmarkt en daarom is het juist belangrijk dat wij niet overhaast reageren. De huidige situatie vereist wel dat de ontwikkelingen letterlijk en figuurlijk op de voet worden gevolgd. Dat is in het kabinet afgesproken.

De huidige situatie vereist ook dat wij zijn voorbereid wanneer aanvullende maatregelen onder ogen moeten worden gezien, zodat ze snel kunnen worden genomen. In het kabinet is afgesproken niet per sector maatregelen te nemen, maar in de breedte te bezien wat noodzakelijk is. Het eerdergenoemde overleg met de sector en het overleg met de Kamer voeden mijn inbreng in het kabinet. Het beleid van het kabinet wordt vervolgens integraal met de Kamer besproken en het is niet verstandig daar nu op vooruit te lopen. Wat mij te doen staat in het kabinet, staat de Kamer te doen in haar fracties.

Ik heb nog enige opmerkingen over de nieuwbouw.

De **voorzitter**: Ik wil de minister zijn opmerkingen over nieuwbouw laten maken, want mij is door de Griffier verteld dat dat samenhangt met de rest van zijn betoog.

Minister Van der Laan: Het hangt er inderdaad mee samen. Het is natuurlijk de vraag wat de gevolgen van de kredietcrisis voor de nieuwbouw zijn. Komt de kabinetsambitie om in 2012 op een woningtekort van 1,5% uit te komen, in gevaar? Mevrouw Van der Burg en de heer Van der Ham hebben hier duidelijk naar gevraagd.

De woningbouw heeft een aantal vette jaren achter de rug. De doelstelling van 80.000 woningen wordt wel gehaald, ook al komen er nu een paar magere jaren met problemen aan. Voor 2008 verwachten wij, net als in 2007, nog steeds een goed resultaat. Naar verwachting komen er zelfs 87.000 woningen in 2008. Het gaat dan om 80.000 nieuwbouwwoningen en ongeveer 7.000 toevoegingen door woningsplitsing of het omzetten van kantoren naar woningen.

In 2009 blijft de productie ook nog op peil. Het gaat om 80.000 tot 82.000 woningen, die voor het merendeel al zijn gefinancierd. De woningen zijn al in aanbouw genomen en worden beslist afgebouwd.

Het probleem zit in de stagnatie van de planvorming. Volgens recente inzichten zal de stagnatie het komende jaar doorzetten. De verkoop van nog te bouwen woningen zal verder teruglopen. Dat gaan wij al in 2010 merken en dat wijkt af van wat ik heb gezegd in een debatje met de heer Depla. Hetzelfde geldt voor 2011. Ik was van mening dat de daling pas in 2011 zou optreden.

In het meest sombere scenario geeft de bouwprognose een productie van ongeveer 70.000 nieuwe woningen te zien en dat betekent een flinke terugval ten opzichte van 2008.

Wat betekent dit scenario voor de kabinetsambitie om in 2012 op het tekort van 1,5% uit te komen? Daarvoor waren gemiddeld 83.000 nieuwe woningen per jaar nodig. Ik heb al gezegd dat er een aantal jaren boven het gemiddelde is geproduceerd. De verwachting is dat wij

Van der Laan

gedurende deze kabinetsperiode toch nog uitkomen op gemiddeld 80.000 woningen per jaar. Het betekent ook dat het woningtekort van 1,5% niet in 2012, maar pas in 2015 zal worden bereikt.

Alles wat ik nu heb gezegd, is in feite een dagkoers. Het maken van toekomstscenario's is in deze tijd een hachelijke zaak. Dat zal de Kamer zeker met mij eens zijn. Naarmate de kredietcrisis en de slechte economische cultuur langer aanhouden dan wij nu in de modellen zien, kan dat door de vraag naar productie nog verder tegenvallen.

Ik heb goed geluisterd naar de opmerkingen van mevrouw Van Gent om juist in deze tijd te kijken naar mogelijkheden om kantoren om te zetten in woningen. Ik zeg expres in deze tijd, omdat ik dat verstandig vind. Ik kom hier graag op terug.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister heeft in de schriftelijke beantwoording van de vragen inzake de discussie over de woningmarkt, laten weten dat hij in het voorjaar van 2009 met zijn visie komt, maar dat hij zich wel moet houden aan de grenzen van het regeerakkoord. Daarover kun je eindeloos gaan steggelen, maar ik begrijp dat. Dat moet de minister doen; daarvoor is hij aangenomen. Wanneer het gaat over de woningmarkt en de ontwikkeling daarvan, kunnen er echter ook na deze kabinetsperiode maatregelen worden genomen waarvoor dit kabinet niet kiest, maar die wel kunnen worden meegewogen in zo'n visie, of in ieder geval kunnen worden benoemd en behandeld. Is de minister bereid om de suggesties die bijvoorbeeld de REA, de Raad van State, het CPB en de commissie-Bakker hebben gedaan over de woningmarkt, in ieder geval te betrekken bij de visie?

Minister **Van der Laan**: Als de heer Van der Ham het zo vraagt – dus: betrekken bij – dan vind ik dat alleen maar verstandig. Je kunt je eigen visie, gesteld dat wij daaraan zouden vasthouden en willen uitleggen waarom wij dat doen, niet beter verdedigen dan door haar af te zetten tegen andere visies of die erbij te betrekken. Wellicht verander je zelf dan ook nog van mening op punten. Dat laatste zeg ik niet toe, maar het erbij betrekken zeker wel.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat is winst. De minister suggereert toch enigszins dat je altijd nog van mening kunt veranderen. Dat kan, dat is objectief.

Minister **Van der Laan**: Ik ben een nieuweling hier, maar er is toch niemand in dit parlement die denkt dat je onder geen enkele omstandigheid van mening zou kunnen veranderen?

De heer **Van der Ham** (D66): Nou, er zit daar iemand, maar daar gaan wij het straks nog over hebben. Ik ben er heel blij mee, want juist op het vlak van de woningmarkt hoop ik dat het kabinet inderdaad tot een ander inzicht komt. Ik wil daarop echter nog helemaal niet vooruitlopen. Het erbij betrekken van andere opties vind ik al voldoende en mooi.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Gent, ten behoeve van het verslag vraag ik u wat u allemaal voor gebaren maakte.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik zal dat toelichten, voorzitter. Hier staat een minister die te beïnvloeden is

en van mening verandert. Dat vind ik gewoon goed nieuws, want zo vaak komt dat niet voor. Ik wil hem echt stimuleren om deze open houding te handhaven, want dat lijkt mij alleen maar prettig voor het parlement en ook voor de oppositie. Dat bedoel ik in alle vriendschap, natuurlijk.

Ik heb toch een paar vragen aan de minister. Het is heel goed om de crisis te keren door meer duurzame investeringen en om ook te kijken hoe je ervan kunt leren en een aantal dingen kunt veranderen. Ik vind het mooi dat de minister terugkomt op het wonen in kantoren. Ik ben echter een beetje boos over het antwoord dat hij mij gaf op mijn schriftelijke vragen over de leegstandsheffing en het investeringsfonds als het gaat om het wonen in kantoren. Dat draagt daaraan bij en de vorige minister heeft mij dat toegezegd. Nu moet ik wachten op een initiatiefwetsvoorstel dat in de maak is om het kraken te voorkomen. Dat slaat natuurlijk nergens op. Ik wil gewoon dat de minister die toezegging overneemt, want zo werkt het hier echt niet, kan ik hem zeggen als oudgediende in deze Kamer. Ik wil daar dus graag wat over horen.

Ook hoor ik graag of de overheid bereid is om extra te investeren in de isolatie van huurwoningen. Wij kunnen daar versnellen; dat levert ook weer werk op.

Minister **Van der Laan**: Inzake de verwijzing naar de leegstandsheffing en de investeringswet die wachten op de antikraakwet, wil ik het volgende zeggen. Als er een toezegging ligt van mijn voorganger, kan ik mij goed voorstellen dat ik uit geen enkele bocht vlieg – integendeel, dat ik doe wat ik moet doen – als ik zeg dat die oude toezegging ook mijn toezegging is en dat ik haar nakom. Dat zegt nog niet zo heel veel over de timing, maar wij hoeven dan niet te wachten. Ik snap waar het om gaat: het materieel nakomen van die toezegging.

Op de vraag over het investeren in extra isolatiemaatregelen voor huurwoningen moet ik op dit moment het antwoord schuldig blijven. Extra investeren betekent extra geld. Ik weet niet of ik dat op de begroting heb, want het zal uit mijn eigen begroting moeten komen. Ik kom hier graag op terug in tweede termijn.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dan zou ik de minister in overweging willen geven dat het wellicht ook uit de begroting van minister Bos kan komen. Er komen namelijk stimuleringsmaatregelen om de economie wat op te peppen. Ik krijg hier graag een reactie op.

Ook wil ik graag weten hoe de minister eigenlijk tegen kraken aankijkt.

Minister **Van der Laan**: Even als vraagje tussendoor! Het is een leuke vraag, maar ik zal proberen om mijn antwoord kort te houden. Mevrouw Van Gent komt uit Groningen, ik kom uit Amsterdam. Wij hebben allebei onze portie kraken meegemaakt. Ik heb in het begin heel sympathiek tegenover kraken gestaan, maar ik zag op een gegeven moment snel dat het niet ging om een dak boven het hoofd, maar om een goede woonplek in een lekkere buurt. Vandaag de dag zeggen makelaars dat het alleen maar om de locatie draait, maar de krakers hadden het daar destijds ook over. Dat gaf vervelende problemen, want dat leidde tot voordringen in een woningvoorraad die er voor iedereen was en waarbij in het geval van schaarste iedereen netjes op zijn beurt moest wachten. Daar liepen de kraakbeweging en ik

Van der Laan

nogal uiteen. Wij praten daar vast nog wel eens over door.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De minister weet net zo goed als ik dat de vier grote steden van mening zijn dat kraken een heel goede oplossing is als het gaat om leegstand. Ik zie dus graag dat de minister dit nog eens overweegt. Wanneer komt het wetsvoorstel over de leegstandsheffing en het investeringsfonds? Dat was mij voor de zomer al toegezegd, toen ik onze nota over wonen in kantoren aan de voorgangster van de minister heb gegeven.

Minister **Van der Laan**: Ik kom in tweede termijn terug op de timing. Over het geld en de begroting verwees mevrouw Van Gent naar minister Bos, maar de hoofdregel is dat ik vanuit mijn sector in dit debat geen toezegging mag doen over de financiën van minister Bos. Dat hoor ik niet te doen.

Ik ben ook nieuwsgierig naar wat er in dat wetsvoorstel staat. Ik had met een aantal Kamerleden een afspraak daarover, maar die afspraak is afgezegd. Het verschijnsel komt in elk geval weer op. Als krantenlezer valt het mij op dat ik soms dezelfde dingen tegenkom als waar het eind jaren zeventig, begin jaren tachtig over ging. Misschien kan ik mijn kennis van de discussie van toen nu weer gebruiken.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Voorzitter. De minister heeft de afspraak waar hij het over had, afgezegd vanwege het plenaire debat over Gouda. Wij komen daar dus snel op terug.

De minister sprak over de dubbele hypotheekaf trek en de schriftelijke beantwoording op dat punt. Daarin werd gesproken over minimaal twee jaar en maximaal drie jaar, maar dat vond ik een rare formulering. Ik heb de site van de Belastingdienst erop nagekeken. Daar wordt over de situatie dat de oude woning leegstaat en nog niet is verkocht, het volgende gezegd: maximaal twee jaar na het kalenderjaar. Het staat zelfs op verschillende plekken. Er wordt gesproken over maximaal twee jaar. Wij krijgen telefoontjes van mensen die daardoor in de problemen komen.

Minister **Van der Laan**: Maximaal twee jaar na het kalenderjaar kan betekenen dat je er 364 dagen bij kunt krijgen, maar ook één dag. Ik veronderstel dat het zo ligt, maar ik zal dat even checken. Ik kom daarop terug.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): De minister beweegt niet op de Nationale Hypotheek Garantie. Klopt dat?

Minister **Van der Laan**: Ik beweeg op dit moment helemaal nergens op.

De heer **Van Bochove** (CDA): Voorzitter. Wij spraken vorige week ook twee keer met de minister. Toen was zijn stelling dat er op de woningmarkt niets aan de hand is. Ik ben blij dat hij nu aangeeft dat recente signalen erop wijzen dat er kennelijk wel iets aan de hand is. Ik noem dat voortschrijdend inzicht.

De minister zegt ook dat wij niet overhaast moeten reageren. Dat deel ik met hem, maar op welk moment zouden wij dat wel moeten doen? Ik heb in mijn inbreng een aantal maatregelen genoemd. Dat komt als het ware tot een glijdende landing. Tegelijkertijd betekenen die

een doorstart voor de markt. Waarom moet je daar zo lang mee wachten? Het zijn geen diep ingrijpende maatregelen en ook geen maatregelen die de overheid veel geld kosten. Is de minister in overleg met de corporaties over de continuïteit als het gaat om de leningenportefeuille van corporaties in dit moeilijke tijdsgewricht?

Minister **Van der Laan**: Eerst iets over het eerste punt. Ik heb onjuiste informatie gegeven over de bouwproductie. Het ging niet over de woningmarkt, maar over de bouwproductie in vooral 2010. Ik gaf daar te optimistische informatie over. Net voordat ik naar het overleg ging, had ik die informatie gekregen, maar de volgende dag werd die al flink bijgesteld.

Wanneer moet je wel reageren? Daar moet het kabinet integraal naar kijken. Je kijkt dan niet alleen naar de inhoud, maar ook naar wat je conclusie is over het juiste moment waarop je doorschakelt, met welke snelheid en met welk pakket je dit doet. De conclusie kan ook zijn dat je nog niet moet doorschakelen. Daarover kan ik eigenlijk niets zeggen. Velen hebben natuurlijk de hoop dat dit überhaupt niet hoeft, maar er wordt absoluut rekening mee gehouden dat dit wel moet. Wat ik zojuist zei, is volgens mij het maximale antwoord op wat de heer Van Bochove vraagt. Je moet er klaar voor zijn en de techniek van de dingen al hebben doordacht. Als je besluit dat het moment is gekomen dat het echt moet gebeuren en je een balans hebt gevonden – je wilt voorkomen dat je het wantrouwen vergroot en besluit maatregelen te treffen en in te grijpen – moet je er helemaal klaar voor zijn.

De tweede vraag van de heer Van Bochove betrof zijn voorstellen. Ik denk dat ik bij de verstedelijkingsafspraken en bij de zaken die van de wat langere termijn zijn, zeker nog even terugkom op dit punt. Anders moet de heer Van Bochove maar even zeggen welke dingen hij precies bedoelde.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik bedoelde de Nationale Hypotheek Garantie en de verhoging van de WSW-borging. Ook had ik het over maatregelen op het gebied van restauratie, duurzaamheid en milieu.

Minister **Van der Laan**: Die dingen zijn allemaal goed in beeld. Er wordt naar de techniek gekeken, zodat wij klaar kunnen zijn.

De heer Van Bochove heeft gevraagd of er al overleg is met de corporaties. Er is een afspraak gemaakt voor volgende week. Dit overleg zou gisteren plaatsvinden, maar moest worden afgezegd in verband met deze begrotingsbehandeling.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik weet niet of er sprake is van een problematiek op het gebied van de leningenportefeuille in het kader van de crisis, maar komt dit onderwerp dan ook aan de orde?

Minister **Van der Laan**: De agenda is heel breed, maar ik zeg de heer Van Bochove toe dat ik ook dat punt aan de orde zal stellen om klaar te zijn.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik hoorde de minister net spreken over de woningproductie. Het aantal van 83.000 woningen halen wij dit jaar niet, zei de minister, maar in voorgaande jaren is dit wel gehaald. Hij dacht daarom dat wij uiteindelijk wel zouden uitkomen op dat aantal.

Van der Laan

Mag ik de minister erop wijzen dat volgens het CBS in de eerste helft van het jaar pas 28.000 woningen zijn opgeleverd? Het kabinetsbeleid strekt zich uit over vier jaar. Dan is het onmogelijk om 83.000 woningen per jaar te bouwen.

Minister **Van der Laan**: Misschien heb ik het verkeerd gezegd, maar ik heb het gehad over een gemiddelde van 80.000 woningen per jaar over de gehele kabinetsperiode. Ik zeg dit ten behoeve van de precisie. Ik weet niet wat het betekent dat er in de eerste helft van 2008 pas 28.000 zijn opgeleverd, maar wellicht sluit dit helemaal niet uit dat wij dit jaar die zoveel-in-de-tachtigduizend woningen bouwen. Mag ik hierop zo nog even terugkomen?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat lijkt mij goed. Ik heb nog een vraag. De minister zei net letterlijk dat het kabinet maatregelen heeft genomen die van waarde zijn voor de bouwsector. Ik heb ze niet gezien. Welke zijn dit?

Minister **Van der Laan**: Het kabinet heeft op macroniveau maatregelen genomen die goed zijn voor de economie als geheel. Dat werkt door in de bouwsector.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Welke zijn dit?

Minister **Van der Laan**: Het kabinet heeft een belastingfaciliteit gecreëerd. Er is een mogelijkheid tot werktijdverkortings gekomen. Dit hele pakket aan maatregelen is ook van belang voor de bouwsector. Daarmee zeg ik niet dat wij klaar zijn en dat het probleem is opgelost. Ik zeg alleen dat wij niet moeten vergeten dat ook dit zijn betekenis heeft.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik zie dat het kabinet miljarden steekt in de bankensector en het goed vindt dat de banken allemaal op hun geld blijven zitten. Er is in de bouwsector geen ruimte meer voor bedrijven om te investeren. Men wil geen besluit nemen over de overdrachtsbelasting. Arbeidsduurverkortings geldt vooral voor de grote bedrijven. Aanvragen daarvoor worden nu bij minister Donner gedaan. Maar wat zijn nu de maatregelen waarvan de bouwsector zoveel plezier heeft?

Minister **Van der Laan**: Ik treed liever niet in herhaling. Je kunt erover twisten, maar in zijn algemeenheid is het kabinet ervan overtuigd dat het pakket helpt om te voorkomen dat de kredietcrisis in de reële economie verwoestend werk zou kunnen doen. Mevrouw Verdonk zegt dat de bankensector op zijn geld zit. Ik weet helemaal niet of dit zo is. Ik veronderstel van niet. Wel weet ik dat in de bankensector geluiden zijn dat hypotheekvoorwaarden nu niet strenger zouden moeten worden, maar dat de samenleving daarover het gesprek met de banken zou kunnen voeren. Voor de bouwsector is het van groot belang dat ook in de nieuwe hypotheekverstrekkingen rekening wordt gehouden met de problematiek op de markt.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Wil de minister hierop in tweede termijn nog wat directer terugkomen?

Minister **Van der Laan**: Als mevrouw Verdonk dat wil, pak ik de brief van het kabinet erbij en ga er direct op in.

De **voorzitter**: Goed, de minister kan vervolgen met het laatste deel van zijn betoog.

Minister **Van der Laan**: Het laatste deel valt onder het kopje "Verstedelijking". Tot nu toe hebben wij het gehad over inspanningen voor de korte en middellange termijn. De Kamer en het departement zijn echter ook bezig met de woningbouw tot 2020, dus met de langere termijn. Zoals al eerder gezegd, blijft de vraag naar nieuwe woningen onverkort hoog, terwijl het belang van kwaliteit steeds meer zal toenemen. Dat is zeker het geval voor gebieden waar de woningmarkt ontspant of krimpt. De langeretermijnopgave is een onderdeel van de bij de Kamer bekende verstedelijkingsafspraken. Die moeten wij in 2009 gaan maken voor de hele periode 2010-2020. Diverse Kamerleden hebben zich afgevraagd of de verstedelijkingsafspraken in gevaar komen door de kredietcrisis. Het antwoord op die vraag kan heel duidelijk zijn: nee, integendeel. Juist nu is het namelijk nodig dat het kabinet afspraken maakt met de stedelijke regio's over ruimtelijke investeringen die over een langjarige periode moeten worden gedaan. Die investeringen betreffen natuurlijk niet alleen de woningbouw, maar ook de infrastructuur, het groen, het water en de bedrijventerreinen. Afspraken daarover bieden meer zekerheid voor de bouwsector en zijn dus extra belangrijk.

Ik kom bij het punt van de krimp. Ik heb in verband daarmee in de laatste drie weken, als randstedelijking, heel nieuwe inzichten opgedaan. Ik deel de opvatting van de Kamer dat krimp een ontzettend belangrijk onderwerp is. Ik geef ook graag mijn steun aan het punt van de heer Van Bochove, dat wij veel meer inzicht in deze problematiek moeten krijgen. Waar doet de krimp zich voor en in welke omvang? Wanneer doet krimp zich voor en gaat het dan om een bevolkingsdaling of een daling van het aantal huishoudens? Hierover wordt een studie gedaan door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) die verschijnt in 2009. Ik weet niet precies wanneer in 2009. Inmiddels ben ik er wel van doordrongen dat krimp een belangrijk punt is dat veel mensen, waaronder ikzelf, helemaal niet op hun radar hebben.

Ditzelfde antwoord kan ik ook aan de heer Van der Staaij geven. Ook hij heeft om een kabinetsvisie en een plan van aanpak gevraagd. Die moeten er ook gewoon komen; ik kan dat bij dezen toezeggen. Wij moeten dat wel in de juiste verhouding plaatsen tot het onderzoek dat wij krijgen. Ik zal de Kamer nader informeren wanneer het onderzoek precies wordt verwacht, want dat weet ik nu niet. Ook hier is haast geboden. Ik zie op mijn blaadje wel staan dat begin 2009 een kabinetsreactie op een advies over bevolkingsdaling aan de Kamer zal worden toegestuurd. Ik kan ook melden wat er alvast wordt gedaan aan krimp. Misschien dat ik er niets van wist, maar het ministerie is er al een tijd intensief mee bezig. In Heerlen en Parkstad is een topteam ingesteld, bestaande uit de voor de Kamerleden bekende heren Dijkstal en Mans. Dat adviseert over de problemen die spelen in Heerlen en Parkstad. Naar aanleiding van de motie-Van Heugten wordt overlegd met Oost-Groningen, Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen. Hierover heeft de Kamer recent een brief gekregen. Op initiatief van de provincie Limburg bereidt het Nicis Institute de oprichting van een Kennisknooppunt Krimp voor. In het voorjaar van 2009 zal een bestuurdersconferentie worden gehouden met de lokale en regionale bestuurders, over

Van der Laan

slimme antwoorden op krimp. Ik kan mij voorstellen dat ook de Kamerleden daaraan zullen willen deelnemen. Ten slotte wijs ik op de motie-Heijnen die dinsdag in de Kamer is besproken en aangenomen. Daarin wordt het kabinet verzocht het onderzoek te doen. Ik hoop dat de Kamer daarmee tevreden kan zijn.

Er zijn in de Kamer ook vragen gesteld over de inzet van de financiële instrumenten op het thema krimp. Daarop kan ik nog geen definitieve antwoorden geven. In antwoord op de vraag van mevrouw Van der Burg merk ik op dat de besluitvorming over rijksinzet komend voorjaar plaatsvindt. Daarbij betrek ik ook de mogelijkheid van andere financiële arrangementen voor gespannen en ontspannen regio's en krimpregio's. Wij moeten dat allemaal in zijn onderlinge verband zien. De vraag van de heer Van Bochove was belangrijk. Die ging over de eventuele inzet van vrijvallende BLS-middelen. Ik beraad mij voorzichtigheidshalve nog even op de eventuele inzet daarvan, maar ik snap de vraag heel erg goed. Ik wijs er alvast op dat ook andere regelingen zoals het ISV voor krimpregio's kunnen worden ingezet.

Voorzitter. Mag ik naar het slot of moet ik weer even ademen?

De **voorzitter**: Gaat u verder.

Minister **Van der Laan**: Dan volgt nu het slot. Ik hoop dat ik als nieuwkomer ook mijn koffer hier snel mag neerzetten. Daarbij spreek ik mede tot de heer Dibi, die er niet is. Ik voel mij vooralsnog erg gastvrij ontvangen en het past daarvoor de Kamer te bedanken.

De **voorzitter**: Na deze vriendelijke woorden geef het woord aan de heer Van Bochove.

De heer **Van Bochove** (CDA): Voorzitter. Ik heb in mijn inbreng een aantal opmerkingen over krimp gemaakt. Ik zal in de tweede termijn nog op één onderdeel terugkomen. Wat betreft de opmerkingen van de minister over krimp – hij noemde dat een nota van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut, meen ik – en de motie-Heijnen vraag ik de minister het volgende. Is hij bereid de komende zomer aan de Kamer een plan van aanpak voor te leggen, waarin dat traject krimp op een heldere, duidelijke manier in beeld wordt gebracht op basis van die drie dingen, waaronder de motie-Heijnen, die je breed moet interpreteren ook al lijkt zij wat smal op papier, en het toegezegde onderzoek? Kan ik van hem die toezegging krijgen?

Minister **Van der Laan**: Ik weet niet precies wat dinsdag allemaal is besproken en wat precies de bedoeling is. Het is een motie van een of twee regels, heb ik gezien. Ik kon er niet precies uithalen wat de bedoeling is van dat onderzoek. Ik wil niet iets toezeggen wat dubbelop is of waarmee ik dingen naar ons toe trek die daar juist horen. Mag ik hierop terugkomen, zodat de route vanuit het onderzoek naar de discussie ook duidelijk en geruststellend is?

De heer **Van Bochove** (CDA): Op welke wijze doet de minister dat?

Minister **Van der Laan**: Mag ik toezeggen dat ik daar een brief over stuur?

De heer **Van Bochove** (CDA): Dat is goed.

De **voorzitter**: De minister heeft een brief toegezegd. Het woord is aan de heer Jansen.

De heer **Jansen** (SP): Ik heb twee vragen. De eerste gaat over de 26 mln. efficiencykorting op de huurtoeslag, die de minister vanaf 2010 voor zijn kiezen krijgt. Hij zegt: als het niet wordt gehaald, ontstaat een nieuwe situatie waarvoor wij binnen het kabinet een passende oplossing zullen zoeken. Wordt die oplossing gezocht binnen of buiten de begroting van WWI?

Minister **Van der Laan**: Van die kwestie begreep ik dat er abusievelijk twee brieven naar de Kamer zijn gestuurd en daar is mijn aandacht voor gevraagd. Daar is mij over gezegd dat de ministeries van Financiën en WWI samen voor de oplossing zullen zorgen als dat probleem zich voordoet, want het is een "als"-situatie.

De heer **Jansen** (SP): Dat is toch hoogst onredelijk, want over de uitvoering van de huurtoeslag gaat de minister niet meer. Daarover gaat de staatssecretaris van Financiën volledig. Voor de rest komt die efficiency er doordat de gemeenten efficiënter gaan werken met de gemeentelijke basisadministratie. Dus de minister heeft dat niet in de hand, maar hij krijgt wel de helft van de rekening voor zijn kiezen. Dat is toch volslagen onredelijk?

Minister **Van der Laan**: Het is de heer Jansen toegestaan om die woorden te gebruiken. Ik moet daar echter een beetje voorzichtiger mee zijn vanwege de relatie met mijn collega's van Financiën.

De heer **Jansen** (SP): Maar u voelt met mij mee, mijnheer Van der Laan?

Minister **Van der Laan**: Nee, zelfs dat durf en wil ik niet zeggen. Ik acht de heer Jansen hoog, dus als ik hem dat hoor zeggen, dan moet ik dat even serieus bekijken. Als dat waar is, moeten wij daar misschien scherper naar kijken. Of misschien is dat al opgelost. Daar kom ik echter graag in de tweede termijn even op terug.

De **voorzitter**: Ik zie dat u aanstalten maakt om nog een vraag te stellen mijnheer Jansen, maar u heeft echt twee vragen gesteld.

De heer **Jansen** (SP): Nee, over twee antwoorden op schriftelijke vragen had ik nog een vraag.

Het laatste antwoord op mijn schriftelijke vraag ging over de redelijkheidstoets van de huurder bij particuliere verhuurders. Ik ga € 500 betalen. Achteraf blijkt dat ik wettelijk maar € 450 had hoeven te betalen. Wat gebeurt er dan als ik huursubsidie heb? De minister zegt dus dat dit een afspraak was, want er zou efficiënter worden gewerkt en er zou met een steekproef gewerkt gaan worden. Daar waren wij het over eens. Volgens onze informatie zou de Belastingdienst echter een steekproef doen bij 2000 gevallen per jaar. Hij haalt maar 700. Dus hij presteert niet zoals hij het heeft beloofd. Als daarnaast nu achteraf blijkt dat de huur te hoog is, gaat de rekening op dit moment naar de huurder toe. Vindt de minister dat redelijk of is hij het met mij eens dat in dat

Van der Laan

geval de rekening naar de verhuurder moet gaan, omdat hij de problemen veroorzaakt en niet de huurder?

Minister **Van der Laan**: Het antwoord op de eerste vraag zal ik even moeten nazoeken. Ik zal moeten nagaan of die gegevens kloppen, waarom dat zo is en of dat kan veranderen, zodat men bij die 2000 komt.

De tweede vraag. Ik meen niet dat ik een grote blunder maak als ik zeg: ja, dat vind ik onredelijk. Als het probleem is veroorzaakt door de verhuurder en het komt door onze bureaucratie later aan de orde, dan is het niet redelijk dat dit ten laste komt van de huurder. Ik zet wel een dikke streep onder: veroorzaakt door de verhuurder.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik heb drie vragen. Ik heb begrepen dat de minister de financiële arrangementen in het kader van ISV tegen het licht gaat houden, behalve de subsidies. Gaat de minister ook selectiever kijken? Hij heeft schriftelijk een vaag antwoord gegeven waarin hij de term "objectieve criteria" gebruikt, maar ik heb expliciet gevraagd of hij selectief naar de noodzaak kijkt. Kan er bij de steden die het echt nodig hebben, een financieel arrangement bij komen? Is de minister bereid dit mee te nemen in zijn afwegingen?

De minister gaf een bijzondere omschrijving van de ISV-middelen, die niet voor herstructurering zouden zijn. Ik heb gevraagd of steden die een veel te grote voorraad sociale huurwoningen hebben, uitgesloten worden van verdere ISV- of GSB-middelen. Daar zou ik ook graag antwoord op krijgen.

Is de minister bereid om met de middelen voor verstedelijkingsafspraken zo nodig te sturen op doorstroming? Ik kan mij voorstellen dat het in dorpen anders ligt dan in steden; dat geldt trouwens ook voor het vorige punt. De minister zegt dat doorstroming belangrijk is, maar is hij bereid dat serieus mee te nemen in zijn afwegingen?

Minister **Van der Laan**: Nu wordt het wel heel ingewikkeld voor mij; gelukkig pas aan het eind. Ik weet van deze dingen op dit moment niet genoeg af. Ik ga daar graag in tweede termijn op in, of de eerstvolgende keer dat wij elkaar in commissieverband treffen. Het enige wat ik over de tweede vraag van mevrouw Van der Burg kan zeggen, over steden met te veel goedkope huurwoningen, is dat dit traditioneel een discussie is tussen VVD'ers en PvdA'ers. Ik sta hier namens het kabinet, maar over het begrip "te veel" zullen wij het niet gauw eens worden. Op de eerste en de derde vraag moet ik het antwoord schuldig blijven, dus graag in tweede termijn.

De **voorzitter**: Dan komt u erop terug. Dan kunt u deze vragen beantwoorden of zeggen wanneer u dat doet.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik wil toch nog even terugkomen op de sociale huurwoningen. Kunnen wij het er ook niet over eens worden als steden 60% tot 70% sociale huurwoningen hebben, gezien het belang van een balans op de woningmarkt?

Minister **Van der Laan**: Niet per se. Ik wil dan ook graag weten hoe de armoedesituatie is in die gemeenten en wat de alternatieven zijn. Er zijn een heleboel dingen die ik wil weten, voordat ik uiteindelijk misschien op het

standpunt van mevrouw Van der Burg uitkom dat wij de helft daarvan naar de koopsector moeten brengen.

De **voorzitter**: Wij zijn aan het einde van de eerste termijn van de minister gekomen. Ik stel voor dat wij meteen doorgaan met de tweede termijn van de Kamer. Ik geef allereerst het woord aan mevrouw Van Gent. Ik heb begrepen dat hierover overleg is geweest en dat dit mocht, zodat zij daarna naar een algemeen overleg over een van haar andere favoriete onderwerpen, de kinderopvang, kan gaan.

□

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Ik dank mijn collega's hartelijk dat ik nu al het woord mag voeren en ik dank de minister voor zijn antwoord. De heer Dibi zal straks nog enkele goede woorden spreken over een aantal inhoudelijke zaken. Ik heb hier alleen de eer om een motie in te dienen over meer groen in de Vogelaarwijken.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het ministerie van LNV nu in dertien van de achttien gemeenten met krachtwijken investeert in het stimuleren van groen in die wijken;

van mening dat verdere vergroening van de wijkaanpak bijdraagt aan de leefbaarheid, sociale cohesie, goede gezondheid en kwaliteit van de openbare ruimte;

constaterende dat een extra impuls voor groen in alle aandachtswijken van belang is;

verzoekt de regering, vanuit de begroting WWI voor de periode 2009 tot en met 2012 jaarlijks 2 mln. extra budget vrij te maken om meer groen in alle achttien gemeenten met Vogelaarwijken te kunnen concretiseren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van Gent en Van Bochove. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 14 (31700-XVIII).

□

De heer **Jansen** (SP): Voorzitter. Ik ben heel aangenaam verrast door de manier van debatteren van deze nieuwe minister. Het lijkt er verdacht veel op dat er sprake is van een goede vorm van communicatie en discussie. Wij hopen erop dat dit in de toekomst politiek rendement oplevert.

Toch heb ik het gevoel dat de minister op het gebied van wonen en wijken begint terug te krabbelen op een aantal dingen waarover ik hem de afgelopen weken heb horen spreken, zoals over de vennootschapsbelasting. Volgens de minister kan deze belasting in potentie averechts werken, maar hij zegt nu dat hij dit toch niet

Jansen

gaat repareren. De minister moet zijn oor te luisteren leggen bij de corporaties, want zij kunnen hem vertellen of de regeling averechts werkt.

De minister zegt ook dat het lek in de Woningwet waardoor de corporaties dreigen om uit het bestel te stappen, niet bestaat. Het lek hoeft volgens hem dus niet gedicht te worden. Ik verwacht eigenlijk van een jurist dat hij een veiliger koers zou varen. Dit verbaast mij dus. Kan de minister dit nader toelichten?

De minister heeft tevens gezegd dat de knip tussen de 40ste en 41ste probleemwijk op zichzelf oké is, omdat hij wat geld opzij heeft gezet voor de andere wijken. Dat betreft 60 mln. voor een paar honderd wijken en dat is ongeveer een factor 20 per woning minder dan voor de woningen in de 40 probleemwijken. Dit lijkt ons niet erg logisch en ook niet erg redelijk als je de verhouding van de problemen bekijkt.

Ik heb het gehad over fusies en een collega stelde hierover eveneens een vraag. Ik heb het met name gehad over de mogelijkheid om fusies ongedaan te maken. In het onderwijs speelt deze discussie ook, zie Deventer. Ik wijs de minister op oude vragen van de SP waaruit blijkt dat in bijna 100 Nederlandse gemeenten al geen keuze meer is tussen woningcorporaties. Er is dan nog maar één woningcorporatie of er is er een die meer dan 90% van het bezit heeft, waarnaast er bijvoorbeeld nog enkel de keuze is voor een landelijk werkende woningcorporatie met een paar bejaardenwoningen. Daar is echter in feite geen sprake van een keuze. Dit is een gevaarlijke ontwikkeling en ik wil dat de minister tempo maakt om de wens van de Kamer op dat vlak echt uit te voeren.

Dan kom ik bij artikel 220 uit het Burgerlijk Wetboek dat gaat over het draagvlak voor sloop. Denkt de minister ook dat het aanhangige wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek in het kader van de verhuiskostenvergoeding een goed moment moment is om dit te regelen? Wij kunnen daarbij prachtig meeliften. Dit lijkt mij een mogelijkheid om het snel te regelen.

Voorzitter. Ik wil nog twee moties indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat uit de toezichtbrieven van het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting blijkt dat een aantal corporaties in de 40 Vogelaaarwijken onvoldoende presteert in relatie tot hun financiële mogelijkheden;

van mening dat het onacceptabel is dat dergelijke corporaties vrijstelling hebben voor het betalen van de projectsteunheffing en dat zij gebruik kunnen maken van projectsteun in het kader van de wijkaanpak, die mede betaald wordt door armere corporaties elders in Nederland;

verzoekt de regering om het Besluit Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting zodanig te wijzigen dat de vrijstelling voor de projectsteunheffing van woningcorporaties uit de C-categorie (die niet presteren naar vermogen) met bezit in de 40 wijken ongedaan wordt gemaakt en dat zij geen beroep kunnen doen op projectsteun,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Jansen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 15 (31700-XVIII).

De heer **Jansen** (SP): Voorzitter. Een van de corporaties die onvoldoende presteren naar vermogen, is Woonbron in Rotterdam. Het is maar dat de minister het weet!

De tweede motie luidt als volgt. Die hoop ik eigenlijk direct na de tweede termijn van de minister te kunnen intrekken. Men zal snappen waarom.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat:

- een onderzoek loopt naar onregelmatigheden bij woningcorporatie Rochdale;
- de minister voor WWI verantwoordelijk bewindsperoon is voor dit onderzoek;
- het voormalige advocatenkantoor van de minister voor WWI huisadvocaat is van Rochdale;

van mening dat in dit soort situaties zelfs maar de schijn van belangenverstrengeling vermeden dient te worden;

verzoekt de minister voor WWI, de eindverantwoordelijkheid voor dit onderzoek over te dragen aan een collega,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Jansen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 16 (31700-XVIII).

De heer **Jansen** (SP): Ik heb de motie om de volgende reden ingediend. Je moet niet willen dat je, als daar een niet-maximale sanctie uit komt, de kritiek over je afroept dat er sprake is van belangenverstrengeling.

□

Mevrouw **Karabulut** (SP): Voorzitter. Ik ben blij dat de minister de mening deelt dat de segregatiebestrijding de kern zou moeten zijn van het integratiebeleid en van de integratieaanpak, dat deze minister staat voor samenleven, in plaats van apartheid en segregatie, en zich daar hard voor gaat maken, en dat voor deze minister iedereen voor de wet gelijk is in Nederland, ongeacht afkomst of religie. Dat lijkt mij heel gezond en dat lijkt mij ook passen bij een democratie.

Ik wacht met spanning de reactie af van de minister op het plan dat wij hem hebben gegeven tegen segregatie en gettoforming, maar ik wil graag ook direct zaken doen met de minister. Daarom dien ik de volgende motie in.

Karabulut

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de segregatie op scholen en in wijken toeneemt;

van mening dat dit de integratie belemmert;

verzoekt de regering, een actieplan voor de bestrijding van segregatie te maken en de Kamer hierover binnen drie maanden te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Karabulut. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 17 (31700-XVIII).

Mevrouw **Karabulut** (SP): Overigens zie ik ook uit naar de uitwerking van de manier waarop de minister deze doelstelling gaat opnemen in zijn beleid.

Dan kom ik op mijn tweede punt. Wij hebben het gehad over taal. De minister blijft vasthouden aan het aantal van 60.000 per jaar. Dat lijkt mij ook belangrijk. Ik ben benieuwd hoe de minister alle bestaande problemen gaat oplossen. Een kwestie is wel urgent, namelijk de arbeidsmigranten die uit de Oost-Europese landen naar Nederland komen. Steeds meer mensen blijven, maar het aantal taaltrajecten dat hen aangeboden wordt, blijft achter. Vandaar dat ik de volgende motie indien.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de massale instroom van arbeidsmigranten uit de MOE-landen taalproblemen oplevert;

overwegende dat er in het arbeidsproces onveilige situaties kunnen ontstaan indien werknemers uit MOE-landen niet of nauwelijks Nederlands spreken;

verzoekt de regering om te bewerkstelligen dat alle werknemers uit MOE-landen die zich inschrijven in de gemeentelijke basisadministratie, een taalcursus krijgen aangeboden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Karabulut, Dijsselbloem en Dibi. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 18 (31700-XVIII).

☐

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Voorzitter. Wij danken de minister voor zijn beantwoording, gisteravond op

papier en vandaag hier in de Kamer. Hij raakt duidelijk al behoorlijk ingeburgerd. Zo ziet u maar hoe snel dat kan gaan. Ter zake, voorzitter.

Wij hebben in eerste termijn gepleit voor een integrale visie op de huwelijksmigratie. Niet een beetje hier, een beetje daar, maar een consistent alle beleidsterreinen omvattend verhaal. In de schriftelijke beantwoording laat de minister zien dat hij ons niet helemaal begrepen heeft. Wat de minister schrijft, is nu juist die versnipperde aanpak en betreft louter evaluaties van bestaand beleid. Dat is heel belangrijk, maar wij willen meer. Wij willen een integrale toekomstvisie met waar nodig aanscherpingen om daarover spoedig te kunnen debatteren. Wij hebben aangegeven te hechten aan de vrije partnerkeuze. Wij hebben daarnaast betoogd dat de toekomstige huwelijksmigranten de verantwoordelijkheid hebben om mee te doen, om te integreren. De keuze om te emigreren naar Nederland, dient niet lichtzinnig te worden gemaakt. Die keuze vergt van de migrant een langdurige voorbereiding en inspanning. In dit verband zij gezegd dat het ons goed doet dat critici die betoogden dat de huidige eisen onwettig zouden zijn, ongelijk hebben gekregen. Wij hadden niet anders verwacht.

De vrije partnerkeuze staat echter niet gelijk aan vrije toegang tot de Nederlandse samenleving. Daaraan stellen wij voorwaarden. Niet om de grenzen te sluiten, maar om perspectief te bieden. Alleen wanneer migranten een vervolgopleiding genoten hebben en de Nederlandse of Engelse taal beheersen, maken zij echt kans op een goede toekomst. Kansrijk in plaats van kansloos. Die emancipatie maakt dat uitsluiting en onderdrukking van migranten op langere termijn kan worden voorkomen. Pas als aan bepaalde voorwaarden is voldaan, zou een nieuwkomer in aanmerking moeten komen voor een zelfstandige verblijfsvergunning. En loopt de relatie stuk, dan kan het niet zo zijn dat alle kosten voor levensonderhoud te gemakkelijk op de Nederlandse samenleving kunnen worden afgewenteld. Wij hebben misbruik aan de orde gesteld. Denkt u aan de achterlating van vrouwen of eengerelateerd geweld en in dat kader gesproken over huwelijksmigratie als eenmalig recht. Ten slotte hebben wij aangegeven, grote moeite te hebben met wegen die in toenemende mate worden bewandeld om toegangseisen te omzeilen. Denkt u aan de Belgiëroute. Daarom is het van groot belang, zo spoedig mogelijk maatregelen te treffen, ook in Europees verband. Vandaag willen wij die insteek kracht bijzetten. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat huwelijksmigranten helaas vaak nog onvoldoende zijn toegerust om in Nederland een succesvolle en zelfstandige toekomst op te bouwen waarin volwaardig kan worden geparticipeerd;

overwegende dat in het bijzonder het opleidingsniveau en de taalvaardigheid succesbepalende factoren zijn;

overwegende dat maatregelen ter vergroting van de kansen van huwelijksmigranten op een goede toekomst

Van Toorenburg

alleen effectief kunnen zijn wanneer voor een integrale benadering wordt gekozen;

verzoekt de regering, integraal beleid te ontwikkelen ten aanzien van het thema huwelijksmigratie, daarbij betreffende de aankomende evaluaties, waarbij ten minste aandacht wordt besteed aan:

- minimale opleidingseisen;
- taalbeheersing Nederlands dan wel Engels;
- inkomenseis;
- misbruik en mogelijke consequenties;
- gedwongen uithuwelijking;
- de (verblijfsrechtelijke) gevolgen van de alhier strafbare polygamie;
- de koppeling tussen het behalen van een inburgeringsexamen en het verkrijgen van een zelfstandige verblijfsvergunning;
- verbod op neef-en-nichthuwelijken;
- alimentatieplicht en de handhaving daarvan;

roept de regering daarnaast op, het ontwikkelen van een gemeenschappelijk Europees beleid ten aanzien van huwelijksmigratie, als prioriteit aan te merken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van Toorenburg en Dijsselbloem. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 19 (31700-XVIII).

Mevrouw **Karabulut** (SP): Mevrouw Van Toorenburg zegt dat zij migranten met een lage opleiding die de Nederlandse taal niet beheersen, in het kader van de huwelijksmigratie niet meer wil toelaten. Zij weet echter ook dat tienduizenden mensen uit Oost-Europese landen naar Nederland zijn gekomen en dat zij blijven. Pleit zij dan ook voor het herinvoeren van de tewerkstellingsvergunningen, zodat wij eveneens die markt reguleren? Dit om te voorkomen dat juist die mensen worden uitgebuit en dat zij naar wijken gestuurd worden waar al heel veel problemen zijn.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Ik denk dat de Kamer al onze moties kent die betrekking hebben op de mensen die vanuit Europa naar Nederland komen. Wij willen dat zij integreren en inburgeren. Dat is de lijn die wij in het debat hebben gevolgd en dat zullen wij blijven doen. Daarover hebben wij al eerder een motie ingediend. Ik meen mij te herinneren dat die is aangenomen. Daarover wordt nog gediscussieerd. Wij hebben een brief van het ministerie van SZW gekregen. Dat is de lijn die wij volgen bij de debatten over de inburgering en de integratie van Oost-Europeaanen.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik heb geen antwoord op mijn vraag gekregen. Laat ik het scherper stellen. Is mevrouw Van Toorenburg voor het reguleren van de arbeidsmarkt voor mensen uit Oost-Europa? Is zij voorstander van het herinvoeren van de tewerkstellingsvergunning?

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Mevrouw Karabulut heeft wel antwoord gekregen, maar dat is blijkbaar niet bevredigend.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik constateer dat de CDA-

fractie stoere dingen roept, maar dat zij niets doet om echt kwetsbare mensen te beschermen. Ik doel op de arbeidsmigranten en de mensen die in die oude wijken wonen.

De **voorzitter**: Mevrouw Karabulut, ik had u het woord niet gegeven.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Tijdens het wetgevingsoverleg stelden wij de remigratieregeling aan de orde. Wij vroegen de minister om met zijn collega van SZW te bezien of de leeftijdsgrens kan worden bijgesteld, zodat mensen niet te vroeg voor altijd voor het arbeidsproces worden afgeschreven. De minister zou hierover nadenken. Daarmee waren wij blij, maar dat nadenken heeft slechts kort geduurd. Nu hebben wij antwoord gekregen, maar dat bevalt ons niet. Dat heeft ons gemotiveerd om het thema wat steviger op de agenda te zetten. Vandaar dat ik de volgende motie indien.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat in de huidige Remigratieregeling een leeftijdsgrens wordt gehanteerd van 45 jaar;

overwegende dat deze grens niet past in het totale sociale beleid waarin mensen niet te vroeg voor altijd voor het arbeidsproces worden afgeschreven;

overwegende dat ook op andere onderdelen de Remigratieregeling tegen het licht dient te worden gehouden, denk aan de landen en de termijnen;

roept de regering op, de Remigratieregeling te heroverwegen en de Kamer hierover zo spoedig mogelijk te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van Toorenburg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 20 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Soms worden wij geconfronteerd met excessen die wij maar moeilijk het hoofd kunnen bieden. Ik hoef slechts te verwijzen naar de voorpagina van De Telegraaf van vandaag. Daar staat weer een artikel over de waardeloze geluiden die door sommige imams worden geproduceerd. Daarom hechten wij altijd zeer aan die Nederlandse imamopleiding. Mensen staan dan met hun voeten in de Nederlandse klei en snappen waar het in dit land over gaat. Zij zijn gericht op participatie en op deelname. Dit soort mannen kunnen wij niet gebruiken. Ditmaal was het dus weer zo'n moskee. Over dergelijke uitwassen zullen wij met de minister van Justitie spreken in het debat over de aanpak van haat zaaiende moskeeën. Gelukkig mochten wij van deze minister horen dat hij zich in die discussie zal mengen. Dat zal namelijk bittere noodzaak zijn. Wij weten ook dat imams die haat zaaien, hun speelveld

Van Toorenburg

verleggen naar achter- en zolderkamertjes. Wij lijken onmachtig om dat probleem aan te pakken. Dat kan echter niet zo zijn. Vandaar dat wij daarover samen met de VVD-fractie een motie hebben opgesteld. Mevrouw Van der Burg zal die tijdens haar bijdrage indienen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Mevrouw Van Toorenburg zegt dat er evaluaties komen en dat er ten minste aandacht moet worden besteed aan de inkomenseis. Wat moet volgens de CDA-fractie de inkomenseis zijn?

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Volgens mij stelde u die vraag gisteren ook al. Ik heb toen gezegd dat wij nu niet ingaan op individuele onderwerpen. Wij vinden het belang dat deze zaken in integrale samenhang worden bekeken. Daarop willen wij graag een reactie van het kabinet. Wij zijn overigens wel erg blij dat wat eerder, mede door uw toedoen, in de Kamer is besloten overeind blijft. Laat dat het uitgangspunt zijn van ons gesprek.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Is de inkomenseis van 120% van het minimumloon het uitgangspunt voor de CDA-fractie?

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Dat is het minimum.

□

De heer **Van Bochove** (CDA): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn antwoord in eerste termijn en de plezierige gedachteswisseling die daar, ondanks de beperkte tijd, over mogelijk was. Ik dank de minister ook voor een aantal van zijn toezeggingen. Hij schrijft een brief over een stappenplan in verband met krimp. Hij gaat er zijn best voor doen dat er geen gat valt bij de ISV. In de schriftelijke antwoorden staat dat er een onderzoek zal worden gedaan naar de problematiek rond de wachtlijsten en het aantal woningen dat feitelijk gebouwd moet worden.

De minister is op één onderdeel niet ingegaan. Wij zullen in de discussie over het rapport van de commissie-Meijerink het publieke toezicht aan de orde stellen, want daar hechten wij aan. Ik wens de minister sterkte met de uitwerking daarvan. Hij heeft zich een belangrijk doel gesteld, namelijk om in discussie met de corporaties te bezien hoe de verhoudingen met de sector van weerskanten kunnen worden verbeterd. Ik hoop dat hij erin slaagt om dit soort aspecten daarin mee te nemen.

Wat betreft de woningmarkt en de ontwikkelingen daarop, ben ik blij dat de minister heeft toegezegd dat hij werkt aan zo nodig te nemen maatregelen. Dat is iets anders dan wij in de afgelopen week van hem hoorden. Ik geloof dat daar enige geruststelling vanuit kan gaan. De minister heeft gezegd dat de suggesties die ik in mijn eerste termijn heb gedaan onderdeel zullen uitmaken van de afwegingen en het pakket en dat het kabinet op tijd stappen zal zetten.

Een ander punt betreft hoe met krimp moet worden omgegaan en hoe deze moet worden aangepakt. De minister heeft vorig weekend een aantal brieven aan de Kamer gestuurd. Hij heeft gewezen op een aantal ontwikkelingen in verschillende regio's. Ik stel vast dat het in ten minste één regio nu al noodzakelijk is geacht een projectteam in te stellen onder leiding van de heren Mans en Dijkstal. Dit team gaat wel een beetje machte-

loos aan het werk. In die regio moet een pilot worden ontwikkeld inzake de wijze waarop met deze problematiek moet worden omgegaan die ook bruikbaar is voor andere regio's. Dat moet niet gebeuren met de handen op de rug gebonden. Het hoeft ook niet gedaan te worden met overdreven steun, maar steuntje in de rug is wel nodig. Daarom dien ik een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de minister in de brief aan de budgethouders Besluit locatiegebonden subsidie (BLS) aangeeft, zich te beraden over de besteding van vrijvallende BLS-middelen;

constaterende dat er verstrekkende maatregelen nodig zijn om de gevolgen van de negatieve bevolkingsontwikkeling op te vangen;

overwegende dat er op dit moment regio's zijn die bezig zijn met de gevolgen van krimp en dientengevolge bezig zijn met de herstructurering van oude woonwijken en -buurten, zodat de waarde van het onroerend goed niet onnodig onder druk komt te staan;

spreekt uit dat deze regio's als voorbeeld kunnen dienen voor andere regio's;

spreekt tevens uit dat de regering uit de niet-bestede BLS-middelen een bedrag van 12 mln. inzet ter ondersteuning van projecten in Parkstad (Zuid-Limburg) die de neergaande bevolkingsontwikkeling trachten op te vangen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van Bochove en Depla. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 21 (31700-XVIII).

De heer **Jansen** (SP): U hebt ook een motie van mevrouw Van Gent meeondertekend, maar die kan ik de vraag niet meer stellen. Ik heb net de tekst voor mijn neus gekregen. Het dictum luidt: "verzoekt de regering, om vanuit de begroting WWI voor de periode 2009 tot en met 2012 jaarlijks 2 mln. extra budget vrij te maken om meer groen in alle achttien gemeenten met Vogelaarwijken te kunnen concretiseren". Voor ik mijn steun geef aan dit nobele initiatief, zou ik graag weten waar dit geld vandaan komt. Het CDA is immers een degelijke partij. Gaat de huurtoeslag omlaag?

De heer **Van Bochove** (CDA): Wij hebben in de begroting van WWI een belangrijk budget voor de aanpak van de wijken. In dat budget moet en kan de minister wat ons betreft even op zoek gaan naar deze middelen. Wij hebben heel bewust uit het budget voor de wijken niet een bepaald punt willen lichten, maar de minister de gelegenheid willen geven om zorgvuldig te

Van Bochove

bezien hoe hij voor de uitvoering van deze motie deze middelen wil vrijmaken.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van de vragen en voor de toezeggingen die hij heeft gedaan. De minister zal begrijpen dat de Kamer geen boodschap heeft aan het feit dat hij op een rijdende trein is gestapt, hoewel wij uiteraard wat coulance hebben. Het werk moet echter gewoon doorgaan, want de problemen zijn urgent en groot. Dit geldt zeker voor het terrein van de integratie. Ik heb mogen beluisteren dat ook de minister daarvan overtuigd is. Ook op de woningmarkt zijn de problemen urgent en groot.

Ik begin met de woningmarkt. Aan de cijfers kunnen wij zien dat de woningmarkt op dit moment in elkaar zakt. Uit cijfers van NVB blijkt dat in de laatste maanden van dit jaar – er is een vertraging van twee jaar – 1000 tot 1500 woningen nieuw zijn verkocht. Op jaarbasis is dit niet heel veel. Wij hebben net gehoord dat woningbouwcorporaties op 25.000 woningen per jaar uitkomen, niet op de 40.000 die zij zelf vaak voorspellen. De minister kan aan de hand van deze cijfers uitrekenen op welke woningproductie wij hiermee uitkomen en dat wij daarbij te maken hebben met een substantiële dip. Daarom willen wij niet wachten met het nemen van maatregelen en dien ik een aantal moties in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de huidige financiële crisis ook de woningmarkt raakt;

overwegende dat de Nationale Hypotheek Garantiegrens de afgelopen jaren niet geïndexeerd is;

van mening dat het van belang is om kopers in financieel onzekere tijden meer zekerheid te bieden teneinde de doorstroming op de woningmarkt op gang te houden;

verzoekt de regering, de Nationale Hypotheek Garantie voor een periode van twee jaar te verhogen van € 265.000 naar € 350.000,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van der Burg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 22 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): De volgende motie gaat over de dubbele aftrek van de hypotheekrente. Ik krijg in de tweede termijn nog antwoord op vragen die ik hierover heb gesteld.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de huidige financiële crisis ook de woningmarkt raakt;

overwegende dat de doorstroming op de woningmarkt stagneert doordat huiseigenaren pas een nieuw huis kopen als hun oude huis verkocht is;

verzoekt de regering, voor een periode van maximaal twee jaar de aftrekbaarheid van de hypotheekrente voor twee huizen gedurende drie jaar na het kalenderjaar waarin de woning wordt verlaten, mogelijk te maken in plaats van de huidige twee jaar,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van der Burg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 23 (31700-XVIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het verlagen van de overdrachtsbelasting de aankoop van een huis aantrekkelijker maakt;

overwegende dat de economie, de woningmarkt en de arbeidsmarkt belang hebben bij doorstroming op de woningmarkt;

verzoekt de regering, de overdrachtsbelasting te verlagen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van der Burg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 24 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ik zeg er voor alle duidelijkheid bij dat de dekking voor al deze moties te vinden zijn in de tegenbegroting van de VVD.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat een aantal woningcorporaties met bezit in de 40 wijken kapitaalkrachtiger is dan een aantal woningcorporaties buiten de 40 wijken;

Van der Burg

van mening dat deze woningcorporaties hun geld zouden moeten investeren in hun eigen wijken om zo te voorkomen dat deze ook probleemwijken worden en dit geld niet zouden moeten afdragen aan veel kapitaal-krachtiger woningcorporaties;

verzoekt de regering, met voorstellen te komen om de huidige wijkenheffing anders vorm te geven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van der Burg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 25 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): In de inleiding van mijn betoog heb ik gezegd dat de afgelopen jaren volgens mijn fractie verloren jaren waren en dat wij hopen op een verandering daarin. Een aantal zaken kan deze hoop bevestigen. Er is echter wel veel tempo en daadkracht op dit dossier nodig. De minister heeft erg veel naar de toekomst geschoven. Dat is begrijpelijk, maar baart ons ook zorgen. Wij hopen niet dat dit een teken aan de wand is. Vandaar ter aanmoediging een aantal moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het optreden van hulpverleningsinstanties, politie en justitie richting de leden van probleemgezinnen veelal versnipperd, niet gecoördineerd en daardoor onvoldoende effectief is;

van mening dat het optreden van één persoon namens alle instanties richting een probleemgezin wel effectief kan zijn;

nodigt de regering uit, te regelen dat voor ieder probleemgezin één begeleider met doorzettingsmacht wordt aangesteld, die optreedt voor politie, justitie, de gemeente, de woningcorporatie, het CWI en alle hulpverleningsinstanties,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Burg en Kamp. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 26 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Ook op het terrein van de huwelijksmigratie dienen wij graag een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het aantal huwelijksmigranten dat

Nederland binnenkomt vanuit integratieperspectief nog steeds onaanvaardbaar hoog ligt;

overwegende dat een strenge selectie aan de poort nodig is om de stagnerende integratie die deze aanwas tot gevolg heeft, te stoppen;

verzoekt de regering, in de toelatingseisen voor huwelijksmigranten op te nemen dat:

1. de huwelijksmigrant dient te beschikken over een diploma van een afgeronde vervolgopleiding in het land van herkomst;
2. de huwelijksmigrant de Nederlandse of Engelse taal in woord en geschrift dient te beheersen;
3. de huwelijksmigrant dient aan te tonen dat er geen sprake is van een neef-en-nichthuwelijk;

verzoekt de regering tevens, op zo kort mogelijke termijn werk te maken van het zodanig opnemen in wet- en regelgeving van de inkomens- en opleidingseisen voor huwelijksmigranten dat deze ook daadwerkelijk kunnen worden gehandhaafd,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Burg en Kamp. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 27 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Voorzitter. Vooral in de probleemwijken in de grote steden zal de leefbaarheid zeer gebaat zijn bij adequaat collectief optreden door politie en justitie. De VVD noemt dit lik-op-stukbeleid. In dat verband vinden wij het zinvol, na te gaan welke nieuwe strafmodaliteiten effectief kunnen zijn. Enkele leden van de PvdA-fractie hebben daar creatieve voorstellen voor gedaan. Daarom de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat een aantal probleemwijken kampt met een voor de politie moeilijk beheersbare situatie vanwege het wangedrag van jongeren;

overwegende dat dit wangedrag vaak samenhangt met het niet of onvoldoende integreren van een deel van de immigranten uit niet-westerse landen;

van mening dat het krachtig aanpakken en effectief corrigeren van ontspoorde jongeren noodzakelijk is voor de veiligheid en het leefklimaat in de wijken en ook zal bijdragen aan het oplossen van de integratie-problematiek;

van mening dat de toepassing van het huidige wettelijke instrumentarium tekortschiet bij het krachtig aanpakken en effectief corrigeren van deze ontspoorde jongeren;

verzoekt de regering om politie en justitie in de

Van der Burg

probleemwijken voor deze ontspoorde jongeren te laten overgaan op een consequent lik-op-stukbeleid;

verzoekt de regering tevens, te onderzoeken of nieuwe punitieve sanctiemodaliteiten kunnen bijdragen aan een effectievere aanpak en correctie van deze ontspoorde jongeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Burg en Kamp. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 28 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Voorzitter. Tot slot een motie over de salafisten.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de AIVD rapporteert dat een aantal salafistische imams stelselmatig de integratie tegenwerkt door middel van opruiing, veelal in achter- en zolderkamertjes;

overwegende dat het, met de bestaande strafbepalingen in het Wetboek van Strafrecht, zeer lastig is om deze besloten vorm van opruiing succesvol strafrechtelijk aan te pakken;

roept de regering op om te onderzoeken of en, zo ja, op welke wijze de artikelen 131 en 132 van het Wetboek van Strafrecht en het daarin opgenomen delictsbestanddeel "in het openbaar" herijkt zouden kunnen worden, zodat, ook wanneer de opruiing niet direct in de openbaarheid geschiedt maar de privésfeer overstijgt, tot vervolging kan worden overgegaan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Burg en Van Toorenburg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 29 (31700-XVIII).

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Voorzitter. Dank u voor de tijd.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Voorzitter. Veel dank aan de minister voor zijn uitgebreide beantwoording, respect voor de wijze waarop hij zich in korte tijd de belangrijkste zaken zeer adequaat heeft eigen gemaakt en waardering voor de wijze waarop hij met de Kamer het debat voert. Dit is een zeer inhoudelijke en constructieve manier, waarvan wij de komende jaren heel veel plezier zullen hebben.

Ik heb een aantal punten overgehouden naar aanleiding van ons debat tot nu toe. In mijn eerste termijn ben ik geconfronteerd met vragen van de heer

Van der Staaij en mevrouw Verdonk over de beleidsdoelstellingen en of ze wel concreet waren. Dat is een zeer terecht punt. Ik heb zelf in eerdere debatten ook altijd gepleit voor concrete beleidsambities. De vragen waren zo terecht dat ik de handschoen wel wil opnemen en de minister wil vragen om met een concretiseringslag te komen. Ik doe dit in de vorm van een handzame motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat op de drie effectindicatoren voor integratie, te weten het aantal startkwalificaties, de arbeidsparticipatie en de oververtegenwoordiging in criminaliteit geen concrete beleidsdoelen zijn geformuleerd;

constaterende dat de regering als beleidsdoel heeft het totale aantal vroegtijdig schoolverlaters met 50% in 2012 ten opzichte van 2002 te verminderen;

constaterende dat de regering een substantiële verhoging van de arbeidsparticipatie van 70% in 2006 naar 80% in 2016 voor ogen staat;

constaterende dat de regering een reductie van de criminaliteit met 25% in 2010 ten opzichte van 2002 nastreeft;

verzoekt de regering, ook haar ambities op het terrein van integratie te concretiseren, zodanig dat de achterstanden versneld worden ingelopen en de Kamer hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Dijsselbloem en Van der Staaij. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 30 (31700-XVIII).

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): In mijn eerste termijn heb ik iets gezegd over de focus, over de breedte van het integratiebeleid sec. Ik heb gezegd dat het naar ons gevoel in de loop van de jaren wel erg smal is geworden en inmiddels in hoofdzaak bestaat uit inburgeringsbeleid en verdere beleidsterreinen, zeer belangrijk, van andere ministeries. Wij vinden dat de focus wat mag worden verbreed. De minister heeft hierover gezegd dat hij graag algemeen houdt wat algemeen kan en specifiek maakt alleen wat nodig is. Ik zeg dit even in mijn eigen woorden. Op zichzelf is dat een benadering die ons zeer aanspreekt: algemeen wat algemeen kan, specifiek wat specifiek moet. Dit roept twee vragen op. De eerste luidt: weten wij wat specifiek moet? Weten wij voldoende om te kunnen beoordelen of voor een bepaalde bevolkingsgroep, bijvoorbeeld een migrantengemeenschap, specifiek beleid moet worden ontwikkeld? Dat vergt beter inzicht, preciezer inzicht in problemen. Daarover dien ik de volgende motie in.

Dijsselbloem

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het Jaarrapport Integratie 2008 alleen toegespitst is op de vier grote niet-westerse bevolkingsgroepen, te weten Antillianen, Surinamers, Marokkanen en Turken;

voorts constaterende dat specifieke problemen binnen specifieke bevolkingsgroepen zeer uiteenlopend kunnen zijn;

verzoekt de regering, in het Jaarrapport Integratie ook jaarlijks inzicht te geven in relevante ontwikkelingen onder specifieke bevolkingsgroepen zoals Irakezen, Afghanen, Somaliërs, Roma en Sinti, en Molukkers,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Dijsselbloem, Van Toorenborg, Van der Burg en Dibi. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 31 (31700-XVIII).

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): In het kader van hetzelfde thema is er een probleem dat op ons als zeer urgent overkomt en ook in een aantal gemeenten zeer urgent aan de orde is. Dat is de problematiek binnen de Romagemeenschap. Wij stellen vast dat die problematiek niet nieuw is. Zij sleept zich voort. Gemeenten proberen soms met hernieuwde ambitie het probleem weer op de agenda te krijgen en nieuwe aanpakken te ontwikkelen. Wij vinden dat ze daarin elkaar kunnen steunen, maar ook de steun van de minister verdienen. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van oordeel dat de problematiek van Roma en Sinti, waaronder hoge werkloosheid, hoge criminaliteitscijfers en hoog schoolverzuim een intensivering van beleid vraagt;

overwegende dat de problematiek geconcentreerd is in een aantal gemeenten;

verzoekt de regering om naar analogie van de samenwerking met de zogenaamde Antillianengemeenten, een gezamenlijk aanpak met de "Romagemeenten" te ontwikkelen en de Kamer hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Dijsselbloem en Van Toorenborg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 32 (31700-XVIII).

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ten slotte dien ik een motie in over de educatieve televisie. Mogelijk kan een toezegging op dit punt de motie overbodig maken. Ik hecht er zeer aan dat de educatieve televisie blijft bestaan. Die is in de afgelopen jaren ontwikkeld en bereikt de meeste gebieden in Nederland via de regionale tv-zenders en langs die weg honderdduizenden mensen, onder meer met heel laagdrempelige taalcursussen. Het zou een geweldige verarming zijn als die weer zou verdwijnen. Het risico bestaat dat ETV weer verdwijnt. Ik hecht zo zeer aan de educatieve televisie dat ik de volgende motie indien.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat met ETV via de regionale tv-zenders honderdduizenden mensen kunnen worden bereikt met laagdrempelige taalcursussen;

constaterende dat tot op heden voor de financiering slechts tijdelijke projectsubsidie werd gegeven;

verzoekt de regering, de continuïteit van het aanbod van taalcursussen op de educatieve zender ETV zeker te stellen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Dijsselbloem, Van Toorenborg en Dibi. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 33 (31700-XVIII).

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Voorzitter. Mag ik nog één minuut van u vragen?

De **voorzitter**: Het is uw tijd, niet mijn tijd.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik wil nog even terugkomen op het debat dat wij in eerste termijn hebben gevoerd over de problematiek van de Marokkaans-Nederlandse jongens in Nederlandse steden. Dat is een reëel probleem. Aan alle politieke partijen, zeker ook aan de PvdA-fractie, wordt de vraag gesteld wat hun antwoord is op die reële problematiek, die wij kennen uit de statistieken en uit heel concrete incidenten in de afgelopen tijden. De door ons opgestelde notitie geeft op die concrete vraag een specifiek antwoord. De daarin opgenomen maatregelen zijn niet specifiek gericht op één bepaalde groep, maar algemeen geldend. Zij gelden dus ook voor andere jongeren die hetzelfde gedrag vertonen in dezelfde wijken.

Vergt dit probleem een betere aanpak? Ja. Vergt dit een hardere aanpak? Nee. Wij zijn niet voor langere celstraffen; dat zal men niet aantreffen in onze notitie. De aanpak moet preciezer, sneller en consequenter en het doel moet zijn het terugdringen van de keiharde straatcultuur. Ik zeg dit met nadruk, omdat de indruk kan ontstaan dat de Marokkaanse cultuur het probleem zou zijn. In onze notitie treft men de analyse aan dat de straatcultuur oprukt, met haar criminele, keiharde

Dijsselbloem

omgangsvormen. Het woord "omgangsvormen" is in dit verband eigenlijk een te chique woord. De invloed van die straatcultuur moeten wij terugdringen. Op dit punt moeten wij effectiever zijn. Wij zien zeer uit naar de brief van het kabinet ter zake en zullen het debat graag aan de hand van die brief verder voeren.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik ben blij dat de heer Dijsselbloem op dit punt helderheid brengt en dat de door de PvdA gepresenteerde veiligheidsnotitie en de daarin opgenomen maatregelen voor iedereen gelden die misdaden begaat. De heer Dijsselbloem spreekt over de straatcultuur die wij moeten tegengaan. Wat wil de PvdA-fractie doen om de gettovorming en de segregatie te bestrijden, om te voorkomen dat de vorming van zwarte en witte wijken en zwarte en witte scholen doorgaat?

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik ben blij dat mevrouw Karabulut die vraag stelt. In haar eerste termijn heeft zij een plan gepresenteerd waar ik iets te negatief op reageerde. Ik wil daar graag op terugkomen. Zelf heb ik een aantal jaren geleden ook eens een tienpuntenplan gemaakt om de segregatie in het onderwijs te bestrijden. Daar zaten een aantal overeenkomstige elementen in. Ik ben er dus zeer voor om de constructieve toon die de minister hanteerde, ook in het onderlinge verkeer vast te houden en samen te kijken naar de segregatie in het onderwijs. Ik vind dat er niet-vrijblijvende plannen moeten komen, die dus op lokaal niveau eventueel ook moeten kunnen afgedwongen, om de witte en de grijze vlucht te bestrijden. Laten wij ons plan van een aantal jaren geleden en dat van mevrouw Karabulut eens naast elkaar leggen en proberen om het slepende proces van segregatie in het onderwijs te stoppen, want dat schrijdt nog steeds voort.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Prima. Ik ben blij dat de heer Dijsselbloem terugkomt op de kritiek die hij in eerste termijn uitte. Het door mij gepresenteerde plan gaat ook over wonen. Vindt de heer Dijsselbloem niet – die vraag heb ik ook de minister voorgelegd – dat de bestrijding van segregatie het uitgangspunt zou moeten zijn van het integratiebeleid, dus dat wij dit moeten opnemen als officiële doelstelling?

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik heb er in eerdere debatten vaak op gewezen dat de segregatie nog steeds doorgaat en op sommige punten zelfs nog erger wordt. Ik was derhalve ook zeer content met de toezegging van de minister dat hij daar meer aandacht aan gaat besteden en dat in verschillende beleidsvoornemens laat terugkomen.

De heer **Fritsma** (PVV): De heer Dijsselbloem vindt de straatcultuur het probleem achter het wangedrag van Marokkaanse jongeren. Dat is natuurlijk flauwekul. Het is absurd als hij denkt dat op straat rondhangen automatisch leidt tot bijvoorbeeld het in elkaar slaan van homo's. Begrijp ik nu dat de heer Dijsselbloem ook afstand neemt van de uitlatingen van partijgenoot Marcouch, die zelf zegt dat het wangedrag van Marokkanen die bijvoorbeeld ambulancemedewerkers in elkaar slaan en ambulances leegroven, duidelijke wortels heeft in de Marokkaanse cultuur? Neemt hij daar afstand van?

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Nee. Ik stel alleen maar vast – dit blijkt ook uit de praktijk van dit soort incidenten en uit de statistieken – dat op dit moment Marokkaans-Nederlandse jongens een veel groter risico lopen om in de gewelddadige, respectloze straatcultuur terecht te komen dan gemiddeld in Nederland het geval is. Dat is onze analyse en dat is ook de aanleiding om te bekijken wat er precies aan de hand is en wat daar het antwoord op moet zijn. Ik neem aan dat de heer Fritsma kennis heeft genomen van ons antwoord zoals dat in de notitie staat.

De heer **Fritsma** (PVV): De heer Marcouch van de PvdA heeft gezegd dat dit geweld duidelijk terug te voeren is op de Marokkaanse cultuur.

De **voorzitter**: Mijnheer Fritsma, u moet zichzelf niet herhalen.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik heb geen antwoord gekregen op mijn vraag. Neemt de heer Dijsselbloem afstand van zijn eerder ingenomen standpunt?

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Als de heer Fritsma het zo stelt, is het antwoord: nee. Wij hebben in onze analyse een aantal opvallende aspecten geconstateerd, waaronder uiteraard de oververtegenwoordiging van Marokkaans-Nederlandse jongeren. Ook de oorzaken kun je analyseren om te bekijken wat er specifiek aan de hand is. Blijkbaar is in een aantal gezinnen binnen de Marokkaanse gemeenschap sprake van een geweldig groot opvoedingsprobleem. Ouders vinden het enorm moeilijk om hun kinderen op een goede manier in de Nederlandse samenleving op weg te helpen. Heeft dat te maken met hun migratieachtergrond? Ja, zeker. Dit soort relaties is te leggen, maar deze relaties liggen genuanceerd en zijn niet het alfa en omega van deze discussie. Die is daarmee nog niet klaar. Het probleem heeft ook echt te maken met de Nederlandse context. Ik kan daar nog wel een uur over doorpraten.

De **voorzitter**: Dat weet ik.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Het wordt tijd dat het einde van het debat nadert, voorzitter.

De **voorzitter**: Ja, ik heb een beetje trek.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat zie ik. Ik heb een vraag voor de heer Dijsselbloem. Gisteren hadden wij het over integratie-indicatoren. Ik ben blij dat de heer Dijsselbloem wakker is geschud en nog even heeft nagekeken wat er in de begroting staat. Hij verzoekt nu wel in een motie de regering om haar ambitie duidelijk te maken, maar wat is eigenlijk de ambitie van de PvdA op het gebied van de netto arbeidsparticipatie, het aandeel personen met een startkwalificatie en het aandeel verdachten van een misdrijf?

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): In het regeerakkoord is de ambitie van de PvdA in algemene zin vastgelegd. Dat is een geweldige ambitie, die ik in de motie nog even heb neergezet. Het uitgangspunt dat de verschillen kleiner moeten worden, betekent dat eerst nog een achterstand moet worden ingelopen. De uitdaging voor de minister is dat hij op de drie genoemde gebieden, die zeer cruciaal

Dijsselbloem

zijn voor zijn beleid, nog ambitieuzer zal moeten zijn dan is vastgelegd in het door de PvdA ondertekende regeerakkoord, omdat hij nog over deze ambities heen zal moeten. Ik daag hem daartoe uit. Wij zullen het debat hervatten wanneer hij zijn ambities heeft uitgesproken. Als Kamer kunnen wij dan toetsen of wij de minister ambitieus genoeg vinden en ook of hij wel realistisch is.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De handtekening van de PvdA staat inderdaad onder het coalitieakkoord, maar het kabinet zal ervoor moeten zorgen dat de ambities worden verwezenlijkt. Ik neem aan dat de PvdA-fractie in de Tweede Kamer daar zelf ook ideeën over heeft. Ik ben benieuwd naar de ambitie van de PvdA-fractie en wat zij concreet van deze nieuwe minister vraagt. Ik wil graag aantallen en percentages horen.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Als het concreet moet, kan ik de motie nog een keer voorlezen, want daar staan de getallen in. Zoals gezegd: over die getallen moeten wij nog een keer heen. In de motie staat wat wij in Nederland op de drie genoemde punten aan verbeteringen tot stand willen brengen. Ook ten aanzien van integratie wil het kabinet het verschil ten opzichte van het gemiddelde wegwerken. De minister zal dus een ambitie moeten formuleren die nog uitstijgt boven de algemene ambitie op het gebied van arbeidsparticipatie, criminaliteit en startkwalificaties.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De PvdA-fractie heeft daar geen enkel idee over; dat is duidelijk.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Weet u wat het leuke is van debatteren met u? U weet eigenlijk het antwoord al voordat iemand nog maar iets gezegd heeft. Dat geeft mij wel het gevoel van zinloosheid om met u van gedachten te wisselen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik zou het gevoel van zinloosheid niet zo hebben. Wentelt u zich toch tevreden in het pappen en nathouden. Dat is wat de PvdA wil, want u spreekt geen enkele ambitie uit. Wat dat betreft heb ik respect voor de minister, die dat wel doet.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Nou mooi. U weet blijkbaar al welke ambitie de minister gaat formuleren. Wij dagen hem daartoe in ieder geval uit in onze motie en geven daarbij aan dat het meer zal moeten zijn dan nodig is voor een gemiddelde ontwikkeling, zoals het kabinet die heeft geformuleerd.

□

De heer **Depla** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor de uitgebreide beantwoording. Ik kan het niet zo mooi zeggen als mijn collega Dijsselbloem en sluit mij dus maar bij hem aan.

Wij delen de opvatting van de minister dat een succesvolle wijkaanpak begint en eindigt met het feit dat de bewoners de ruimte krijgen voor die aanpak en dat zij serieus worden genomen. Aan het eind, na tien jaar, moeten de bewoners het zelf doen. Tegen die achtergrond is het wel degelijk van belang om bestuurders te blijven aanspreken als zij dat beeld enigszins uit het oog verliezen. Ik begrijp dat de minister niet telkens als een soort superwethouder alle wethouders af moet gaan,

maar het rapport van het LSA heeft wel degelijk laten zien hoe goed zo iets kan werken. In Amsterdam zijn ze zich een hoedje geschrokken dat zij er zo slecht afkwamen. Je ziet het effect: zij zijn nu op allerlei terreinen heel goed bezig.

De bijeenkomst die de minister gaat beleggen met bewoners, wethouders en corporaties is ook zo iets. Die is bedoeld om de gemeenten te blijven stimuleren en te blijven uitdagen dat zij de bewoners eerst ondersteunen en het uiteindelijk helemaal overdragen. Dat is immers het succes van de wijkaanpak over tien jaar, als het goed is.

Het volgende punt is het lokaal handvest. De minister zegt dat wij het inhoudelijk met elkaar eens zijn dat dit moet worden geregeld, omdat de plannen dan beter worden. Het gaat sneller en bewoners voelen zich betrokken. In plaats van het idee dat het over bewoners gaat, dat het voor hen geregeld wordt en dat zij er slechter van worden en moeten wijken voor de rijken, gaat het over plannen waarvan de bewoners beter worden. De minister zegt dat dit niet in het BBSH wordt vastgelegd, maar dat hij daarover eens rustig gaat spreken. Ik ben nog niet zo ver. Mijn fractie vindt dit zo belangrijk dat zij de volgende motie indient.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat voor het slagen van buurtverbetering betrokkenheid van bewoners cruciaal is;

overwegende dat plannen vaak beter worden, meer draagvlak krijgen en sneller worden gerealiseerd als bewoners actief betrokken zijn bij het maken van sloop- en/of renovatieplannen;

overwegende dat door lokale afspraken niet bij elk herstructureringsproject het wiel opnieuw uitgevonden hoeft te worden;

overwegende dat de individuele rechten van bewoners bij sloop en renovatie zijn vastgelegd in het Burgerlijk Wetboek;

van mening dat huurders het recht moeten krijgen om op lokaal niveau met hun verhuurder(s) afspraken te maken over de manier waarop bewoners betrokken worden bij het maken van herstructureringsplannen en dit vast te leggen in een lokaal handvest;

van mening dat een belangrijk onderdeel van dit lokaal manifest is dat bewoners het recht krijgen, een deskundige in te schakelen voor een second opinion over de plannen van de corporatie om hun huizen te slopen of ingrijpend te veranderen;

van mening dat in zo'n lokaal handvest ook afspraken vastgelegd kunnen worden over zaken als: recht op terugkeer in dezelfde buurt, recht op betaalbaarheid van vervangende woning, demping van de huurverhoging;

verzoekt de regering, het recht op een lokaal handvest bij

Depla

sloop en renovatie op te nemen in het Besluit Beheer Sociale Huurwoningen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Depla en Ortega-Martijn. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 34 (31700-XVIII).

De heer **Depla** (PvdA): De minister zegt dat hij geen wijkwethouder is, maar minister. Er starten enkele experimenten. Het ene is rondom de gezondheidszorg, het andere achter de voordeur. Er wordt gewerkt aan kennisuitwisseling, maar een belangrijk punt is dat ook belemmeringen die er zijn bij overheidsregels, worden opgeruimd. Die actieve rol heeft de minister voor Wonen, Wijken en Integratie. Hij moet dingen opsporen in de praktijk, mensen aansporen en de belemmeringen in Den Haag opruimen, zodat iedereen aan het werk kan gaan.

Ik kom dan bij de corporaties. Het is mooi dat er voor het krokusreces een notitie komt over de governance en het bestel. Dan kunnen wij die discussie eindelijk stoppen. Het is een goede inzet om aan een verder herstel te werken van de vertroebelde verhoudingen, maar ik vind het belangrijk dat wij in die verhouding de bewoners niet uit het oog verliezen. Voorts vind ik het belangrijk – en ik lees dat ook enigszins in het rapport van de heer Noordanus – dat wij strenger op onze eigen rol zijn. Volgens het rapport-Noordanus stellen woningbouwcorporaties zich te breed, te weinig als belangenorganisatie en te veel als een half ministerie op. De overheid moet het andersom doen en zich niet overal mee bemoeien, maar durven doorpakken bij die dingen waarvoor zij verantwoordelijk is. De overheid moet dat minder doen, maar wel doortastender. Als er een extern toezicht is, moet dat ook een publiek toezicht zijn. Wij wachten die voorstellen af en zullen er dan verder over spreken.

Ik wil nog één ding zeggen over integriteit bij woningbouwcorporaties. De minister heeft toegezegd ons verzoek te zullen honoreren en een nulmeting te laten doen om na te gaan op welke manier men preventief bezig is. Er is in het debat verwarring ontstaan over uitlatingen in de krant die niet helemaal kloppen. Daarbij ging het over de bv's van directeuren en over allerlei aanverwante aspecten. Het lijkt mij dan van belang om met het onderzoek in kaart te brengen wat er geldt voor de directeuren voor corporaties met meer dan 10.000 woningen. Daarbij kan men gebruik maken van open bronnen. Men zou kunnen nagaan hoeveel eigen bv's zij hebben op het gebied van volkshuisvesting en hoe de corporaties daarmee omgaan. Staan dergelijke gegevens in het jaarverslag? Moeten de directeuren voor hun bv's verantwoording afleggen bij de raad van toezicht? Dit punt zou een onderdeel van het onderzoek kunnen zijn. Daarmee zouden wij scherper zicht krijgen op de situatie, te weten kunnen komen wat de zwakke punten zijn en weten wat er beter kan.

Voorzitter. Over de toezeggingen inzake het ISV komen wij dus in januari te spreken. Wij zijn het erover eens dat het belangrijk is om die woningen te realiseren.

Wat de menselijke maat betreft, sluit ik mij aan bij de woorden van de heer Jansen van de SP. Een van de moties die wij aangenomen hebben, ging over het hanteren van een plafond voor fusies. Ik vind het echter

minstens zo belangrijk om naar analogie van de heer opmerkingen van de heer Plasterk over het onderwijs, na te denken over de vraag hoe wij ervoor kunnen zorgen dat de bewoners meer het gevoel hebben dat de corporatie ook van hen is en dat allerlei vormen van zeggenschap en zelfs van defuseren mogelijk zijn.

□

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. Ik dank de minister voor de gegeven antwoorden al ben ik daarover niet geheel tevreden. Allereerst wil ik iets zeggen over het punt van de immigratie. Het is duidelijk dat de gigantische integratieproblemen waarmee wij te maken hebben het gevolg zijn van de voortdurende massa-immigratie uit landen als Turkije en Marokko. Het oplossen van de integratieproblemen zal dweilen met de kraan open blijven als aan die massa-immigratie niets wordt gedaan.

De minister benadrukt opnieuw dat de immigratiekraan niet wijd openstaat. Ik vind dat niet geloofwaardig als wij in aanmerking nemen dat alleen al de partner- en de huwelijksmigratie zorgt voor tienduizenden nieuwkomers per jaar. Nu deze minister daar niets aan wil doen, wordt hij zeker niet de laatste minister voor Integratie. Hij is gewoon de volgende minister van DKO, Dweilen met de Kraan Open. Wij zien zelfs dat de staatssecretaris het toelatingsbeleid voor bijvoorbeeld gezinsmigranten verruimt. Wij hebben te maken met de enorme toestroom van Polen en de ramp van het generaal pardon krijgt zelfs een nieuw hoofdstuk nu iedereen die daar niet voor in aanmerking kwam, bezwaar kan aantekenen. Kortom, het is triest dat het inzicht niet bestaat dat met de huidige immigratiestroom elk integratiebeleid gedoemd is te mislukken. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de Nederlandse samenleving wordt geconfronteerd met zeer veel problemen die direct verband houden met massa-immigratie;

constaterende dat de integratie van veel vreemdelingen dramatisch slecht verloopt;

constaterende dat de massa-immigratie voortduurt nu ook dit jaar alleen al het aantal toegelaten gezinsmigranten boven de 20.000 uitkomt;

overwegende dat elke vorm van integratiebeleid neer zal komen op dweilen met de kraan open wanneer deze massa-immigratie niet tot staan wordt gebracht;

verzoekt de regering, te erkennen dat integratieproblemen nooit zijn op te lossen zolang de instroom van immigranten op het huidige hoge niveau ligt en zorg te dragen voor forse immigratiebeperkende maatregelen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid

Fritsma

Fritsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 35 (31700-XVIII).

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Voorzitter. De heer Fritsma is gebiologeerd door de aantallen, maar gaat het niet veel meer om de vraag of de mensen die naar Nederland komen een goede bijdrage aan onze samenleving kunnen leveren en of zij een goede kans maken op integratie? Zou de heer Fritsma niet veel meer interesse moeten tonen in het antwoord op de vraag: hebben zij het inburgeringsexamen in het buitenland gehaald? Antwoord: ja. Moet ook niet de vraag zijn: is hun opleidingsniveau hoog genoeg? Of dat zo is, staat ter discussie. Waarom houdt de heer Fritsma zo vast aan de aantallen? Hij zou juist moeten nagaan hoe groot de kans is op succesvolle integratie.

De heer **Fritsma** (PVV): Het is logisch dat als er nog steeds zoveel mensen uit landen als Marokko binnenkomen en in probleemwijken worden geplaatst, de problemen niet worden opgelost. Het is dus niet alleen een zaak van opleiding, maar duidelijk ook van aantallen. Nogmaals, als je met een oncontroleerbare immigratiestroom blijft zitten, blijft het dweilen met de kraan open.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik begrijp dat wij het over de aantallen niet eens worden, maar hoe komt u erbij dat sprake is van een oncontroleerbare stroom? De IND doet zijn werk. Wij hebben een streng en selectief arbeidsmigratiebeleid. Wij stellen tegenwoordig allerlei voorwaarden aan huwelijksmigratie, waardoor de aantallen zijn gehalveerd. Waarom wekt u dan de suggestie dat de toestroom oncontroleerbaar is.

De heer **Fritsma** (PVV): Met streng en restrictief ben ik het al niet eens. Als je bedenkt dat alleen al de gezinsmigratie in de tienduizenden loopt, heb je het niet over een streng immigratiebeleid. Bovendien doet de IND zijn werk niet goed. Ik heb daar veel over gezegd en ik kan dat nu ook doen. Wat betreft de handhaving wordt niet eens goed gecontroleerd of aan de inkomenseis of aan de samenwoningseis wordt voldaan, en ga zo maar door.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Fritsma.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik wil nog één belangrijk punt in dit kader zeggen. Bovendien zitten wij met de Europa-route waardoor gezinsmigranten nog gemakkelijker Nederland binnenkomen. Zelfs zonder te voldoen aan de samenwoningsvereiste en alle andere voorwaarden die wij stellen. Dat maakt de immigratiestromen oncontroleerbaar.

De **voorzitter**: Ik zie dat de heer Van der Ham wil interrumperen. Als ik dit toesta, wordt dit debat zo lang. Wij hebben ook nog een VAO Razeb te behandelen. Misschien kunnen wij aan het eind van de bijdrage van de heer Fritsma nog een interruptieronde doen als het nodig is.

De heer Fritsma vervolgt zijn betoog.

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. De probleemwijken zullen natuurlijk nooit prachtwijken worden als de immigratiekraan blijft openstaan en als het tuig dat daar de boel op stelten zet niet veel harder wordt aangepakt.

Marokkaanse straatterroristen, die met grof geweld mensen en de samenleving terroriseren, kun je echt niet vergelijken met Ciske de Rat, zoals mevrouw Hamer, fractievoorzitter van de PvdA, heeft gedaan. Dat is een belachelijke vergelijking, waarmee je alle gruwelijk grote problemen waar wij mee zitten ernstig tekort doet. Het had de minister gesierd als hij dat ook gewoon had toegegeven. Ik hoop in ieder geval dat de minister zich realiseert dat er heel veel mensen zijn die zich "zo verdomd alleen voelen". Dat zijn de mensen die vroeger PvdA stemden en nu in een bijna volledig geïslamiseerde wijk wonen. Over de prachtwijken dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat voormalig minister Vogelaar het absurde plan heeft opgevoerd om ook op Curaçao een "prachtwijk" te creëren;

constaterende dat het prachtwijkenbeleid van voormalig minister Vogelaar in Nederland al op een fiasco is uitgelopen, waarbij een enorm bedrag aan belastinggeld over de balk is gesmeten;

overwegende dat het daarom onacceptabel is om dit rampzalige beleid ook op Curaçao toe te passen, vooral nu de problemen in prachtwijken naast de deur, zoals in de Haagse Transvaalbuurt, nog niet eens onder controle zijn;

verzoekt de regering, het krankzinnige plan om op Curaçao een overzeese prachtwijk te realiseren onmiddellijk in te trekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Fritsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 36 (31700-XVIII).

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. Over het inburgeringsfiasco dien ik de volgende twee moties in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat in alle redelijkheid verwacht mag worden dat immigranten een gezonde inzet hebben om in de Nederlandse samenleving in te burgeren;

overwegende dat de Nederlandse samenleving niet is gebaat bij de komst van immigranten die hier niet willen inburgeren;

constaterende dat voor wat betreft de afhankelijke

Fritsma

verblijfsvergunningen niet is voorzien in doeltreffende sancties wanneer geen inzet wordt getoond om in te burgeren;

verzoekt de regering, te bevorderen dat een inburgeringsplichtige met een afhankelijke verblijfsvergunning zijn of haar verblijfsvergunning verliest wanneer de inburgeringscursus verwijtbaar niet wordt gestart of niet wordt afgemaakt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Fritsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 37 (31700-XVIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de inburgering dramatisch slecht verloopt nu bijvoorbeeld gebleken is dat 500.000 allochtonen niet of nauwelijks Nederlands spreken;

constaterende dat veel minder inburgeringsplichtige vreemdelingen een inburgeringscursus volgen dan de bedoeling is;

overwegende dat honderden miljoenen euro's aan belastinggeld per jaar aan dit falende inburgeringsbeleid worden verspild;

verzoekt de regering, er zorg voor te dragen dat geen belastinggeld meer naar inburgering gaat en dat het financieren van cursussen aangemerkt wordt als eigen verantwoordelijkheid van vreemdelingen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Fritsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 38 (31700-XVIII).

De heer **Fritsma** (PVV): Ik vind het veelzeggend dat ook deze minister niets wil doen aan de seksepartheid bij inburgering. Dat gescheiden inburgeringscursussen voor mannen en vrouwen worden georganiseerd, omdat moslims anders wegblijven bij de cursussen, is werkelijk waar te triest voor woorden. Hiermee wordt het signaal gegeven dat de Nederlandse samenleving zich vooral aan immigranten aanpast in plaats van andersom. Hiermee wordt een kernwaarde als gelijkheid van man en vrouw zelfs al in de inburgeringsfase geweld aangedaan, waardoor de inburgering in feite meteen waardeloos wordt.

Minister Vogelaar heeft hierover gezegd dat zij veel inburgeraars en veel vrouwen ontmoette die soms in aparte klassen zitten. De vrouwen willen heel graag inburgeren en het aparte klasje maakt het acceptabel voor de partner om zijn vrouw een perspectief te bieden op emancipatie in deze samenleving.

Dit is echt flauwekul. Ik kan de minister één ding zeggen: als je toegeeft aan de eis van deze partners om over te gaan tot segregatie van mannen en vrouwen, wordt het met die emancipatie echt helemaal niets. Ik zou zeggen: niet toegeven aan die eis, pak dan die partners aan. Als zij bijvoorbeeld met behulp van geweld of bedreiging die vrouwen dwingen om niet in te burgeren, kun je hen voor de rechter slepen.

Met betrekking tot belangrijke zaken als de boerka en de dubbele nationaliteit heeft de minister teleurstellende antwoorden gegeven. Over de boerka dien in de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de boerka een islamitisch symbool van vrouwenonderdrukking is;

constaterende dat de boerka de emancipatie en integratie van vrouwen in de Nederlandse samenleving belemmert;

overwegende dat het dragen van een boerka tevens een ongewenst veiligheidsrisico oplevert;

verzoekt de regering, uit te spreken dat de boerka in zijn algemeenheid niet in de Nederlandse samenleving thuishoort,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Fritsma. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 39 (31700-XVIII).

De heer **Fritsma** (PVV): De PVV-fractie wilde met dit debat vooral duidelijkheid krijgen over de vraag of wij het tragische Vogelaartijdperk definitief achter ons kunnen laten. Hier en daar is een lichtpuntje te ontwaren, eerlijk is eerlijk, zoals de actie die de minister onderneemt tegen de haatsite www.marokko.nl. Wat betreft de echt belangrijke zaken, zoals de visie op immigratie, de aanpak van bijvoorbeeld Marokkaanse straatterroristen, de dubbele nationaliteit, de boerka en inburgering, vrees ik dat wij met de nieuwe minister toch slechts oude wijn in nieuwe zakken hebben.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. De vlag kan uit. Ik zou bijna bloemen aan de heer Fritsma willen geven, want de PVV is volgens mij voor de eerste keer van mening veranderd en dat is wel van belang. Als een kunstschaatser heeft de heer Fritsma een dubbele axel gemaakt, een draai in de lucht, wat betreft het vervolgen van criminele jongeren. Gisteren zei hij nog dat de jongeren en hun ouders de cel in moeten, als zij allochtoon zijn, en nu zegt hij dat iedereen de cel in moet. Dat is nog steeds niet zo'n verstandig idee, maar het is in ieder geval consequent. Ik hoop dat hij effe doorpakt. Hij zei ook dat de Koran moet worden verboden, maar dat al die andere heilige boeken niet moeten worden verboden. Of wij zeggen dat in een vrij

Fritsma

land alles gelezen moet kunnen worden, of wij gaan alles verbieden. Als hij op dit punt ook wat consequenter wordt, kan ik wellicht nog een bos bloemen aan hem aanbieden.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik vrees dat ik de heer Van der Ham moet teleurstellen. Het blijft bij dit ene punt.

De heer **Van der Ham** (D66): Er zijn ook andere punten waarop u een beetje inconsequent bent. Wij hebben de Wet op de lijkbezorging gehad en een wet over ritueel slachten, waarbij u de ene geloofsgroep niets toestaat, terwijl u anderen, bijvoorbeeld joden of christenen, die dingen wel toestaat. Daarin bent u niet helemaal consequent. Ik hoop echt dat u die goede lijn van consequent zijn bij voorstellen die overigens niet zo goed zijn, nu echt hebt gevonden en dat u echt met uw beentjes op de grond komt te staan. Ik verweet u gisteren dat u niet helemaal wijs was met dit voorstel. Nu hebt u uw wijsheid weer een beetje terug en daar ben ik blij om, echt waar, maar nu moet u nog effe doorpakken.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik kan mijn antwoord herhalen. Op een punt is er verkeerde uitleg geweest. Dat punt is duidelijk en daarbij blijft het.

De heer **Van der Ham** (D66): Voor de goede orde, u hebt het verkeerd uitgelegd. Wij hebben vier keer doorgevraagd en u zei steeds dat wij gek waren en u niet, maar dat bleek dus omgekeerd te zijn.

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA): Op zichzelf vinden wij het ook altijd prettig als iemand behept is met voortschrijdend inzicht. Het is echter wel erg gênant als de Kamer de PVV echt aanspreekt op een hier toch duidelijk voldragen idee om alleen Turken en Marokkanen in de gevangenis te gooien als hun kinderen iets fout doen. Dit is vier of vijf keer expliciet aan de orde geweest. Uiteindelijk ging de PVV er iedere keer zelfs steviger bij staan om het idee duidelijk te maken. En wij moeten dan van het ANP horen dat dit toch allemaal niet goed begrepen is! Wij willen dat nu expliciet verantwoording wordt afgelegd in de Kamer. Wat is het standpunt van de PVV hierover?

De heer **Fritsma** (PVV): Ik heb dit zojuist duidelijk aangegeven. Er is een verkeerd beeld ontstaan over de uitleg van het geven van gevangenisstraf aan de ouders van minderjarige straatterroristen. Daarbij is inderdaad dinsdag het onderscheid gemaakt tussen autochtoon en allochtoon, maar dit was niet de bedoeling, want gevangenisstraffen moeten voor iedereen gelijk zijn. Ik heb dat toegegeven. Mevrouw Van Toorenborg kan dit opblazen zoals zij dat wil. Maar ik heb net al gezegd en ik zeg het nu weer: het is een vergissing. Ik geef dat toe. Ik kan het daar toch bij laten?

Mevrouw **Karabulut** (SP): De heer Fritsma heeft inderdaad gesteld dat de ouders van Marokkaans-Nederlandse jongeren die de wet overtreden, opgesloten moeten worden en de ouders van "Nederlands-Nederlandse" jongeren niet. Daar is hij van teruggekomen. De heer Fritsma zegt nu dat dit toch moet gelden voor alle ouders, omdat het anders een klein beetje discriminerend is. Maar nu gaan wij alle ouders van

jongeren die de wet hebben overtreden, opsluiten. Wie gaat er dan voor de kinderen zorgen? De heer Fritsma wil immers ook al het leger inzetten in de wijken.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik wil de eerste termijn nog wel eens overdoen, want dit punt is al uitgebreid besproken.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik wil vooral antwoord hebben op deze heel praktische vraag.

De **voorzitter**: U kent echter ook de regel dat wij onszelf niet herhalen. Die regel geldt dus ook voor u. De heer Fritsma heeft een punt.

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter. Ik wil het nog wel herhalen.

De **voorzitter**: Kort.

De heer **Fritsma** (PVV): Het is duidelijk dat heel veel ouders, met name ouders van Marokkaanse straatterroristen, hun verantwoordelijkheid niet nemen. Daarvoor kun je niet weglopen. Je moet ook die ouders aan kunnen pakken. Als alleen het straffen van de kinderen niet helpt, is gevangenisstraf in de ogen van de PVV een doeltreffend middel. Ik weet zeker dat de ouders daardoor hun opvoeding beter ter hand zullen nemen.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik constateer dat de PVV, de Partij voor de Vrijheid, alleen maar de mensen hun vrijheid wil ontnemen en het leger wil inzetten in de wijken. Ik denk dat wij dit niet willen in Nederland en ik denk dat de heer Fritsma nog eens goed moet nadenken over de vraag wat er met al die kinderen moet gebeuren. Wie moet er dan voor die kinderen zorgen?

De heer **Dibi** (GroenLinks): Toen de heer Fritsma in eerste termijn Kamerbreed werd geïnterrupteerd, heeft hij letterlijk gezegd: Ik vind het jammer om steeds dat onzinnige discriminatieargument te moeten horen. Hij zei ook na de zoveelste interruptie: nogmaals, het heeft niets met discriminatie te maken. Ik stel eigenlijk vast dat de heer Fritsma helemaal geen verstand heeft van discriminatie. Ik doe nu nog slechts een bescheiden greep uit een aantal andere voorstellen. Het wordt moslims niet toegestaan om een koran te bezitten, om een gebedshuis te openen, om een omroep te starten, om stemrecht te hebben bij de gemeenteraadsverkiezingen, om in het kabinet te zitten, om als werkloze in Nederland te zitten enzovoorts. Gaat de heer Fritsma daar ook een ander standpunt over innemen, of blijft hij op dat punt wel discrimineren?

De heer **Fritsma** (PVV): Dit heeft echt niets met discriminatie te maken. Wij staan achter al die punten, want wij willen de islamisering van de Nederlandse samenleving tot staan brengen. Dit doen wij onder andere met de door de heer Dibi voorgedragen punten.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Voorzitter. Met dezelfde overtuiging hield de heer Fritsma dinsdag vol dat dit ook geen discriminatie was. Dus waarom zou ik hem nu wel serieus nemen?

Ik heb nog een tweede vraag. Hij heeft gisteren een oud-collega beschuldigd van een zware uitspraak. Hij heeft Mohamed Rabbae beschuldigd van de uitspraak

Fritsma

dat homoseksualiteit een ziekte is. Hij kon dinsdag geen bron noemen en zou daar in tweede termijn op terugkomen.

De heer **Fritsma** (PVV): Dat klopt. Het ging om de visie van de heer Rabbae op homoseksualiteit. Ik heb hier een stuk uit HP/De Tijd van 25 mei 2001, waarin staat "Rabbae liet weten dat Nederlanders er maar aan moesten wennen dat wij islamieten homoseksualiteit nu eenmaal niet accepteren".

Voorzitter. Dat lijkt me duidelijk. Deze opinie van de heer Rabbae is volstrekt abject.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Voorzitter. De heer Fritsma rukt dit citaat volgens mij volledig uit zijn verband. Dat maakt niets uit, mijnheer Fritsma, wij zijn het van u gewend dat u mensen hier beschuldigt van van alles en nog wat, zonder het echt te onderbouwen.

De heer **Fritsma** (PVV): Dan wil ik ook meer voorbeelden hebben.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik geef u net een voorbeeld. Voorzitter. Tot slot, want ik heb eigenlijk geen vragen meer. Ik stel vast, mijnheer Fritsma, dat u eigenlijk niet precies weet waar u het over hebt als u het over discriminatie hebt. Wat u gisteren zei, is vandaag alweer anders en misschien verandert u morgen opnieuw van standpunt.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Voorzitter. Ter opheldering op het laatste punt, want het zou vervelend zijn als dat bleef hangen. Begrijp ik het goed, mijnheer Fritsma, dat wat u voorleest geen citaat is van de heer Rabbae, maar dat iemand zegt dat hij dat gezegd zou hebben?

De heer **Fritsma** (PVV): Wat ik net heb gezegd, dat citaat, staat in HP De Tijd van de datum die ik heb genoemd.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ja, u hebt een citaat voorgelezen. Maar dat is geen letterlijk citaat van de heer Rabbae. Klopt dat of niet?

De heer **Fritsma** (PVV): Nee, het is een beschrijvend citaat.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Dus iemand beschrijft dat de heer Rabbae dat gezegd zou hebben.

De heer **Fritsma** (PVV): Ja, en ik heb geen rectificatie gezien, dus ik hoef hier niet aan te twijfelen.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik zou dat toch maar doen, want u hebt geen enkel citaat van de heer Rabbae zelf dat hij dit soort opvattingen heeft. Dit stel ik maar even vast.

De **voorzitter**: Dank u wel. Dan gaan wij nu door met mevrouw Ortega-Martijn.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil de minister bedanken voor de beantwoording van de vragen. Ik wil hem tegelijkertijd ook complimenteren, want dit is de eerste dag dat hij over een begroting in

debat is met de Kamer. Ik heb hem veel wijsheid toegewenst, en ik heb het gevoel dat dit nu al effect heeft.

Ik ga gelijk over tot mijn moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in diverse bekostigingsstelsels voor gemeenten, bijvoorbeeld in het kader van de Wet werk en bijstand, de maatschappelijke opvang en de bestrijding van jeugdcriminaliteit zijn gebaseerd op historische grondslagen;

overwegende dat tijdige aanwezigheid van voorzieningen zoals buurthuizen, sportvelden en jongerenvoorzieningen in grote nieuwbouwwijken en zorgvuldige afbouw van voorzieningen in krimpregio's kunnen bijdragen aan het voorkomen dat wijken aandachtswijken worden;

overwegende dat het niet tijdig beschikbaar zijn van voorzieningen dan wel het voortijdig afbouwen ervan in meerdere regio's speelt en er daarom naast mogelijk maatwerk in de gebiedsdocumenten voor de korte termijn ook een structurele oplossing nodig is;

verzoekt de regering, te onderzoeken hoe bekostigingsstelsels voor opbouw van voorzieningen dan wel afbouw van voorzieningen voor gemeenten die te maken hebben met grootschalige nieuwbouw of krimp van de bevolking, zodanig kunnen worden aangepast dat voorzieningen tijdig beschikbaar zijn en zorgvuldig kunnen worden afgebouwd, en de Kamer hierover binnen zes maanden te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Ortega-Martijn, Van Bochove en Depla. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 40 (31700-XVIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet conform Schoon en Zuinig voor de gebouwde omgeving 6 tot 11 Mton/jaar emissiereductie van CO₂ wil komen in 2020;

constaterende dat er voor nieuwbouw EPC-normen zijn opgesteld;

overwegende dat een vergelijkbare normstelling voor de energieprestatie voor bestaande woningen en utiliteitsbouw wordt onderzocht;

overwegende dat het ontbreken van een dergelijke norm het momenteel niet mogelijk maakt om een lage

Ortega-Martijn

energieprestatie aan te merken als een tekortkoming of gebrek;

verzoekt de regering, te onderzoeken of het Besluit Huurprijzen Woonruimte kan worden aangepast zodat onvoldoende energiebesparingsmaatregelen kunnen leiden tot huurverlaging door het aanmerken als gebrek en de Kamer hierover medio 2009 te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Ortega-Martijn en Depla. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 41 (31700-XVIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet conform Schoon en Zuinig voor de gebouwde omgeving 6 tot 11 Mton/jaar emissiereductie van CO₂ wil komen in 2020;

constaterende dat in Schoon en Zuinig een rijksbijdrage aan een zichzelf in stand houdend (revolving) fonds voor laagrentende leningen als maatregel om energiebesparende maatregelen te stimuleren is voorgesteld;

overwegende dat met een lening wordt ingehaakt op de eigen verantwoordelijkheid van particulieren voor de kwaliteit van de eigen dagelijkse woon- en leefomgeving en een dergelijk fonds een extra economische impuls geeft;

verzoekt de regering, in de begroting 2010 te komen met een uitwerking van dit voorstel,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Ortega-Martijn. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 42 (31700-XVIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat participatie een centraal onderdeel is van inburgering en daarom een portfolio met daarin 30 bewijzen van situaties die iemand in de praktijk heeft meegemaakt deel uitmaakt van het inburgeringsexamen;

overwegende dat inburgering niet stopt na het behalen van het inburgeringsexamen en dat het van belang is dat de inburgeraar na het behalen van het inburgeringsexamen blijft participeren zodat de opgedane kennis zoals de Nederlandse taal wordt toegepast in praktijksituaties;

verzoekt de regering, om de twee jaar een onderzoek te doen naar de participatie van inburgeraars na het behalen van het inburgeringsexamen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Ortega-Martijn, Dijsselbloem, Van der Staaij en Van Toorenburg. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 43 (31700-XVIII).

De heer **Dibi** (GroenLinks): Voorzitter. De minister wil niet links zijn, niet rechts maar recht door zee. Minister, weet wel dat u het risico loopt om over boord te worden gegooid als u te veel naar links gaat.

Ik heb dit debat ook ervaren als een open uitwisseling van ideeën met veel nuances. De minister was voortdurend op zoek naar die balans. Hij wilde niet in het kamp van de linkse mensen ingedeeld worden, maar ook niet in dat van de rechtse. Daarmee loopt hij het gevaar dat hij op een gegeven moment niets meer zegt. Op een bepaald moment zal de minister toch moeten kiezen. Ik ben benieuwd of hij in de toekomst op de heikele punten een duidelijk standpunt zal innemen.

Ik begin met het indienen van een motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er 124.000 risicojongeren, 60.000 drop-outs en 83.000 werkloze jongeren (tot 25 jaar) zijn;

van mening dat dit een verspilling is van jong talent dat positief ingezet zou kunnen worden voor de ontwikkeling van onder andere de krachtwijken;

verzoekt de regering, de mogelijkheden van een "Job on the Block" ofwel bijbaan in de wijk te onderzoeken en de Kamer hierover te informeren voor de voorjaarsbegroting,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Dibi en Van Gent. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 44 (31700-XVIII).

De heer **Dibi** (GroenLinks): Van de volgende motie kan ik heel enthousiast worden. Die heeft betrekking op een van de parels van de integratie van 2008. Het ging om een aantal VU-studenten dat vrijwilligerswerk deed in allerlei achterstandsgezinnen. In ruil daarvoor kregen zij gratis huisvesting. Zodoende wordt de wijk vermengd met allerlei nieuwe doelgroepen, wordt vrijwilligerswerk gestimuleerd en worden taalachterstanden weggewerkt. Vandaar dat ik de volgende motie indien.

Dibi

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er ruim 500.000 studenten zijn en er ieder jaar studenten bij komen;

constaterende dat er een tekort is aan studentenhuysvesting, dat de wachtlijsten groot en de huurprijzen hoog zijn;

constaterende dat er een grote behoefte is aan vrijwilligerswerk binnen bijvoorbeeld de krachtwijken;

verzoekt de regering, de mogelijkheden te onderzoeken, studenten goedkoper huisvesting te bieden in ruil voor een substantieel aantal uren vrijwilligerswerk binnen een wijk,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Dibi en Van Gent. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 45 (31700-XVIII).

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voor de duidelijkheid zeg ik tegen de heer Dibi dat het kenmerk van vrijwilligerswerk is dat er geen materiële beloning tegenover staat.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik ben het met mevrouw Verdonk eens dat iemand uit de goedheid van zijn hart vrijwilligerswerk moet doen, alsmede om een steentje bij te dragen aan de samenleving. Dat doen deze studenten. Ik vind dat de overheid best een gebaar mag maken door het geven van een financiële prikkel, zeker omdat dit in het belang is van de kabinetsdoelstellingen, namelijk meer huisvesting voor studenten en het mixen van de wijken. Ja, het uitgangspunt moet zijn dat wij vrijwilligerswerk doen uit de goedheid van ons hart, maar de overheid mag daar iets tegenover stellen als dat werk allerlei nevendoelen dient.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Laten wij werken met een heldere begripsbepaling. De heer Dibi pleit gewoon voor gesubsidieerde baantjes.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik pleit voor het wegwerken van taalachterstanden, het mixen van wijken die eenzijdig zijn samengesteld en voor het helpen van studenten om hun studie af te ronden en een betaalbare woning te vinden.

Van de volgende motie word ik niet zo enthousiast, maar ik moet die wel indienen. Er is een politieke partij die openlijk uitkomt voor het apart straffen van verschillende etniciteit. Dat mag en dat ben ik ook gewend. Die geluiden komen nu echter ook van partijen die mij wat dierbaarder zijn. Daarom dien ik een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat iedereen in Nederland gelijk is voor de wet;

overwegende dat niet iedereen gelijk is voor de wet als er verschillende straffen worden gegeven op basis van etniciteit;

verzoekt de regering, erop toe te zien dat er geen verschil wordt gemaakt in straf op basis van etniciteit,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Dibi. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 46 (31700-VXIII).

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Wij zullen die motie graag steunen, want wat erin staat is een evidente wijsheid. Die is zelfs zo evident dat je haar ook niet kunt indienen, maar wij zullen er graag voor stemmen. Bent u het wel met mij eens dat wanneer jongeren in die keiharde straatcultuur vastzitten, een cultuur waarin machismo zeer dominant is en de geweldsdrempel laag is, de rechter daarmee bij het opleggen van straffen rekening mag houden?

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ja, de rechter moet rekening houden met allerlei aspecten rondom individuele gevallen. Daar moeten wij ons niet mee bemoeien. Het doet mij overigens goed dat u die motie ondersteunt, want dan kunnen wij de discussie over het straffen op basis van etniciteit in Nederland beëindigen. Ik steun ook uw pleidooi om bij het straffen rekening te houden met allerlei verschillende elementen rondom zo'n jeugdige.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Ik vraag mij alleen af of deze motie wel helpt om de zaak duidelijk te krijgen. De heer Dijsselbloem zei ook al dat bijna alle partijen het er wel over eens zijn dat etniciteit als zodanig nooit een reden kan zijn om een andere straf te geven. De discussie is wel in hoeverre bepaalde elementen uit de culturele achtergrond, bijvoorbeeld de schaamtecultuur, kunnen worden meegenomen bij het bepalen van de effectiviteit van de straf. Zegt u nu met deze motie dat dit ook over moet zijn?

De heer **Dibi** (GroenLinks): Wat ik met deze motie zeg, is heel duidelijk. Het kan u ook niet ontgaan zijn dat er wel degelijk discussie is over de strafbepaling en de strafbeleving in Nederland. Wij moeten niet gaan straffen op basis van een kleurtje. Wij moeten niet zeggen: Marokkaans-Nederlandse jongeren zijn oververtegenwoordigd bij allerlei scootergerelateerde inbraken of roofovervallen en daarom gaan wij in de opsporing alleen maar Marokkaanse Nederlanders controleren. Die zaken moeten van elkaar worden losgekoppeld.

De heer **Van der Ham** (D66): In de overwegingen staat geloof ik – ik heb de motie nog niet gelezen – dat er geluiden opgaan, ook in deze Kamer, om hieraan te tornen. De heer Fritsma zei echter net dat zijn fractie op dat punt tot inkeer is gekomen en dat niet wil. Ik vraag de heer Fritsma of hij het met die strekking eens is. Als

Dibi

dat het geval is, kan die motie gewoon worden teruggenomen en dan zijn wij het weer allemaal met elkaar eens op dat punt. Dan is de motie immers niet nodig en zijn wij dat station na het tot inzicht komen van de PVV-fractie gewoon gepasseerd. Dat zou winst zijn. Dat is mijn vraag aan de PVV-fractie.

De **voorzitter**: U hoeft niet te antwoorden, mijnheer Fritsma. Dat is uw vrijheid.

De heer **Fritsma** (PVV): Wat ik net heb gezegd, is meer dan duidelijk. Ik vind dit een beetje een kinderachtig punt. Wij hoeven hier toch niet vooruit te lopen op de stemmingen van dinsdag?

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik wil hier toch wat meer duidelijkheid over. Ook in de discussie van eergisteren ging het aan de ene kant om de delictomschrijving, dat iedereen die wat doet op dezelfde manier strafbaar is zonder onderscheid naar persoon of achtergrond. Aan de andere kant mag de rechter wel rekening houden met allerlei elementen in zijn strafoplegging. Hij mag ook rekening houden met etniciteit. Als in een bepaalde cultuur iets meer helpt dan iets anders, mag dat toch worden opgelegd?

De heer **Dibi** (GroenLinks): Dat klopt. Misschien heb ik geen duidelijk antwoord gegeven op de vraag van de heer Van der Staaij of rekening moet worden gehouden met schaamtegevoelens. De minister schrijft in de schriftelijke beantwoording bijvoorbeeld dat in de Marokkaanse cultuur sprake is van bepaalde schaamtegevoelens en dat bij de bestraffing van dit soort jongeren rekening moet worden gehouden met de strafbeleving. Daar ben ik geen voorstander van. Ik vind dat je niet voor allerlei verschillende etniciteiten rekening moet houden met specifieke schaamtegevoelens en die moet koppelen aan de strafbeleving. Daar verzet ik mij tegen. Dat is eigenlijk ook waarom ik die motie indien.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): In het algemeen is het antwoord op mijn vraag dus "ja"?

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ja. De rechter mag rekening houden met alles wat relevant is om ervoor te zorgen dat die jongere weer resocialiseert en meedoet in de samenleving.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Ik vind het op zich een heel goede motie, maar ik heb wel een kritische vraag. Wat wij nu zien – dat blijkt uit allerlei onderzoeken – is dat rechters soms zwaardere straffen opleggen aan met name Marokkaanse jongens omdat die niet willen laten zien dat zij spijt hebben van hetgeen is gebeurd. Wat is de visie van GroenLinks daarop?

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik heb hier zelf ook veel over gelezen. Er zijn bijvoorbeeld Marokkaans-Nederlandse jongens die tijdens de rechtszitting de rechter niet in de ogen kijken. Daardoor krijgt de rechter het gevoel dat zo'n jongen het allemaal niet zo serieus neemt. Ik vind dat de Nederlandse rechters veel meer kennis moeten krijgen van culturele verschillen en meer moeten weten over wat specifiek is in bepaalde culturen. Ik vind ook dat zij daarmee rekening mogen houden. Ik zeg echter nogmaals dat ik bij het uitgangspunt blijf dat wij rechters

zelf deze beoordeling moeten laten maken en hen daarin vrij moeten laten. Politici moeten daarin niet treden. Wij moeten ook niet de boodschap uitzenden dat rechters Marokkaanse Nederlanders eigenlijk te laag straffen en anders moeten gaan straffen. Dat is niet de taak van politici.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Wij zien juist dat rechters Marokkaanse jongens soms hoger straffen, niet omdat zij de rechters niet in de ogen kijken, maar omdat er onomstotelijk bewijs ligt en de jongens toch blijven ontkennen. Dat heeft soms met trots te maken. Wat vindt de heer Dibi daarvan? Dit is heel concreet en gaat niet over het in de ogen kijken.

De heer **Dibi** (GroenLinks): In de eerste plaats zou ik het goed vinden als rechters kennismaken met de culturele verschillen. Waarom gedragen deze jongeren zich in de rechtszaal zoals zij zich gedragen? In de tweede plaats vind ik dat als berouw geen onderdeel is van het strafproces van deze jongeren, de rechter daarmee rekening mag houden.

Ik zie dat ik nog een minuut spreektijd overheb. Ik heb echter niet veel meer te zeggen. Ik wil nog wel een opmerking maken over wat de heer Fritsma zojuist zei over de uitspraak van de heer Rabbae. Ik raakte zojuist even van mijn à propos, maar heb het nog eens bekeken. Het gaat hierbij niet om een letterlijk citaat, maar om een interpretatie van een journalist. Ik veroordeel dit type uitspraken uiteraard ook. Toch vraag ik de heer Fritsma om zorgvuldig te zijn met het toedichten van dit type uitspraken aan mensen. Als hij dit in de Kamer doet, moet hij de uitspraak heel goed kunnen onderbouwen. Dat kan hij in dit geval niet.

De heer **Fritsma** (PVV): Ik kan dat wel. Ik heb zojuist gezegd dat het desbetreffende artikel in HP/De Tijd van genoemde datum stond. In dit artikel stond dat de heer Rabbae heeft gezegd dat "wij moslims homoseksualiteit nooit zullen accepteren". De bron is dus vermeld. De bron is vermeldenswaardig. Ik kan overigens nog wel een aantal uitspraken van de heer Rabbae met bronvermelding noemen.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Bespaart u ons dat alstublieft, mijnheer Fritsma.

De heer **Fritsma** (PVV): Voorzitter, ik vind dit belangrijk, want de heer Dibi...

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Fritsma, dit is een herhaling van zetten. Ik vind het belangrijk om dat niet toe te laten.

De heer **Fritsma** (PVV): De heer Dibi hangt hier allerlei moralistische praatjes op, terwijl binnen GroenLinks, zijn eigen partij, iemand wordt geaccepteerd met dit soort abjecte denkbeelden. Mijns inziens mag de heer Dibi daarom wel een toontje lager zingen. Wij spreken wat mij betreft elkaar weer als die Rabbae uit de partij is gezet. Want nogmaals, dit is...

De **voorzitter**: Mijnheer Fritsma, u moet zich houden aan de maximale duur van een interruptie van een halve minuut. Dank u, het woord is aan de heer Dibi.

Dibi

De heer **Dibi** (GroenLinks): Mijn fractie heeft in ieder geval een democratisch georganiseerde partij waarvan je lid kunt zijn. Als ik lees wat er over mij op internet wordt geschreven en wat ik allemaal gezegd zou hebben, schrik ik daarvan soms zelf. Wij moeten niet op basis van nattevingerwerk iemand in een bepaalde hoek duwen. Ik heb gezegd dat ik deze uitspraak veroordeel. Ik vraag de heer Fritsma nogmaals om zorgvuldig te werk te gaan als hij dit type uitspraken aan iemand toedicht.

☐

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik feliciteer de minister met zijn eerste begroting. Hij heeft zich opgesteld als een minzame mediator. Iedereen krijgt een aai over de bol, zelfs de heer Fritsma over een onderzoekje naar een site. Dat is op zichzelf heel goed; de minister doet een beetje rustig aan. Ik sluit mij echter aan bij de mensen die zeggen te hopen dat hij zich niet in minzaamheid en in het zijn van mediator zal verliezen. Hij moet uiteindelijk ook een stelling durven in te nemen.

Eén keer werd de minister een beetje kribbig, toen ik zei dat wij het niet alleen over de justitiële kant van de zaak moeten hebben, maar ook over onderwijs en werk. Toen zei de minister opgewonden: daarover heb ik het wel degelijk gehad. Blijkbaar is dat zijn achilleshiel. Ik hoop dan ook dat hij daarvan echt werk gaat maken. Ik wens hem met zijn evenwichtskunsten alle goeds toe en zal een en ander met veel interesse volgen en mogelijk steunen.

Ik heb twee moties over een ander onderwerp, namelijk over de woningmarkt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de woningmarkt onvoldoende doorstroomt waardoor met name starters, gezinnen, ouderen en alleenstaanden grote moeite hebben om een passende koop- of huurwoning te vinden;

overwegende dat onder andere de Raad van State, het CPB, de REA, de VROM-raad en de commissie-Bakker suggesties hebben gedaan voor hervormingen van de woningmarkt;

overwegende dat de regering in de begroting heeft aangekondigd om in 2009 te gaan bekijken hoe de flexibiliteit van de woningmarkt verbeterd kan worden;

verzoekt de regering, in de aangekondigde visie op de woningmarkt ook maatregelen te behandelen die mogelijk kunnen worden genomen na de tijdsduur van deze regeerperiode;

verzoekt de regering tevens, de suggesties daartoe van de Raad van State, het CPB, de REA, de VROM-raad en de commissie-Bakker te betrekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid

Van der Ham. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 47 (31700-XVIII).

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik kom op mijn tweede en laatste motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het systeem van executieveilingen in de vastgoedsector nu niet optimaal functioneert;

overwegende dat er veel maatregelen genomen zijn en worden om fraude terug te dringen;

van mening dat het onwenselijk is wanneer een (vastgoed)object door vormgeving van executieveilingen (structureel) minder opbrengt dan deze waard is met gevolgen voor de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) van dien;

verzoekt de regering, voorstellen te formuleren ter verbetering van het systeem van executieveilingen in de vastgoedsector waarbij in ieder geval de volgende aspecten aan de orde komen:

- betere informatiemogelijkheden voor kopers en bieders;
- heroverwegen van het bindende karakter van de veilingverkoop zonder drie dagen bedenktijd en zonder het financieringsvoorbehoud;
- beter toezicht op concurrentievermogen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Ham en Depla. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 48 (31700-XVIII).

☐

De heer **Van der Staaij** (SGP): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn beantwoording, zowel schriftelijk als mondeling. Ik vond die open en constructief. De balans daarin sprak mij zeer aan.

Twee puntjes nog, heel kort. In de eerste plaats de aanpak van oververtegenwoordiging van allochtone groeperingen in de criminaliteit. De minister heeft aangegeven, dit onderwerp ook serieus te nemen. Hier is echt een trendbreuk nodig. Daarbij kan het zeer behulpzaam zijn om concrete doelen te stellen. Dat zou een belangrijke nieuwe stap zijn. Vandaar dat ik de motie van collega Dijsselbloem die onder andere ziet op dit punt ook heb meeondertekend.

Op mijn tweede punt ben ik ook in eerste termijn al ingegaan. Er is vaak weinig aandacht voor, maar het raakt veel mensen ook in de doelgroepen van het integratiebeleid, vooral ex-moslims, dat men bij afvalligheid met stevige repercussies te maken krijgt. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat degenen die als geloofsafvalligen worden beschouwd veelvuldig te maken hebben met intimidatie dan wel geweld;

overwegende dat in het kader van het beleid om discriminatie tegen te gaan publiekscampagnes worden gehouden om de meldingsbereidheid te vergroten;

verzoekt de regering, ervoor te zorgen dat bij deze publiekscampagne specifiek aandacht wordt besteed aan de melding van incidenten waarbij sprake is van geweld en intimidatie tegenover degenen die als geloofsafvalligen worden beschouwd,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Van der Staaij en Ortega-Martijn. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 49 (31700-XVIII).

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Ik ben blij met deze minister. Hij spreekt in ambities en over het algemeen realistische taal. Ik ben heel blij met de toezegging dat wij pracht- en krachtwijken niet meer zullen gebruiken. Dat scheelt, dat is een goed begin. Minister, u begrijpt dat wij vandaag allemaal aardig zijn, maar uiteindelijk wordt u afgerekend op uw resultaten.

Voorzitter. Rechten en plichten zijn twee kanten van de medaille, die bepalend zijn voor het integratiebeleid. Het recht en ook de plicht om mee te doen. Cruciaal daarbij is de Nederlandse taal. Ik dien hierover een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat er ongeveer 500.000 mensen te weinig Nederlands spreken om mee te doen in de samenleving;

overwegende dat veel allochtone ouders de Nederlandse taal zo slecht beheersen dat dit leidt tot opvoedingsproblemen bij kinderen;

verzoekt de regering, toe te zeggen dat op 31 december 2009 60.000 mensen hebben deelgenomen aan het inburgeringsexamen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Verdonk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 50 (31700-XVIII).

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Inburgering is een eerste stap in de integratie. Belangrijk daarbij zijn integratie-indicatoren. Ik ben blij dat de heer Dijsselbloem wakker is geworden en in een motie om concretisering vraagt. Ik heb daarbij twee constatering. Ten eerste dat de PvdA-fractie in de Tweede Kamer daarin geen enkele ambitie heeft en dat het dualisme, dat al niet meer bij het CDA bestond, ook bij de PvdA niet meer bestaat.

Voorzitter. Ik heb grote zorgen over groepen mensen die niet mee willen doen in de samenleving, bijvoorbeeld Marokkaanse jongens die het leven van veel mensen – netjes gezegd – zuur maken. Maar ik heb ook zorgen om fundamentalistische imams. Ik dien daarover een motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de As-Soennahmoskee de ANBI-status (Algemeen Nut Beogende Instelling) heeft;

overwegende dat minstens een van de aan die moskee verbonden imams moslims oproept om niet te integreren in de Nederlandse samenleving;

overwegende dat deze uitlating het algemene belang van de Nederlandse samenleving niet dient;

verzoekt de regering, de minister van Financiën op te roepen, de ANBI-status op te heffen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Verdonk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 51 (31700-XVIII).

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Hiermee hebben wij de tweede termijn van de kant van de Kamer afgesloten. Wij gaan na een korte schorsing meteen door met het VAO over de Razeb. Aansluitend zullen wij stemmen. Vervolgens wordt geschorst voor de dinerpauze. Daarna is het antwoord in tweede termijn van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is het **debat** naar aanleiding van een algemeen overleg op 4 december 2008 over **Razeb**.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Voorzitter. Gezien het debatje dat wij net over de Razeb hebben gevoerd, maar ook gezien de actualiteit van vandaag de dag, met helaas een grotere dreiging van de kant van Iran in

Voordewind

verband met de verdere verrijking van uranium, dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat meer druk op Iran nodig is om dat land ertoe te bewegen, volledig te voldoen aan hetgeen de IAEA van dat land vraagt;

overwegende dat daartoe het tweesporenbeleid van de internationale gemeenschap (3 + 3) dat is gericht op dialoog en druk, moet worden voortgezet;

roept de regering op, bij de Europese Veiligheidsraad-sleden aan te dringen op aanvullende sanctie-maatregelen met name in de Iranese bancaire en financiële sector;

roept de regering op, wanneer additionele Veiligheidsraadsmaatregelen al te lang op zich laten wachten, binnen de EU en met gelijkgezinde landen tot maatregelen te komen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Voordewind en Van Baalen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 863 (21501-02).

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik heb misschien een wat gekke vraag, maar deze motie is letterlijk drie weken geleden in stemming geweest.

De **voorzitter**: En verworpen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Zij heeft het niet gehaald en wordt nu weer ingediend.

De **voorzitter**: Er staat nergens dat dit niet mag.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat mag altijd?

De **voorzitter**: Ja. U kunt met een voorstel komen voor de commissie voor de Werkwijze.

☐

De heer **De Roon** (PVV): Voorzitter. Namens de fractie van de PVV spreek ik mijn afschuw uit over de aanslagen in Mumbai. Uit de berichtgeving blijkt dat de terroristen bewust op zoek waren naar westerlingen, waaronder joden, en dat moslims van niet-moslims werden gescheiden. De terroristen hebben gedaan wat hun door de Koran is opgedragen: niet-moslims doden. De wereld heeft opnieuw kunnen zien welke gruwelijkheden kunnen voortvloeien uit de islamitische ideologie. De terroristen, of beter gezegd de jihadisten, zijn Pakistani. De regering wilde tijdens het AO niet toezeggen dat zij de verdere uitbouw van de handelsrelaties tussen de EU en Pakistan wil blokkeren. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

roept de regering op om niet in te stemmen met de verdere ontwikkeling van de handelsrelatie tussen de EU en Pakistan zo lang dat land niet effectief optreedt tegen de islamitische terroristen in dat land,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden De Roon, Van Baalen en Voordewind. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 864 (21501-02).

De heer **Van Dam** (PvdA): De heer De Roon heeft net tijdens het algemeen overleg gezegd dat hij tijdens het VAO zou uitleggen waarom zijn fractie drie weken geleden tegen dezelfde motie heeft gestemd die de heer Voordewind zojuist opnieuw heeft ingediend. Ik ben benieuwd.

De heer **De Roon** (PVV): Gaat deze vlieger nu nog op, voorzitter? De motie-Voordewind is al voorgedragen en toen heeft de heer Van Dam mij daarover niets gevraagd.

De **voorzitter**: U hebt net aangekondigd dat u iets gaat zeggen. U hoeft niets te zeggen, want er is geen recht bij de heer Van Dam, maar hij verzoekt u dat.

De heer **De Roon** (PVV): De motie van de heer Voordewind is een tweetrapsraket. De eerste trap houdt in dat de regering wordt opgeroepen om bij een aantal leden van de Veiligheidsraad aan te dringen op aanvullende maatregelen tegen Iran. Daarin heb ik weinig fiducie omdat Iran te veel goede vrienden heeft in de Veiligheidsraad. Daarvan komt dus niet veel terecht. De tweede trap van de motie houdt het verzoek in dat de EU met gelijkgezinde landen iets probeert tegen Iran. Daarover heb ik nagedacht. In dat onderdeel van de motie kunnen wij ons vinden. Dit betekent dat ik dus uiteindelijk mijn fractie zal adviseren om voor de motie van de heer Voordewind te stemmen.

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat vind ik buitengewoon interessant. Ik vroeg als eerste waarom de heer De Roon daar drie weken geleden tegen gestemd heeft. Daar geeft hij geen antwoord op. Ik vraag mij af wat er nu veranderd is in de afgelopen drie weken, waardoor de heer De Roon nu 180 graden draait.

De heer **De Roon** (PVV): Ik heb er nog even over nagedacht. Ik wil toch dat de EU een kans krijgt om iets tegen Iran te ondernemen. Ik hoop dat dit snel gebeurt, want van de Veiligheidsraad verwacht ik zoals gezegd niets.

☐

Staatssecretaris **Timmermans**: Voorzitter. Zoals ik al in het AO aangaf, is het gevraagd in de motie van de heren Voordewind en Van Baalen precies hetgeen het

Timmermans

kabinet allang doet. Ik heb duidelijk aangegeven dat het kabinet inzet op het Veiligheidsraadstraject om Iran zich te laten houden aan zijn internationale verplichtingen. Wij zijn van plan om, indien dit niet mocht lukken via het Veiligheidsraadstraject, in EU-verband met de gelijkgestemde EU-partners iets te doen. Dat heb ik duidelijk gezegd in het algemeen overleg. Het zal dus geen verbazing wekken dat deze motie door mij wordt beschouwd als ondersteuning van het beleid.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik vraag mij af of dit wel helemaal juist kan zijn. De motie roept de regering er immers ook toe op om bij de leden van de Europese Veiligheidsraad aan te dringen op aanvullende sanctie-maatregelen, met name in de Iranese bancaire en financiële sector. Op welke aanvullende maatregelen in de Iranese bancaire en financiële sector dringt de Nederlandse regering dan aan?

Staatssecretaris **Timmermans**: Ik lees de motie als volgt. Als het traject via de Veiligheidsraad niet oplevert wat wij ervan verwachten, zullen wij aandringen, om te beginnen bij de Europese leden van de Veiligheidsraad, op aanvullende maatregelen. In dat kader zie ik het dictum van de motie. Wij hebben met de Kamer afgesproken – en ik neem aan dat de indieners van de motie dat nog steeds vinden – dat wij volgtijdelijk bepaalde stappen moeten zetten. Eerst zullen wij het traject via de Veiligheidsraad volgen en als dat niet oplevert wat wij willen, zullen wij proberen iets anders te ondernemen met de Europese leden van de Veiligheidsraad. Als ook dat niets oplevert, zullen wij in EU-verband proberen om als EU verdere stappen te zetten. In dit licht beschouw ik het dictum van de motie, die ik als zodanig als ondersteuning van het beleid beschouw. Overigens zie ik dat de indiener van de motie niet echt geïnteresseerd is in mijn antwoord.

De heer **Van Bommel** (SP): Ik wil hem wel de gelegenheid geven om nog even na te denken over de woorden van de staatssecretaris. Volgens mij roept de motie de staatssecretaris ertoe op om op korte termijn al iets te doen en niet eerst af te wachten totdat in de Veiligheidsraad wordt nagedacht over de vraag hoe moet worden omgegaan met Iran. Volgens mij roept de motie de staatssecretaris ertoe op om meteen actie te ondernemen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Bommel, ik snap uw behoefte aan een derde termijn, maar die heb ik niet.

De heer **Voordewind** (ChristenUnie): Ik wil een korte toelichting geven op de motie. Niets belet het kabinet om nu al te sonderen bij de EU-leden of zij ervoor in zijn om, mocht de VN-route op niets uitlopen, de sancties aan te scherpen.

Staatssecretaris **Timmermans**: Die sondering wordt voortdurend gedaan. Over dit onderwerp wordt zeker met de bedoelde collega-lidstaten in de Europese Unie voortdurend overleg gevoerd. Ook op dit punt kan ik de heer Voordewind dus geruststellen. Die sondering met onze EU-collega's vindt voortdurend plaats.

Vervolgens een opmerking over de door de heer De Roon ingediende motie. In het algemeen overleg heb ik duidelijk gezegd dat wij vinden dat Pakistan meer moet

doen aan terrorismebestrijding. Daarom ook wordt door de Europese Unie de coördinator terrorismebestrijding naar Pakistan gestuurd, om daar te overleggen over wat er allemaal moet gebeuren. Tegelijkertijd echter vinden wij dat de Pakistaanse regering, die in een buitengewoon ingewikkeld economisch klimaat moet proberen maatregelen te nemen ter bevordering van de stabiliteit in het land, niet extra gestraft moet worden door de belemmering van de ontwikkeling van de handelsbetrekkingen tussen de Europese Unie en Pakistan. Wij doen beide. Enerzijds zetten wij in op verbetering van de terrorismebestrijding door Pakistan. Daar zetten wij ook EU-middelen voor in. Anderzijds vinden wij ook dat de mogelijkheden voor betere handelsbetrekkingen ingezet moeten worden, omdat dit de stabiliteit in Pakistan dient. Daarom moet ik de aanneming van de door de heer De Roon ingediende motie ontraden.

De heer **De Roon** (PVV): Ik zou graag van de staatssecretaris willen horen of hij echt gelooft dat het zenden naar Pakistan van die pennenschuiver, die hij "de Europese terrorismecoördinator" noemt, echt nodig is om Pakistan tot actie te bewegen en duidelijk te maken wat er moet gebeuren om de terroristen aan te pakken. Volgens mij weet men dat in Pakistan allang, maar is men gewoon onwillig. Is de staatssecretaris het met mij eens dat het veel beter is om, zolang dat zo is en men geen actiebereidheid toont, Pakistan niet nog meer tegemoet te komen op het gebied van de handel?

Staatssecretaris **Timmermans**: Je moet het ene doen en het andere niet laten. Je moet de middelen die je hebt, inzetten om het terrorisme zo effectief mogelijk te bestrijden. Wij zijn ook ontevreden over het niveau waarop dit nu in Pakistan gebeurt en willen dat dit verbetert. Daarvoor stellen wij de capaciteit van de Europese Unie op dit vlak ter beschikking door de EU-coördinator daarheen te zenden. Daarnaast vinden wij dat de nieuwe regering van Pakistan een kans verdient om een succes te maken van het beleid. Daarbij past dat zij op economisch gebied meer kansen krijgt. In dat kader is verruiming van de handelsmogelijkheden een goed instrument. Wat de heer De Roon voorstelt, het beperken van de handelscontacten, werkt juist radicalisme en terrorisme in de hand. Daar zijn wij tegen.

De **voorzitter**: Mag het rustiger in de zaal? Dat is wel zo correct tegenover de sprekers.

De heer **De Roon** (PVV): De staatssecretaris slaat met zijn laatste opmerking de plank volledig mis. De motie strekt er niet toe dat de handelsbetrekkingen met Pakistan worden beperkt of verminderd. Het enige wat in de motie staat is, dat de handelsbetrekkingen niet moeten worden uitgebreid zolang Pakistan geen positieve actie tegen het terrorisme laat zien.

Staatssecretaris **Timmermans**: Wij stimuleren het ondernemen van meer positieve actie bij het bestrijden van terrorisme, maar wij willen ook bezien op welke manieren wij de Pakistaanse regering kunnen helpen om de grote economische problemen waar zij voor staat, te bestrijden omdat een toename van deze problemen een ideale voedingsbodem creëert voor radicalisering en fundamentalisme, en dus ook voor terrorisme. De heer De Roon legt een bepaalde link in zijn motie. Door deze

Timmermans

toe te passen, bestrijd je echter niet het terrorisme, maar wakker je het alleen maar aan. Daarom ontraad ik namens het kabinet aanneming van deze motie.

De beraadslaging wordt gesloten.

Aan de orde is de **stemming over een motie**, ingediend bij het debat over **de Transportraad**, te weten:

- de motie-Vendrik over CO₂ als grondslag voor kilometerbeprijzing voor het vrachtverkeer (21501-33, nr. 200).

(Zie vergadering van 3 december 2008.)

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de SP, GroenLinks, D66 en de PvdD voor deze motie hebben gestemd en die van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

Aan de orde zijn de **stemmingen over moties**, ingediend bij het debat over **de RazeB**, te weten:

- de motie-Voordewind/Van Baalen over additionele veiligheidsmaatregelen (21501-02, nr. 863);

- de motie-De Roon c.s. over de handelsrelatie tussen de EU en Pakistan (21501-02, nr. 864).

(Zie vergadering van heden.)

In stemming komt de motie-Voordewind/Van Baalen (21501-02, nr. 863).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van D66, de VVD, de ChristenUnie, de SGP, het CDA, de PVV en het lid Verdonk voor deze motie hebben gestemd en de aanwezige leden van de overige fracties ertegen, zodat zij is aangenomen.

In stemming komt de motie-De Roon c.s. (21501-02, nr. 864).

De **voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de ChristenUnie, de SGP, de PVV en het lid Verdonk voor deze motie hebben gestemd en de aanwezige leden van de overige fracties ertegen, zodat zij is verworpen.

De vergadering wordt van 18.30 uur tot 19.30 uur geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2009 (31700-XVIII)**, en van:

- de motie-Van Gent/Van Bochove over meer groen in gemeenten met Vogelaarwijken (31700-XVIII, nr. 14);

- de motie-Jansen over het schrappen van projectsteun aan corporaties die niet presteren naar vermogen (31700-XVIII, nr. 15);

- de motie-Jansen over het overdragen van de verantwoordelijkheid voor het onderzoek naar Rochdale (31700-XVIII, nr. 16);

- de motie-Karabulut over een actieplan voor de bestrijding van segregatie (31700-XVIII, nr. 17);

- de motie-Karabulut c.s. over een taal cursus voor werknemers uit MOE-landen (31700-XVIII, nr. 18);

- de motie-Van Toorenborg/Dijsselbloem over een integraal beleid ten aanzien van huwelijksmigratie (31700-XVIII, nr. 19);

- de motie-Van Toorenborg over heroverweging van de remigratieregeling (31700-XVIII, nr. 20);

- de motie-Van Bochove/Depla over ondersteuning van projecten in Parkstad (31700-XVIII, nr. 21);

- de motie-Van der Burg over verhoging van de nationale hypotheekgarantie (31700-XVIII, nr. 22);

- de motie-Van der Burg over verlenging van de termijn voor de aftrekbaarheid van hypotheekrente voor twee huizen (31700-XVIII, nr. 23);

- de motie-Van der Burg over verlaging van de overdrachtsbelasting (31700-XVIII, nr. 24);

- de motie-Van der Burg over het anders vormgeven van de wijkenheffing (31700-XVIII, nr. 25);

- de motie-Van der Burg/Kamp over het aanstellen van één begeleider voor ieder probleemgezin (31700-XVIII, nr. 26);

- de motie-Van der Burg/Kamp over het handhaven van de inkomens- en opleidingseisen voor huwelijksmigranten (31700-XVIII, nr. 27);

- de motie-Van der Burg/Kamp over een consequent lik-op-stukbeleid voor ontspoorde jongeren in probleemwijken (31700-XVIII, nr. 28);

- de motie-Van der Burg/Van Toorenborg over herijking van het delictsbestanddeel "in het openbaar" (31700-XVIII, nr. 29);

- de motie-Dijsselbloem/Van der Staaij over concretisering van de ambities op het terrein van integratie (31700-XVIII, nr. 30);

- de motie-Dijsselbloem c.s. over informatie over specifieke problemen binnen specifieke bevolkingsgroepen (31700-XVIII, nr. 31);

- de motie-Dijsselbloem/Van Toorenborg over een gezamenlijke aanpak met Romagemeenten (31700-XVIII, nr. 32);

- de motie-Dijsselbloem c.s. over taal cursussen op ETV (31700-XVIII, nr. 33);

- de motie-Depla/Ortega-Martijn over opname van het recht op een lokaal handvest in het BBSH (31700-XVIII, nr. 34);

- de motie-Fritsma over de erkenning dat de migratieproblemen niet zijn op te lossen met de huidige hoge instroom van immigranten (31700-XVIII, nr. 35);

- de motie-Fritsma over intrekking van het plan voor een overzeese prachtwijk op Curaçao (31700-XVIII, nr. 36);

- de motie-Fritsma over het verlies van de verblijfsvergunning bij het verwijtbaar niet afmaken van de inburgeringscursus (31700-XVIII, nr. 37);

- de motie-Fritsma over het niet langer financieren van inburgeringscursussen met belastinggeld (31700-XVIII, nr. 38);

- de motie-Fritsma over het uitspreken door de regering dat de boerka niet in de Nederlandse samenleving thuishoort (31700-XVIII, nr. 39);

- de motie-Ortega-Martijn c.s. over aanpassing van bekostigingsstelsels van voorzieningen (31700-XVIII, nr. 40);

- de motie-Ortega-Martijn/Depla over onderzoek naar aanpassing van het BHW (31700-XVIII, nr. 41);

Voorzitter

- de motie-Ortega-Martijn over uitwerking van het plan voor een zichzelf in stand houdend fonds (31700-XVIII, nr. 42);
- de motie-Ortega-Martijn c.s. over een tweejaarlijks onderzoek naar de participatie van inburgeraars (31700-XVIII, nr. 43);
- de motie-Dibi/Van Gent over de mogelijkheden van "job on the block" (31700-XVIII, nr. 44);
- de motie-Dibi/Van Gent over goedkopere huisvesting voor studenten in ruil voor vrijwilligerswerk (31700-XVIII, nr. 45);
- de motie-Dibi over het niet verschillend straffen op basis van etniciteit (31700-XVIII, nr. 46);
- de motie-Van der Ham over de aangekondigde visie op de woningmarkt (31700-XVIII, nr. 47);
- de motie-Van der Ham/Depla over verbetering van het systeem van executieveilingen (31700-XVIII, nr. 48);
- de motie-Van der Staaij/Ortega-Martijn over melding van geweld en intimidatie tegenover geloofsafvalligen (31700-XVIII, nr. 49);
- de motie-Verdonk over de toezegging dat 60.000 mensen op 31 december 2009 het inburgeringsexamen hebben afgelegd (31700-XVIII, nr. 50);
- de motie-Verdonk over opheffing van de ANBI-status van de As-Soennahmoskee (31700-XVIII, nr. 51).

De **voorzitter**: Te uwer informatie heb ik een opmerking over de tijd. Om 20.30 uur wil ik beginnen met het spoeddebat liberalisering van de postmarkt. Wij hebben immers daarna op veler verzoek nog een wet te gaan. Ik hoop dat eenieder wil meewerken.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. Ik behandel eerst de moties, dan de punten die nog reesteren uit mijn onvolledige beantwoording in de eerste termijn en ten slotte de punten die zijn gemaakt in de tweede termijn. Ik ben gemaand om nu net zo snel te spreken als de Kamerleden. Ik ga een poging doen. Ik heb al gezegd dat ik het heel snel vond gaan, maar ga proberen die snelheid te evenaren.

De aanneming van de motie van de leden Van Gent en Van Bochove met betrekking tot de 2 mln. extra ontraad ik, omdat de gemeenten dit kunnen betalen uit het bedrag van 157 mln. dat zij ontvangen voor de wijken.

De moties 2 en 12 bespreek ik tezamen. De aanneming van motie 2 van de heer Jansen over het centraal fonds en de projectsteunheffing ontraad ik. Ik heb al toegezegd dat wij in 2010 het besluit in algemene zin evalueren. Een belangrijk punt is de positie van de C-corporaties. Ik zeg toe die positie fundamenteel te bezien en daarom durf en kan ik de aanneming van de motie nu ontraden. De aanneming van motie 12 ontraad ik op dezelfde gronden.

Motie 3 van het lid Jansen betreft het onderzoek naar onregelmatigheden bij Rochdale en mijn positie daarin.

De heer **Depla** (PvdA): Welke nummering gebruikt de minister?

De **voorzitter**: De minister gebruikt de nummering van de met de hand genummerde set moties.

Minister **Van der Laan**: Ik zal helpen door steeds het onderwerp duidelijk te benoemen. Het betreft de motie van het lid Jansen over Rochdale en het onderzoek dat daarnaar loopt, alsmede het feit dat ik van een advocatenkantoor kom. Ik dank de heer Jansen uitdrukkelijk voor de zakelijke wijze waarop hij dit onderwerp aan de orde stelt. Wij kunnen er normaal over spreken zonder dat er suggesties worden gewekt. Voorkomen is beter dan genezen.

Het is een reële discussie. Het is ook geen gemakkelijke kwestie. Op de vrijdag waarop ik minister werd, heb ik alle banden met het kantoor verbroken. Ik heb zelfs een brief van de deken van de Amsterdamse orde van advocaten ontvangen, waarin hij schreef dat hij nog nooit in zijn leven zo'n razendsnelle beëindiging had gezien. Ik durf erbij te zeggen dat die woorden vermengd waren met zijn verdriet over mijn vertrek. Dat was die vrijdag al. Natuurlijk is het mijn voormalige kantoor. Daar werken meer dan honderd advocaten, die ik goed ken en die voor een deel voor cliënten werken voor wie ik ook heb gewerkt. Rochdale is een fusiecombinatie van Rochdale en Patrimonium. Ik heb in 1991 en 1992 zelf ook gewerkt voor Patrimonium, maar er zitten veel woningcorporaties. Het zou een probleem zijn als ik zou zeggen dat er nooit iets kan zijn wat op mijn kantoor aan de orde is of was. Er zit één feitelijke onjuistheid in de motie. Het oude kantoor is geen huisadvocaat. Er is een ander huisadvocatenkantoor. Er werd door ons vrij incidenteel wel eens iets voor Rochdale gedaan, maar er is wat dat betreft een verschil met wat in de motie staat.

Wat is nu het punt? Evenals de Kamer en de heer Jansen wil ik ontzettend voorzichtig zijn. Ik kom uit een bepaalde hoek, maar mijn praktijk bestond juist uit cliënten die veel te maken hadden met integriteit. Onder die cliënten bevond zich bijvoorbeeld de Vereniging voor rechtspraak, de rechters en de officieren van justitie zelf. Ik noem ook het Van Traateam in Amsterdam. Ik zal hierover niet uitweiden, maar er slechts op wijzen dat ik helemaal niet uit de gevaarlijke hoek kom. Ik zal ook ruzie krijgen met journalisten als die te gemakkelijk een bepaalde relatie zien. Vanwege het enkele feit dat ik naar Den Haag ben gegaan, wil ik namelijk mijn naam niet in verband brengen met mensen die in de minder integere hoek zitten.

Ik wijs de heer Jansen voorts op een bestaande voorziening. Als een strafbaar feit wordtesignaleerd, komt dat sowieso terecht bij de minister van Justitie. Hij heeft dan het voortouw. Ik wijs er ook op dat ik de laatste ben in een reeks van ambtenaren die dit soort onderzoeken beoordelen. Toch vind ik met de heer Jansen dat er iets moet zijn om de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen. Echter, ik wil voorkomen dat ik op een groot terrein van de volkshuisvesting niets meer kan. De gemeente Amsterdam is bijvoorbeeld een oude cliënt en als het dan om die gemeente zou gaan, zou ik niets meer kunnen. Ik zou ook niets meer kunnen met betrekking tot een vier- of vijftal woningbouwcorporaties in Amsterdam. Ik zou het dan zuiverder vinden om weliswaar iets te doen, maar niet wat wordt gevraagd. Wat zou ik dan wel willen?

Stel dat ik bij zoiets als waar het hier om gaat aan bod kom. Dan zou ik mevrouw Cramer kunnen vragen om medeverantwoordelijk te zijn. Dan gaat het dus om die gevallen dat het inschakelen van de minister van Justitie niet nodig is, omdat er geen strafbaar feit is. Met het nemen van de medeverantwoordelijkheid door mevrouw

Van der Laan

Cramer is er een check. Ik noem deze mogelijkheid, dit idee. Hieraan dachten wij op het ministerie. Wij moeten dit punt namelijk goed regelen. Het is op zichzelf niet gemakkelijk als je te maken krijgt met een ex-advocaat. Ik neem aan dat deze situatie zich eerder moet hebben voorgedaan, maar ik wil graag met de geachte afgevaardigde praten over mogelijke suggesties. Nu wil ik aanneming van de motie ontraden, omdat die iets anders vraagt dan ik voorstel en ook omdat de motie niet juist is met de zinsnede over de huisadvocaat. Ik wil hierover dus graag doorpraten.

De heer **Jansen** (SP): Wat niet klopt, willen wij uiteraard rectificeren. Dat punt van de huisadvocaat wordt dus veranderd. Het is wel zo dat de minister ook het dilemma moet zien dat er is. Stel dat straks een relatief milde conclusie wordt getrokken. Dan zal de minister altijd nagedragen worden: dat komt doordat hij een band met Rochdale had. Zoiets kun je beter voorkomen, bijvoorbeeld met wat is voorgesteld, namelijk de eindverantwoordelijkheid voor het onderzoek overdragen aan een collega. Dat heeft op zichzelf geen precedentwerking, want het komt zelden of nooit voor dat dit probleem aan de orde is.

Minister **Van der Laan**: Dat weet ik niet. Er is juist het gevaar van een andere valkuil. Er is namelijk het risico dat je te streng wordt. Ik meen dat de heer Van der Ham iets riep, maar ik wijs op ervaringen uit mijn praktijk. Daarbij was ook wel sprake van een valkuil. Dan kreeg je precies de geheel andere situatie dan werd beoogd. Officiëren van justitie of rechters kozen bijvoorbeeld voor de veilige weg en waren dan heel streng. De valkuil bestond dan daaruit dat zij te streng werden. Daardoor ontstond juist klassenjustitie. Over dit punt wil ik goed met u praten, maar ik vraag mij af of dit plenair moet. Ik vind wel dat wij voor een veilige weg moeten kiezen.

De heer **Van Bochove** (CDA): Wat is volgens de heer Jansen nu het probleem met de suggestie die de minister op dit dossier doet? Iedereen in het openbaar bestuur heeft een verleden. Iedereen in het openbaar bestuur is over zijn verleden volledig transparant en hij kan gecontroleerd worden. De minister is ruimhartig en zegt heel nadrukkelijk dat als bepaalde aspecten in het geding zijn, hij zijn collega op hetzelfde ministerie bij de zaak zal betrekken. Ik begrijp werkelijk niet wat het probleem is. Het zou de heer Jansen sieren als hij zijn motie introk.

De heer **Van der Ham** (D66): De minister hoorde mij net iets zeggen, maar ik riep iets richting de SP-fractie. De minister stelt zich ruiterlijk op. Hij neemt het punt serieus op en komt met een voorstel. Ik zeg dan ook: zet dit op papier en bespreek dat met de Kamervoorzitter. Dat lijkt mij een heel goede zet. Dan hebben wij deze motie waarschijnlijk helemaal niet nodig. Zeker niet met het antwoord van de minister. Wat ik riep, was dus sympathiserend bedoeld voor de minister.

Minister **Van der Laan**: Dank u wel!

De heer **Jansen** (SP): Dit vind ik ook mooi; hier houd ik wel van. Met mijn eigen termijn heb ik aangegeven dat ik de motie liever intrek. Zodra ik het gevoel heb dat alles goed geregeld wordt, trek ik de motie in. In dit geval

meen ik echter dat het verstandig is om daarover nog even na te denken. De minister doet nu een suggestie, maar het gaat mij erom dat dit punt deugdelijk wordt geregeld en niet de schijn van belangenverstrengeling kan ontstaan. Ik wil ook dat wij voor de toekomst voor vergelijkbare situaties een bepaalde lijn kunnen aanhouden. Ik heb goed gehoord dat een suggestie werd gedaan. Ik zal die in beraad nemen. Uiteraard heeft de minister gehoord wat ik in tweede termijn heb gezegd.

De **voorzitter**: Ik verzoek de leden om niet in herhaling te vervallen. De heer Depla heeft het woord.

De heer **Depla** (PvdA): Voorzitter. Ik ben benieuwd hoe ver de SP-fractie wil gaan. De heer Jansen zegt nu wel dat hij blij is met het antwoord en dat hij zijn motie zal heroverwegen, maar betekent dit dat deze minister ook geen zaken meer kan doen over hoe de gemeente Amsterdam omgaat met inburgering? Wat betekent het concreet? De heer Jansen heeft deze motie ingediend, dus blijkbaar heeft hij bedacht dat deze minister niet meer mag gaan over alle zaken waar hij of een van zijn kantoorgenoten in het verleden mee te maken heeft gehad.

De heer **Jansen** (SP): Het valt mij erg tegen van de heer Depla dat hij wat dit betreft een stuk minder zakelijk reageert dan de minister. De minister staat volgens mij open voor de inhoudelijke dilemma's die wij zien. Blijkbaar ziet de heer Depla die niet. In dit geval is er sprake van een heel andere situatie dan de inburgeringskwestie. Het voormalig kantoor van de minister is nog steeds werkzaam voor een coöperatie waar een onderzoek naar loopt onder zijn eindverantwoordelijkheid wat betreft de integriteit van het handelen. Dat lijkt mij een heel concrete koppeling, waarbij ook duidelijk is dat zijn huidige positie ertoe doet bij het eindoordeel. In de situatie van de inburgering wordt met de gemeente Amsterdam zaken gedaan en er zijn natuurlijk heel veel zaken met Amsterdam af te handelen die niets te maken hebben met wat de minister ooit functionerend voor zijn voormalige kantoor heeft gedaan, of zijn collega's.

De **voorzitter**: Tot slot, mijnheer Depla.

De heer **Depla** (PvdA): Dat is wel het geval. Stel nu eens dat wij ruzie met de gemeente Amsterdam hebben en er moet geld teruggevorderd worden. Eén van de ex-kantoorgenoten van de minister is advocaat van de gemeente Amsterdam. Dan krijg je toch ook te maken met wat u bedoelde?

De heer **Jansen** (SP): Ja, dat zou ik mij ook heel goed kunnen voorstellen. Daarom wil ik dit het liefst zodanig geregeld zien, dat er in toekomstige situaties een bepaald beleid gevoerd wordt. Dat is de intentie van de SP-fractie met deze motie. Nogmaals, ik heb het voorstel gehoord en daar ga ik eens even over nadenken.

De **voorzitter**: Het lijkt mij goed om de discussie op dit punt te sluiten.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik hecht er alleen aan om namens de GroenLinksfractie te zeggen dat wij ons aansluiten bij de woorden van de heer Van Bochove. Ik vind dat de minister ons en ook de heer Jansen heel ver

Van der Laan

tegemoetkomt door te zeggen dat minister Cramer medeverantwoordelijk is wanneer hij eraan te pas komt. Dat is wat de GroenLinksfractie betreft voldoende.

Minister **Van der Laan**: Ik mag wel zeggen dat ik het heel fijn vind dat er zo zakelijk over gepraat wordt. Dat stel ik bijzonder op prijs. Ik kom hier snel op terug, zoals ik in overleg met de voorzitter heb afgesproken.

Voorzitter. Ik kom bij de motie van het lid Karabulut over bestrijding van de segregatie. Ik heb duidelijk gezegd dat dit een van de kernen van het beleid moet worden. Ik moet aanvaarding van de motie toch ontraden, omdat dit vooral op het terrein van de staatssecretaris van Onderwijs ligt. Ik verzoek mevrouw Karabulut, de motie in te trekken. Ik ga in overleg met de staatssecretaris van Onderwijs over dit plan en ik kom erop terug.

De **voorzitter**: Dan is aanhouden gebruikelijk.

Minister **Van der Laan**: Sorry, ik bedoel aanhouden.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Wanneer mag ik uw reactie tegemoet zien?

Minister **Van der Laan**: Ik ga zo snel mogelijk in overleg, maar ik moet nog voorzichtig zijn als beginneling met toezeggingen.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ja, maar als ik dan heel voorzichtig vraag of dat per 1 januari kan?

Minister **Van der Laan**: Voorzichtig? Nou ja, waarom ook niet.

Dan kom ik bij de motie van mevrouw Karabulut over de MOE-landen. Zij wil dat alle werknemers uit die landen zich inschrijven in de GBA en dan een taal cursus krijgen aangeboden. Ik moet aanvaarding van die motie ontraden. Voor tijdelijke medewerkers is dit heel ingewikkeld en zou het zijn doel ook voorbijschieten. Aan degenen die hier langer willen blijven kan de gemeente al een aanbod doen. Gaat mevrouw Karabulut ermee akkoord dat ik hierop in het algemeen overleg dat hierover gepland is terugkom? Tot zolang ontraad ik aanvaarding van deze motie.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik wil hier sowieso op terugkomen, maar ik wil de minister nog meegeven dat het hier gaat om mensen die zich inschrijven bij de gemeente en die voor kortere, langere of heel lange tijd werken. Voor die mensen is het belangrijk om de taal te leren. Wellicht is de minister bekend met het onderzoek van de gemeente Rotterdam, waaruit blijkt dat heel veel mensen – veel meer dan verwacht – zich blijvend vestigen. Dus het lijkt mij erg belangrijk dat de minister dit snel gaat regelen.

Minister **Van der Laan**: Dat deel ik. Als er staat dat de gemeente het kan doen, zijn wij er niet gerust op dat de gemeente het per se doet. Daar kom ik op terug in dat overleg.

Dan kom ik bij de motie van de fractie van het CDA waarin de regering wordt opgeroepen het ontwikkelen van een gemeenschappelijk Europees beleid ten aanzien van huwelijksmigratie als prioriteit aan te merken, naast al de verschillende maatregelen die genoemd werden. Ik

sta positief tegenover die motie. Een integraal plan, dat mevrouw Van Toorenburg voorstelt, houdt volgens mij in dat ik samen met de staatssecretaris van Justitie deze maatregelen en de samenhang daartussen in beeld zal brengen. De uitkomsten van de evaluatie van verschillende maatregelen, zoals inburgering in het buitenland, zullen daarbij worden betrokken. In neem mij voor om de motie op die manier uit te voeren.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Daarbij wordt dus betrokken wat het CDA heeft gezegd, namelijk dat bij de inkomenseis het minimum van 120% wordt aangehouden?

Minister **Van der Laan**: Dat getal staat niet in de motie.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik heb net mevrouw Van Toorenburg geïnterpelleerd. Zij heeft mij heel duidelijk toegezegd dat zij dat daarmee bedoelt. Dus ik stel dat nu ook aan de orde.

Minister **Van der Laan**: Om hoeveel gaat het dan minimaal?

De **voorzitter**: Het gaat om 120% van het minimumloon.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat is het nu.

Minister **Van der Laan**: Ik denk dat wij hier niet te veel gedoe over hoeven te hebben, want er staat "aandacht worden besteed aan". Dus ik zal daar ook aandacht aan besteden.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Nee, voorzitter. Er is immers een toezegging van het CDA – ik kijk nu even naar mevrouw Van Toorenburg – dat zij daarmee bedoelt dat minstens die 120% van het minimumloon blijft staan.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Wij hebben gevraagd om een integraal beleid met aandacht voor deze aspecten, waarbij het CDA inderdaad voor dat minimum is. Dat staat echter niet in de motie. Daarin staat dat wij een integraal beleidsstuk willen op basis waarvan wij met elkaar kunnen discussiëren. Onze insteek daarbij is helder.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voor de duidelijkheid: de insteek is?

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Minimaal 120%.

De **voorzitter**: Wij moeten nu niet de hele avond elkaar gaan herhalen. Wij kunnen het verslag er ook nog bij pakken.

Het woord is aan mevrouw Van der Burg.

Mevrouw **Van der Burg** (VVD): Mag ik het feit dat de minister deze motie positief beoordeelt, beschouwen als een aanscherping van het beleid?

Minister **Van der Laan**: Ik kom in de motie niet zo gek veel dingen tegen waarvan ikzelf niet vind dat het zo zou moeten. Maar misschien is het een aanscherping van het bestaande beleid.

De aanneming van de motie van het CDA waarin wordt verzocht om de remigratieregeling te heroverwe-

Van der Laan

gen, wil ik ontraden omdat de Remigratiewet in 2006 al is geëvalueerd. De evaluatie gaf toen geen aanleiding om de wet te heroverwegen. Mevrouw Van Toorenburg is daar waarschijnlijk bij geweest en kent ook de argumenten. Die zal ik nu niet herhalen. Dus daar is geen aanleiding voor. Zoals ik al in ons allereerste overleg met elkaar heb gezegd: ik begrijp dat integratie en remigratie tegenstrijdig lijken te zijn als dat niet heel goed wordt uitgelegd. In ieder geval zal dat zo overkomen. Daar kunnen wij misschien wel wat aan doen, maar de aanneming van de motie ontraad ik.

In de motie-Van Bochove/Depla wordt verzocht om een bedrag van 12 mln. uit niet bestede BLS-middelen in te zetten ter ondersteuning van projecten in Parkstad. Ik verzoek de heer Van Bochove nu geen voorschot te nemen op de BLS-discussie, maar deze discussie in het kader van de integrale afweging BLS te voeren. Ik verzoek hem om de motie aan te houden.

Een motie van mevrouw Van der Burg gaat over de tijdelijke verhoging van de Nationale Hypotheek Garantie. Er komen er nog een paar die te maken hebben met de kabinetsbrief. Ik heb in mijn eerste termijn gezegd dat ik als lid van het kabinet uiteraard verdedig dat die afweging integraal moet worden gemaakt. Dat gebeurt volgende week in het debat met de ministers Balkenende en Bos. Het kabinet volgt op de voet wat er gebeurd is en moet ervoor zorgen dat het een en ander op tijd klaar is als op een bepaald moment het oordeel wordt geveld dat iets extra's moet gebeuren. Ik wil daar niet op vooruitlopen, dus ik ontraad de aanneming van deze motie.

De aanneming van de motie-Van der Burg over de dubbele hypotheekrenteaftrek ontraad ik onder hetzelfde motto. Ik begrijp dat zij bovenop de regeling, die van twee tot drie jaar kan variëren, een derde jaar wil. Daarvan zegt het kabinet dat nu geen overhaaste maatregelen moeten worden genomen. Mevrouw Van der Burg snapt ook wel dat deze motie in de gedachtevorming wordt betrokken als wij die andere maatregel ooit wel een keer nemen.

De motie-Van der Burg over de overdrachtsbelasting valt onder dezelfde noemer. Het mag mij worden aangerekend dat het nu een soort mantraatje zal worden. Voor deze motie geldt: nu niet doen vanwege de integrale afweging in het kabinet.

Dan kom ik op de motie-Van der Burg/Kamp op stuk nr. 26 dat ieder probleemgezin één begeleider met doorzettingsmacht moet hebben. Ik verzoek mevrouw Van der Burg en mijnheer Kamp de motie aan te houden, want ik vind de gedachte heel sympathiek. Ik ben sowieso voor een gezinscoach, maar er komt binnenkort iets uit het kabinet over doorzettingsmacht in het kader van het wetsvoorstel over de Centra voor Jeugd en Gezin. Ik denk dat wij daarna beter de discussie kunnen voeren of wij zo'n coach ook doorzettingsmacht kunnen geven.

De voorzitter: U hebt de motie op stuk nr. 25, over de wijkenheffing, overgeslagen.

Minister Van der Laan: Deze zat bij mij vastgehecht aan de motie op stuk nr. 2.

De voorzitter: Kijk eens aan, dan hebt u die al gehad.

Minister Van der Laan: Ik denk dat ik deze heb gehad,

maar te vroeg, omdat deze in een verkeerde volgorde zat.

Bij de motie over het probleemgezin verzoek ik om deze aan te houden, omdat ik het met de grondgedachte ervan eens ben.

Dan kom ik op de motie op stuk nr. 27 om in de wet- en regelgeving inkomens- en opleidingseisen voor huwelijksmigranten op te nemen. Deze voorstellen liggen op het terrein van de staatssecretaris van Justitie. Aan de hand van de evaluatie van de Vreemdelingenwet en de Wet inburgering buitenlanders zal ik samen met de staatssecretaris de Tweede Kamer samenhangend informeren over onze visie op huwelijksmigratie. Daarop wil ik nu niet vooruitlopen. Daarom ontraad ik deze motie, maar wij krijgen de discussie nog volop en ik kan zeggen dat wij dat snel zullen doen.

Dan kom ik op de motie van mevrouw Van der Burg en de heer Kamp op stuk nr. 28 om te onderzoeken of nieuwe punitieve sanctiemodaliteiten kunnen bijdragen aan een effectieve aanpak en correctie van ontspoorde jongeren. Sanctionering valt onder de minister van Justitie. Dat heeft niet alleen de aandacht van de minister van Justitie, maar ook van mij, omdat recidive onder Marokkaans-Nederlandse en Antilliaanse jongens heel erg hoog is. Mijn advies is neutraal. Ik verzoek de Kamer de motie aan te houden, omdat ik zeker terugkom op de problematiek van de Marokkaanse jongeren in de brief die ik voor januari heb toegezegd.

Dan de motie van mevrouw Van der Burg en mevrouw Van Toorenburg op stuk nr. 29 over het eventueel strafbaar stellen van opruiing op de privésfeer overstijgende bijeenkomsten van de salafistische imams. De minister van Justitie en ik hebben vastgesteld dat de inspanningen van de afgelopen tijden op nationaal en lokaal niveau om de samenleving weerbaarder te maken tegen extremisme en radicalisme een proces van lange adem zijn en dat wij deze strategie moeten voortzetten. De Kamer wordt nader geïnformeerd over de voortgang van die strategie in de voortgangsrapportage van het operationeel Actieplan Polarisatie en Radicalisering dat binnenkort wordt aangeboden. Aangezien deze motie de eventuele herijking van het Wetboek van Strafrecht betreft en dus op het terrein van mijn ambtgenoot van Justitie ligt, zal ik deze motie aan hem doorgeleiden. Hij heeft zich bereid verklaard de motie verder op te pakken. Ik weet niet of ik nu een nieuwe staatsrechtelijke categorie introduceer.

De voorzitter: Ik denk dat u dan het oordeel aan de Kamer overlaat.

Minister Van der Laan: Inderdaad.

Dan kom ik op de motie-Dijsselbloem/Van der Staaij op stuk nr. 30 over de effectindicatoren voor integratie. Mijn oordeel hierover is positief, dus ik zal deze uitvoeren.

Mijn oordeel over de motie van de leden Dijsselbloem, Van Toorenburg, Van der Burg en Dibi op stuk nr. 31 over het doelgroepenbeleid en de relevante ontwikkeling van Irakezen, Afghanen enzovoorts, is ook positief. Ik zeg erbij dat de gegevens die wij nu vierjaarlijks krijgen, wel jaarlijks kunnen worden gevraagd en het inzicht zullen bieden dat in de motie wordt gevraagd, maar dat deze niet op hetzelfde integrale niveau liggen als de vierjaarlijkse rapportages. Waarschijnlijk zeg ik hiermee iets wat men allang wist.

Van der Laan

De motie van de leden Dijsselbloem en Van Toorenburg over de Romagemeenten beschouw ik als een ondersteuning van mijn beleid. Hierover kan ik positief adviseren.

Vervolgens kom ik bij de motie-Dijsselbloem c.s. op stuk nr. 33 over de taalcursussen. Ik sta heel erg positief tegenover het gebruiken van de televisie voor de taalcursussen, zoals wij al eerder hebben bediscussieerd. Ik moet hierover echter wel overleggen met mijn collega van OCW. Er zijn namelijk eerder dit soort projecten geweest, en wij moeten bekijken of de effecten daarvan positief zijn geweest. Op basis daarvan zullen wij nader bezien of wij deze investeringen moeten continueren. Onderaan mijn papier staat dat ik het oordeel over de motie aan de Tweede Kamer overlaat. Dat is het ambtelijk oordeel dat ik overneem, maar de positieve basisgedachte is hopelijk overgekomen.

In de motie-Depla/Ortega-Martijn op stuk nr. 34 wordt de regering verzocht om het recht op een lokaal handvest met sloop en renovatie op te nemen in het Besluit Beheer socialehuursector. Ik ben even eigenwijs. Ik vind dat wij echt eerst met Aedes moeten proberen, dit op minnelijke wijze opgenomen te krijgen in hun code. Die code is dan ook verplichtend. Ik stel voor dat ik dit overleg voor en dat ik daarover aan de Kamer rapporteer. Als ik dan mijn neus stoot, dan kunnen de indieners van de motie alsnog besluiten om hun motie in stemming te brengen. Ik verzoek hun dus om de motie aan te houden.

Voorts kom ik bij de motie-Fritsma op stuk nr. 36. In deze motie wordt verzocht om het krankzinnige plan om op Curaçao een "prachtwijk" te realiseren, onmiddellijk in te trekken. Ik ontraad de aanneming van deze motie in ongeveer de krachtigst denkbare woorden. Dit doe ik alleen al, omdat de wijk is toegezegd. Als opvolger van mevrouw Vogelaar wil ik functioneel toezeggingen nakomen. Ik denk dat ik de Kamer daar de procedures mee bespaar, maar dat zal niet voldoende zijn om de heer Fritsma te overtuigen.

De motie-Fritsma op stuk nr. 37 gaat over het verlies van de verblijfsvergunning, wanneer de inburgeringscursus verwijtbaar niet wordt gestart of niet wordt afgemaakt. Ik begrijp dat dit reeds afstuit op het Europese mensenrechtenverdrag. Ik begrijp de zorg van de heer Fritsma, maar dit is echt een te radicale maatregel. Overigens heb ik laten opvragen wat er al aan sancties bestaat. Dit zijn substantiële boetes die oplopen en bij recidive zelfs flink oplopen. Ik zeg de heer Fritsma toe dat ik echt druk zet op het lopende juridische onderzoek naar de vraag wat wij nog meer kunnen doen om de cursussen verplichtend te maken, opdat wij daar snel over kunnen praten.

De heer **Fritsma** (PVV): Het is duidelijk dat de huidige sancties tekortschieten. Wat is er mis mee om ten aanzien van mensen die net in Nederland zijn, maar die het vertikken om bij de Nederlandse samenleving te horen en echt verwijtbaar die cursus niet volgen, de logische sanctie op te leggen om de verblijfsvergunning in te trekken? Wij schieten toch niet op met mensen die hier naartoe komen en gewoon niet willen inburgeren? Dit kunnen wij toch niet goed vinden?

Minister **Van der Laan**: Het zou in strijd zijn met het Vluchtelingenverdrag en artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Dat is het

voornaamste antwoord. Ik snap dat de heer Fritsma hierover zorgen heeft. Daarom gaan wij naar het juridische onderzoek kijken. Dan zullen wij daar nog op terugkomen.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De minister zegt dat er stevige sancties in de Wet inburgering staan. Is er al eens zo'n sanctie opgelegd? Die wet bestaat immers al bijna twee jaar.

Minister **Van der Laan**: Dat is een goede vraag waarop ik nu het antwoord schuldig moet blijven. Maar daar kunnen wij natuurlijk snel achter komen en dan kunnen wij de Kamer daarover nader informeren. Ik ben eigenlijk ook wel nieuwsgierig naar het antwoord op die vraag.

De **voorzitter**: De minister heeft de eerste motie van de heer Fritsma op stuk nr. 35 overgeslagen.

Minister **Van der Laan**: U heeft gelijk. Mijn excuses daarvoor. In de motie op stuk nr. 35 wordt de regering verzocht, zorg te dragen voor forse immigratiebeperkende maatregelen. Ten eerste, deze motie ligt op het terrein van de collega van Justitie. Ten tweede, in dat beperkte historische perspectief is er geen sprake van dweilen met de kraan open. Ten derde, ik ben het ermee eens dat er een verband bestaat. Wij moeten dus voorzichtig zijn met de verdere immigratie. Ik ontraad de Kamer de aanvaarding van deze motie.

Dan de motie op stuk nr. 38, ook van de heer Fritsma, dat er voortaan geen belastinggeld meer naar inburgering mag gaan en dat de financiering van cursussen aangemerkt moet worden als een eigen verantwoordelijkheid. Het volgen van die cursus is de primaire verantwoordelijkheid van de nieuwkomers. Dat heb ik heel expliciet gezegd en daar ligt een overlap met de heer Fritsma. Ik heb er ook op gewezen dat een uitgangspunt is dat wij niemand voortrekken, maar dat mensen die extra hulp nodig hebben, die moeten kunnen krijgen. Dit is zo'n voorbeeld van extra hulp die nodig is en die mensen moeten kunnen krijgen. Dat zij die hulp krijgen, is bovendien heel erg in ons eigen belang. Het is immers ook heel erg in ons eigen belang dat iedereen die taal snel leert en met ons mee gaat doen. Iets in mij zegt dat de heer Fritsma en ik hier nog wel eens nader over zullen doorpraten.

Dan kom ik op de motie op stuk nr. 39 van de heer Fritsma over de boerka. Ik ben lid van het kabinet en het kabinet heeft het standpunt dat de boerka niet moet voorkomen op school – ik geloof dat het hoger onderwijs daarbij nu in discussie is – en bij ambtenaren en de politie. Deze motie gaat verder en ik ontraad dus de aanneming van die motie. Waarmee dus niet gezegd is dat ik een boerka misschien wel net als de heer Fritsma geen prettige ervaring vind bij de Albert Heijn en dergelijke, maar juridisch verbieden is een heel ander verhaal.

Dan kom ik op de motie op stuk nr. 41 van mevrouw Ortega over het onderzoek naar het aanpassen van bekostigingsstelsels in het licht van de krimp. Mag ik zeggen dat ik dit een waardevolle gedachte vind? Ik beveel de aanneming van deze motie dan ook graag aan. De motie op stuk nr. 42 van mevrouw Ortega en de heer Depla verzoekt om een onderzoek naar het Besluit huurprijzen woonruimte, opdat onvoldoende energiebesparingsmaatregelen zouden kunnen leiden tot

Van der Laan

huurverlaging omdat zij kunnen worden aangemerkt als een gebrek. Die motie neem ik graag over.

Dan de motie van mevrouw Ortega op stuk nr. 43 over een fonds voor laagrentende leningen ter stimulering van energiebesparende maatregelen. Het antwoord daarop is dat ik momenteel met mijn collega van Financiën in overleg ben over wat dan heet nut en noodzaak van een dergelijk fonds. Ik zal de Kamer daarover informeren als het overleg is afgerond. Het verzoek is om die motie aan te houden. Dan kom ik op de motie van mevrouw Ortega op stuk nr. 44 over een onderzoek naar de participatie van inburgeraars om de twee jaar. Ik heb een positief oordeel over die motie. Begin januari inzicht in de mogelijkheden voor een instrument om die participatie te monitoren. Dat onderzoek is gestart naar aanleiding van een eerdere motie van mevrouw Ortega. Ik zal de Tweede Kamer in januari informeren, welke mogelijkheden er zijn voor het monitoren van de participatie. Haar verzoek om nu om de twee jaar een onderzoek te doen naar de participatie van inburgeraars, zal ik daarbij meenemen. Ik vind het een vrij logische gedachte en ik ben ook nieuwsgierig naar hoe het gaat. Wij allemaal, denk ik.

De **voorzitter**: Dus uw kwalificatie is ondersteuning van beleid?

Minister **Van der Laan**: De kwalificatie is ondersteuning van beleid.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Even voor de minister. Er staat ook gewoon in de Wet inburgering dat er na twee jaar geëvalueerd wordt, dus in dat kader zou het ook kunnen.

Minister **Van der Laan**: Oké. Dat wist ik dus niet. Dan zou de vraag zijn of de motie niet overbodig is, maar ik denk dat mevrouw Ortega vraagt om een substantiëler onderzoek dan wat daar misschien al verplicht in staat. Zij moet echter voor zichzelf spreken.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. Het gaat mij niet om evaluatie van beleid. Het gaat mij om mensen die met goed resultaat de inburgering hebben afgesloten. Ik zou graag willen weten hoe het deze mensen na twee jaar is vergaan.

Minister **Van der Laan**: Ik begrijp het nu. Waar mevrouw Verdonk op wees, is evaluatie van beleid, en mevrouw Ortega wil een onderzoek naar wat er met een representatieve steekproef van de mensen is gebeurd. Zo had ik het ook verstaan en dat vind ik een interessante gedachte. Ik beveel de aanneming van deze motie aan.

Dan kom ik op de motie op stuk nr. 44 van de heer Dibi en mevrouw Van Gent over een "Job on the Block". Ik zou dat graag in overleg met mijn collega's van Sociale Zaken en Onderwijs bekijken en u hierover informeren. Misschien dat u de motie wilt aanhouden tot dat moment.

Ik kom op de motie-Dibi/Van Gent op stuk nr. 45 over de studenten. Uit mijn schriftelijke antwoorden of mijn betoog konden de indieners opmaken dat ook ik het project van de studenten die als vrijwilligers helpen, sympathiek vind. Het idee van de heer Dibi en mevrouw Van Gent om hen goedkopere huisvesting aan te bieden, maakt naar mijn idee geen inbreuk op het begrip

"vrijwilligerswerk". In ieder geval is het dan een afweging van voor- en nadelen en de voordelen lijken mij in dit geval groot. Ik laat het daarom aan de Kamer over om haar oordeel over deze motie te geven. Dat bedoel ik dus niet negatief.

In de motie op stuk nr. 46 verzoek de heer Dibi de regering, erop toe te zien dat er geen verschil wordt gemaakt in straf op basis van etniciteit. Ik hoorde ongeveer de voltallige Kamer zeggen dat zij die motie steunt, maar ik ontraad haar om die aan te nemen. Dit, vanwege de macht der oude gewoonte. Ik vind namelijk dat de regering er niet is om erop toe te zien dat onze onafhankelijke rechterlijke macht geen verschil maakt bij strafoplegging. Ik ga ervan uit dat zij dat niet doet, want dat staat in de wet. Het is dus aan de rechterlijke macht om dat te doen. Het is nu niet het tijdstip om een stevige discussie te voeren over de trias politica, maar dit is wel de kern van het argument. Ik denk overigens wel dat ik voor die discussie ongeveer 150 Kamerleden wakker zou mogen maken en zij mij zeker.

De **voorzitter**: Zegt de minister dat die motie overbodig is en dat hij de Kamer daarom ontraadt om die aan te nemen?

Minister **Van der Laan**: Ik zeg dat die motie overbodig en niet gepast is.

De heer **Dibi** (GroenLinks): De minister heeft gezegd dat hij met zijn collega van SZW zal spreken over de motie op stuk nr. 44 over "Job on the Block". Die motie houd ik daarom graag aan.

De **voorzitter**: Op verzoek van de heer Dibi en mevrouw Van Gent stel ik voor, hun motie (31700-XVIII, nr. 44) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Ik dank de minister voor de neutrale aanbeveling van de motie op stuk nr. 45 over de goedkopere huisvesting voor de studenten.

De motie op stuk nr. 46 is juist bedoeld om de scheiding der machten nog eens duidelijk te onderstrepen. Ik breng die dus graag in stemming.

De **voorzitter**: Maar de minister geeft als argument dat die motie in strijd is met de trias politica.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ja, en volgens mij is die motie ook een tegenstelling van de redenering die de heer Dibi volgde. Hij zei namelijk dat de rechter alle elementen mee mag wegen. Ik vroeg toen nog of hij daarmee ook etniciteit bedoelde en daarop antwoordde de heer Dibi ja. Ik zeg nogmaals dat deze motie in tegenspraak is met die uitspraak.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Politieke partijen voeren een discussie over cultureel straffen. Dat kan tot gevolg hebben dat de minister daarmee iets moet doen. In zijn schriftelijke beantwoording heeft de minister zelf een aanloopje genomen naar cultureel straffen. Ik wil met deze motie aangeven dat ik die richting niet op wil gaan en heb begrepen dat veel fracties dat een sympathieke gedachte vinden. Ik breng die motie daarom graag in stemming.

Van der Laan

De **voorzitter**: Ter informatie van de minister zeg ik dat de indiener het recht heeft om zijn motie toe te lichten en dus zijn interpretatie te geven.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Misschien moet ik het dictum iets duidelijker formuleren voordat ik de motie in stemming breng.

De **voorzitter**: Dat kan ook nog.

Minister **Van der Laan**: Misschien moet ik duidelijker zeggen dat ik juist helemaal niet het pad op wil van cultureel straffen. Ik wil namelijk dat iedereen gelijk behandeld wordt. Dat is het eerste uitgangspunt geweest in mijn inbreng. Ik denk dus dat wij langs elkaar heen praten. De heer Dibi wil gerust worden gesteld omdat anderen wel over cultureel straffen spreken, maar ik verzoek hem om mij er wat dat betreft buiten te houden.

Ik kom op de motie-Van der Ham over de suggesties van de Raad van State, het CPB, REA enzovoorts. Welkom in Den Haag, ik was niet scherp genoeg. Ik had op dat moment namelijk niet in de gaten dat in die rapporten ook aandacht wordt besteed aan de hypotheekrenteaftrek. En daarom was het misschien juist te doen. Misschien was het ook meer algemeen. Ik verstond de heer Van der Ham in ieder geval zo dat er allerlei interessante rapporten liggen van gezaghebbende organen en dat die stapel daar niet ongebruikt moet blijven liggen als je over doorstroming gaat praten. Toen dacht ik, simpele ziel die ik dan toch ook ben, dat je die stapel natuurlijk niet ongebruikt laat liggen, maar dat je die gebruikt. Ik zei dus dat ik dat zal doen. Toen de motie echter was ingediend en er even de gelegenheid was om gewaarschuwd te worden door mijn geachte ambtenaren, werd mij duidelijk dat het over de hypotheekrenteaftrek gaat. Nu zeg ik dus dat ik al die rapporten daarbij zal betrekken. Dat is dan echter in het denken. Praten over hypotheekrenteaftrek, zo is afgesproken in het coalitieakkoord, doen wij niet gedurende deze regeerperiode, althans binnen het verband van de coalitie en de regering. Daarbuiten kan iedereen praten wat hij wil.

De heer **Van der Ham** (D66): Uw ambtenaren hebben goed opgelet. Het klopt dat daar ook over wordt gesproken, net als over de overdrachtsbelasting en allerlei andere aspecten van de woningmarkt. In de motie wordt gevraagd om deze adviezen erbij te betrekken voor de periode na de zittingsduur van dit kabinet. Ik heb ook bij interruptie gezegd dat ik u of dit kabinet er niet van ga proberen te overtuigen dat er tijdens deze periode iets aan de hypotheekrente gedaan zou moeten worden. Daar ga ik niet over beginnen, want dat gaat mij toch niet lukken. Dat is zonde van mijn tijd. In het dictum wordt het kabinet gevraagd wat voor reflecties het heeft op de langere termijn en hoe dit onderwerp besproken zou kunnen worden. Het gaat niet om het overnemen ervan. Ik vraag u de motie op dat punt goed te lezen. Zij is niet bedoeld om u in het ootje te nemen, maar juist om het debat hierover voor na deze kabinetsperiode vorm te geven.

Minister **Van der Laan**: Ik zeg niet dat u mij in het ootje wou nemen. Ik denk dat u iets bekend veronderstelde dat mij niet bekend was. Dat is het enige, dus daar hoeven wij geen discussie over te hebben. Ik heb mij door

dezelfde ambtenaren laten informeren dat het niet alleen een kwestie is van het niet bijstellen van de regels, maar dat er zelfs niet over mag worden gepraat. Ik ontraad het aanvaarden van deze motie om geen verkeerde verwachtingen te wekken bij u en om geen discussie te krijgen waar het kabinet geen behoefte aan heeft.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik heb nog een kleine opmerking: minder naar de ambtenaren luisteren en zelf meer leiderschap tonen. Mijn motie blijft binnen de grenzen van het regeerakkoord. In deze kabinetsperiode hoeft u niets te veranderen. Ik vraag u om de discussie te starten. Ik hoop niet dat u op uw eerste of tweede dag hier in de plenaire zaal angstig en bang bent en het nergens meer over durft te hebben.

Minister **Van der Laan**: Ik zal mij uw oproep om leiderschap te tonen zeer harte nemen. U maakt zich echt geheel overbodig zorgen. Het punt is dat hier een minister staat die nog niet alles weet, die zelfs misschien nog maar weinig weet. Hij wist niet dat dit relevant was voor de motie en dat de afspraak was om er überhaupt niet over te praten. Dat is hem door zijn zeer alerte ambtenaren verteld. Deze minister kan, samen met zijn ambtenaren, het optimale leiderschap gaan tonen.

Ik kom nu op de motie-Van der Ham/Depla over de executieveilingen. Dat is een belangrijke motie. Daar is op wellicht kleine schaal sprake van heel groot leed. Ik kan mij daar veel bij voorstellen. Ik vraag de indieners of ik deze motie mag overdragen aan de minister van Justitie, want die gaat daarover. Moet de Kamer deze motie nu aanhouden? Ik hoor dat ik het advies moet geven dat ik het oordeel over deze motie aan de Kamer overlaat.

De heer **Jansen** (SP): Het is wat onpraktisch om het oordeel aan de Kamer over te laten. Als u het oordeel van de minister van Justitie nodig vindt, laat de minister van Justitie er dan een brief over sturen voor de stemmingen.

Ik betwijfel zelf of het tweede gedachtestreepje van dictum erg praktisch is, of dat mogelijk is in deze vorm. Daar zou ik graag een advies over krijgen voor de stemmingen.

De heer **Van der Ham** (D66): Wat de heer Depla en ik in de motie vragen is om dat punt te betrekken. Wij zeggen niet dat dit voorstel nu moet worden uitgevoerd. Dat moet onderzocht worden. Er staat niet dat dit onmiddellijk moet worden ingevoerd.

De heer **Jansen** (SP): Er staat in het dictum: "voorstellen te formuleren waarbij in ieder geval de volgende aspecten aan de orde komen". Dat is toch een stuk dwingender dan u nu suggereert. Ik vraag mij echt af om wat in dat tweede gedachtestreepje wordt genoemd überhaupt kan.

De heer **Van der Ham** (D66): Er kan toch bij worden betrokken of dat mogelijk is? Ik begrijp het probleem niet.

De **voorzitter**: De toelichting van de heer Van der Ham dat het verzoek niet dwingend bedoeld is.

Minister **Van der Laan**: Dat verandert niet dat dit

Van der Laan

onderwerp niet op mijn terrein ligt. Ik wil graag dat dit naar de minister van Justitie gaat. Als de veiligste weg is om het aanvaarden van de motie te ontraden, voel ik mij genoopt dat te doen. Dat was niet mijn eerste intentie.

De heer **Depla** (PvdA): Kunnen wij de minister van Justitie niet vragen om voor de stemmingen te reageren op deze motie, zodat wij op basis daarvan een oordeel kunnen vellen? Dan hebt u uw handen vrij, minister.

De **voorzitter**: Wij zullen het stenogram van dit gedeelte van de vergadering doorgeleiden naar de minister van Justitie.

Minister **Van der Laan**: Voorzitter. De motie van de heer Van der Staaij en mevrouw Ortega over de geloofsafvalligen zie ik als een ondersteuning van het beleid. Ik adviseer positief.

Ik heb ten slotte nog twee moties van mevrouw Verdonk. In de eerste motie verzoekt zij de regering om toe te zeggen dat op 31 december 2009 60.000 mensen hebben deelgenomen aan het inburgeringsexamen. Ik denk dat er een misverstand is. Ik heb niet over een aantal van 60.000 in 2009 gesproken. Ik heb gezegd dat wij het in 2009 juist zeker niet zullen halen. De vraag of ik de doelstelling omlaag wil bijstellen, beantwoord ik met "nee", want ik wil die in het laatste jaar van dit kabinet, in 2010, wel halen. In de motie staat echter 2009. Als ik dit zou toezeggen, is dat de gaafste vorm en ook historisch om binnen drie weken suïcide gepleegd te hebben op termijn.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Voorzitter. Dat wil ik niet op mijn geweten hebben. Het kabinet begon met de doelstelling van 4 x 60.000. Wij houden nu over aan het eind van 2010 1 x 60.000. De minister heeft gezegd dat hij 60.000 voor 2009 in ieder geval niet kan toezeggen. Hoeveel mensen wil hij aan het eind van de kabinetsperiode hebben laten deelnemen aan het inburgeringsexamen? De minister mag het ook schriftelijk meedelen.

Minister **Van der Laan**: Dit kan ik mondeling! Ik heb gezegd: in 2007 aanloopproblemen, bijna niemand; in 2008 komt het een beetje op orde en hopen wij 25.000 à 30.000 te halen, dus ook nog lang geen 60.000; in 2009 is de verwachting dat, als iedereen zijn stinkende best doet, dat wij rond de 47.000 uitkomen. De oorspronkelijke doelstelling, die ik graag onderschrijf, kunnen wij in 2010 als het aan mij ligt halen. Mevrouw Verdonk heeft gevraagd of zij mij daarop kan afrekenen. Ik vind het reëel dat ik erop wordt afgerekend dat ik dat laatste jaar de 60.000 haal. Dat is dus geen 4 x 60.000 voor de gehele kabinetsperiode, maar substantieel minder. Wij liggen dan echter wel op stoom in 2010. Die stoom moeten wij aan de gang weten te houden voor de jaren erna.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Dat betekent dat in de eerste twee jaar van dit kabinet de inburgeringsdoelstelling van 120.000 mensen niet is gehaald. De minister zegt dat dit jaar nog 25.000 à 30.000 is. Deze minister heeft duidelijk gezegd dat hij in ieder geval wel begrijpt wat het betekent als je een nieuwe wet invoert. De vorige minister begreep dat niet. Onder de vorige minister hebben er na twee jaar kabinet-Balkenende IV,

nog geen 25.000 mensen deelgenomen aan het inburgeringsexamen. Daar hebben wij het over.

Minister **Van der Laan**: Dat klopt niet. De 25.000 à 30.000 slaan op 2008. Daar moet je al bijtellen wat er in 2007 is geweest. Ik heb de getallen niet paraat, maar dat waren er dacht ik ook een kleine 10.000.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Die zijn gevraagd om naar de inburgering te gaan. Mijn vraag is steeds hoeveel mensen hebben deelgenomen aan het inburgeringsexamen, want daar hadden wij het over.

Minister **Van der Laan**: Ik heb alle informatie gegeven die ik ken en waarvan ik het vanzelfsprekend vind dat u die ook heeft. Ik denk overigens dat wat hier gezegd is op dit punt geen verrassing is. Vandaag is politiek gezien de vraag van mevrouw Verdonk belangrijk of ik mijn lot durf te verbinden aan die 60.000. Ik zeg daarop: ja, in het jaar 2010. In de motie staat: 2009. Ik ontraad dan ook aanneming van deze motie.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik wil graag een brief van de minister met de realisatiecijfers van de mensen die hebben deelgenomen aan het inburgeringsexamen in 2007 en 2008.

Minister **Van der Laan**: Die kan ik toezeggen.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Dit is voor mij nieuw. In het coalitieakkoord is afgesproken en tot nu toe is dat ook officieel vermeld dat de 60.000 per jaar nu nog niet worden gehaald, maar aan het eind van de kabinetsperiode. Nu zegt de minister iets anders, namelijk eigenlijk dat wat mevrouw Vogelaar in de krant had gezegd, onhaalbaar is. Wat is de nieuwe doelstelling van de minister aan het eind van deze kabinetsperiode? Wanneer was bekend dat de doelstelling die is afgesproken in het akkoord, niet zou worden gehaald en waarom is de Kamer daarover niet geïnformeerd?

Minister **Van der Laan**: Misschien hebben wij dan langs elkaar heen gesproken. Voor mij is het evident geweest dat, met al die aanloopproblemen, met al die zaken waarover de Kamer heel goed is geïnformeerd, niemand durft te denken dat iemand bedoelt dat hij naar vier keer 60.000 inburgeraars wil, dat is 240.000, als hij zegt naar 60.000 te willen. Het is niet in mijn hoofd opgekomen dat iemand dat zou kunnen denken. Dit wil ik even goed rechtzetten. Dat heb ik nooit bedoeld. Ik kan mij nauwelijks voorstellen dat ik zo ben geïnterpreteerd. Wij zijn bezig iets op te tuigen, op de rails te zetten. Ik heb gezegd dat het doel van 60.000 inburgeraars per jaar echt niet omlaag mag. Daarop moeten wij in deze kabinetsperiode uitkomen. Dat is 60.000 in 2010. Ik vind het jammer als daarover een misverstand bestond, maar dit is volkomen te goeder trouw mijn inzet in de discussie geweest.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Dan heb ik een andere vraag, namelijk wat ik net ook heb gevraagd. Dit zijn wel de officiële doelstellingen die met de Kamer zijn gedeeld. Wij zijn niet eerder geïnformeerd over de aangepaste doelstelling en over het feit dat blijkbaar aan het einde van deze kabinetsperiode de doelstellingen niet zullen worden gehaald. Wanneer wist de minister dit? Wanneer

Van der Laan

was dit bekend op het ministerie? Waarom is de Kamer daarover nooit officieel geïnformeerd? Wat zijn de nieuwe doelstellingen waarop wij de minister kunnen afrekenen? Wat dat betreft moet ik mevrouw Verdonk gelijk geven.

Minister **Van der Laan**: Het is mogelijk dat wij van zo ver komen wat de informatie betreft, dat daardoor dit misverstand ontstaat, maar ik heb er naar mijn mening geen enkel misverstand over laten bestaan. Ik dacht dat de Kamer dat ook wist, want zij heeft ook gediscussieerd over de moeizame aanloop van de wet. Ik heb kennismakingsgesprekken gevoerd met de Kamer. Ik heb met mensen individueel gesproken. Bovenop de artikelen in de krant was het aan iedereen hier bekend dat het opbouwen van het aantal inburgeraars in de cursussen heel moeizaam ging. Het is geen seconde bij mij opgekomen dat iemand in het gesprek met de Kamer heeft gedacht dat ik vier keer 60.000 bedoelde, terwijl ik bedoelde dat ik probeerde van de huidige 25.000 toch op 60.000 te komen. Mevrouw Karabulut heeft gevraagd wanneer ik het wist. De afgelopen drie weken heb ik allerlei factsheets ontvangen waarin die cijfers stonden. Ik heb net aan mevrouw Verdonk toegezegd dat zij vanzelfsprekend over deze informatie moet beschikken.

De **voorzitter**: Ik sluit de discussie over dit punt.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Dit is heel belangrijk.

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Karabulut. Het is altijd belangrijk en het is zo helder als glas. Ik sluit de discussie over dit punt. Ik vind dat u het hebt afgemaakt.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ik heb een punt van orde.

De **voorzitter**: Mevrouw Karabulut heeft een punt van orde.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Wij spreken hier wel over de begroting van volgend jaar. Daarover hebben wij officiële stukken ontvangen, stukken van de regering, stukken van de minister. Wij zijn nooit geïnformeerd. In die stukken staat dat in 2009 62.000 inburgeraars op een traject worden gezet en in 2010 69.000. Dat er problemen zijn, dat dit aantal achterblijft, natuurlijk weten wij dat. Daarover hebben wij gesproken, maar dat de officiële aantallen niet zullen worden gehaald, ook niet aan het eind van de kabinetsperiode, is nieuw. Wanneer wist de minister dit en wanneer was hij van plan de Kamer daarover te informeren?

Minister **Van der Laan**: Ik heb tijdens de kennismaking al gezegd dat de stand van de inburgering het grootste probleem was dat ik heb aangetroffen of dat dit mijn grootste zorg was. Woorden van die strekking heb ik gebruikt. Dat was tijdens ons eerste overleg. Ik weet niet of mevrouw Karabulut daarbij was, maar dat was heel duidelijk. Intussen heeft in de kranten gestaan dat de groep van de heer Winsemius is ingesteld om samen met de gemeenten, de VNG en de departementen te proberen om zo veel mogelijk de problemen uit het verleden en voor de toekomst op te lossen. Ik ben degene die verbaasd is. Ik ben verbaasd over het feit dat het voor de Kamer nieuw is dat het aantal van 60.000 trajecten in 2009 niet gehaald zal worden. Eerlijk gezegd

vind ik het zelfs heel opmerkelijk dat de Kamer die positie betreft. In elk geval heb ik, sinds ik ben aangetreden, nooit iets anders gezegd dan dat het heel moeilijk is om die 60.000 te halen en dat ik niet van plan ben om de doelstelling te laten zakken, maar dat ik op grond van de gegevens moet vaststellen dat wij, ook al doet iedereen zijn best, in 2009 echt niet voorbij de 47.000 trajecten komen. Ik zeg hier dat ik daar geen genoeg mee neem en dat wij in 2010 weer op die 60.000 moeten zitten.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ik wil een klein stukje voorlezen uit de begroting van 2009, want dan weet de minister ook hoe wij aan vier keer 60.000 komen. Ik citeer: "In het kader van het Deltaplan Inburgering heeft het kabinet zich ten doel gesteld om in deze kabinetsperiode gemiddeld 60.000 inburgeringsprogramma's per jaar te realiseren." Vier keer 60.000 is 240.000.

Minister **Van der Laan**: Maar gemiddeld 60.000 is gemiddeld 60.000.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): Ja, dat is zo, maar de minister zegt zojuist dat hij dit niet gaat halen. Hij haalt het in 2007 niet, hij haalt het in 2008 niet en hij haalt het in 2009 niet. En in 2010 kan hij nooit zo veel mensen een inburgeringsprogramma laten volgen dat het aantal van 240.000 mensen is gerealiseerd. Laten wij daar eerlijk over zijn.

Minister **Van der Laan**: Daar ben ik toch vanaf de eerste seconde eerlijk over? Vanzelfsprekend halen wij dat niet.

De **voorzitter**: Nu ga ik andere mensen het woord geven.

Mevrouw **Verdonk** (Verdonk): De vraag van mevrouw Karabulut is: wanneer hadden wij dat moeten weten? Als de minister zegt dat hij een brief stuurt waarin hij een verantwoording geeft, dan ben ik heel tevreden.

Minister **Van der Laan**: Dat zeg ik dan bij dezen meteen toe. Voor de zuivere verhoudingen is het echter belangrijk om daaraan toe te voegen dat het mij verbaast dat de Kamer het nog niet wist. Dat kan aan mij liggen, maar mijn verbazing is oprecht.

De heer **Van der Staaij** (SGP): Bij de voorbereiding van dit debat ben ik uitgegaan van tabel 4, punt 3 in de begroting. In die tabel is het aantal programma's per jaar keurig uitgesplitst. Voor 2009 wordt uitgegaan van 62.000 trajecten, voor 2008 wordt uitgegaan van 54.000 trajecten. Dat zijn de prestatie-indicatoren die in de begroting staan. De begrotingsstukken dateren van enige tijd terug. Als er inmiddels andere inzichten zijn over de precieze aantallen, dan lijkt het mij goed dat wij daarover nader geïnformeerd worden.

Minister **Van der Laan**: Dat zeg ik onmiddellijk toe, want het is een vervelende discussie als wij het over de feiten niet eens zijn. Ik zorg ervoor dat de Kamer binnen twee à drie werkdagen beschikt over alle relevante gegevens.

De **voorzitter**: Dank u wel.

De heer **Dijsselbloem** (PvdA): Ik denk dat mevrouw Karabulut en anderen gewoon gelijk hebben als zij

Van der Laan

stellen dat de gegevens in de begroting eigenlijk fictie zijn geworden. Ik denk echter dat de minister gelijk heeft als hij opmerkt dat de Kamer dat eigenlijk al heel lang weet. Wij hebben er al heel vaak over gesproken. Wij weten welke problemen er zijn. Mevrouw Karabulut stelt dus terecht dat die aanpassing aan de werkelijkheid in de begroting al had moeten plaatsvinden, maar voor ons is dat geen volstrekt nieuw feit.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Even reagerend op de heer Dijsselbloem, die mij wel gelijk geeft, maar toch ook...

De **voorzitter**: Mevrouw Karabulut, de minister heeft nu een toezegging gedaan. Kan het nu niet een keer gewoon klaar zijn?

Mevrouw **Karabulut** (SP): Ja natuurlijk, ik wil niets liever.

De **voorzitter**: Maar nu gaat u weer door.

Mevrouw **Karabulut** (SP): De heer Dijsselbloem zegt iets wat niet correct is. Dat wil ik graag rechtzetten. Dat is toch mijn goed recht?

De **voorzitter**: Eigenlijk helemaal niet, want zoals u weet, hebt u geen recht op interrupties. Dat weet u.

Mevrouw **Karabulut** (SP): Als ik word aangesproken, terwijl het over een nogal belangrijk punt gaat...

De **voorzitter**: Nee, de heer Dijsselbloem...

Mevrouw **Karabulut** (SP): Laat ik dat punt dan maar maken; dan zijn wij ervan af. De heer Dijsselbloem stelt terecht dat wij weten dat de aantallen in de afgelopen twee jaren niet gehaald zijn. Er is echter nooit gesproken over bijstelling van de doelstelling van gemiddeld 60.000 inburgeringstrajecten per jaar.

De **voorzitter**: Uw punt is gemaakt. Dank u wel. De minister vervolgt zijn betoog.

Minister **Van der Laan**: Om verder geen enkel misverstand te laten bestaan, stel ik dat het hier een kabinetsbeslissing betreft. Ik heb niet de bevoegdheid om in mijn eentje de doelstelling bij te stellen. Ik heb de realistische verwachtingen gegeven en ik moet hier ook mee terug naar het kabinet. Nogmaals: de informatie is toegezegd en die zal men binnen enkele dagen hebben.

Mevrouw Verdonk heeft een motie ingediend over de As-Soennahmoskee. Ik zal samen met mijn collega, de staatssecretaris van Financiën, bij de beantwoording van de Kamervragen van mevrouw Karabulut en de heer Bashir, die over hetzelfde probleem gaan, een reactie geven op de motie van mevrouw Verdonk. Ik verzoek mevrouw Verdonk om haar motie aan te houden tot het moment waarop die Kamervragen worden beantwoord.

De heer Fritsma heeft gevraagd of ik in mijn oordeel over de straatcoaches ook de financiële aspecten betrek. Ik verwijs naar de Marokkaanse jongerenbrief die ik ga sturen. Daarin zal ik nader ingaan op het instrument van de straatcoaches en ook de financiële aspecten meenemen.

Tegen mevrouw Karabulut kan ik zeggen dat de kwaliteitseisen van de inburgering een onderwerp is

waarop wij sowieso terug zullen komen. Ook over de cijfers komen wij nog te spreken. Misschien is het goed om die daar meteen bij mee te nemen. Ook in de plannen van Winsemius komt dit onderwerp terug.

De heer Jansen vraagt naar de 26 mln. Dit punt is van belang als de beoogde besparing niet wordt gerealiseerd en er een gat dreigt op mijn begroting. Daarvoor zal kabinetsbreed een oplossing worden gezocht. Dit betekent dat dit punt niet alleen de WWI-begroting raakt. Hierover zijn binnen het kabinet harde afspraken gemaakt.

Op de vraag over de steekproefaantallen wil ik de heer Jansen graag een schriftelijk antwoord sturen. Het is namelijk een heel technisch verhaal en het is al laat.

Mevrouw Verdonk vraagt of wij in 2008 wel een productie van 87.000 woningen kunnen registreren. Zij verwijst daarbij naar de CBS-cijfers over de eerste helft van 2008. Deze cijfers hebben te maken met de wijze van registreren. Ik geef een voorbeeld. In 2007 werden in de eerste helft van het jaar slechts 25.000 woningen gereed gemeld, terwijl de totale productie in dat jaar op 87.000 woningen uitkwam. Laten wij dus nog even wachten voordat wij al te somber worden over de resultaten in 2008.

Mevrouw Van der Burg staat een verdeling van de ISV-gelden voor op basis van noodzaak. Op 28 januari 2009 vindt een algemeen overleg over de stedenbeleidsbrief plaats. Ik stel voor dat wij daarbij op dit punt ingaan.

Mevrouw Verdonk vraagt welke maatregelen worden genomen met het oog op de woningmarkt. Ik som ze heel snel op: werktijdverkorting, mobiliteitscentra, garantiestelling leningen midden- en kleinbedrijf, intensivering en versnelling van investeringen in duurzame groei, onder andere op het gebied van energiebesparing, het naar voren halen van onderhoud, het versnellen van het aanbesteden van infrastructurele werken, de 1,2 mld. van minister Eurlings, de mogelijkheid voor bedrijven om versneld af te schrijven. Die maatregelen zijn ook van waarde voor de woningmarkt.

Het onderzoek naar de leegstandheffing, waar mevrouw Van Gent naar vraagt, is bijna afgerond. Het rapport zal op korte termijn naar de Kamer worden gestuurd.

Mevrouw Van Gent wil weten of wij bereid zijn om extra te investeren in de isolatie van huurwoningen. Dit punt is al opgenomen in het convenant energiebesparing van 10 oktober jongstleden. Ik ben van plan om het woningwaarderingssysteem te wijzigen waarbij de energieprestatie op basis van het energielabel gaat meetellen bij de maximale prijs van de woning. Verder kunnen de gemeenten bij de toekenning van ISV-gelden ervoor zorgen dat er geïnvesteerd wordt in duurzaamheid. Tot slot zorgt "Meer voor minder" voor meer draagvlak bij de partijen voor energiebesparing.

De heer Depla vraagt naar een integriteitsonderzoek, hoe het wordt gemonitord en hoe ermee wordt omgegaan. Ik zeg hem een dergelijk onderzoek toe.

De heer Fritsma denkt dat ik als minister niets wil zeggen over seksapartheid. Welnu, ik wil daar echt wel wat over zeggen, maar ik heb na een ministerschap van drie weken echt wel in de gaten dat je in de portefeuille integratie heel vaak, bijna dagelijks, dingen tegenkomt die je vanuit principieel oogpunt niet fijn vindt, maar die vanuit een pragmatisch oogpunt toch de moeite waard kunnen zijn. Het is een ingewikkeld onderwerp waar ik

wat langer over wil nadenken. Misschien zou ik samen met de Kamer in een discussie kunnen komen tot een gezamenlijke code en hoe wij ermee zouden kunnen omgaan als wij een balans zouden willen opmaken: hoe moeten wij kiezen tussen de appel van een principe en de peer van een pragmatisch voordeel? Ik kom hier graag op terug, al is het een verrekke lastig onderwerp.

De heer Dibi heeft veel interessante dingen gezegd. Onder andere zegt hij dat wij rechters moeten leren dat Marokkaanse jongens hen niet in de ogen durven kijken. Misschien moeten wij dat doen, maar ik ben er niet zo voor. Ik ben er eerder voor dat wij de Marokkaanse jongens leren dat zij de rechter beter wel recht in de ogen kunnen kijken.

De heer **Dibi** (GroenLinks): Daar ben ik het mee eens, al denk ik dat het mooi zou zijn om ook de rechters kennis te laten maken met culturele verschillen. Waarom moet het altijd de ene kant zijn? U zegt zelf dat u pragmatisch wilt zijn en ik ben het met u eens, al vind ik het jammer dat u het brengt alsof het alleen een keuze is tussen een van de twee.

Minister **Van der Laan**: Het punt hoort thuis in de discussie over principes en pragmatisme. Wij hebben daarvoor nu de tijd niet, maar moeten daarover maar eens doorpraten. De rechter moet iedereen gelijk behandelen. In de praktijk gebeurt dat ook. Rechters zijn op een zitting echt geen automaten en als zij iets dergelijks zien, proberen zij daarover wel een persoonlijke opmerking te maken. Ik ben er helemaal geen voorstander van om hun dat te gaan leren en voor te schrijven. Laten wij er een keer over doorpraten en samen naar de balans zoeken.

Met mijn laatste opmerking kom ik bij de heer Van der Ham. Hij gebruikte het woord "minzaam" en vroeg of ik niet te veel probeer om de mediator te zijn. Je moet als minister immers wel standpunten hebben. Het enige andere Kamerlid dat dezelfde opmerking maakte, is de heer Fritsma. De heer Dibi heeft er wat meer vertrouwen in dat ik echt wel standpunten heb en heeft dat hopelijk ook al gemerkt. Het klinkt wel als een half compliment, maar het is nul komma nul compliment als iemand je vraagt of je wel standpunten hebt. De heer Van der Ham hoeft zich geen zorgen te maken. Ik hoop dat ik vandaag al iets heb laten zien van mijn standpunten. Als iets op een voorzichtige en zorgvuldige manier kan, heeft dat echter mijn voorkeur. Als dat niet kan, komen wij elkaar nog wel eens tegen.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: De stemmingen over de moties vinden volgende week dinsdag plaats. Wij krijgen voorafgaand aan die stemmingen een brief van de minister van Justitie. De minister heeft een aantal andere toezeggingen gedaan inzake schriftelijke antwoorden. Ik zal die vanwege de tijd niet opsommen, want die zijn allemaal goed genoteerd.

De vergadering wordt van 20.40 uur tot 20.45 uur geschorst.

Aan de orde is het **spoeddebat** over **de liberalisering van de postmarkt**.

□

De heer **Aptroot** (VVD): Voorzitter. Vandaag wil ik ruiterlijk de overwinning van de SP erkennen. Ik feliciteer de SP. Haar vorige fractievoorzitter de heer Marijnissen liep weg voor regeringsverantwoordelijkheid, maar het staats-socialisme wordt toch ingevoerd door CDA, PvdA en ChristenUnie. Deze regering bemoeit zich met cao-onderhandelingen. Een unicum! Werkgevers en bonden aan tafel met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid! Het oude staatsbedrijf behoudt het monopolie. Andere bedrijven worden de markt uitgedrukt en de consument moet hoge prijzen betalen.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. Wij zijn niet weggelopen voor regeringsverantwoordelijkheid. De heer Aptroot zit er compleet naast.

De heer **Aptroot** (VVD): Zo heb ik het begrepen en driekwart van Nederland met mij.

Voorzitter. De kerstpostzegel is met 17% verhoogd: kassa voor het beursgenoteerde voormalige staatsbedrijf en jammer voor de gewone burger, maar die is in socialistische staten altijd de dupe. De regering stelde twee voorwaarden aan opening van de postmarkt:

1. Level playing field, vooral voor TNT op de Duitse markt. 2. De nieuwe postbedrijven, met name de twee grote, moeten betere arbeidsvoorwaarden hanteren dan nu het geval is met de overeenkomsten van opdracht. De VVD was tegen de voorwaarden dat betere arbeidsvoorwaarden moesten gelden. Dat vinden en vonden wij een zaak voor bedrijven en bonden. Op grond daarvan stemden wij dan ook tegen aanneming van de Postwet.

De regering concludeert nu dat aan de twee voorwaarden is voldaan. In Duitsland is het wetsvoorstel voor gelijke btw-behandeling ingediend en op 12 november is de cao tussen Sandd en Selett Mail en de vakbonden gesloten. Vier jaar na opening van de postmarkt zal 80% van de werknemers een arbeidsovereenkomst hebben. Iedereen werkt daarmee op grond van een cao met uitzondering van VSP Network, 100% dochter van TNT. TNT stelt eisen aan de nieuwe postbedrijven en frustreerde via dochterbedrijf VSP Network de onderhandelingen. Wat ons betreft is TNT daarmee volstrekt ongeloofwaardig. Aan de twee voorwaarden is voldaan, en wat besluit de regering? De markt gaat toch niet open.

Voorzitter. De regering verzint een nieuwe reden, een nieuwe smoes en in onze ogen een belachelijke smoes: het kabinet wil met de vakbonden en de bedrijven aan tafel gaan zitten om het verdere proces rond de arbeidsvoorwaarden vorm te geven. Eerder stelde staatssecretaris Heemskerk dat als bedrijven en bonden tot overeenstemming zouden komen, niets de opening van de postmarkt zou kunnen weerhouden. Nu weerhoudt het kabinet die opening toch. Ik heb een aantal vragen.

Waarom gaat het kabinet met deze procedure starten? Gaat het ook meedoen aan de cao-onderhandelingen van andere branches? Kan het bevestigen of ontkennen dat de minister-president of de minister van Sociale Zaken zich met het dossier hebben bemoeid? Is er rechtstreeks

Mevrouw Van Vroonhoven-Kok (CDA)

© M. Sablerolle – Gouda

contact geweest tussen de minister of de staatssecretaris en de top van TNT? Hebben de nieuwe postbedrijven ook een dergelijke rechtstreekse ingang bij het kabinet? Klopt hun klacht dat de bewindspersonen recent weer een gesprek weigerden? Wat doet het kabinet aan de forse verhogingen van de tarieven van monopolist TNT, nu de briefpost met 13% en de kerstpost met 17% zijn verhoogd? Hoelang blijft het kabinet dit monopolie beschermen? Wat doet het voor de concurrenten van TNT die nu in de problemen komen? Wat doet het voor bedrijven, verenigingen en consumenten die tientallen procenten te veel betalen? Waarom is de staatssecretaris van Economische Zaken eigenlijk onder curatele gesteld?

Voorzitter. Ik eindig met een citaat. In het hoofdartikel van Het Financieele Dagblad van jongstleden staat: Het kabinet trapt de deur in van een van de heiligste huisjes van het Nederlandse sociaaleconomische bestel. Het immers goed gebruik dat de regering de inhoud van cao's overlaat aan sociale partners. Zichzelf aan tafel nodigen, nota bene als partij die de belangen van bonden moet garanderen, is verstoring van de cruciale verhouding tussen sociale partners en zet nieuwkomers neer als onbetrouwbare bedrijven. Nog afgezien van het onrecht dat daarmee wordt gedaan aan Sandd en Selekt Mail schept het kabinet een gevaarlijk precedent. Waarom zou de regering immers plaats mogen nemen bij de cao-besprekingen in de postsector en niet in andere branches? Het treurige is dat deze bestuurlijke blunder voortkomt uit de krampachtige manier waarop het kabinet de vrije postmarkt tegenhoudt. Door stelselmatig de lat ten aanzien van arbeidsvoorwaarden hoger te leggen, konden nieuwkomers nooit aan de eisen van het kabinet voldoen en werd liberalisering telkens uitgesteld. Nu de regering daarbij de verhoudingen tussen de sociale partners aantast, dreigt dit beleid ook andere sectoren te vergiften.

Het Financieele Dagblad besluit met: Dit is onacceptabel. Verantwoordelijk staatssecretaris Frank Heemskerk moet inzien dat hij de zaken in het postmarktdossier op gruwelijke wijze uit de hand heeft laten lopen. Het is tijd om te vertrekken.

Dit zijn wijze woorden in Het Financieele Dagblad.

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): Voorzitter. De

heer Aptroot trekt de geloofwaardigheid van de hele wereld in twijfel, van de SP tot en met het kabinet, maar ik vraag mij toch echt af hoe het zit met het eigen opportunisme. Hij was degene die tegen de Postwet heeft gestemd en nu lijkt hij wat dat betreft wel het braafste jongetje van de klas.

De heer **Aptroot** (VVD): Kijk, één ding is heel zeker: de geloofwaardigheid van het CDA is absoluut in het geding. Wat de eigen geloofwaardigheid betreft het volgende. Wij hebben direct gezegd dat wij voor het wetsvoorstel zijn om de postmarkt te openen. Het CDA heeft toen echter samen met de PvdA en andere partijen idiote voorwaarden laten opnemen om de tarieven van TNT tot in het einde der jaren achter de komma te reguleren als de markt open is en om het kabinet zich met arbeidsvoorwaarden te laten bemoeien, terwijl de CDA-fractie altijd heeft gezegd dat het aan sociale partners is om dat te doen. Toen hebben wij gezegd: wij willen dat de markt opengaat, maar dit is een slecht wetsvoorstel. Het artikel in Het Financieele Dagblad toont ons gelijk hierin aan.

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): Mag ik dan wel concluderen dat de VVD-fractie bij monde van de heer Aptroot tegen de Postwet heeft gestemd, dus tegen de liberalisering in die zin?

De heer **Aptroot** (VVD): Nee, wij hebben steeds gezegd dat wij voor het opengaan van de postmarkt zijn en tegen het voortduren van het monopolie. Maar wij hebben ook gezegd dat deze Postwet op twee punten niet juist is. Eén van die twee punten – en ik herhaal het nu weer – is dat het kabinet zich met arbeidsvoorwaarden in de sector bemoeit. Dat is echt belachelijk. Dat constateert Het Financieele Dagblad en iedereen buiten de Kamer ziet dat.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. De D66-fractie zal de VVD-fractie in dezen graag bijvallen. Dus wij zijn daarin partners. De heer Aptroot zei aan het einde van zijn betoog iets interessants. Hij citeerde een artikel uit Het Financieele Dagblad, waarin staat dat het tijd wordt voor deze staatssecretaris om op te stappen. Maakt hij die woorden tot de zijne en kunnen wij straks in tweede termijn een motie van wantrouwen verwachten?

De heer **Aptroot** (VVD): Ik begrijp die vraag, want ik eindigde met het einde van het hoofdartikel van Het Financieele Dagblad waarin staat dat staatssecretaris Van Heemskerk het op gruwelijke wijze uit de hand heeft laten lopen en dat het voor hem tijd is om te vertrekken. Dan zou een mogelijkheid zijn om een motie van wantrouwen of een motie van afkeuring in te dienen. Maar ik heb voor het einde van de tweede termijn een beter alternatief achter de hand waardoor wij het probleem van het geblunder van deze staatssecretaris oplossen zonder dat een motie van wantrouwen of afkeuring nodig is. Ik denk ook dat het een creatieve oplossing is, maar ik wacht eerst de beantwoording in eerste termijn af.

Mevrouw **Vos** (PvdA): Ik begrijp dat de heer Aptroot een ontzettende voorvechter is van deze wet. Gaat hij nu ook zijn collega's van de Eerste Kamerfractie voorstellen om voor deze wet te stemmen?

Aptroot

De heer **Aptroot** (VVD): Wij zijn voorstanders van het opengaan van de postmarkt, maar wij zijn tegen slechte wetten. Het erge is dat er een goed wetsvoorstel lag van het vorige kabinet dat is stukgeamendeerd door de PvdA – de heer Ferd Crone was daarbij woordvoerder – en door het CDA en andere partijen. Wij hebben tegen die wet gestemd omdat twee onderdelen slecht waren, waarvan de belangrijkste was dat arbeidsvoorwaarden niet door de overheid moeten worden geregeld maar door sociale partners. Desondanks heb ik toen ook gezegd dat de VVD-fractie wil dat de markt opengaat, omdat zij de pest heeft aan monopolies, zeker als het monopolie aan zo'n groot beursgenoteerd bedrijf is gegeven.

Mevrouw **Vos** (PvdA): Los van het gegeven dat de heer Aptroot dit een slechte wet vindt – wij vinden het een heel goede wet, want wij zijn ook voor hardwerkende Nederlanders – blijft het nog de vraag wat de Eerste Kamerfractie gaat doen. Als de Eerste Kamerfractie tegenstemt, zijn wij nog verder van huis.

De heer **Aptroot** (VVD): Voorzitter. Ten eerste klopt het niet dat de PvdA voor hardwerkende Nederlanders is, want ik heb een heleboel mailtjes gekregen van mensen die werken voor Sandd en Selekt Mail die bang zijn hun baan kwijt te raken. Ten tweede vind ik dat wij er eerst voor moeten zorgen dat wij als Tweede Kamer ons werk goed doen, want ik begrijp wel dat met dit geklungel van het kabinet en ook van de Tweede Kamer er bij de Eerste Kamer twijfels zijn gerezen. Toch heeft het mijn voorkeur om deze slechte wet door te voeren als de markt daadwerkelijk opengaat. Maar wij hebben de eerste stappen te zetten hier en wij moeten er nu voor zorgen dat het maar steeds doorschuiven van het opengaan van de markt stopt.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Wat is het onderscheid tussen de behoefte bij de bewindslieden om met sociale partners in casu een gesprek aan te gaan om te vernemen wat zij precies hebben afgesproken en de suggestie van de heer Aptroot om sociale partners mee te laten onderhandelen over tekortkomingen in de afgesproken cao. Het eerste lees ik, het tweede nog niet. Maar misschien heeft de heer Aptroot dat ergens gevonden.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik begrijp de vraag van de heer Van der Vlies, maar ik lees het toch zo dat het kabinet zich met de inhoud gaat bemoeien. Er is een cao afgesproken op 12 november. Als het kabinet nog wat informatieve vragen had, dan had het al drie weken de tijd gehad om die te stellen. Het kabinet wacht twee weken met een kabinetsbesluit en zegt dan: voorlopig gaat de openstelling van de markt niet door, want wij gaan nu aan tafel zitten. Als het kabinet niet mee wil onderhandelen, maar nog een paar vragen wil stellen, dan heeft het alle tijd gehad. Uit de brief van het kabinet en de analyse van allerlei deskundigen, zoals mensen van het Financiële Dagblad, hoogleraren en een CEO die zegt dat wat nu gebeurt onbegrijpelijk is, kan je toch halen dat het kabinet fout bezig is.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Dat is mijn conclusie nog niet. Dat is precies het punt dat ik in deze interruptie wil maken. Ik zal het straks concreet vragen, maar ik heb het

als volgt begrepen. Zij zullen zich noch bemoeien met de cao-onderhandelingen, noch met de tot stand gekomen cao, maar willen wel de garanties hebben dat die in de ingroeimodelfase met deugdelijke afspraken wordt dichtgespijkerd.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik vind dat het kabinet zich er al mee gaat bemoeien als er overeenstemming is tussen de vakbonden en de werkgevers, er een pad van vier jaar is afgesproken en het kabinet zegt: dat kan wel waar zijn, maar wij willen nadere zekerheden. Dan zeg je immers: wat nu op tafel ligt is niet voldoende. Als het kabinet nog informatie had gevraagd, had ik het kunnen begrijpen, maar dat doet het niet.

De heer **Graus** (PVV): Ik hoor de heer Aptroot spreken over de nieuwe bedrijven, de nieuwe toetreders en hun werknemers. Realiseert de heer Aptroot zich voldoende dat TNT met 60.000 werknemers de grootste particuliere werkgever is? Hoe staat hij daar tegenover? Hij heeft het op een opbouwende manier over de nieuwkomers, maar is hij niet bang voor de goede banen van die mensen? Ik krijg nooit klachten over het bedrijf en wij hebben veel postbodes van TNT in onze achterban zitten. Dat kan ik van andere bedrijven niet zeggen. Denkt hij daar ook voldoende aan?

De heer **Aptroot** (VVD): Er is geen bedrijf in Nederland waar niet af en toe klachten over zijn. Ik vind dat de Consumentenbond of onze Consumentenautoriteit daarover gaat, tenzij er iets structureel mis is in de wetgeving. Dan zijn wij aan bod. Ik geef niet allerlei bedrijven cijfers. Natuurlijk is het best jammer om te constateren dat TNT jaar in jaar uit het aantal arbeidsplaatsen afbouwt. Dat is wel een ontwikkeling die zich ook bij de bestaande oude staatspostbedrijven in het buitenland voordoet. Natuurlijk kun je je zorgen maken om werkgelegenheid, maar ik vind het wel gek als men zich zorgen maakt over de werkgelegenheid bij één bedrijf en niet bij al die andere. Bovendien vond ik het heel bijzonder om te horen dat mensen zoals de heer Graus zich zorgen maken om één enkel bedrijf en geen andere, terwijl ik zaterdag in de krant las dat TNT grote moeite moet doen om voldoende mensen te krijgen om de post af te handelen en rond te brengen. Overigens heeft TNT dat bericht pas naar buiten gebracht nadat het kabinet de liberalisering weer had uitgesteld. Dus er blijken heel veel vacatures te zijn. En geloof mij maar: efficiencymaatregelen, zoals automatisch sorteren en dergelijke, neemt TNT hoe dan ook.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Ik maak het rondje maar even af. Dan heeft de heer Aptroot tenminste van bijna iedereen een interruptie gehad. Ik heb hem in alle debatten over de Postwet, in al zijn fulmineren tegen de staatssecretaris die iedere keer de verstandige beslissing neemt om nog even niet te liberaliseren, nooit een woord horen wijden aan de belangen van de werknemers. De VVD zegt toch de partij te zijn voor de hardwerkende Nederlanders. Waarom heeft de heer Aptroot nooit een woord gewijd aan het feit dat tienduizenden mensen op dit moment minder dan het minimumloon krijgen betaald en dat bij tienduizenden anderen, namelijk die tienduizenden die werken bij het oude staatsbedrijf, de arbeidsvoorwaarden ernstig onder druk staan?

Aptroot

De heer **Aptroot** (VVD): Ik ben in ieder geval blij dat mevrouw Van Gesthuizen zich zorgen maakt dat ik niet voldoende interrupties krijg en dat zij het rijtje volmaakt. In de eerste plaats gaat het ons niet om één bedrijf, maar om alle bedrijven en alle werknemers zijn ons even lief. In de tweede plaats, betalen onder minimumloon kan niet. Daar hoort de arbeidsinspectie op te controleren. Dat is overigens ook duidelijk door het kabinet gezegd. Daar is onderzoek naar gedaan. Als bedrijven in de fout gaan, welk bedrijf dan ook, in welke sector dan ook, dan moeten die bedrijven worden aangepakt. Het gaat mevrouw Van Gesthuizen echter niet om de wettelijke minima. Het gaat haar om het feit dat zij één bedrijf en één groep werknemers absoluut wil voorttrekken op alle andere werknemers en starters op de arbeidsmarkt. Laten wij eerlijk zijn: zo is het. Zij heeft haar lot verbonden aan het oude staatsbedrijf en haar werknemers. Over de nieuwe heeft zij nog nooit iets gezegd. Dat interesseert u geen klap. Het maakt u niet uit of er daar tien- of vijftienduizend uitgaan.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Ik maak mij wel degelijk zeer veel zorgen over de werknemers bij de nieuwe postbedrijven. Nu ik begrijp dat de heer Aptroot zich daarover ook zorgen maakt en vindt dat het niet kan dat die mensen minder dan het minimumloon verdienen, verwacht ik dat hij dadelijk als eerste in tweede termijn een motie indient om het kabinet te vragen om bij het ingaan van de liberalisering ook van deze bedrijven te eisen dat zij het minimumloon betalen aan hun werknemers. Dat lijkt mij een heel goede suggestie, want anders kwalificeer ik hem als volgt. Dan zegt hij niet alleen dat hij een pesthekel heeft aan monopolies, maar ook aan werknemers, en zo zou ik de VVD ook wel weer kennen.

De heer **Aptroot** (VVD): Een motie dat een werknemer het minimumloon moet verdienen is echt overbodig, want dat is gewoon de wet. Ik ga ook geen motie indienen dat je in de bebouwde kom niet harder dan 50 km mag rijden op de meeste wegen, want dat is overal geregeld. Ik ga ook geen motie indienen dat wij ons aan een beperkt aantal interrupties moeten houden.

□

Mevrouw **Vos** (PvdA): Voorzitter. Het is goed dat dit kabinet wel oog heeft voor de gevolgen op de arbeidsmarkt als je concurrentie gaat introduceren. De markteconomie in Nederland is immers ook een sociale economie? Wij moeten ervoor waken dat meer concurrentie niet wordt afgewenteld op de lonen en arbeidsomstandigheden van werknemers, zeker niet in arbeidsintensieve sectoren zoals de postmarkt of de tuinbouw. Als het goed is, staat zorgvuldigheid van het kabinet niet in de weg aan de wens van het kabinet en van een meerderheid in deze Kamer om het monopolie van TNT af te bouwen. Ik houd ook niet van monopolies en al helemaal niet van private monopolies. Vooropstaan de belangen van de werknemers, die niet de dupe mogen worden van de concurrentiestrijd op de postmarkt. Dat vergt verstandig en wijs optreden van het kabinet.

De heer **Van der Ham** (D66): Welk bedrijf betaalt nu de laagste lonen in de postmarkt?

Mevrouw **Vos** (PvdA): VSP Netwerk.

De heer **Van der Ham** (D66): En van wie is dat ook al weer een zusteronderneming?

Mevrouw **Vos** (PvdA): Van TNT. Daar kom ik zo meteen op. Als u mij mijn verhaal laat afmaken, zal ik daarover een uitgebreid betoog houden.

De heer **Van der Ham** (D66): Uw eerste zinnen komen erop neer dat marktwerking zo verschrikkelijk is, maar de monopolist, het verkapte staatsbedrijf VSP Netwerk betaalt de laagste lonen. Dat stellen wij samen vast en ik vind het fijn dat u dat erkent.

Mevrouw **Vos** (PvdA): Dat zal ik zo meteen ook zeggen. Wij zijn blij dat de nieuwe bedrijven en de bonden eindelijk een cao hebben afgesloten. Wij snappen de wens van de bonden om wel wat garanties en ondersteuning van het kabinet te vragen, zeker als er zoveel jaren tegen stukloon is gewerkt en het noodzakelijk is stappen te zetten naar normalisering van de arbeidsverhoudingen. Het is echter wel goed gebruik dat de sociale partners zelf gaan over de inhoud van de cao's. Hoe moeten wij dat gesprek tussen het kabinet en de sociale partners dan zien? Wat is precies de insteek? Is dit een poging om TNT en VSP nog mee te laten doen? Het lijkt ons van belang dat VSP deze keer wel meedoet, omdat daar de laagste vergoedingen worden betaald, zeg ik ook tot de heer Van der Ham. De belangrijkste vraag stel ik aan minister Donner. Blijft hij het principe huldigen dat sociale partners zelf over de inhoud van een cao gaan?

Dan heb ik nog een aantal vragen over TNT, dat claimt dat duizenden postbodes weg moeten als de markt opengaat. Het bedrijf besteedde zelfs duizenden euro's aan paginagrote advertenties, maar in de Telegraaf van vorige week stond een stuk over het personeelstekort van TNT. Blijkbaar heeft de reorganisatie van het afgelopen jaar zoveel postbodes aan nieuw werk geholpen dat er nu een tekort aan arbeidskrachten is. TNT heeft nu 29.000 mensen in dienst, waarvan 20.000 als postbode. Er zouden er 12.000 uit moeten als TNT als concessiehouder voorlopig nog heel veel gevoelige post blijft bezorgen, ook als de markt open zou gaan.

In de speciale bijlage over arbeid van het NRC van een paar weken geleden konden wij een paar interessante opmerkingen lezen van mevrouw Herna Verhagen, de managing director van de group human resources van TNT. Verhagen zegt dat het werk in de post prima in deeltijd kan worden gedaan. Voor de ouderwetse postbode zoals wij die vroeger kenden bij TNT is geen plaats meer, volgens TNT zelf. TNT reorganiseert er dus rustig op los. Dat doet TNT ook zorgvuldig, zoals wij hebben gezien. Heel veel ex-postbodes hebben door de juiste begeleiding een goede nieuwe baan gevonden. Ik snap dus niets van de claim van TNT over het verlies van banen door openstelling van de markt. Hoe beoordeelt het kabinet de verschillende signalen van TNT die wij de afgelopen week hebben gehoord?

Het kabinet moet rekening houden met alle bedrijven en al hun medewerkers bij dit besluit. Wij wensen het kabinet dan ook veel wijsheid en evenwichtigheid toe bij de besprekingen deze maand.

De heer **Aptroot** (VVD): Mevrouw Vos zegt dat het kabinet zich niet moet bemoeien met de arbeidsvoor-

Vos

waarden in de cao's. Wij delen dit met elkaar. Zij zegt ook dat de werkgelegenheid een raar argument is, omdat TNT zo veel mensen zoekt. Mevrouw Vos heeft in juni in een interview met Het Financieele Dagblad gezegd dat de markt geopend kan worden. Het kabinet nam toen een ander besluit. Daarover was zij ook erg verbaasd. Vindt mevrouw Vos nu opnieuw dat de markt geopend kan worden?

Mevrouw **Vos** (PvdA): Dat is mogelijk als aan de gestelde voorwaarden is voldaan. De cao-partners hebben het kabinet om extra ondersteuning gevraagd en ik vind dat het kabinet die zou moeten geven. Het kabinet dient zich echter niet te bemoeien met de inhoud van de cao en het daarin afgesproken tijdpad.

De heer **Aptroot** (VVD): Is het echter niet tegenstrijdig om te zeggen dat het kabinet zich niet met de afspraken in de cao moet bemoeien, terwijl er een cao is? Er staan zelfs handtekeningen onder het stuk van 12 november. Wat moet het kabinet dan nog doen?

Mevrouw **Vos** (PvdA): Er staan handtekeningen onder, maar de bonden hebben het kabinet tevens verzocht om hen bijvoorbeeld te helpen met het ingroeimodel. Daarvoor wordt een onafhankelijke expert gevraagd. Er wordt eveneens gevraagd om een stok achter de deur en dat is precies wat de PvdA een goed plan vindt. Het kabinet dient zich echter niet te bemoeien met de inhoud van de cao.

De heer **Graus** (PVV): Ik deel die mening. Ik vind dat de regering zich er zo lang mogelijk buiten moet houden. Wij hebben ervoor gepleit dat de regering zou moeten ingrijpen als het misgaat. Kan mevrouw Vos zich daar ook in vinden?

Mevrouw **Vos** (PvdA): Dat is precies hetgeen in het haakje van de wet staat.

De heer **Graus** (PVV): Uit de hoorzitting bleek dat TNT Post was uitgesloten bij de cao-onderhandelingen. Vindt mevrouw Vos dan dat de staatssecretaris daarin had moeten bemiddelen?

Mevrouw **Vos** (PvdA): Daar bestaan verschillende verhalen over. Ik neem aan dat het gesprek daar ook over zal gaan. Ik kan dit niet op zijn waarde beoordelen, omdat ik verschillende versies heb gelezen. TNT is later ook gevraagd om mee te doen met de cao-onderhandelingen. Ik hoop dat er uiteindelijk een cao komt die geldt voor alle mensen die in de post werken en dat er geen concurrentie meer is op arbeidsvoorwaarden.

□

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Weer een postwetdebatje! Wij voeren dit debat vooral weer, omdat de regering geen besluiten durft te nemen. TNT heeft een prijsverhoging van 13% doorgevoerd voor geleverde diensten. Ik vraag mij dan af wat mensen zouden hebben moeten betalen als zij ook konden kiezen voor andere postbedrijven om dingen onder de 50 gram te versturen. Wij zullen dit voor deze kerst in ieder geval niet meer weten, want de regering – in dit geval staatssecretaris

Heemskerk – is na een goede start op dit dossier ongelooflijk aan het zwabberen geslagen. Dat stelt mij erg teleur.

Wij zijn voor het openbreken van de postmarkt, want iedereen is daar bij gebaat. In een halfgereguleerde markt is behoorlijk mededingingsrecht bijvoorbeeld niet mogelijk. TNT kan in het 50-plussegment ruim onder de kostprijs gaan zitten door in het eigen 50-minsegment naar goeddunken monopoliewinst te maken. Dat is niet eerlijk. De OPTA houdt alleen toezicht op de algemene toegankelijkheidsdoelstelling en de NMa kan alleen achteraf bekijken of TNT geen misbruik maakt van haar macht. Je voelt het echter gewoon in je portemonnee op het moment dat je als consument op die postmarkt actief bent.

Bij een halfgereguleerde markt is het onmogelijk voor nieuwe bedrijven om behoorlijke arbeidsvoorwaarden aan postbezorgers te bieden, omdat zij niet kunnen concurreren tegen een monopolie van TNT. En toch doen deze bedrijven het zelfs beter dan Netwerk VSP, de dochter van TNT. Dat is op zichzelf opvallend. Maar dat maakt het argument om de postmarkt niet open te breken, om dat uit te stellen zoals dit kabinet lijkt te gaan doen, alleen maar nog dunner. De arbeidsvoorwaarden bij de nieuwe bedrijven zouden zelfs nog kunnen verbeteren op het moment dat die bedrijven toegang hebben tot de markt en via het ingroeimodel dat in de onderhandeling tot stand is gekomen, ruimte hebben om meer geld uit te trekken voor hun werknemers.

Wij moeten ruimte geven aan de werkgelegenheid bij de nieuwe intreders. Bij die intreders zijn 30.000 mensen actief. Dat zijn er meer dan bij TNT en dat zijn er ook meer dan bij de dochter bij TNT. Het gaat om 30.000 mensen. Ik vind het heel erg jammer dat ik partijen als de SP en de PvdA daar niet over hoor. Dat geldt ook voor de heer Graus. Hij heeft het wel over de postbodes van TNT en over de zusterbedrijven, maar hij heeft het niet over deze werknemers. Dat zijn over het algemeen moeilijk te plaatsen werknemers, dat zijn mensen die lastig aan een baan komen. Via deze twee bedrijven, nieuwe bedrijven, komen zij wel aan een baan. Ik weet dat de PvdA en met name de SP soms meer ziet in gesubsidieerde arbeid. Blijkbaar zijn er nu toevallig meer TNT-postbodes bij de heer Graus in de achterban. Ik was benieuwd geweest wat er was gebeurd als meer postbodes van Select Mail lid waren geweest van de PVV, althans zij kunnen niet eens lid worden, maar als zij stemmers waren van die partij. Misschien had de heer Graus dan weer een ander standpunt gehad op dit vraagstuk.

De **voorzitter**: U was aan het einde van uw inbreng?

De heer **Van der Ham** (D66): Ja, voorzitter.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. Ik reageer toch maar even, omdat wij worden aangesproken. De heer Van der Ham citeert heel behoorlijk uit alles wat ons door de twee economen Baarsma en Van Wijnbergen is voorgehouden. Ik vind alleen wel dat zij ook een flinke blinde vlek hebben in hun eigen betoog. Ik hoor de heer Van der Ham niet ingaan op het feit dat Netwerk VSP – daar zijn wij het over eens – op precies dezelfde manier met arbeidskrachten omgaat als de andere bedrijven. Daar heb ik geen goed woord voor over, maar dat is natuurlijk ook een reactie geweest. Welke bedrijven

Van der Ham

waren er eerst? Wie begonnen er met stukloon? Dat waren Sandd en Select Mail.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Ik constateer alleen dat Netwerk VSP het slechter doet dan de nieuwkomers.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Ja, maar wat ik de heer Van der Ham zou willen vragen, is het volgende. Als u zo goed bent in citeren, dan hebt u vast ook wel ergens gelezen dat er wordt gesteld dat die 30.000 moeilijk bemiddelbare werknemers geen fte's zijn. U zegt voor hen op te komen. Die mensen mogen dus blijkbaar allemaal minder betaald krijgen, omdat zij niet helemaal in orde zijn en anders geen werk zouden kunnen krijgen. Dat zijn niet fte's. Zij zijn dus in feite niet vergelijkbaar met de 30.000 fte's die voor TNT werken. Wij hebben het over veel minder fulltime banen, en u wilt, mijnheer Van der Ham, voor deze mensen, voor een betrekkelijk kleine groep, de rechten van al die andere werknemers, die al jaren bij de post werken, op het spel zetten. Ik vind dat onverantwoordelijk, en u zou zich daarvoor moeten schamen.

De heer **Van der Ham** (D66): Voorzitter. Anderhalf jaar geleden, toen wij de Postwet aan het bespreken waren in deze Kamer, heb ik al gezegd dat zij inderdaad meer kunnen doen voor hun werknemers, wanneer zij een grotere aandeel in de markt kunnen nemen. Al die nieuwe partijen zeiden dat ook, en inderdaad: dat staat nog in vele kranten te lezen, ook deze week van de twee economen waar mevrouw Gesthuizen het over had. Zij kunnen meer doen voor hun werknemers als zij een grotere marktaandeel hebben. Dat is logisch. Dat is het ingroeimodel. Dat zijn de vakbonden en deze partijen overeengekomen, een uitstekende afspraak. Het eerste bedrijf dat onmiddellijk van tafel wegliep, was Netwerk VSP. De zuster van uw staatsbedrijf, mevrouw Gesthuizen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van der Ham, de leden moeten hun vragen korter stellen dan zij nu doen. En mensen zoals u moeten ook proberen om korter te antwoorden. Mevrouw Ortega.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil graag van de heer Van der Ham horen of hij vindt dat er binnen Europa al sprake is van een gelijk speelveld.

De heer **Van der Ham** (D66): Dat zal er in ieder geval zijn in 2011. Ik vind dat de afspraken die nu gemaakt zijn over de bestaande monopolist en over de positie van de nieuwe bedrijven, een voldoende buffer vormen om het nog niet helemaal egale speelveld te kunnen betreden. Ik zie echter ook, laten wij wel wezen, dat wij, als wij als eerste land of als een van de eerste landen over zouden gaan op een goed gereguleerde vorm van liberalisering – dat is immers de wet, volgens mij, en ik heb wel voor de wet gestemd – heel veel winst kunnen behalen met onze positie op de internationale dan wel Europese markt. Dus u ziet het alleen maar als een grote bedreiging dat wij bij de voorhoede horen. Ik zie het als een enorme kans.

□

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): Voorzitter. Hier

staan wij dan in een spoeddebat over de vraag... ja, waarover eigenlijk? Wij hebben vrijdag een brief gekregen van het kabinet, waarin het aangeeft, behoefte te hebben aan nader overleg met de sociale partners, alvorens te kunnen besluiten over het al dan niet verder liberaliseren van de postmarkt. Het CDA had op dit moment dus geen behoefte aan een algemeen overleg om hier verder op in te gaan. Laten wij liever wachten tot wij iets meer helderheid hebben en ook echt een standpunt van het kabinet. Voor straf krijgen wij nu een spoeddebat. Dit neemt niet weg dat de CDA-fractie voorstander is van een verdere liberalisering van de postmarkt. Dat zijn wij en dat zullen wij ook blijven. Meer marktwerking heeft in onze ogen grote voordelen voor onze economie. Meer marktwerking leidt tot lagere prijzen, meer innovatie, meer keuze voor bedrijven en ook voor de consumenten. Wij vinden dat ook de overheid een betrouwbare partner moet zijn voor de nieuwe postbedrijven. Beloftes moeten in die zin worden nagekomen.

De voorwaarde van de CDA-fractie is altijd geweest dat er een level playing field is, met name met Duitsland en Engeland. Als dat niet volledig is, moet dat nader worden afgewogen tegen de aanzienlijke voordelen van de marktwerking van onze economie. Wij beseffen dat het speelveld nooit helemaal gelijk kan zijn. De CDA-fractie is het eens met het kabinet dat er in Duitsland gunstige ontwikkelingen zijn. De brief die wij vrijdag jongstleden hebben gekregen, is op dat punt echter wel heel mager. Daarin zijn namelijk niet meer dan vijf zinnen aan het speelveld gewijd. Wij hebben behoefte aan een duidelijkere analyse. Is de staatssecretaris bereid om ons die analyse te geven. Wat is de precieze stand van zaken in Duitsland? Hoe zijn die rimpeltjes precies gladgestreken? Is er voldoende gladgestreken om de markt vrij te geven? Op 18 december doet de Duitse rechter in hoger beroep uitspraak. Wij weten hoe het in eerste instantie gegaan is. Op dat punt zouden wij graag nadere informatie van het kabinet willen.

Wij blijven van mening dat de arbeidsvoorwaarden primair de verantwoordelijkheid zijn van de sociale partners en dus niet van de overheid. De overheid beslist op basis van wettelijke criteria slechts of er al dan niet verbindend verklaard kan worden. Wij vinden het heel goed nieuws dat de werkgevers en de bonden samen een cao zijn overeengekomen. Natuurlijk betreuren wij dat VSP Netwerk niet meedoet, maar wij weten ook wel dat dit een politieke achtergrond heeft. Wij zijn van mening dat er voor het kabinet op het punt van de arbeidsvoorwaarden geen rol is weggelegd. Waarover wil het met de bonden praten?

Ook wij hebben behoefte aan een nadere uitleg over de gevolgen voor de ontslagen werknemers als er wordt geliberaliseerd. En wat zullen die gevolgen zijn als dat niet gebeurt?

De CDA-fractie wil dat het kabinet snel een goed onderbouwd besluit neemt over verdere vrijmaking van de postmarkt. Wat ons betreft is het hoog tijd dat de economie gaat profiteren van meer concurrentie. Over dat besluit wil mijn fractie, als het kan voor Kerst, met het kabinet een grondig, inhoudelijk debat voeren.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik ga het niet hebben over de reden van het afzeggen van het AO en het voeren van een spoeddebat. Ik vind dat mevrouw Van Vroonhoven opvallend veel vragen heeft, terwijl haar fractie vond dat

Van Vroonhoven-Kok

er geen enkele reden is om met elkaar in debat te gaan. Ik zou zeggen dat het goed mogelijk was geweest om daarover een AO te houden.

Mevrouw Van Vroonhoven heeft vragen gesteld over het level playing field en de Duitse markt. Zij stelt niet eens zo zeer vragen over de cao. Zij zegt dat de cao aan sociale partners moet worden overgelaten. De regering stelt echter uit, omdat zij zich met de invulling van de cao gaat bemoeien. Is mevrouw Van Vroonhoven voorstander van bemoeienis van de regering met de cao en de invulling daarvan, of blijft zij bij haar standpunt dat dit niet aan haar is? Kiest zij voor staatssocialisme of houdt zij vast aan markteconomie?

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): De heer Aptroot heeft goed naar mijn betoog geluisterd. Wat ons betreft is het gelijke speelveld van primair belang. Daarvan missen wij een nadere analyse in de brief. Die willen wij alsnog hebben. Hij heeft ook goed geluisterd naar mijn woorden over de arbeidsvoorwaarden. Dat vonden en vinden wij primair een zaak tussen de sociale partners.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik kan dus concluderen dat de CDA-fractie evenals de VVD-fractie vindt dat de arbeidsvoorwaarden nu geen reden kunnen zijn om het opengooien van de markt uit te stellen?

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): Voor ons is het gelijke speelveld van primair belang. Wij moeten onze ogen niet sluiten voor de arbeidsvoorwaarden, maar dat punt is voor ons van ondergeschikt belang.

De heer **Aptroot** (VVD): Dus het antwoord op mijn vraag is ja?

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): Ik wil op dit moment niets concluderen.

De heer **Aptroot** (VVD): Mevrouw Van Vroonhoven stelt iets, maar concludeert niets.

☐

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. Het openstellen van de postmarkt kan maar één keer. Dat dient dan ook zorgvuldig te gebeuren. De fractie van de ChristenUnie wil dat de postmarkt wordt vrijgegeven als aan de twee belangrijkste voorwaarden is voldaan, namelijk een gelijk speelveld en een bodem in de arbeidsvoorwaarden voor postbezorgers. De staatssecretaris wees in zijn brief terecht op deze voorwaarden. Wel hebben wij nog een aantal vragen dat van belang is voor een zorgvuldige afweging.

De Europese ontwikkelingen worden in de kabinetsbrief heel kort samengevat. De ontwikkelingen worden gunstig genoemd, met name in Duitsland. Wat zijn de vorderingen precies? Hoe zit het met de vorderingen in Groot-Brittannië? Er lopen nog enkele rechterlijke procedures. Kan de staatssecretaris uitgebreid toelichten of er uitzicht is op een gelijk speelveld in Europa?

Ook over de arbeidsvoorwaarden bestaan nog vragen. In mei van dit jaar sprak de staatssecretaris nog over dun ijs met betrekking tot het beginselakkoord. Het akkoord bood onvoldoende zekerheid voor het tot stand komen van de sectorale cao. Inmiddels is door enkele postbedrijven en vakbonden een cao afgesloten dankzij een

prima inspanning van de betrokken partijen. Niet alle sociale partners hebben echter het akkoord meeondertekend. Wat is het oordeel van het kabinet over de voorliggende cao? Is de totstandkoming van een sectorale cao gegarandeerd? Wat is het oordeel van het kabinet over het ingroeimodel? Op welke manier gaat het kabinet invulling geven aan de vraag die is gesteld over de wettelijke maatregelen die moeten worden genomen? Wanneer spreken de bewindslieden met de postbedrijven en vakbonden in de postsector?

Zeker in deze onzekere tijd wil de fractie van de ChristenUnie met zorgvuldigheid te werk gaan. Wat mijn fractie betreft blijven een gelijk speelveld en een bodem in de arbeidsvoorwaarden de voornaamste voorwaarden om daadwerkelijk tot liberalisering over te gaan.

☐

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Dit is het zoveelste debat over de Postwet en de postmarkt op rij. De voorwaarde van mijn fractie heb ik regelmatig ingebracht, namelijk zorgvuldigheid. Dat betekent een voldoende uitzicht op een gelijk speelveld binnen het gebied van de Europese Unie en in het bijzonder de meest relevante omringende landen. Daarnaast vinden wij dat binnen ons land een voldoende arbeidsvoorwaardelijke regeling moet zijn met voldoende binding.

De regering constateert gunstige ontwikkelingen op de Duitse postmarkt, wat betreft de btw-behandeling, en dat op 12 november jongstleden de sociale partners een cao afsloten, zij het dat die niet sectorbreed is ondertekend. Dat laatste is natuurlijk een punt. Er is gekozen voor een ingroeimodel van zes maanden onder leiding van een onafhankelijke economische deskundige. In de hoorzitting die wij hielden, is duidelijk geworden dat er een verzoek ligt tot wettelijke garanties.

Mij resten twee vragen. Daarvoor heb ik de brief maar even meegenomen, zodat ik de zinnen, die natuurlijk cruciaal zijn vanavond, letterlijk kan citeren: "Alvorens definitief te kunnen constateren dat aan beide voorwaarden voor zorgvuldige openstelling van de postmarkt is voldaan, zullen de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en ik – dat is dus de staatssecretaris – op korte termijn het gesprek met de postbedrijven en de vakbonden in de postsector aangaan." Wat is op korte termijn en waarover gaat dat gesprek precies?

Ik heb een tweede hoofdvraag. Het kabinet zal de Kamer zo spoedig mogelijk berichten over de uitkomsten van dit overleg. Wanneer is dat ongeveer voorzien? Het is natuurlijk afhankelijk van de gesprekspartners, maar er zal toch wel een taakstellend tijdpad zijn ontwikkeld. Wat zijn de te nemen maatregelen? Die zijn nieuw. Mag ik daaruit afleiden – ik let ook op de tekst die de minister-president uitsprak in de persconferentie na afloop van de ministerraad op 28 november – dat het inderdaad gaat om het voornemen van ons kabinet om te gaan voorzien in wettelijke maatregelen?

☐

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. De sfeer is in het bedrijf niet meer te houden. Als het je niet aanstaat, zo krijg je te horen, dan rot maar op. Dat hoor je steeds vaker. Wij werken de afgelopen maanden onder een enorme werkdruk. Dagen van zeven tot zeven zijn normaal. Nu zijn wij nog goed voor het bedrijf, maar na

Gesthuizen

de kerst kunnen we oprotten. Dit is een bedrijf waarvoor ik mij jaren heb ingezet. Dit is maar één voorbeeld uit de meldweek die de SP hield en waarop veel reacties kwamen. Dit zijn de woorden van mensen die al jaren bij "de post" werken. Dit is wat de liberalisering tot nu toe heeft gedaan met werknemers in de post. De andere kant van het verhaal is dat de mensen die als bezorger bij de nieuwe bedrijven werken, minder krijgen dan het minimumloon. Zij kunnen geen rechten ontleen aan een contract en bouwen geen vakantiegeld, pensioen of VWW-recht op. Het is goed dat de staatssecretaris heeft besloten tot uitstel van de liberalisering, want onder de huidige omstandigheden liberaliseren, betekent maar één ding: dat de rechten van werknemers die al jaren in de post werken voorgoed verleden tijd zijn.

Met de cao die bonden met de nieuwe bedrijven afsloten – hulde voor de bonden die dit er toch maar uit hebben weten te slepen – zal niet op korte termijn een einde komen aan de concurrentie op arbeidsvoorwaarden. Het zal tijd kosten immers om bedrijven te laten ingroeien. De tijd die nodig is om van onderaf op te bouwen, zal aangegrepen worden om van bovenaf de arbeidsvoorwaarden van de huidige werknemers af te bouwen. Daar zal weinig overblijven als deze concurrentie mag blijven bestaan.

Kunnen de bewindspersonen reageren op het volgende. In alle Europese landen is het werken met een arbeidsovereenkomst voorwaarde voor alle post-bedrijven. Waarom in Nederland niet? Wat vinden de bewindspersonen ervan dat bedrijven en economen die hen napapegaaien, zeggen dat mensen die minder gemakkelijk bemiddelbaar zijn, ook minder betaald mogen worden?

Zijn zij het eens met de stelling dat de 30.000 banen bij de nieuwe postbedrijven niet 30.000 fte's, dus fulltime banen zijn? Om hoeveel fulltime banen gaat het volgens hen, want dat cijfer hebben wij wel nodig als wij spreken over de belangen aan de ene kant van de tienduizenden werknemers bij de nieuwe bedrijven en aan de andere kant de tienduizenden werknemers bij TNT. Gaan de bewindspersonen afdwingen dat er met het opengaan van de markt ook gewoon aan de minimumlooneis wordt voldaan? De staatssecretaris heeft dat op 1 juli van dit jaar gezegd. Ik citeer hem: ik heb aangegeven dat mensen die normaal werk doen in Nederland, het minimumloon, inclusief vakantietoelage, moeten kunnen verdienen. Wat heeft het kabinet anders nog voor een drukmiddel om, als de markt eenmaal open is, de postbedrijven te dwingen, hun personeel fatsoenlijk te betalen? De staatssecretaris gaat met de bonden praten. Wat is voor hem een wenselijke uitkomst van die gesprekken?

Is het mogelijk om alle partijen, TNT inclusief, onder één cao te krijgen? Mag dat loon dan lager zijn dan het huidige loon bij TNT? Wat moet er in ieder geval in de sector-cao staan om deze algemeen verbindend te verklaren?

□

De heer **Graus** (PVV): Voorzitter. Ik heb voorafgaand aan dit spoeddebat tegen de heer Aptroot gezegd dat ik zijn verzoek niet ga steunen, omdat ik het prima vind zo. Wij zijn zeker niet voor die volledige openstelling. Maar toen ik zijn verhaal aanhoorde over wat er was gebeurd rondom een procedurevergadering en dat er politieke

achterkamerspelletjes worden gespeeld, heb ik hem uiteindelijk gesteund, zodat hij zijn verhaal kan doen.

Ik heb verder weinig nieuws te melden, ondanks de brief die wij op 28 november jongstleden van de heer Heemskerk mochten ontvangen. Hierin staat dat er gunstige ontwikkelingen zijn met name op de Duitse postmarkt. Ik moet dat nog allemaal zien. Het wetsvoorstel moet nog worden aangenomen. Misschien kan de staatssecretaris zich nog herinneren dat ik ooit heb gezegd dat de Duitsers de markt niet volledig gaan openstellen vanaf 1 januari 2008. Ik heb nog verwezen naar voetbalwedstrijden. Ik doe dat nu voor de vierde keer. Dat is toen ook niet gebeurd. Wat dat betreft, moeten wij afwachten wat de Duitsers zullen doen. Dat geldt vooral in deze tijd van crisis. Ik denk dat veel landen de gelederen gaan sluiten en dat heel veel openstellingen niet door zullen gaan. Dat is mijn mening. Ieder verstandig land zou dat ook het beste kunnen doen.

Een ander punt is dat er constructieve stappen zijn gezet. Wat de arbeidsvoorwaarden betreft, is er een begin gemaakt. Daarvoor is ook de hoorzitting geweest. Ik kreeg de indruk dat de belangrijke speler TNT Post – op vragen van mij werd dit niet ontkend – is buitengesloten. Ik dacht toen wel: had de staatssecretaris daar niet mogelijk in kunnen bemiddelen. Ik heb ooit gevraagd naar de voorwaarde dat er een gelijk Europees speelveld moet zijn. Dat is er absoluut niet. Vanwege dat punt al is er sowieso geen volledige openstelling. Bovendien zijn er geen fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden bij de nieuwkomers.

Daarnaast heeft de PVV de voorwaarde gesteld dat er een duidelijk voordeel moet zijn voor de consument. Je kunt naar de prijzen verwijzen. De heer Aptroot zei dat die omhoog zijn gegaan, maar ik denk dat de laatste jaren alles een beetje omhoog is gegaan. Sinds de invoering van de euro zijn bijna alle prijzen bijna verdubbeld. Denkt men nu werkelijk dat op het moment dat er nieuwkomers zijn, de prijzen drastisch omlaag zullen gaan? Ik geloof daar helemaal niets van. Ik weet wel dat wij in deze tijden van crisis moeten behouden wat wij hebben. TNT Post is de grootste particuliere werkgever van ons land. Ik ben daar bijzonder trots op. 60.000 mensen! Ik krijg van die mensen nooit klachten over het bedrijf. Werknemers weten de PVV echt wel te vinden als zij klachten hebben. Ik hoor alleen over nieuwkomers dat mensen zich daar onderbetaald voelen en dat zij belachelijke uren moeten draaien voor wat zij ontvangen. Die klachten krijg ik wel, maar ik moet de eerste klacht van een postbode over het bedrijf nog binnenkrijgen. Je hoort er vrijwel nooit wat over. Ik baseer mij op de gesprekken die ik met die mensen op straat heb gevoerd. Daarop moet ik mij toch kunnen baseren als hun vertegenwoordiger? Anders heb ik geen poot om op te staan. Ten tijde van deze crisis moeten wij proberen te behouden wat wij hebben, daar ben ik vast van overtuigd. Laten wij ervoor zorgen dat de grootste particuliere werkgever, van 60.000 mensen, in ieder geval niet in gevaar zal komen. Ik hoop dat de staatssecretaris nog heel lang wacht met de openstelling, vooral in deze tijd, en dat hij wacht tot er een Europees gelijk speelveld bestaat.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: Interrupties moeten na het betoog van de staatssecretaris worden geplaatst.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Voorzitter. Voor wij toekomen aan de vraag of de postsector open kan en of de voorwaarden alleen zijn verbeterd of al volledig zijn ingevuld, moet ik een heel duidelijke en heel zuivere stelling betrekken. Het kabinet kan niet aankondigen dat de postsector opengaat, omdat de allerbelangrijkste voorwaarde voor invulling van liberalisering luidt dat de Eerste Kamer instemt met de Postwet. Dat is nog niet gebeurd. Sterker nog, als ik zou zeggen dat ik er een nacht over heb geslapen en dat wij opengaan, zou ik de Eerste Kamer schofferen en dat wil ik zeker niet. Ik constateer wel dat er verbeteringen zijn opgetreden. Dat heb ik ook in de brief gezet.

De heer Van der Ham heeft gezegd dat het kabinet geen besluiten neemt en dat er daardoor geen daadkracht bestaat. Ik wil de redenering omdraaien. Vanaf het begin zijn wij heel duidelijk geweest over de twee voorwaarden, namelijk een verbetering van de arbeidsvoorwaarden, een sociale bodem, en een eerlijk speelveld in Europa. Die twee voorwaarden zijn ook geen verrassing, want daar heeft de Tweede Kamer altijd erg naar gestreefd. Juist door daaraan vast te houden en daarin daadkracht te tonen, zijn verbeteringen opgetreden.

In de brief ben ik inderdaad vrij kort ingegaan op hetgeen er in Duitsland is gebeurd. Het Verenigd Koninkrijk is in het geheel niet genoemd. Ik kan daar nu een paar dingen over melden, maar ik stel mij voor dat ik in een vervolgbrief wat uitgebreider inga op het Verenigd Koninkrijk en Duitsland. In ieder geval is de stand van zaken in Duitsland dat het kabinet in september een wetsvoorstel over de btw-behandeling van de post aan de Bondsdag heeft voorgelegd. Dat voorstel komt erop neer dat alle postbedrijven, dus ook Deutsche Post, btw in rekening moeten brengen over de zakelijke post. Alleen de consumentenpost is vrijgesteld van btw, maar die vrijstelling geldt voor alle bedrijven die met een landelijke dekking UD-postdiensten aanbieden. De kern van dit btw-voorstel is dat het speelveld eerlijker is geworden.

Over de verplichtstelling van het relatief hoge minimumloon in de postsector zijn geen nieuwe ontwikkelingen te melden. Voor zover nu bekend zal het hoger beroep van TNT in de tweede helft van december worden behandeld. In het Verenigd Koninkrijk bestaat nog steeds een ongelijke behandeling van postbedrijven bij de btw. Om die reden loopt er een inbreukprocedure, een infractieprocedure tegen het Verenigd Koninkrijk over deze ongelijke behandeling. Het is op dit moment niet bekend wanneer de Europese Commissie verdere stappen neemt. De btw-kwestie in Duitsland heeft overigens TNT UK niet belet op de Engelse markt meer dan een miljard poststukken te verzorgen. Dat is meer dan de verzamelde concurrentie van TNT in Nederland verzorgt.

Ik zeg toe dat ik wat uitgebreider zal ingaan op het Europese speelveld. Ik volsta nu met de opmerking dat er echt een verbetering is opgetreden. De btw-heffing in Duitsland is eerlijker geworden. Ik ben zo vrij om te claimen dat dit ook ligt aan de politieke druk die is uitgeoefend. De wedstrijd is echter niet nog afgelopen. Wij zijn nog niet aan de slotminuut begonnen, kan ik de heer Graus zeggen.

Er zijn enkele opmerkingen gemaakt over de kerst-postzegel. Het klopt dat het tarief van de kerstzegel is verhoogd van 29 naar 34 cent. Dat is een verhoging van 17%. De aankondiging van die verhoging is al in oktober of november gedaan. De verhoging is ook voorgelegd aan de OPTA, die het voornemen van TNT beoordeelt aan de hand van de ontwikkeling van de lonen in Nederland. Er zijn spelregels op basis waarvan men de verhoging mag beoordelen. Die spelregels liepen formeel tot 31 december 2007. Toen die spelregels in 2002 werden vastgesteld, dacht men dat de postmarkt in de periode van 2006 tot 2008 wel volledig opengesteld zou zijn, zodat de oude spelregels op dat moment niet meer nodig zouden zijn. Dat is echter niet het geval gebleken. Laat ik er echter duidelijk over zijn: als de spelregels voor de tariefregulering tot 2008 geldig zouden zijn geweest, dan was er in het tariefbeheersingssysteem voldoende ruimte geweest om deze verhoging door te voeren. De verhoging past dus binnen de oude spelregels.

Vervolgens een opmerking over de arbeidsvoorwaarden in Nederland. Ook ik ken het hoofdredactioneel commentaar van Het Financieele Dagblad. Als Het Financieele Dagblad mij ertoe oproept om te vertrekken, zou het wel eens gedaan kunnen zijn met mijn paars-liberale imago; ik schrok dus wel. Ik heb het hoofdredactioneel commentaar echter goed gelezen. De kern van het commentaar was dat het kabinet niet moet gaan zitten op de stoel van de mensen die de cao's opstellen. Gaan wij ons nu mengen in de cao-onderhandelingen? De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, die daarvoor verantwoordelijk is, zal daar uitgebreider op ingaan. Ik wil er echter helder over zijn dat de postbedrijven en de vakbonden zelf gaan over de arbeidsvoorwaarden in de sector. Wij hebben juist benadrukt dat het de verantwoordelijkheid van die partijen is. Juist nu wij met alle partijen gaan praten, dus ook met de partijen die de cao niet ondertekend hebben, zullen wij ons niet mengen in de cao-onderhandelingen. Die onderhandelingen zijn afgerond. De cao is een feit.

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zal ingaan op de algemeenverbindendverklaring van de cao, waar eveneens een aantal vragen over is gesteld. Met het afsluiten van de cao door een aantal partijen is echter ook het verzoek gedaan aan het kabinet om wettelijke maatregelen in te voeren. Op dit punt zijn er een aantal smaken. Over dat verzoek gaan wij praten met alle bonden en alle bedrijven. Er zijn verschillende opties en wensen. Op de uitkomsten van deze gesprekken kan ik niet vooruitlopen, want als je al weet wat de uitkomst is, hoef je niet meer te gaan praten. Met deze gesprekken willen wij tempo maken. Dat is vorige week niet gelukt, omdat ik in Turkije verbleef. Volgende week zal ik op missie in China zijn en wellicht fietst er nog een WTO-onderhandeling in Genève tussendoor. Het is onze intentie om in de week van 15 december met alle betrokkenen te gaan praten. Voor die tijd is er op ambtelijk niveau overleg, waardoor de wederzijdse verwachtingen bekend zijn.

Hiermee ben ik aan het eind van mijn betoog gekomen.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Begrijp ik goed van de staatssecretaris dat niet meer aan de orde is de vraag of er wettelijke maatregelen worden genomen, maar dat er alleen nog wordt gesproken over het hoe en wat van de te nemen maatregelen?

Heemskerk

Staatssecretaris **Heemskerk**: De minister-president heeft gezegd dat er wettelijke maatregelen kunnen worden getroffen. Het is mogelijk om dit te doen op basis van de Postwet. Voor een aantal punten zijn er ook mogelijkheden op basis van de sociale zekerheid. Ook kunnen nog maatregelen op het gebied van de arbeidsmarkt-ondersteuning worden genomen. Wij hebben dus een aantal mogelijkheden in petto. Daarover gaan wij praten. Wij zijn bereid om wettelijke maatregelen te treffen, als deze de zaak vlot zouden trekken. Op de smaken van deze maatregelen zal de minister van SZW ingaan.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Hoe moet ik dit antwoord verstaan? Kunnen er maatregelen van wettelijke aard komen of zullen die er komen? Uit wat de minister-president op de persconferentie heeft gezegd en uit de brief van minister Donner en de staatssecretaris had ik begrepen dat er maatregelen komen, los van de vraag welke dat precies zouden zijn.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Volgens mij wordt het heel precies in de brief geformuleerd: het kabinet zal met de partners overleggen over de te nemen wettelijke maatregelen.

De heer **Van der Ham** (D66): De staatssecretaris zei dat hij helemaal niet de mogelijkheid heeft om te gaan liberaliseren, ook al zou hij dat willen, vanwege de Eerste Kamer. Stel dat u er volgende week uit bent, dan zou de Eerste Kamer het wetsvoorstel misschien wel voor 1 januari 2009 kunnen goedkeuren. Dat zou met stoom en kokend water voor elkaar moeten komen, maar het kan. Ik zie dat de staatssecretaris het daarmee eens is.

De staatssecretaris ziet vanuit zijn perspectief nog andere bezwaren. Er moeten nog wat afspraken worden gemaakt, maar van twee andere zaken, het level playing field en het ingroeimodel, heeft hij nog niet echt een kwalificatie gegeven.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Ik constateer dat er verbeteringen zijn en dat de cao een constructieve stap betekent. Het beginselakkoord was dun ijs, maar nu hebben wij echt wat dikker ijs. Tegelijkertijd constateer ik dat men bij het kabinet komt met de vraag om steun op een aantal punten. Het gesprek daarover gaan wij met de betrokken partijen aan. Op basis daarvan maken wij de integrale afweging. Zodra wij deze afweging hebben gemaakt en de Eerste Kamer het wetsvoorstel heeft goedgekeurd, kunnen wij de postmarkten openstellen.

De heer **Van der Ham** (D66): Als je ziet hoe het level playing field er nu ligt, kun je constateren dat het niet ideaal is maar dat het steeds gelijkmatiger wordt. Dat geldt ook voor de arbeidsvoorwaarden die tot nu toe zijn afgesproken. Zou de staatssecretaris op grond van die feiten kunnen zeggen dat hij zijn hand ervoor in het vuur durft te steken? Natuurlijk moet hij er nog wel over gaan praten, maar als hij dit zou kunnen zeggen, zou ik al behoorlijk op streek zijn.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Over deze twee dingen heb ik al het nodige gezegd. De arbeidsvoorwaarden in Nederland liggen mij wat nader aan het hart en het arbeidsvoorwaardenproces in Nederland is voor het kabinet wat makkelijker te faciliteren dan het Europese speelveld. Als ik nu al zeg dat de arbeidsvoorwaarden

het enige punt vormen dat van belang is, dan laat ik alle druk op de collega's in het Verenigd Koninkrijk en in Duitsland verdwijnen om niet vals te gaan spelen. Nogmaals: de arbeidsvoorwaarden in Nederland liggen mij nader aan het hart en ik constateer op beide terreinen werkelijk verbetering.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik vind toch dat wij recht hebben op informatie over de maatregelen waaraan het kabinet denkt. Het is nieuw dat wij wettelijke maatregelen gaan nemen naar aanleiding van een cao-overeenkomst in één branche. Dat is echt een unicum.

Veel van mijn vragen zijn niet beantwoord. Ik heb gevraagd of het kabinet ook bij andere branches aan tafel gaat zitten om naar aanleiding van cao-onderhandelingen wettelijke maatregelen te nemen. Ik wil een bevestiging of ontkenning dat de minister-president of de minister van SZW zich met het dossier heeft bemoeid. Ik heb gevraagd of er recent rechtstreeks contact was tussen deze personen of de staatssecretaris en de top van TNT en of dat rechtstreekse contact er is met de nieuwe postbedrijven. Die hebben mij immers laten weten dat een gesprek is geweigerd. Wat wordt er voor de concurrenten gedaan die in de problemen komen? Waarom is de staatssecretaris van Economische Zaken nu eigenlijk onder curatele gesteld?

De **voorzitter**: De heer Aptroot heeft nog een tweede termijn.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik herhaal alleen vragen die ik in eerste termijn heb gesteld. Ik wil de tweede termijn graag kort houden. Ik vind dat vragen moeten worden beantwoord en daarin zou de voorzitter mij moeten steunen.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Het waren zo veel vragen dat ik de eerste niet meer weet.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik kan begrijpen dat de staatssecretaris die vraag pijnlijk vindt. Ik vroeg of hij kan bevestigen of ontkennen dat de minister-president of de minister van SZW zich met het dossier heeft bemoeid, anders dan dat zij hebben meegepraat in de minister-raad.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Volgens mij was dat niet de eerste vraag.

De heer **Aptroot** (VVD): De eerste vraag was of het kabinet ook bij andere branches aan tafel gaat zitten om naar aanleiding van cao-onderhandelingen wettelijke maatregelen te nemen.

Staatssecretaris **Heemskerk**: De minister van SZW zal ingaan op de wettelijke maatregelen die wij hebben. Ik wijs op het feit dat het wetsvoorstel waartegen de heer Aptroot heeft gestemd, de mogelijkheid biedt om maatregelen te nemen. Er zijn echter nog meer mogelijkheden. Vanzelfsprekend heb ik over een belangrijk onderwerp als het openstellen van de postmarkt en de gevolgen daarvan voor werknemers overleg gehad met de minister van SZW en de minister-president. Zo werk je immers samen.

Minister **Donner**: Voorzitter. De staatssecretaris heeft al gezegd dat er de afgelopen tijd overeenstemming is bereikt tussen de partijen op de postmarkt over een cao voor de nieuwe postbedrijven. Daarin maken partijen afspraken over de ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden van de postbezorgers. Dat is een belangrijke stap.

Er is gevraagd of het kabinet zich gaat mengen in de discussie over de cao. Dat is allerm minst het geval. De staatssecretaris heeft erop gewezen dat in het wetsvoorstel dat bij de Eerste Kamer ligt, in artikel 8 het kabinet een bijzondere taak heeft opgedragen gekregen met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden op de postmarkt. Men moet dit voegen bij de constatering dat de cao die voorligt, een onvolledige handeling is in die zin dat zes maanden na de liberalisering de ingroei moet worden vastgesteld.

Partijen hebben zich tot het kabinet gewend met de vraag om dat eventueel te ondersteunen met wettelijke maatregelen die moeten worden getroffen. Het minste dat het kabinet onder die omstandigheden moet doen – maar die beslissing moet het kabinet nemen – is om te gaan praten met partijen over wat zij zich precies voorstellen. Tevens moet worden gevraagd waarom er wettelijke maatregelen nodig zijn als wij tegelijkertijd zouden moeten constateren dat de cao bevredigend is. Dat is iets heel anders dan een oordeel geven over de cao, want dat is primair aan de partijen. De cao wordt eventueel aan de minister van SZW voorgelegd teneinde die algemeen verbindend te laten verklaren. Dat is een separate procedure. Wij hebben hier de bijzondere omstandigheid dat met het ingroeimodel de cao zelf een gat bevat en partijen vragen of daarin een bodem kan worden gelegd. Dat is het standpunt dat het kabinet heeft ingenomen. Het lijkt mij een alleszins verantwoord standpunt, hetgeen ook bij lezing van de brief blijkt.

De heer Van der Vlies vroeg: is het zeker dat er wettelijke maatregelen komen? Het antwoord daarop is: nee. Eerst zal moeten blijken wat men zich daarbij voorstelt. Verder is het de vraag of het kabinet aan de wensen kan voldoen en ook of het daaraan wil voldoen. Dat laatste geldt evenzeer. Als men bijvoorbeeld vraagt om voor een bodem te zorgen, zou met het voldoen aan die wens het kabinet veel duidelijker stelling nemen op het terrein van arbeidsvoorwaarden. Het zou dan zeggen hoe goed de arbeidsvoorwaarden moeten zijn. Verschillende partijen hier bepleiten dat het kabinet dat niet moet doen. Wat dat betreft zijn de standpunten duidelijk.

Door de heer Aptroot is een aantal meer specifieke vragen gesteld. Ik zal proberen die te beantwoorden. Hij vroeg waarom het kabinet een nieuwe procedure wil. Ik heb net uitgelegd dat er geen sprake is van een nieuwe procedure. Er is sprake van iets waar de partijen zelf heel duidelijk om hebben gevraagd. Dan kun je niet onmiddellijk met partijen gaan praten. De geachte afgevaardigde suggereerde dat dat het geval was. Het gaat hier in de eerste plaats om een beslissing van het kabinet. Is op een aantal punten aan de voorwaarden voldaan? Met de brief geeft het kabinet duidelijk aan dat alvorens definitief te kunnen constateren dat aan beide voorwaarden voor een zorgvuldige openstelling van de postmarkt is voldaan, overleg zal worden gevoerd. Dat is logisch. Net heeft de staatssecretaris uitgelegd dat in december op andere punten veel meer duidelijkheid zal ontstaan. Dan zullen wij weten wat de situatie op de Duitse markt

is. Om die reden hebben wij voor deze gang van zaken gekozen, maar daarmee wordt niet voor een nieuwe procedure gekozen. Op deze manier handelen wij niet bij het sluiten van andere cao's, maar doorgaans wordt ook niet gevraagd: kabinet, wil overwegen om eventueel gebruik te maken van bevoegdheden om de cao aan te vallen.

De heer Aptroot vroeg of wij contact hebben gehad met TNT en andere partijen. Met beide partijen is op dezelfde voet contact geweest.

Is de minister van Sociale Zaken bij deze zaak betrokken geweest? Ja, hij is daar steeds bij betrokken geweest, maar tot nu toe heeft de staatssecretaris namens het kabinet gesproken. Wat de specifieke vraag op dit punt betreft, wijs ik wel op dat de Kamer mij heeft gevraagd om bij dit debat aanwezig te zijn. De Kamer kan mij niet eerst vragen om aanwezig te zijn en daaruit vervolgens afleiden dat de staatssecretaris onder curatele is gesteld. Als wij zo tewerk gaan, kunnen wij iedereen wel onder curatele stellen, en ik heb niet zoveel tijd dat ik op iedereen toezicht kan houden.

Er is gevraagd hoe lang het huidige monopolie nog blijft bestaan. Dat hangt af van bepaalde aspecten. De allereerste vraag in dit verband is: wat beslist de Eerste Kamer met betrekking tot het wetsontwerp? Het zou niet gepast zijn om daarop vooruit te lopen.

Mevrouw Vos vroeg of wij het principe blijven huldigen dat cao-partijen zelf over de cao gaan. Dat principe huldigen wij volledig, maar zij weet ook dat dat onverlet laat dat het kabinet een eigen verantwoordelijkheid heeft met betrekking tot onder andere de arbeidsvoorwaarden waarvoor een wettelijke regeling geldt, ook in het kader van het algemeen verbindend verklaren.

De heer Van der Ham zei dat als wij de postmarkt openen, wij een voorsprong krijgen op de Europese markt. Dat waag ik te betwijfelen. Die voorsprong kunnen wij alleen krijgen als de andere markten opengaan. Anders is de enige markt waarop wij een voorsprong kunnen krijgen de Nederlandse markt. Op die markt zijn de Nederlandse partijen al aan het werk. Het enige wat met het openstellen van de markt wordt bereikt, is dat andere partijen hier ook een voorsprong kunnen krijgen. Voor het verkrijgen van een voorsprong in Europa geldt de voorwaarde dat anderen wat doen.

Ik meen dat ik hiermee de vragen van mevrouw Van Vroonhoven heb beantwoord met betrekking tot de primaire verantwoordelijkheid van partijen. Wat wil het kabinet? Wat zijn de gevolgen? Met de definitieve brief zullen wij zo goed mogelijk aangeven wat naar onze inschatting de mogelijke gevolgen zijn. Onder de huidige omstandigheden is enigszins onduidelijk wat de gevolgen voor de arbeidsmarkt zijn en welke gevolgen aan welk besluiten moeten worden toegeschreven.

De vraag van mevrouw Ortega heb ik beantwoord. Ik heb gezegd dat als dat wordt gevraagd, de cao algemeen verbindend verklaard zal worden. Men kan het kabinet echter niet vragen om een oordeel over de cao uit te spreken. Daarmee zou ik mij bezondigen aan datgene wat andere partijen verwerpen, namelijk op de stoel van de cao-partijen gaan zitten.

Mevrouw Gesthuizen stelde dat werken met een arbeidsovereenkomst in alle landen vereist is bij de post. Bij mijn weten stellen het Verenigd Koninkrijk en Zweden die eis aan nieuwkomers, maar niet in het algemeen. Overigens doet dat er niet toe, in die zin dat dit de keuze is van de eigen arbeidsmarkt. Wij kennen in Nederland

Donner

de figuur van de overeenkomst van opdracht, de OVO. Derhalve moet er in Nederland naar de Nederlandse arbeidsverhoudingen worden gekeken.

Vervolgens vroeg mevrouw Gesthuizen of het wettelijk minimumloon kan worden afgedwongen. De heer Aptroot heeft daar een duidelijk antwoord op gegeven. De Wet minimumloon bevat de instrumenten om te handhaven in situaties waarin deze wet van toepassing is. Dus het antwoord op de vraag van mevrouw Gesthuizen is: ja, de Wet minimumloon kan worden gehandhaafd.

Zij vroeg wat de wenselijke uitkomst is van het gesprek met partijen. Zij had het erover dat er mogelijk één cao uit zou kunnen komen. Zo ver zou ik niet willen gaan, omdat ik dan weer op de stoel van partijen ga zitten. Mocht blijken dat een heilzaam optreden van de staatssecretaris en mij partijen de ogen opent en men één cao kan vinden, dan is dat voor iedereen winst.

Ten slotte kom ik bij de vraag van de heer Graus: wat gaan de Duitsers doen? Dat blijft nog even een vraag.

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): Voorzitter. Hebben de bewindspersonen bij benadering enig idee wanneer wij de definitieve brief kunnen verwachten?

Minister **Donner**: De staatssecretaris heeft ook aangegeven dat wij dat zo goed en zo snel mogelijk willen doen. Ook heeft hij aangegeven dat hij enige problemen heeft om in zijn agenda ruimte te maken voor gesprekken. Mijn agenda wordt op dit moment vooral door de Kamer gevuld. Dus als de Kamer een gesprek met mij schrappt, heb ik weer ruimte om met partijen te praten. Maar wij proberen het binnen de aangegeven termijn en moeten zien hoe het loopt.

Mevrouw **Van Vroonhoven-Kok** (CDA): Ik ga ervan uit dat u in de week van 15 december met de sociale partners gaat praten. Betekent dit dat later die week een definitieve brief aan de Kamer wordt gestuurd?

Minister **Donner**: Als dat mogelijk is, doen wij dat. U hebt er zelf ook op gewezen dat de Duitse rechter op 18 december uitspraak zal doen. Dat is ook een gegeven waarvan wij op de hoogte moeten zijn.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. Ik vind dat de minister zich een beetje in de verdediging laat drukken door de liberale krachten hier in de Kamer. Ik zou bijna willen zeggen: de hemel zij dank, er waait op dit moment toch een andere wind. Dus ik raad de minister aan om zijn oren ook te laten hangen naar de andere partijen die hem bevragen. Ik heb de minister gevraagd hoe hij ervoor gaat zorgen dat wij in ieder geval op dat minimumloon kunnen rekenen. De staatssecretaris was in zijn brief van 1 juli van dit jaar heel duidelijk: iedereen die normaal werk verricht in Nederland, moet in staat zijn om het minimumloon plus vakantiegeld te kunnen verdienen. Dat is nu niet het geval. Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat dit wel het geval zal zijn op korte termijn?

Minister **Donner**: Mevrouw Gesthuizen zal het toch ook met mij eens zijn dat de Wet minimumloon van toepassing is wanneer er een arbeidsovereenkomst is? Daar doelde ik op. Die wet is te handhaven. Ook de staatssecretaris doelde daarop. Wie in het kader van een

arbeidsovereenkomst werkt, heeft recht op het minimumloon. Natuurlijk ben ik mij bewust van artikel 8. Dat is nu net een van de punten die meespelen in dezen en die wij in acht zullen moeten nemen. Maar nu vraagt mevrouw Gesthuizen mij om vooruit te lopen op de gesprekken die wij zullen hebben met partijen en op de wens die zij hebben op dit terrein.

De **voorzitter**: Mevrouw Gesthuizen, u mag nog een korte interruptie plaatsen. U spreekt steeds iets te lang.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. Ik zou graag alle hoop hebben dat de minister in de gesprekken zal regelen dat er met het opengaan van de markt fatsoenlijk minimumloon plus vakantiegeld zal worden betaald. Ik wil de minister toch corrigeren, want de staatssecretaris sprak niet over mensen die met een arbeidscontract werken. Hij had het over mensen in het algemeen die normaal werk verrichten in Nederland. De minister zal het toch met mij eens zijn dat het bezorgen van post heel normaal werk is, of je dat nu met een arbeidscontract of met een overeenkomst van opdracht doet, en dat je dus in staat moet zijn om het minimumloon te betalen. De arbeidsinspectie van zijn eigen ministerie heeft vastgesteld dat dit niet het geval is. Dus ik wil dat hij daarop ingrijpt. Ik overweeg om op dit punt in tweede termijn een motie in te dienen.

Minister **Donner**: Dan zou u van mij vragen om in te grijpen in zaken waar ik zelfs de bevoegdheid niet voor heb. Die liggen namelijk op het terrein van de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag. Voor het overige geldt dat u mij vraagt een oordeel uit te spreken, wat op dit moment onverstandig zou zijn, omdat ik het gesprek met de bonden en de andere partijen nog moet aangaan.

De **voorzitter**: Daarmee zijn wij aan het eind gekomen van de eerste termijn van de bewindsliden. Ik wijs de leden erop dat er nog een debat hierna komt en dat ik een strakke eindtijd hanteer. Ik zie dat er behoefte is aan een korte tweede termijn.

Ik geef het woord aan de heer Aptroot. De spreektijd is één minuut. Dat is inclusief de tijd om eventuele moties in te dienen.

De heer **Aptroot** (VVD): Voorzitter. Dan ga ik maar gelijk over tot het indienen van mijn twee moties. De gedachte achter de eerste is dat het kabinet met één mond spreekt en dus ook via één persoon moet kunnen handelen. Minister Donner is volgens mij de komende week beschikbaar. Dus hij kan prima met de sociale partners gaan praten. Niet voor niets is gezegd dat "junior F." dit soort zaken niet meer mag doen zonder "oom P.H.". Dus het is goed dat de minister probeert de komende week de zaken verder af te ronden. De eerste motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

Aptroot

constaterende dat de regering nog een gesprek wil voeren met sociale partners over de invulling van de op 12 november jongstleden afgesloten cao;

overwegende dat verdere onzekerheid over het openstellen van de postmarkt of het steeds uitstellen van de openstelling ernstige gevolgen heeft voor op één na alle postbedrijven;

verzoekt de regering, de komende week het gesprek met de sociale partners te voeren en vervolgens een nieuw besluit te nemen over de openstelling van de postmarkt op 1 januari 2009;

verzoekt de regering voorts, de Kamer daarover te informeren op maandag 15 december 2008,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Aptroot en Van der Ham. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 83 (30536).

De heer **Aptroot** (VVD): Deze motie is inderdaad mede ondertekend door de heer Van der Ham, dus wij kunnen eventueel het gewenste debat nog voor het kerstreces voeren.

De tweede motie sluit aan bij het feit dat de staatssecretaris de komende week toch al naar het buitenland gaat. Gezien zijn optreden in dit dossier, dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de staatssecretaris van Economische Zaken een positieve bijdrage dient te leveren aan de mogelijkheden voor de Nederlandse bedrijven om te ondernemen, waarbij onderscheid maken tussen de bedrijven in principe onjuist is;

constaterende dat dit de staatssecretaris van Economische Zaken beter lukt tijdens handelsmissies dan bij het nemen van besluiten over de binnenlandse markt, zoals de postmarkt;

verzoekt de regering, de staatssecretaris van Economische Zaken 40 weken per jaar op handelsmissie te sturen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Aptroot. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 84 (30536).

□

De heer **Van der Ham** (D66): Geef mij maar zo'n baan.

Voorzitter. Ik heb niet voor niets de motie van de heer Aptroot van harte ondersteund. Als de minister of zijn kabinetsgenoot snel onderhandelt, dan kan het wetsvoorstel snel door de Eerste Kamer en dan kunnen wij op 1 januari 2009 ermee aan de slag.

De minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zei dat het level playing field er niet is, wanneer wij daarin voorop zouden lopen. Mij gaat het echter om iets anders. Als wij met andere bedrijven een goede cao afsluiten – en die ligt er – als wij de monopoliepositie openbreken en als wij kunnen laten zien dat dit soort bedrijven goede arbeidsvoorwaarden kunnen leveren, zeker op middellange termijn, dan kan dat ook andere vakbonden en andere bedrijven in andere Europese landen tot voorbeeld strekken. Dan kan daar de angst voor de liberalisering een beetje worden doorbroken. Als wij de temperatuur van het badwater gaan bepalen wat betreft de arbeidsvoorwaarden van de geliberaliseerde postmarkt, dan lijkt mij dat een heel nuttige bijdrage van Nederland in Europees verband. Daar doelde ik op. Ik meen dat de minister op dat punt de moed moet tonen. De voorwaarden liggen er al, omarm deze en knal het door de Eerste Kamer.

□

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): Voorzitter. Ik heb nog geen antwoord gekregen op mijn vraag uit de eerste termijn over de werknemers en de mate waarin zij fulltime banen hebben bij de nieuwe bedrijven in vergelijking met de werknemers bij TNT. Om hoeveel fte's gaat het nu eigenlijk bij de nieuwe postbedrijven? Ik vind het toch wel belangrijk om dat te weten bij deze discussie.

Naar aanleiding van het antwoord van de minister van Sociale Zaken op mijn vragen over het minimumloon dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet de mening is toegedaan dat mensen die normaal werk doen in Nederland het minimumloon inclusief vakantietoeslag moeten kunnen verdienen;

van mening dat de bezorging van post normaal werk is;

constaterende dat de staatssecretaris heeft aangegeven dat dit in het algemeen geldt, dus ook voor postbezorgers;

verzoekt de regering, voorafgaand aan een eventuele bekendmaking van datum van liberalisering van de postmarkt de Kamer te informeren hoe men de postbedrijven zal houden aan het wettelijk minimumloon en vakantiegeld,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Gesthuizen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 85 (30536).

□

Staatssecretaris **Heemskerk**: Voorzitter. De minister van Sociale Zaken zal ingaan op de eerste motie en de staatsrechtelijke aspecten daarvan. Hij zal ook ingaan op de laatste motie over het wettelijk minimumloon.

Ik dank de heer Aptroot ervoor dat hij handelsmissies zo ongelofelijk nuttig vindt. Dat vind ik ook. Hij heeft wel eens Kamervragen gesteld waaruit bleek dat dit niet zo is, maar ik ben blij dat hij tot het inzicht is gekomen dat dit wel zo is. Ik zet mij daarvoor graag in, maar ik geloof meer in het belonen op basis van output dan van input, dus ik garandeer niet dat ik 40 weken per jaar op missie ben, omdat ik ook nog een aantal dingen moet doen, bijvoorbeeld op het gebied van administratieve lasten. In die zin ontraad ik de aanneming van deze motie.

Mevrouw Gesthuizen heeft een vraag gesteld over het aantal fte's. Wij beschikken nu niet over deze informatie. Ik zeg toe dat ik zal proberen die aantallen in de eerstvolgende rapportage aan te geven.

□

Minister **Donner**: Voorzitter. Als de heer Aptroot de politieke geschiedenis goed zou kennen, zou hij weten dat Donner op Heemskerk volgt, dus dat de verhouding een andere is. Wat betreft de motie van de heer Aptroot, in antwoord op mevrouw Van Vroonhoven heb ik al gezegd dat wij de debatten zo snel mogelijk zullen voeren en de Kamer daarover zullen inlichten. Het moet heel duidelijk zijn dat het kabinet geen besluit kan nemen over openstelling van de markt voordat het wetsvoorstel in de Eerste Kamer is aanvaard. Derhalve moet ik de aanneming van deze motie ten stelligste ontraden, omdat aanvaarding ervan die het kabinet zou dwingen om een beslissing te nemen die het staatsrechtelijk niet kan nemen.

De heer Van der Ham zei dat wij een goed voorbeeld kunnen geven. Dat is de ene kant van de medaille. De andere kant is dat wij nu een markt openzetten, op een moment dat de arbeidsmarkt ook overigens ernstig in crisis is, zodat wij verzwakt moeten optreden juist als die Europese markten opengaan. Ik geef slechts twee kanten aan die het kabinet moet afwegen.

Met de motie van mevrouw Gesthuizen wordt op een zodanige manier invulling gegeven aan openstelling van de postmarkt dat wij de toegang tot onze markt op dezelfde wijze onmogelijk maken als de Duitsers hebben gedaan voor TNT, als deze motie zou worden aanvaard en uitgevoerd. Hiermee wordt ingevoerd dat het wettelijk minimumloon in beginsel voor de hele postmarkt zou gelden, ongeacht het soort contracten. Dit is uitvoerig besproken en dit is ook niet de teneur. In dat geval zou het kabinet daadwerkelijk op de stoel van de cao-partijen gaan zitten, want dit is ook niet de teneur van de cao die nu is aangenomen door partijen. Derhalve moet ik op dat punt de aanneming van deze motie ernstig ontraden.

De heer **Aptroot** (VVD): De minister ontraadt de aanneming van de motie op stuk nr. 83, omdat hij zegt dat wij geen besluit kunnen nemen als de Eerste Kamer de Postwet niet heeft aangenomen. Ik ga echter uit van de veronderstelling dat dit dan is gebeurd, en zo niet, dan begrijp ik dat het later zal zijn. Wat mij betreft kan de motie in die zin worden gelezen. Ik denk dan dat de minister toch tegemoet kan komen aan de motie. Hij kan

dit doen door in ieder geval te proberen, met de sociale partners te bespreken wat de regering wil. Dit kan volgende week gebeuren. Daarop kan de Kamer direct geïnformeerd worden. Dat is ook wel zo hoffelijk, omdat zij dan nog enkele dagen heeft tot het Kerstreces. In de veronderstelling dat de Eerste Kamer de Postwet heeft aangenomen, kan de minister de motie dan dus toch uitvoeren.

Minister **Donner**: Ik heb de heer Aptroot erop gewezen dat de bewoording de reden is voor het ontraden van de aanneming van de motie. Als de wet tot stand komt, zoals de heer Aptroot zegt, dan herinner ik hem eraan dat wij al proberen om de motie-Ten Hoopen uit te voeren. Daarmee is deze motie niet nodig.

De heer **Van der Ham** (D66): Ik ben in de eerste plaats verheugd dat de minister erkent dat er ook sprake kan zijn van het voordeel dat, op het moment dat wij de openstelling van de postmarkt goed hebben geregeld, ook andere landen, andere vakbonden en andere bedrijven daar een voorbeeld aan kunnen nemen. Zij kijken ook naar ons. In de tweede plaats moeten wij juist in deze periode heel zorgvuldig met de werkgelegenheid omgaan. De nieuwe bedrijven die staan te trappelen om de markt te betreden, kunnen ook werkgelegenheid creëren, omdat zij nieuwe sectoren aanboren om hun diensten aan te leveren. Erkent de minister ook dat dit heel veel werkgelegenheid kan opleveren?

Minister **Donner**: Beide aspecten erken ik, alleen de voorbeelden dat Europa een goed voorbeeld aan ons neemt, zijn niet zo dik gezaaid.

Mevrouw **Gesthuizen** (SP): De minister van Sociale Zaken ontraadt de aanneming van mijn motie. Hij wijst daarbij op de situatie die dan zou ontstaan. Die situatie zou lijken op die voor TNT in Duitsland. Ik wijs de minister er echter op dat TNT in Duitsland wel een minimumloon betaalt. Ik vind het zo jammer aan de woorden van de minister, dat hij eigenlijk voorbijgaat aan de kracht van de woorden in het rapport van de Arbeidsinspectie. Uit dat onderzoek, zijn eigen onderzoek, is heel duidelijk gebleken dat het minimumloon niet wordt gehaald en dat dit ook niet gehaald kan worden. De minister gaat dus voorbij aan de conclusie in dat rapport.

Minister **Donner**: Ik ga er niet aan voorbij. Dat is nu net de hele inzet van datgene waar wij voortdurend mee bezig zijn geweest. Dit is ook het vraagstuk dat aan de orde is, omdat partijen ons gevraagd hebben om te bekijken op welke wijze eventueel de cao begeleid moet worden. Ik kan de motie uitleggen als een vraag over de wijze waarop de Wet op het minimumloon wordt toegepast op postbedrijven. Daar kan ik haar informatie over geven. Wij hebben het dan dus inderdaad alleen over de gevallen waarbij sprake is van een arbeidsovereenkomst. Daar wordt die wet op toegepast. De constatering van de Arbeidsinspectie is nu juist dat met name bij de OVO's voorkomt dat zelfs bij het optellen van het stukloon daar niet aan voldaan is. Wij streven er juist naar om bij de OVO's ook tot een bevredigend resultaat te komen, maar dat wordt niet bewerkstelligd met deze motie.

Donner

Mevrouw **Vos** (PvdA): Ik wil nog even reageren op de opmerking van de minister naar aanleiding van een vraag van de heer Van der Ham. De economische situatie werkt natuurlijk twee kanten op. Als wij nu zouden besluiten om de markt dicht te houden omdat er dan banen bij TNT verloren zouden gaan, dan geldt dat natuurlijk ook voor die twee andere bedrijven. De minister is niet ingegaan op mijn vraag in eerste termijn over TNT. Dat snap ik ook wel. Maar ik verzoek de minister om bij al die overwegingen ook rekening te houden met beide bedrijven. Is de minister daartoe bereid?

Minister **Donner**: Ik dacht dat juist daarom deze brief ook gestuurd was. Wij hebben die gestuurd omdat wij inderdaad proberen om zo goed mogelijk rekening te houden met alle belangen die hier in het geding zijn, mede gelet op de tijden waarin wij leven.

Mevrouw **Vos** (PvdA): Dat geldt dus voor alle bedrijven die hierbij in het geding zijn?

Minister **Donner**: Jazeker.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Hiermee zijn wij gekomen aan het eind van het spoeddebat over de liberalisatie van de postwet. De stemmingen over de ingediende moties vinden volgende week dinsdag plaats.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Tijdelijke regels voor experimenten met een gebiedsgerichte bestemmingsheffing ten behoeve van aanvullende activiteiten van samenwerkende ondernemers mede in het publiek belang (Experimentenwet BGV-zones) (31430).**

(Zie vergadering van 24 september 2008.)

De **voorzitter**: Het betreft hier een afronding, namelijk de re- en dupliek van het debat over dit wetsvoorstel. De spreektijd bedraagt een derde van die in eerste termijn.

Het woord is aan mevrouw Blanksma-van den Heuvel.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

Mevrouw **Blanksma-van den Heuvel** (CDA): In eerste termijn heb ik namens mijn fractie heel duidelijk aangegeven, de Experimentenwet BGV-zones te omarmen. Een langgekoesterde wens van ondernemers en gemeenten om gezamenlijk te investeren in een aantrekkelijkere en veiligere bedrijfsomgeving kan uiteraard op de steun van mijn fractie rekenen. Het betreft hier een experimentenwet die tot 2015 zal gaan lopen. Wij zijn van mening dat een experiment de kans moet krijgen om te slagen. Te veel drempels opwerpen kan dat blokkeren. In 2013 ontvangen wij een evaluatie. In eerste termijn hebben wij duidelijk aangegeven, naast een kwalitatieve evaluatie ook op een aantal kwantitatieve criteria te willen evalueren. De staatssecretaris heeft in zijn brief naar aanleiding van de eerste termijn een

opsomming gegeven van deze criteria. Voor mijn fractie is van essentieel belang wat met name de ondernemers zelf ervan vinden. Zij zijn, wat ons betreft, degenen die bepalen of het experiment een vervolg zal gaan krijgen. Als zij in meerderheid enthousiast zijn, dan is dat voor mijn fractie doorslaggevend dat het door kan gaan. De criteria die de staatssecretaris heeft aangegeven voor de evaluatie, zijn voor mijn fractie in ieder geval voldoende.

Wij hebben er in eerste termijn ook op aangedrongen dat op vrijwillige basis een service level agreement zou moeten worden afgesloten tussen de ondernemers en de gemeenten. Het mag niet zo zijn dat gemeenten hier hun eigen verantwoordelijkheid niet nemen. Is de staatssecretaris bereid, met de VNG te komen tot een model-overeenkomst voor een service level agreement? In zijn beantwoording in eerste termijn was de staatssecretaris nogal terughoudend hierover.

In eerste termijn heeft mijn fractie twee amendementen ingediend. Het eerste had betrekking op de vraag wie er allemaal mee moet betalen binnen en BGV-zone, en het tweede heeft betrekking op het draagvlak. Laat ik met het eerste beginnen. Het eerste amendement heeft betrekking op het meebetalen door de vastgoedeigenaar in geval van leegstand. De staatssecretaris heeft daar in eerste termijn niet afwijzend op gereageerd. Beter nog, hij heeft geen principiële bezwaren tegen dit amendement geuit. De brede steun zowel binnen als ook buiten het parlement heeft in ieder geval mijn fractie ervan overtuigd dat dit een amendement is dat op breed draagvlak kan rekenen. Het is en blijft onredelijk dat eigenaren, die hun eigendom niet gebruiken, wel meeprofiteren van de investeringen van andere ondernemers in leefbaarheid, veiligheid en andere publieke belangen, zonder daaraan mee te betalen. Dus ik handhaaf dit amendement in tweede termijn.

Het tweede amendement, tot slot, betreft de draagvlakverbreding. In de schriftelijke beantwoording van de staatssecretaris is er een berekening opgenomen hoe dit amendement in diverse situaties uitwerkt. Voorts is een internationale vergelijking bijgevoegd. De CDA-fractie is en blijft van mening dat de instelling van een BGV-zone op voldoende draagvlak moet kunnen rekenen. Het wetsvoorstel dat wij vandaag behandelen, betreft een experiment en experimenten moeten een kans krijgen. Te veel drempels opwerpen in het begin maakt dit wat moeilijk. De afgelopen twee maanden – dus in de periode tussen de eerste termijn van dit debat en de tweede, die vandaag plaatsvindt – heb ik heel veel gesprekken gevoerd met belanghebbenden bij de instelling van deze wet. Ik ben daarvan onder de indruk geraakt. De belangstelling is groot en de wil om hier een succes van te maken, heeft mij er in ieder geval van overtuigd dat ik op geen enkele wijze een blokkade zou willen opwerpen. Daarom zal ik mijn amendement intrekken, met dien verstande dat ik een nieuw amendement ga indienen. De strekking hiervan is dat wij het ondernemers makkelijker willen maken om tussentijds, als er onvoldoende gepresteerd wordt, de stekker eruit te trekken. 20% kan een verzoek indienen voor een hernieuwde draagvlakmeting. Indien de helft tegen voortzetting is, wordt de BGV-zone gewoon opgeheven. Dit legt dus meer druk bij de initiatiefnemende ondernemers om te laten zien dat de BGV werkt. Als goed gepresteerd wordt, blijft de BGV-zone behouden, maar als het niet of onvoldoende werkt, wordt de BGV-zone

Blanksma-van den Heuvel

opgeheven. Lukt het niet, dan riskeren de initiatiefnemers dat de zone wordt opgeheven.

Daar wil ik het in eerste instantie bij laten.

□

Mevrouw **Smeets** (PvdA): Voorzitter. Durven wij vandaag te kiezen voor een experiment? Durven wij te kiezen voor de ondernemer in de buurten en de binnensteden? De PvdA-fractie durft dat.

Het voordeel van het feit dat een wet een lange behandeltijd nodig heeft, is dat de buitenwereld de mogelijkheid heeft om tussen de eerste en de tweede termijn van de Kamer te reageren. Ik kan u melden dat ik veel reacties heb gehad. Dat waren allemaal reacties in de trant van wanneer wij de behandeling van dit wetsvoorstel zouden afronden. De ondernemers willen namelijk per 1 januari starten. Het zijn logische reacties, want het gaat om een experiment voor, door en met ondernemers. Samenwerkende ondernemers krijgen zelf de beschikking over de opbrengsten van de heffingen en bepalen welke activiteiten zij met dat geld uitvoeren. Meelifers worden uitgebannen en daar gaat het om.

In eerste termijn heb ik onder andere vragen gesteld over de evaluatiecriteria. De staatssecretaris heeft in zijn brief van 14 oktober jongstleden de kwalitatieve criteria nog eens op een rijtje gezet. Dat was nogal veel copy paste. Ik moet echter toegeven dat het lastig is om vooraf generieke, kwantitatieve doelstellingen te formuleren. Voor BGV-zones geldt immers dat er sprake is van maatwerk en alle experimenten zijn anders. De staatssecretaris zou wel ambitieus geweest zijn als hij de drie belangrijkste punten had voorzien van een kwantitatief oordeel. Graag wil ik een reactie van de staatssecretaris daarop.

Ik benadruk nogmaals dat de BGV-zone geen speeltje is van de gemeenten. De activiteiten die voortvloeien uit de afspraken die gemaakt worden in een BGV-zone, zijn een aanvulling op de reguliere taken van de lokale overheid.

Deze experimentwet kent zware toegangseisen en de looptijd is niet oneindig. Dat is goed. Mocht tussentijds, binnen vijf jaar, blijken dat de ondernemers niet tevreden zijn, dan kan een minderheid van 20% om een her-nieuwde draagvlakmeting vragen. De BGV-zone wordt opgeheven als de helft van de ondernemers tegen de voortzetting is. Dat wordt geregeld in het amendement op stuk nr. 17 dat zojuist door mevrouw Blanksma is toegelicht.

Kortom, in de ogen van de PvdA-fractie zijn er voldoende waarborgen. Ik hoop dan ook dat wij aanstaande dinsdag over deze experimentenwet kunnen stemmen en dat wij onze collega's aan de overkant van het Binnenhof bereid vinden om dit wetsvoorstel voor het kerstecce te behandelen.

□

De heer **Aptroot** (VVD): Voorzitter. In aansluiting op de laatste woorden van mevrouw Smeets zeg ik dat ik de Eerste Kamer alle tijd gun. Wij vonden en vinden het namelijk een vreselijk wetsvoorstel. Bovenop de PBO's is het een nieuw dwangstelsel voor ondernemers. In eerste termijn hebben wij daarover uitvoerig gesproken en ik wil niet al die woorden herhalen. De VVD-fractie voelt in ieder geval geen klap voor dit wetsvoorstel. De realiteit is

echter wel dat de meerderheid van de Kamer daarvoor wel voelt. Dan ga je toch creatief kijken en je afvragen hoe ervoor gezorgd kan worden dat het met zo'n nieuw dwangstelsel op zijn minst zorgvuldig gaat.

Interessant was dat mevrouw Blanksma zei dat eigenlijk niet aanvaardbaar is dat je met twee derde van de helft, met een derde van de ondernemers, het besluit neemt om zo'n verplicht fonds in te stellen. De staatssecretaris heeft wel gelijk dat de formule van mevrouw Blanksma leidt tot een heel hoge toetredingseis. Wij hadden dat prima gevonden. Ik had met de VVD-fractie met volle overtuiging voor het amendement van mevrouw Blanksma gestemd in de hoop dat er geen BGV-zone zou komen. Ik heb goed naar haar geluisterd. Ook de heer Van der Vlies zei dat het tenminste de helft zou moeten zijn. Daarom heb ik op stuk nr. 18 een amendement ingediend dat zegt dat meer dan de helft, dus de helft plus een, van de betrokken ondernemers moet instemmen. Het kan zijn dat bij een opkomst van 90% maar ruim 55% van de mensen nodig is. Bij een lage opkomst is dat wat hoger. Als er 200 ondernemers in dat winkelcentrum of op dat bedrijfsterrein zitten, moeten 101 daarvan zeggen dat zij vinden dat het moet gebeuren. Ik neem ook aan dat mevrouw Blanksma en mevrouw Smeets, gehoord wat zij hebben gezegd, mijn amendement op stuk nr. 18 steunen.

Mijn tweede amendement gaat over iets waarvoor de VVD-fractie bang is, maar waar ik mevrouw Smeets net ook over hoorde spreken. Het kan niet zo zijn dat gemeenten deze maatregel gebruiken – op grond van de formulering van het wetsvoorstel zou dat kunnen – om normale taken, normaal toezicht in het kader van veiligheid, zoals het schoonhouden van de openbare wegen en normale verkeersvoorzieningen, over te hevelen. Daarom heb ik een nieuw artikel voorgesteld in het amendement op stuk nr. 19 dat nog een keer de kosten omschrijft. Er staat in: de kosten zoals bedoeld in het wetsvoorstel zijn niet de kosten die voortvloeien uit de bij de wet opgedragen gemeentelijke takenpakket of het elders in de gemeente geldende voorzieningen-niveau. Dan heb je een soort objectieve maatstaf. De wettelijke taken vallen er sowieso niet onder, maar als elders in de gemeente zonder extra ozb-heffingen dergelijke voorzieningen bestaan, moeten die ook voor de ondernemers beschikbaar zijn in een winkelcentrum of op een bedrijfsterrein. Ik denk dat de andere woordvoerders dat, als zij het echt goed bedoelen tenminste, zouden moeten steunen.

Wij blijven met het hele voorstel ongelukkig omdat wij vinden dat het weer een soort nieuw corporatisme is dat wordt opgelegd. Het knaagt aan het vrije ondernemerschap, zoals dit kabinet al veel te veel doet.

Mevrouw **Smeets** (PvdA): Dit laatste amendement is nieuw en ik heb er een vraag over. Ik heb het echt serieus bestudeerd, zoals ik altijd doe met zaken die de heer Aptroot indient. Hebt u nu zo weinig vertrouwen in de ondernemers dat zij dat niet zelf kunnen regelen, mijnheer Aptroot? Die ondernemer zou toch wel gek zijn als hij er niet zelf voor zorgt dat hij een fatsoenlijk service level agreement heeft met de gemeente?

De heer **Aptroot** (VVD): Het is geen gebrek aan vertrouwen in ondernemers, maar gebrek aan vertrouwen in de gemeenten. Het begint. Dan heb je toch kans dat zij besluiten om, omdat er wat extra beveiliging door

Mevrouw Smeets (PvdA)

© M. Sablerolle – Gouda

de ondernemers wordt betaald, de politieauto's nachts niet vier keer over het bedrijfsterrein te laten rijden, maar slechts drie keer, slechts twee keer, slechts één keer, nul keer. Het kan een sluipend proces zijn. Dat sluipende proces is er al. Wij hebben een ozb naar de waarde van een pand. In alle gemeenten die een extra heffing willen, is de eigenarenheffing op bedrijfsonroerend goed ruim 85% hoger dan de eigenarenheffing op een woonhuis dat evenveel waard is. Ondernemers betalen al bijna het dubbele aan ozb en dan zeggen gemeenten nog dat zij niets extra's voor hen doen, dat zij eerst zelf extra moeten dokken.

Mevrouw **Blanksma-van den Heuvel** (CDA): Ik ben blij dat de heer Aptroot amendementen indient. Dat betekent dat hij voor het wetsvoorstel gaat kiezen. Dat is toch een winstpunt dat wij vandaag met elkaar kunnen vieren. Ik heb nog een opmerking over het amendement op stuk nr. 19. Wij voeren ook vaak debatten over verlichting van administratieve lasten. Ik vind het echt niet te begrijpen dat de VVD-fractie in deze wet voor extra administratieve lasten gaat kiezen. Ik begrijp niet waar de VVD-fractie nu mee bezig is.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik vind het knap dat mijn collega mijn gedachten denkt te kunnen lezen. Ik zie allemaal van dat soort zogenaamd spirituele figuren op televisie. Ik heb niet gezegd dat mijn fractie voor het wetsvoorstel is. Ik heb slechts gezegd dat ik constateer dat een meerderheid van de Kamer voor is en dat er zorgen zijn, ook bij mevrouw Blanksma, over het draagvlak bij het instellen en bij mevrouw Smeets over overheveling van normale gemeentelijke kosten. Daarom heb ik twee heel verstandige amendementen ingediend. Ik blijf dit wetsvoorstel waardeloos vinden.

De administratieve last van dit amendement is nul, want gemeenten moeten zich aan deze regel houden als het wordt aangenomen. Er komt pas een administratieve last, althans een juridische last, als de gemeenten de normale voorzieningen gaan terugschroeven omdat de ondernemers steeds meer en meer kunnen betalen. Er zijn gemeenten die dat heel graag zouden willen. Dan is de last voor het bedrijfsleven. Daar kunnen zij zelf voor kiezen. Zij kunnen de gemeente aan het jasje trekken,

een brief aan de raad schrijven en eventueel een procedure beginnen. Zij hoeven niets te doen, maar zij hebben hiermee een wettelijk middel in de hand. Ik denk dat wij ze dat moeten geven.

□

De heer **Van Leeuwen** (SP): Voorzitter. In eerste termijn hebben wij het uitvoerig over de draagvlakmeting gehad. Ook de SP-fractie heeft in de tussenliggende periode geïnformeerd hoe dit nu gaat. In een aantal proefprojecten wordt de referendumwet, voor zover deze nog actueel is, gehanteerd. Daarbij gaat het om een minimale opkomst van 33% en een meerderheid van de helft plus één. In Ede en Doetinchem zijn dergelijke experimenten gaande. Het MKB Nederland en de Kamer van Koophandel voeren dit aan als voorbeelden dat dit mogelijk is. De stemming wordt netjes notarieel vastgelegd. Naar mijn mening zijn ondernemers mans of vrouws genoeg om dat te doen. Ik ben het dan ook niet met de heer Aptroot eens dat er sprake is van een corporatistisch dwangstelsel. Het verzoek is afkomstig van de ondernemers zelf. Men wil voorkomen dat free riders ervan profiteren. Als de gemeente daarbij een faciliterende rol kan spelen, vinden wij dat prima.

Laten wij de wet niet te veel optuigen met zaken die er eigenlijk niet toe doen. In eerste termijn heb ik een pleidooi gehouden om de woz-waarde niet mee te tellen bij de uiteindelijke stemmen. Voor ons geldt "one man, one vote" en niet "one dollar, one vote". Ik denk dat ondernemers, zeker als zij met het oog op de draagvlakmeting medestanders moeten zien te krijgen, duidelijk moeten maken wat de bijdrage is. Daarnaast is er de mogelijkheid van een voor iedereen gelijke bijdrage. Juist om dit soort experimenten een kans te geven, hoeven dergelijke toevoegingen voor ons niet.

Ik had aanvankelijk het amendement van mevrouw Blanksma medeondertekend, maar na de uitleg van de minister inzake de blokkerende minderheid, was mijn conclusie dat ik daar iets te snel mee was geweest. Op dat punt is er bij ons sprake van voortschrijdend inzicht.

Ik dien een motie in die een beetje aansluit op het amendement van de heer Aptroot. Er is echter wel een nuanceverschil. Het gaat ons erom dat de gelden in de pot niet ingezet mogen worden voor regulier onderhoud. Dat is dus net iets anders dan wanneer je het tevoren allemaal regelt. Dit laat de gemeenten wel de vrijheid om hun ambitieniveau voor het onderhoud van de voorzieningen vast te stellen. De motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de experimentenwet BGV-zones is bedoeld voor extra aanpassingen van publieke ruimte bovenop het reguliere beheer en onderhoud van publieke ruimte;

van mening dat gemeenten de BGV-heffingen niet moeten gaan gebruiken om het regulier beleid ten aanzien van het beheer en onderhoud van de publieke ruimte te financieren;

Van Leeuwen

verzoekt de regering, de wet zodanig aan te passen dat het voor gemeenten niet mogelijk is, het reguliere beleid voor het beheer en onderhoud van publieke ruimte te financieren uit de BGV-heffingen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van Leeuwen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 20 (31430).

De heer **Van Leeuwen** (SP): Ik handhaaf mijn amendement over de WOZ-waarde.

De heer **Aptroot** (VVD): Het is heel aardig om tijdens de behandeling van een wetsvoorstel een motie in te dienen waarin wordt gevraagd om de wet aan te passen. Dat kunnen wij echter beter nu doen. Wij zijn medewetgever. Wat vindt de heer Van Leeuwen van mijn amendement? Daarmee wordt de wet al aangepast. Dat gaat overigens niet alleen over beheer en onderhoud, maar ook over veiligheidstoezicht.

De heer **Van Leeuwen** (SP): Het voornaamste doel van de experimentenwet is opwaardering van de publieke ruimte. Het ligt zeer voor de hand dat vraagstukken van openbare orde tot de taak van de gemeenten behoren. Ik heb gewezen op de gemeentelijke vrijheid om het ambitieniveau van het onderhoud te bepalen, afhankelijk van de financiële positie van de betrokken gemeente. Die vrijheid voor gemeenten wil ik houden. Gemeenten mogen echter niet regulier onderhoud uit deze pot betalen. Daar willen wij een dam voor opwerpen. Dat moet goed in de wet geregeld zijn. Uw amendement gaat wat dat betreft net iets te ver.

De heer **Aptroot** (VVD): Het amendement sluit niet uit dat men het ambitieniveau hoger legt, maar het sluit uit dat men in deze gebieden verlaagt wat het normale niveau elders in de gemeente is omdat ondernemers wel wat extra kunnen betalen. Als de heer Van Leeuwen echt meent wat hij hier zegt – daarvoor heb ik begrip, wij zitten op dezelfde lijn – kan hij gewoon het amendement steunen. Dan hoeft hij niet de staatssecretaris en de regering te vragen om het wetsvoorstel al aan te passen voordat het is aangenomen.

De heer **Van Leeuwen** (SP): Ik heb het amendement net in korte tijd goed doorgespit. Ik denk dat er een nuanceverschil is. Ik houd het even daarbij. Als ik er tussen nu en de stemming achter kom dat dit onterecht is, hoort de heer Aptroot dit bij de stemming.

De **voorzitter**: U was al een beetje door uw tijd heen.

De heer **Van Leeuwen** (SP): Ik heb nog één motie, over het belang van de omwonenden.

De **voorzitter**: Ga uw gang.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

van mening dat direct omwonenden actief betrokken moeten zijn bij de gebiedsverbetering;

verzoekt de regering, de gemeente te verplichten, direct omwonenden actief te betrekken in het voortraject van de planvorming in het kader van BGV,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Van Leeuwen. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 21 (31430).

De vergadering wordt enkele minuten geschorst.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Voorzitter. Ik dank de fracties voor hun inbreng in tweede termijn. Ik ben blij te horen dat de meeste fracties zich herkennen in zowel de problemen als het nut en de noodzaak om de publieke ruimte verder te verbeteren en iets voor en door ondernemers te doen en dat zij dus het wetsvoorstel onderschrijven. Niettemin leeft er nog een aantal vragen rond de ingediende amendementen. Ik zal vrij snel op de amendementen ingaan. Het idee achter de BGV is dat ondernemers er een voordeel in zien en dat ze voor ondernemers voordeel moet opleveren doordat zij kosten kunnen delen, hun bedrijfsresultaten kunnen verbeteren en gezamenlijke activiteiten kunnen ontplooien die naast het gezamenlijk belang van de ondernemers ook een publiek belang dienen. Dat is de reden waarom ik dit wetsvoorstel heb ingediend. Mijn verwachting is dat veel ondernemers dit wetsvoorstel zullen ervaren als een investering in een gezonder ondernemingsklimaat voor hun bedrijf.

De heer Van Leeuwen handhaaft het amendement op stuk nr. 9 over draagvlak en WOZ-waarde: "one man, one vote" of "one dollar, one vote". Zoals ik in mijn brief heb uiteengezet, is de draagvlakmeting in het wetsvoorstel op een evenwichtige manier vormgegeven. Ten eerste wordt via "one man, one vote" vastgesteld of een tweederdemeerderheid van het aantal ondernemers voorstander is. Ten tweede wordt gezien of de meerderheid een meerderheid van de opgetelde WOZ-waarden vertegenwoordigt. Dit systeem van de dubbele meerderheid, dus zowel in aantal als in WOZ-waarde, waarborgt dat de verhouding tussen de grotere en de kleinere ondernemers in evenwicht is. Een onevenredige verdeling van kosten wordt op die manier voorkomen, omdat het tarief in principe ook gekoppeld is aan de WOZ-waarde. De grotere ondernemers betalen in dat geval ook iets meer dan de kleinere ondernemers. Je kunt dat ook solidariteit noemen. Het lijkt mij reëel dat de voorstanders ook een meerderheid van de WOZ-waarde dienen te vertegenwoordigen. Om die reden ontraad ik de aanneming van dit amendement.

Het amendement op stuk nr. 12 van mevrouw Blanksma, mevrouw Smeets en de heer Van der Vlies komt erop neer dat de gemeenten de keuzemogelijkheid krijgen om bij leegstand de eigenaar in plaats van de gebruiker te laten betalen. Ik heb dat overwogen, maar daar toch van afgezien. Eigenaren staan in een veel

Heemskerk

losser verband ten opzichte van het BGV-gebied dan de gebruikers. Bij leegstand heeft de eigenaar ook niet direct het voordeel van de BGV, terwijl het voordeel voor de ondernemers het uitgangspunt was. De waarde van het vastgoed heeft wellicht een voordeel bij de verbetering van de kwaliteit van de omgeving, maar dat is toch een indirect en moeilijk aanwijsbaar voordeel. Het tegengaan van leegstand als zodanig is niet de doelstelling van de BGV. Daar komt bij dat de vastgoedeigenaar niet altijd de mogelijkheid heeft om die tijdelijke leegstand direct te voorkomen of op korte termijn te beëindigen. In feite betaalt de eigenaar die met leegstand te maken heeft, twee keer, want hij betaalt zowel de gederfde huur als de BGV-bijdrage. Tegelijkertijd ben ik het ermee eens dat wij heel veel moeten doen om leegstand tegen te gaan. De kracht van dit amendement is dat het de keuze om de eigenaren hetzelfde tarief als de gebruikers te laten betalen, uiteindelijk aan de gemeenten laat. Dat reduceert het risico dat de gebruikers de kosten onevenredig afwentelen op de eigenaren, of dat de BGV-bijdrage actief als "leegstandtaks" wordt ingezet. Gezien het feit dat de Kamer zeer hecht aan dit amendement, laat ik het oordeel over het amendement over aan de Kamer.

Alleen al het feit dat mevrouw Smeets en de heer Van Leeuwen al drie keer hun tong braken over de BGV's, bewijst eigenlijk dat wij een andere naam moeten kiezen. Zij stellen in het amendement op stuk nr. 8. de naam "bedrijveninvesteringszone" voor. Ik heb dat niet voorgesteld, omdat de betrokken partijen erg hechten aan de oude naam en er ook al voorlichtingsmateriaal was waarin die naam werd gebruikt. Ik vind echter "BIZ" eigenlijk een mooiere en betere naam. Ik laat het oordeel over het amendement over aan de Kamer.

Het amendement op stuk nr. 17, ingediend door mevrouw Blanksma en mevrouw Smeets, vind ik een voorbeeld van constructief overleg, waarbij het kabinet een aantal argumenten geeft, de Kamer luistert – zoals de heer Van Leeuwen doet – de rekensom nog eens op zich laat inwerken en tot de conclusie komt dat men die 16% geen vetomacht zou moeten geven. Als men, uitgaande van een worstcasescenario, op basis van onvoldoende draagvlak, dus wellicht met een derde van de stemmen, omdat alle anderen niet meedoen of zitten te slapen, tot een BGV komt die vervolgens helemaal niet functioneert, laten wij het dan aan de achterkant makkelijker maken om die op te heffen. Ik zie dit amendement als een ondersteuning van het beleid. In het kader van de parlementaire behandeling zeg ik niet dat ik het amendement overneem, maar dat ik het oordeel erover aan de Kamer overlaat.

Ik ontraad met kracht de aanneming van amendement op stuk nr. 18, ingediend door de heer Aptroot. In dat amendement wordt het draagkrachtvereiste weer verzwaaard, terwijl wij nu net een evenwicht gevonden hebben.

Het amendement op stuk nr. 19 voegt een ontzettend grote complexiteit toe aan de instelling van een BGV. Daarom ontraad ik de aanneming van dit amendement. Bovendien wordt er in dit amendement van uitgegaan dat de ondernemers zouden slapen en zouden instemmen met een BGV die allerlei publieke taken verschuift naar de ondernemers. Dat is echter niet de bedoeling van de BGV. Dan zullen – en moeten – de ondernemers er natuurlijk ook niet mee instemmen. Het is dus zowel complex als overbodig en verder hanteert het een

verkeerd uitgangspunt. Ik ontraad dan ook aanneming van amendement 19.

Mevrouw Blanksma vraagt naar de voorlichting en de gebruiksvriendelijkheid van de BGV. De VNG is bezig met het ontwikkelen van een modelverordening en een handleiding voor ondernemers en gemeenten. Ik zal de VNG verzoeken om ook een standaardovereenkomst te ontwikkelen.

Wij spreken over een Experimentenwet BGV en zullen moeten bekijken hoe alles wat wij hebben verzonnen in de praktijk uitwerkt. Een voorbeeld daarvan is het draagvlakvereiste. Dat zal een belangrijk aspect zijn op basis waarvan ik zal evalueren. Ik ga ervan uit dat de BGV-zones een positief effect zullen hebben op de veiligheid, de leefbaarheid en het ondernemersklimaat. Wij gaan de effecten hierop meten.

Een BGV-zone is ook maatwerk en de maatregelen zullen per zone anders zijn. Dat is de reden waarom wij, zoals mevrouw Smeets al zei, niet vooraf generieke kwantitatieve doelstellingen kunnen formuleren. De experimenten zijn een succes als vooral de ondernemers tevreden zijn over de resultaten omdat de doelstellingen worden bereikt die zij van tevoren voor ogen hadden.

Een ander aspect is de mate van tevredenheid over de samenwerking tussen enerzijds de gemeente en anderzijds de ondernemers. Als zij tevreden zijn en door willen gaan met de BGV-zones, is dat een belangrijke indicator voor de evaluatie.

Ten slotte zal bij de evaluatie heel nadrukkelijk – dat is ook een verzoek geweest van mevrouw Blanksma – gekeken worden of, en zo ja, in hoeverre, de administratieve lasten voor het bedrijfsleven en de kosten voor de gemeente zullen verminderen. Gemeenten kennen al verschillende belastingen en heffingen. Ik denk dat de ondernemers tegen de gemeenten zullen zeggen dat zij, als zij gaan meedoen aan een BGV, verwachten dat de gemeente iets doet aan de reclamebelasting of de baatbelasting die daar geldt. Voor wat hoort wat.

Voor 1 januari 2013 ontvangt de Kamer van mij de evaluatie. Ik zal de Kamer jaarlijks informeren over de voortgang. De heer Van Leeuwen vraagt in een motie om een aanpassing van het wetsvoorstel op een wijze dat het voor gemeenten niet meer mogelijk is het reguliere beheer en onderhoud van de publieke ruimte te financieren uit de BGV-heffingen. Ik ontraad aanneming van deze motie. Het nu voorliggende wetsvoorstel is volgens ons het best mogelijke voorstel. Dat kan ik niet nu weer ineens gaan aanpassen. De Kamer heeft een aantal amendementen ingediend en daarover heb ik mijn oordeel gegeven. Ik vind dat de financiering van publieke taken niet opeens verschoven moet worden en moet komen uit de BGV-bijdrage. Ik denk dat dit in het wetsvoorstel goed geregeld is. Ik zal het voorstel dan ook niet aanpassen en ontraad aanneming van de motie.

In het verzoek van de tweede motie van de heer Van Leeuwen vraagt hij aan de regering om de gemeenten te verplichten de direct omwonenden actief te betrekken bij het voortraject van de planvorming. Ik vind dat het zeer voor de hand ligt om ook met omwonenden te spreken als er een BGV tot stand komt. Ik wil daar echter geen verplichting voor opleggen. Bovendien vind ik dat de planvorming in eerste instantie niet van de gemeente maar van de ondernemers moet komen. Ik ga ervan uit dat de ondernemers daar de omwonenden bij betrekken. In die zin ontraad ik de aanneming van deze motie.

Heemskerk

De heer **Van Leeuwen** (SP): Ik heb een korte vraag aan de staatssecretaris over het amendement met het "one dollar, one vote"-verhaal. In de vorige bespreking in de Kamer heeft de staatssecretaris heel goed geduid dat hij niet aan de blokkerende minderheid wil komen, die 16%. Die WOZ-waarde kan evengoed de blokkerende minderheid opleveren als er een paar grootondernemers in een winkelgebied gevestigd zijn, die een veel grotere WOZ-waarde hebben en het met zijn tweeën of drieën kunnen tegenhouden. Ik zie daarin enige consequentie en hoor graag een antwoord van de staatssecretaris.

Een tweede punt betreft de betrokkenheid van de burgers. Wij moeten uitkijken dat door het instellen van de zones het openbare gebied, het publieke domein, niet wordt geprivatiseerd. Daar gaat het mij om. Als de gemeente een faciliterende rol speelt om die zones voor elkaar te krijgen en alles regelt, is een onderdeel van die faciliterende taak de verplichting van de gemeente om de directbetrokkenen daarbij te betrekken. Het gaat immers om het recht van de directbetrokkenen om invloed te kunnen uitoefenen op hun directe leefomgeving. Dat moet in eerste instantie niet aan de ondernemers worden overgelaten, omdat zij een ander belang hebben op dat moment.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Ik zie niet zo dat BGV-zones de publieke ruimte privatiseren. Ik zie eerder dat zij een kwaliteitsimpuls zijn voor de publieke ruimte, waarvan ondernemers maar ook omwonenden profiteren. De opstartfase is voor en door ondernemers. Omwonenden worden wel degelijk betrokken. Er is immers uiteindelijk een democratische toets, omdat de gemeenteraad instemming moet verlenen. In die zin zijn alle burgers erbij betrokken. Daarom blijf ik bij mijn oordeel om de aaneming van de motie te ontraden.

Wij hebben heel goed gekeken naar het draagvlakvereiste. Ik ben blij dat de heer Van Leeuwen zegt dat hij bij nadere beschouwing iets ziet in het veto van 16%. Ik hecht echter waarde aan een dubbel draagvlak. Niet alleen het aantal stemmen, maar ook de mensen die er meer voor gaan betalen, wegen mee in het uiteindelijke oordeel. Daarom geef ik de WOZ-waarde ook een rol.

De heer **Van Leeuwen** (SP): Het is niet altijd zo dat de WOZ-waarde bepalend is voor de bijdrage van de ondernemer. Er kan immers ook een voor iedereen gelijke regeling worden afgesproken. Dan wordt de WOZ-waarde helemaal waanzinnig.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Het is inderdaad mogelijk dat dit effect niet meespeelt. Mensen die grote, dure panden hebben, gaan dan minder betalen. Dat is lokaal maatwerk. Ik vind het nu geformuleerde draagvlakvereiste, waarbij wij zowel naar omvang als naar het aantal bedrijven kijken, evenwichtig.

De heer **Aptroot** (VVD): Ik hoor steeds dat schitterende betoog dat wij het voor de ondernemers doen, die het zo graag willen, en dat draagvlak zo belangrijk is. Ik begrijp dan echt niet dat de staatssecretaris zo resoluut zegt dat hij mijn amendement op stuk nr. 18 afwijst. Mijn amendement op stuk nr. 18 stelt immers dat zo'n zone, zo'n extra fonds en extra heffing kunnen worden ingesteld als meer dan de helft van de ondernemers meedoet. Bij bedrijven waar 200 mensen werkzaam zijn, kan het dus als 101 mensen ja zeggen. Dat wijst de

staatssecretaris echter absoluut af. Hij houdt vast aan het feit dat het ook kan met een derde van de ondernemers. Ik vind dat best, maar dan moet hij niet zeggen dat hij spijt heeft van al die opmerkingen dat de ondernemers het zo graag willen.

Staatssecretaris **Heemskerk**: In eerste termijn ben ik uitgebreid ingegaan op de draagvlakvereiste. Ik heb gezegd dat de wijze waarop wij die hebben vastgesteld, zwaarder is dan in omringende landen. Ik vind dat er echt draagvlak moet zijn. Wij hebben twee criteria en hebben nu een goede balans gevonden.

De heer **Aptroot** (VVD): Het is leuk dat omringende landen er altijd worden bijgehaald, maar daar kiest men ook een president als maar net 50% van de mensen gaat stemmen. Bij ons is de opkomst bij de Kamerverkiezingen gelukkig meer dan 80%. Ik ben het niet eens met de staatssecretaris.

De staatssecretaris zegt tegen de heer Van Leeuwen dat de wet moet worden aangepast en dat wij dat nu doen, maar dat het goed geregeld is. Het is echter niet goed geregeld. Er staat dat een heffing kan worden opgelegd voor veiligheid, voor verkeersvoorzieningen en onderhoud van de openbare ruimte, maar al die zaken behoren tot het takenpakket van de gemeente. Volgens mij bedoelt de staatssecretaris precies wat er in mijn amendement staat. Hij zou het moeten omarmen, op zijn minst om geloofwaardig te blijven.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Het gaat inderdaad om iets extra's. Als sprake zou zijn van het afschuiven van publieke taken op ondernemers, is het verschil tussen u en mij dat ik denk dat ondernemers verstandig genoeg zijn. Zij zullen niet zomaar met iets instemmen. U bent daarentegen enigszins wantrouwend.

De heer **Aptroot** (VVD): Ondernemers zijn verstandig, maar er kan iets gaan schuiven. Stel dat op het gebied van onderhoud iets extra's wordt gedaan, dat er ook iets extra's wordt gedaan met leuke voorzieningen, maar dat de capaciteit van het politietoezicht wordt geknepen. Dan is per saldo sprake van een positief saldo, maar niet op het laatste terrein. De ondernemers hebben dan op grond van de wet geen enkel middel om van de gemeente toezicht te eisen. Dan moeten de ondernemers het totale pakket accepteren of het geheel afbreken. Dat laatste vind ik misschien best, maar dat kan niet uw bedoeling zijn.

Staatssecretaris **Heemskerk**: Zoals u wellicht weet, investeert dit kabinet extra in politie. Er komen wijkagenten bij. Daarnaast geldt hetgeen mevrouw Blanksma mogelijk heeft gemaakt, namelijk dat als zich rare ontwikkelingen voordoen, een BVG sneller opgeheven kan worden. Nogmaals, ik ga ervan uit dat de ondernemers hieraan rustig aandacht zullen besteden en met dit experiment zullen instemmen. Het levert ze namelijk iets op. Dit is een nuttig wetsvoorstel. Het is ook een beproefd en een beheerst wetsvoorstel. Wij beginnen met een aantal experimenten en daarbij houden wij nadrukkelijk de vinger aan de pols. Het is ook een vraaggestuurd wetsvoorstel. De opstelling komt namelijk niet alleen voort uit verzoeken van VNO-NCW, MKB Nederland en de VNG, maar is ook het gevolg van wat ik heb gehoord op vele werkbezoeken. Op de vele

Heemskerk

werkbezoeken hebben ondernemers mij hierom gevraagd.

Mevrouw de voorzitter. Als de Kamer de stemming over dit wetsvoorstel agendeert voor aanstaande dinsdag, verontschuldig ik mij bij dezen, omdat ik verplichtingen in het buitenland heb. Ik zal de heer Donner of een ander lid van het kabinet vragen om bij de stemming aanwezig te zijn.

De **voorzitter**: Dus u doet toch een beetje wat de motie-Aptroot vraagt.

De heer **Aptroot** (VVD): Nou, niet op dit terrein. Van mij mag dit nog jaren worden uitgesteld.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wij zullen aanstaande dinsdag stemmen over de wet en de ingediende moties. De staatssecretaris zal dan niet bij de stemming aanwezig zijn.

Ik dank de leden en de staatssecretaris voor hun inbreng en de medewerkers voor de ondersteuning. Ik wens u allen een goed weekend.

Sluiting 22.58 uur

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

De volgende voorstellen van wet

Wijziging van de begrotingsstaten van de begroting Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XVIII
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der E.E. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van de begroting van Jeugd en Gezin (XVII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XVII
minister voor Jeugd en Gezin, Rouvoet A. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XVI
minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Klink A. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XV
minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Donner J.P.H. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XIV

minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verburg G. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XIII
minister van Economische Zaken, Hoeven van der M.J.A. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (XII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XII
minister van Verkeer en Waterstaat, Eurlings C.M.P.S. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-XI
minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Cramer J.M. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-X
minister van Defensie, Middelkoop van E. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-VIII
minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Plasterk R.H.A. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-VII
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Horst ter G. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie (VI) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-VI
minister van Justitie, Hirsch Ballin E.M.H. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-V
minister van Buitenlandse Zaken, Verhagen M.J.M. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Lijst van ingekomen stukken

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Financiën (IXB) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-IXB
minister van Financiën, Bos W.J. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-IXA
minister van Financiën, Bos W.J. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van Koninkrijksrelaties (IV) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-IV
staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Bijleveld-Schouten A.Th.B. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken, het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-III
minister-president, Balkenende J.P. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van de Raad van State, de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman, de Kanselarij der Nederlandse Orden, het kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en het kabinet van de Gouverneur van Aruba (IIB) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-IIB
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Horst ter G. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van de Staten-Generaal (IIA) voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-IIA
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Horst ter G. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van het BTW-compensatiefonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-G
minister van Financiën, Bos W.J. - 27 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van het Diergezondheidsfonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-F
minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verburg G. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van het Fonds economische structuurversterking voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-D
minister van Economische Zaken, Hoeven van der M.J.A. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van het provinciefonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-C
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Horst ter G. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-B
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Horst ter G. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van de begrotingsstaat van het Infrastructuurfonds voor het jaar 2008 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota) - 31792-A
minister van Verkeer en Waterstaat, Eurlings C.M.P.S. - 28 november 2008
Voorstel van wet al rondgezonden en gepubliceerd

De volgende brieven

Uitst beantw vr cie inzake de Voortgangsrapportage 14 Zandmaas en Grensmaas (18106) - 18106-192
staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Huizinga-Heringa J.C. - 2 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Onderzoek VN-rapporteur naar Probo Koala - 22343-217
minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Cramer J.M. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Toekomst ADL-clusters - 26631-286
staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Bussemaker M. - 3 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

De positionering van AKA in het mbo - 27451-97
staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Bijsterveldt-Vliegthart van J.M. - 2 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Reactie op het BioInitiative rapport inzake elektromagnetische velden - 27561-37
minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Cramer J.M. - 27 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Onderzoek privatisering Rijksbaggerdepots/Minimum VerwerkingsStandaard - 27625-127
staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Huizinga-Heringa J.C. - 3 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Kwaliteitssystemen diertransport - 28286-247
minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verburg G. - 3 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Hoogbouw - 29435-217
minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en

Lijst van ingekomen stukken

Milieubeheer, Cramer J.M. - 27 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Advies stuurgroep Meijerink over nieuw arrangement
overheid-woningcorporaties - 29453-93
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der
E.E. - 1 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Invoering Lex Silencio - 29515-274
staatssecretaris van Economische Zaken, Heemskerk F. -
3 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Variabele beloning bestuurders NS - 29984-159
minister van Financiën, Bos W.J. - 27 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Uitvoering motie-Hamer (Kamerstuk 30420, nr. 86) -
30420-112
minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Plasterk
R.H.A. - 15 februari 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

4e NvW Wijn. Wet op de Raad van State i.v.m. de
herstructurering van de Raad van State - 30585-19
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Horst ter G. - 3 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Financiële problematiek omtrent de inburgerings-
cursussen - 31143-33
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der
E.E. - 2 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Voortgang naturalisatieceremonie - 31268-11
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der
E.E. - 1 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Beleidsreactie op het advies van de Commissie Kwaliteit
en Bekostiging in het hoger onderwijs - 31288-48
minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Plasterk
R.H.A. - 2 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Staatsfondsen - 31350-7
minister van Financiën, Bos W.J. - 3 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Evaluatie Icesave - 31371-58
minister van Financiën, Bos W.J. - 1 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Nadere informatie n.a.v. de motie-Hessels inzake
solvabiliteit en de motie-Jansen/Vendrik inzake Essent -
31510-29
minister van Economische Zaken, Hoeven van der M.J.A.
- 24 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Stand van zaken arbeidsvoorwaarden fusie UWV/CWI -
31514-29
minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Donner

J.P.H. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Opdrachtverlening aan de in te stellen staatscommissie
Grondwet - 31570-7
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Horst ter G. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Uitkomsten Bestuurlijke Overleggen MIRT najaar 2008 -
31700-A-19
minister van Verkeer en Waterstaat, Eurlings C.M.P.S. -
27 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Bericht aan Parlement "Opsporing behoeft checks and
balances" van het Rathenau Instituut - 31700-VI-82
minister van Justitie, Hirsch Ballin E.M.H. - 24 november
2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Verzoek van het lid Brinkman (PVV) openbaarmaking
rapport Politie Amsterdam-Amstelland - 31700-VII-43
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Horst ter G. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Rapporten Commissies Ladders en d'Hondt - 31700-
VII-44
minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Horst ter G. - 27 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Topfunctionarissen - 31700-X-59
staatssecretaris van Defensie, Vries de J.G. - 24 novem-
ber 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Aanbieding Strategische Kennis Agenda - 31700-X-60
staatssecretaris van Defensie, Vries de J.G. - 25 novem-
ber 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Defensie Duurzaamheidsnota 2009 - 31700-X-61
staatssecretaris van Defensie, Vries de J.G. - 25 novem-
ber 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Aanvulling Materieel Projectenoverzicht - 31700-X-62
staatssecretaris van Defensie, Vries de J.G. - 21 novem-
ber 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

1e voortgangsrapportage project "beter verbeteren" -
31700-X-63
minister van Defensie, Middelkoop van E. - 21 november
2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Vergelijking van kosteneffectiviteit startersregelingen
(koopsubsidie en starterslening) - 31700-XI-61
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der
E.E. - 26 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Lijst van ingekomen stukken

Brede Doel Uitkering (BDU) verkeer en vervoer -
31700-XII-16
staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Huizinga-
Heringa J.C. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Aanpak weesfietsen bij stationsstallingen - 31700-XII-17
staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, Huizinga-
Heringa J.C. - 1 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Financiële problematiek omtrent de inburgerings-
cursussen - 31700-XII-18
minister van Verkeer en Waterstaat, Eurlings C.M.P.S. -
2 december 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

CLP verordening - 31700-XVI-94
minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Klink A.
- 26 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Woningproductie 2007 - 31700-XVIII-11
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der
E.E. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Overzicht moties en toezeggingen op het terrein van
Wonen, Wijken en Integratie - 31700-XVIII-12
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der
E.E. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Informatie n.a.v. de motie-Van Heugten (31200-XVIII, nr.
19) inzake een plan van aanpak t.a.v. verpaupering bij
krimpende woningmarkten - 31700-XVIII-13
minister voor Wonen, Wijken en Integratie, Laan van der
E.E. - 28 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Wijziging van het op 25 juni 1998 te Aarhus tot stand
gekomen Verdrag betreffende toegang tot informatie,
inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter
inzake milieuaangelegenheden; Almaty, 27 mei 2005 -
31798
minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en
Milieubeheer, Cramer J.M. - 27 november 2008
Rondgezonden en gepubliceerd

Noten

Bijlage 1 (zie blz. 2827)

Interpellatievragen van het lid Kant (SP) aan de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over uitspraken van de staatssecretaris om de Algemene nabestaandenwet te versoberen. (Ingezonden 4 december 2008)

- 1
Is er in het kabinet gesproken en besloten over dit voorstel? Zo ja, kunt u dit toelichten?
- 2
Waarom kiest u ervoor om deze wet bijna volledig af te schaffen?
- 3
De Algemene nabestaandenwet is in 1996 flink versoerd, het aantal mensen dat gebruik maakt van de regeling is sindsdien flink gedaald. Waarom wil de staatssecretaris nu toch de algemene nabestaandenwet bijna helemaal afschaffen?
- 4
Waar baseert u uw mening op dat twee jaar voldoende is om het verlies een partner of dierbare te verwerken?
- 5
Gemeenten hebben nu ook al de mogelijkheid om nabestaanden te re-integreren. Waarom gebeurt dat niet?
- 6
Wat is uw reactie op het feit dat meer dan een derde van de nabestaanden minder gaat werken omdat ze psychische of lichamelijke klachten hebben naar aanleiding van het overlijden van hun partner?
- 7
Wat is uw reactie op het feit dat een kwart van de nabestaanden minder gaat werken omdat ze meer tijd voor de kinderen nodig hebben?
- 8
Acht u het moreel aanvaardbaar om kinder(en) en ouder die te maken hebben met het verlies van hun dierbare, onder druk te zetten door voor hen te bepalen dat zij na twee jaar moeten re-integreren of aan het werk moeten gaan?
- 9
Hoeveel bezuinigt de staatssecretaris door bijna afschaffing van de algemene nabestaandenwet?
- 10
Wat betekent uw voorstel voor mensen met een ANW uitkering die al werken (in deeltijd), maar onvoldoende verdienen om uit de uitkering te komen?
- 11
Bent u bereid uw plannen voor bijna afschaffing van de ANW in te trekken?

Bijlage 2 (zie blz. 2843)

17 050-354, 19 637-1179, 19 637-1198, 19 637-1201, 19 637-1207, 19 637-1217, 19 637-1220, 19 637-1221, 19 637-1224, 19 637-1236, 2008Z01116, 2008Z01243, 2008Z01289, 2008Z01446, 2008Z01584, 2008Z01595, 2008Z01599, 2008Z01614, 2008Z01622, 2008Z01623, 2008Z01624, 2008Z01625, 2008Z01627, 2008Z01644, 2008Z01648, 2008Z01655, 2008Z01656, 2008Z01666, 2008Z02096, 2008Z02233, 2008Z02539, 2008Z02734, 2008Z02821, 2008Z02871, 2008Z02889, 2008Z02997, 2008Z03133, 2008Z03448, 2008Z03491, 2008Z03502, 2008Z03533, 2008Z03590, 2008Z03889, 2008Z04079, 2008Z04098, 2008Z04122, 2008Z04186, 2008Z04216, 2008Z04217, 2008Z04314, 2008Z04470, 2008Z04576, 2008Z04707, 2008Z04710, 2008Z04712, 2008Z04727, 2008Z04789, 2008Z04826, 2008Z04830, 2008Z04896, 2008Z04941, 2008Z05005, 2008Z05010, 2008Z05014, 2008Z05131, 2008Z05191, 2008Z05270, 2008Z05477, 20 361-132, 21 109-185, 21 109-186, 21 501-02-833, 21 501-02-843, 21 501-02-850, 21 501-02-851, 21 501-02-853, 21 501-04-107, 21 501-04-108, 21 501-07-622, 21 501-07-623, 21 501-07-624, 21 501-07-625, 21 501-07-626, 21 501-07-627, 21 501-20-387, 21 501-20-398, 21 501-20-400, 21 501-28-44, 21 501-28-45, 21 501-28-46, 21 501-30-187, 21 501-30-190, 21 501-30-192, 21 501-31-152, 21 501-31-156, 21 501-32-295, 21 501-32-298, 21 501-33-176, 21 501-33-177, 21 501-33-178, 21 501-33-181, 21 501-33-182, 21 501-33-183, 22 054-141, 22 112-649, 22 112-659, 22 112-660, 22 112-662, 22 112-665, 22 112-666, 22 112-670, 22 112-671, 22 112-672, 22 112-673, 22 112-674, 22 112-675, 22 112-676, 22 112-677, 22 112-678, 22 112-679, 22 112-680, 22 112-681, 22 112-682, 22 112-683, 22 112-684, 22 112-685, 22 112-686, 22 112-687, 22 112-689, 22 112-694, 22 112-695, 22 112-696, 22 112-697, 22 112-698, 22 112-700, 22 112-701, 22 112-702, 22 112-705, 22 112-711, 22 112-712, 22 112-713, 22 343-209, 22 589-296, 22 831-58, 22 831-59, 22 894-172, 22 894-176, 22 894-182, 22 894-185, 22 894-186, 22 894-192, 23 23 5-82, 23 490-514, 23 490-516, 23 490-518, 23 490-519, 23 490-521, 23 490-524, 23 530-78, 23 645-23 9, 23 645-240, 23 645-249, 23 645-251, 23 645-256, 24 036-356, 24 036-359, 24 077-226, 24 587-299, 24 724-77, 24 724-80, 25 074-162, 25 295-18, 25 422-59, 25 422-60, 25 422-61, 25 424-74, 25 763-11, 25 763-12, 25 763-7, 25 763-9, 25 800-20, 25 928-28, 25 928-31, 26 150-61, 26 150-64, 26 231-15, 26 234-86, 26 396-69, 26 396-72, 26 419-33, 26 419-34, 26 442-41, 26 448-382, 26 488-101, 26 488-103, 26 488-105, 26 488-106, 26 488-107, 26 488-108, 26 488-109, 26 643-134, 26 695-53, 26 695-55, 26 695-56, 27 295-104, 27 428-113, 27 428-124, 27 428-125, 27 428-67, 27 433-67, 27 476-11, 27 561-35, 27 565-72, 27 565-76, 27 737-30, 27 789-14, 27 801-60, 27 801-62, 27 834-51, 27 858-71, 27 859-15, 27 863-31, 27 923-49, 27 923-52, 27 923-66, 27 923-67, 27 923-68, 27 925-322, 27 926-127, 28 140-44, 28 140-48, 28 165-76, 28 165-83, 28 165-85, 28 165-87, 28 165-88, 28 165-89, 28 172-5, 28 240-94, 28 240-95, 28 240-96, 28 240-98, 28 28 6-231, 28 325-75, 28 325-76, 28 325-79, 28 325-82, 28 325-90, 28 385-108, 28 385-112, 28 385-113, 28 385-115, 28 385-117, 28 385-118, 28 479-28, 28 479-29, 28 479-32, 28 479-33, 28 479-39, 28 498-19, 28 684-177, 28 684-181, 28 684-184, 28 694-71, 28 694-72, 28 760-18, 28 844-24, 28 844-25, 28 879-18,

29 023-56, 29 023-63, 29 220-13, 29 237-66, 29 237-77, 29 237-80, 29 237-81, 29 247-82, 29 248-53, 29 248-63, 29 279-69, 29 282-69, 29 282-72, 29 323-37, 29 323-39, 29 323-40, 29 323-49, 29 323-50, 29 323-51, 29 325-28, 29 325-30, 29 325-31, 29 344-64, 29 383-108, 29 383-110, 29 383-114, 29 383-99, 29 389-11, 29 389-12, 29 398-122, 29 453-85, 29 477-67, 29 477-68, 29 507-63, 29 507-68, 29 507-70, 29 507-71, 29 507-72, 29 515-268, 29 517-30, 29 517-31, 29 521-74, 29 521-82, 29 521-84, 29 521-86, 29 538-90, 29 544-170, 29 544-173, 29 544-176, 29 544-177, 29 575-22, 29 575-24, 29 628-101, 29 628-102, 29 628-97, 29 628-99, 29 665-102, 29 674-27, 29 683-20, 29 684-71, 29 689-174, 29 689-219, 29 689-225, 29 697-14, 29 717-13, 29 742-27, 29 754-136, 29 815-171, 29 826-32, 29 838-10, 29 893-71, 29 893-73, 29 893-74, 29 934-27, 29 984-139, 29 984-144, 29 984-146, 29 984-148, 29 984-149, 29 984-150, 29 984-152, 29 984-154, 29 984-156, 30 010-10, 30 010-6, 30 079-13, 30 139-50, 30 168-6, 30 175-60, 30 176-16, 30 196-41, 30 208-9, 30 212-72, 30 300-VIII-177, 30 388-28, 30 388-29, 30 388-30, 30 420-121, 30 429-12, 30 462-5, 30 489-36, 30 490-5, 30 490-6, 30 490-9, 30 501-29, 30 539-9, 30 561-13, 30 573-12, 30 597-32, 30 800-VIII-79, 30 806-4, 30 952-13, 30 952-14, 30 952-15, 31 001-54, 31 083-22, 31 083-25, 31 086-19, 31 110-4, 31 110-8, 31 122-21, 31 125-6, 31 125-7, 31 135-7, 31 135-8, 31 135-9, 31 142-13, 31 143-21, 31 200-A-87, 31 200-III-14, 31 200-III-16, 31 200-IXB-38, 31 200-V-155, 31 200-VI-109, 31 200-VI-129, 31 200-VI-132, 31 200-VI-160, 31 200-VI-172, 31 200-VI-189, 31 200-VI-190, 31 200-VI-191, 31 200-VI-193, 31 200-VI-194, 31 200-VIII-178, 31 200-VIII-183, 31 200-X-104, 31 200-X-105, 31 200-X-117, 31 200-X-127, 31 200-X-135, 31 200-X-138, 31 200-X-141, 31 200-X-151, 31 200-X-155, 31 200-XII-93, 31 200-XIII-66, 31 200-XIII-67, 31 200-XIII-79, 31 200-XIV-216, 31 200-XIV-225, 31 200-XIV-228, 31 200-XIV-238, 31 200-XIV-239, 31 200-XV-90, 31 200-XVIII-60, 31 200-XVIII-71, 31 200-XVIII-73, 31 201-41, 31 202-24, 31 202-26, 31 202-27, 31 202-29, 31 209-35, 31 209-41, 31 237-9, 31 239-36, 31 239-37, 31 243-12, 31 250-14, 31 250-18, 31 250-32, 31 250-33, 31 278-9, 31 301-7, 31 305-73, 31 305-82, 31 311-17, 31 320-19, 31 322-24, 31 322-34, 31 322-37, 31 322-38, 31 325-21, 31 332-4, 31 332-6, 31 337-11, 31 337-12, 31 349-4, 31 350-6, 31 356-44, 31 371-10, 31 371-12, 31 371-19, 31 371-20, 31 371-21, 31 371-30, 31 371-31, 31 371-32, 31 371-34, 31 371-35, 31 371-37, 31 371-39, 31 371-9, 31 444-IXB-9, 31 447-1, 31 463-5, 31 474-6, 31 476-1, 31 476-2, 31 492-5, 31 510-1, 31 510-3, 31 512-2, 31 526-3, 31 530-1, 31 533-3, 31 535-1, 31 562-5, 31 568-4, 31 580-2, 31 581-3, 31 595-1, 31 700, 31 700-30, 31 700-A-3, 31 700-A-5, 31 700-III-11, 31 700-III-12, 31 700-IV-4, 31 700-IXA-4, 31 700-IXB-7, 31 700-V-6, 31 700-VI-20, 31 700-VI-5, 31 700-VI-6, 31 700-VI-69, 31 700-VI-7, 31 700-VI-71, 31 700-VI-72, 31 700-VI-73, 31 700-VI-8, 31 700-VII-5, 31 700-VIII-3, 31 700-VIII-4, 31 700-VIII-6, 31 700-VIII-7, 31 700-X-11, 31 700-X-15, 31 700-X-16, 31 700-X-4, 31 700-X-8, 31 700-X-9, 31 700-XI-8, 31 700-XIII-4, 31 700-XIII-5, 31 700-XIII-8, 31 700-XIV-10, 31 700-XIV-4, 31 700-XIV-7, 31 700-XV-5, 31 700-XVII-3, 31 701-3, 31 702-1, 31 704-15, 31 705-9, 31 706-6, 31 724-6, 31 727-1 en 31 731-1.

Bijlage 3 (zie blz. 2844)

BIJVOEGSEL

Schriftelijke antwoorden van de minister voor Wonen, Wijken en Integratie op vragen gesteld in de eerste termijn van de behandeling van de begroting voor Wonen, Wijken en Integratie (XVIII) voor het jaar 2009 (31 700-XVIII).

Vraag van het lid Toorenburg (CDA): Kan het kabinet na het reces met een integrale notitie komen rond de mogelijkheden van aanscherping van toelatingseisen aan nieuwkomers waarbij de ideeën van het CDA hieromtrent worden meegenomen (onder andere inkomens- en opleidingseisen, eenmalige huwelijksmigratie, Europees beleid)?

In het voorjaar van 2009 zal de evaluatie van de huidige inkomenseisen en leeftijdseisen in het kader van gezinsvorming en -hereniging, die op dit moment in opdracht van de Staatssecretaris van Justitie wordt uitgevoerd, worden afgerond. De Kamer zal uiteraard over de uitkomsten worden geïnformeerd.

Daarnaast is momenteel de uitvoering van de wets-evaluatie in volle gang, waarin onder andere het effect van de wet op inburgering in Nederland wordt onderzocht, mede als enkele juridische en financiële aspecten. De resultaten hiervan zullen in het voorjaar van 2009 bekend worden.

De evaluatie van de Wet inburgering in het buitenland en de evaluatie die door Justitie wordt uitgevoerd, kennen een gelijke planning. De uitkomsten van genoemde onderzoeken bieden voldoende basis om het gesprek met uw Kamer aan te gaan over deze onderwerpen. Deze week heeft de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak gedaan in het hoger beroep in een zaak betreffende de Wet inburgering in het buitenland. De Raad van State heeft geconcludeerd dat er geen sprake is van een ommissie of weffout in de wetgeving en dat het wettelijk systeem in de huidige vorm voldoende basis biedt voor het stellen van het inburgeringsvereiste in MVV procedures. De uitspraak noopt met andere woorden niet tot aanpassingen van de uitvoeringspraktijk.

Wat betreft de zogeheten Europa-route, verwijs ik graag naar de brief die onlangs naar uw Kamer is gestuurd door de Staatssecretaris van Justitie en mij in reactie op de kamervragen hierover van kamerlid Fritsma (Kamerstukken II, 2008–2009, aanhangsel handelingen, nr. 552). Hierin is aangegeven dat in dergelijke gevallen gebruik wordt gemaakt van het recht op vrij verkeer binnen de Europese Unie. Uiteraard is het van belang om zicht te hebben op de mate waarin van deze mogelijkheid al dan niet oneigenlijk gebruik wordt gemaakt om de nationale toelatingsregels te omzeilen. Artikel 35 van de richtlijn «vrij verkeer van personen» (2004/38/EG) biedt, naast de mogelijkheid om op te treden tegen fraude (bv. schijn-huwelijken), hiervoor aanknopingspunten. De staatssecretaris van Justitie heeft er in Europees verband op aangedrongen om de mogelijkheden die dit artikel biedt,

beter te benutten en om over de invulling die aan artikel 35 in de lidstaten wordt gegeven een registratie bij te houden en andere lidstaten hierover te informeren. Ik kan mij vinden in deze ingezette maatregelen.

Vraag van het lid Toorenburg (CDA): Kan het kabinet met een zorgvuldige beleidslijn komen ter bescherming van de migranten met een zwakke positie op de arbeidsmarkt (uitzendkrachten, laag opgeleiden) die een hoog risico hebben om weer aan de zijlijn te komen staan?

Ik zal in overleg treden met de minister van SZW over de ontwikkelingen in de komende tijd en de mogelijke effecten voor diegenen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Ik zal de Kamer daar over rapporteren. Het kabinet onderneemt al stappen om de positie van kwetsbare migranten op de arbeidsmarkt te versterken, zoals met de (vrijwillige) inburgering, de EVC-trajecten (Erkennen van Verworven Competenties) voor moeilijk bemiddelbare groepen en de bemiddeling van 1000 statushouders in de centrale opvang naar stage, opleiding of (vrijwilligers)werk. Om ontslag van werknemers te voorkomen heeft het kabinet onlangs 200 miljoen beschikbaar gesteld voor bedrijven die door de kredietcrisis in moeilijkheden zijn geraakt. Zij kunnen overtollige werknemers tijdelijk onderbrengen in de WW. Deze regeling zal ook veel migranten beschermen.

Vraag van het lid Toorenburg (CDA): Kan de minister een reactie geven op het idee van verhoging van de leeftijdsgrens in het kader van de remigratieregeling?

Ik neem aan dat verhoging van de leeftijdsvoorwaarde van 45 jaar wordt bedoeld. Deze was ooit 55 jaar (op experimentele basis), is toen verlaagd naar 50 jaar en bij de inwerkingtreding van de Remigratiewet in het jaar 2000 weer verlaagd naar 45 jaar op verzoek van de Tweede Kamer.

De doelgroep van de wet bestaat uit personen die niet zelf financieel in hun remigratie kunnen voorzien en in een uitkeringssituatie verkeren, te weten langdurig werklozen, arbeidsongeschikten en bijstands-gerechtigden. De remigratie-uitkeringen zijn lager, omdat die zijn afgestemd op de bestaanskosten in de bestemmingslanden. Verhoging van de leeftijdsgrens zal een verkleining tot gevolg hebben van de potentiële groep aanvragers en daarmee van het inverteffect van deze wet. Ik overweeg niet om de leeftijdsgrens van 45 jaar te verhogen.

Vraag van het lid van Bochove (CDA): Wanneer kan de Kamer een breed en samenhangend pakket van maatregelen verwachten in verband met de financiële crisis en de gevolgen voor de woningmarkt daarvan (o.m. WSW-grens omhoog, NHG, grondprijzen, investeren in energiebesparing en renovatie)?

Het Kabinet is in haar brief van 21 november jl. (vergaderjaar 2008–2009, 31 371, nr. 54) ingegaan op de gevolgen van de kredietcrisis. De situatie op de woningmarkt vergt volgens het Kabinet op dit moment nog geen specifieke aanvullende maatregelen. De ontwikkelingen worden nauwlettend gevolgd. Mocht blijken dat de situatie op de woningmarkt de komende maanden verslechtert en afwijkt van

een normale economische neergang, dan zal het kabinet zich beraden op aanvullende maatregelen. Het ligt voor de hand dat daarbij eerst wordt ingezet op een verscherpte inzet van het huidige instrumentarium binnen de verantwoorde kaders.

Vraag van het lid van Bochove (CDA): Kan de minister bevorderen dat onderzoek wordt gedaan naar de kwantitatieve en kwalitatieve woningvraag, en wáár die vraag zich precies voordoet?

De tweejaarlijkse Primosprognose, opgesteld aan de hand van trends in bevolkings- en huishoudensontwikkeling, leverde tot 2008 belangrijke informatie over de toekomstige kwantitatieve woningbehoefte op nationaal en regionaal niveau. In september 2009 zal het Planbureau voor de Leefomgeving in samenwerking met het CBS een geactualiseerde prognose op basis van Pearl openbaar maken.

De kwalitatieve woningbehoefte wordt gemeten middels de Basismodule van het WoON (voorheen het WoningBehoefte Onderzoek). Het veldwerk hiervoor is reeds gestart. Er worden gegevens van 40 000 respondenten verzameld over het huishouden, de woonsituatie en de woonwensen. Daarnaast is aan lokale partijen de mogelijkheid geboden extra en gerichte enquêtes af te nemen. Daardoor groeit de steekproef naar verwachting tot 80 000 respondenten en zijn uitspraken op lokaal niveau mogelijk. Eind 2009 kom ik met de eerste uitkomsten.

Als onderdeel van het WoON is er in samenwerking met de Niprom tevens de Consumentenmodule uitgevoerd. Dit onderzoek richt zich op de keuzes die mensen maken bij het realiseren van de woningvraag. Op basis hiervan kunnen partijen doelgericht ingrijpen in de lokale woningvoorraad nieuwe woningen, verkopen (marketing) of nieuwe woonproducten creëren. Naar verwachting zal de bijbehorende publicatie voor het zomerreces 2009 verschijnen.

Vraag van het lid van Bochove (CDA): Kan de minister toezeggen dat hij bij de begroting van 2010 bij alle plannen en voornemens in het kader van grote stedenbeleid ook de passende financiële invulling biedt?

Uiteraard moeten de doelstellingen en middelen passend zijn. In mijn brief van 24 oktober 2008 heb ik u geïnformeerd over mijn voornemens en de huidige dekking ten behoeve van het toekomstige stedenbeleid. De budgettaire gevolgen van het nieuwe stedenbeleid kunnen in de begrotingsvoorbereiding 2010 aan de orde komen.

Vraag van het lid van Bochove (CDA): Wat mogen we in daadkracht van de minister verwachten voor die andere niet-Vogelaarwijken?

Het initiatief voor de wijkenaanpak – ook buiten de krachtwijken – ligt bij de lokale bestuurders en hun lokale partners. U mag van mij verwachten dat ik de gemeenten zal stimuleren tot het maken van prestatieafspraken met hun lokale partners en vooral ook de uitvoering daarvan. Zonodig zal ik die partijen daar op aanspreken. Het gaat ook om een innovatieve aanpak van de wijken. Ik zie het als mijn taak om de lessen die we daar uit kunnen leren breed uit te dragen. Daarnaast is er het Preventiebudget beschikbaar. Dit

budget is bedoeld om gemeenten te stimuleren om plannen te maken voor het aanpakken van wijken buiten de 40 krachtwijken. De gemeenten die hun plan in de tweede tranche van het Preventiebudget gehonoreerd zien zullen dan op verzoek van uw Kamer tevens mee delen in de bewonersbudgetten.

Onlangs is aan uw Kamer ook een brief over de vormgeving van het nieuwe stedenbeleid gestuurd. Het Rijk wil gemeenten en lokale partijen stimuleren bij het oppakken van complexe stedelijke thema's, zoals multiprobleemgezinnen, newtowns en bevolkingskrimp in sommige steden. Samen met de al ingezette wijk-aanpak en het preventiebudget voor wijken die dreigen af te glijden draagt het kabinet zo bij aan de ontwikkeling van vitale steden zodat bewoners vooruit komen op de sociale ladder.

Vraag van het lid van Bochove (CDA): Hoe gaat de minister lokale partijen (gemeenten, corporaties) wijzen op het probleem dat bewoners nog steeds niet serieus worden genomen? («budgetten komen niet aan bij bewoners»)

Bewoners kunnen hun rol in de wijkenaanpak alleen optimaal spelen als ze hier ook optimaal de ruimte en het vertrouwen voor krijgen. In toenemende mate zie ik dat gemeenten hiervan doordrongen zijn. Tijdens mijn wijkbezoeken en bestuurlijke overleggen is dit een belangrijk aandachtspunt. Verder wil ik systematisch goede voorbeelden, waarbinnen bewoners het vertrouwen en de ruimte hebben gekregen om hun initiatieven te realiseren, landelijk uitventen. In 2009 organiseer ik met het LSA een bijeenkomst met wethouders, corporatiedirecteuren en bewoners om deze partijen bij elkaar te brengen, goede voorbeelden uit te wisselen en onderling vertrouwen te kweken. Daarnaast houd ik de besteding van de extra bewonersbudgetten nauwlettend in de gaten houden, zodat gemeenten die bewoners nog niet als serieuze partner bejegenen, hierop kunnen worden aangesproken door mij.

Vraag van het lid van Bochove (CDA): Kan de minister de toezegging herhalen dat hij vóór het krokusreces 2009 met de Kamer zal spreken over het kabinetsstandpunt over het rapport van de Cie. Meijerink?

Ik herhaal mijn toezegging dat ik uw Kamer de kabinetsvoorstellen naar aanleiding van het advies van de Stuurgroep Meijerink voor het aanstaande krokusreces zal toezenden. Het tijdstip van bespreking met uw Kamer is vervolgens aan uw Kamer.

Vraag van het lid Ortega-Marijn (CU): Klopt het dat bewoners amper worden betrokken bij de wijkplannen, zoals ook blijkt uit de kwaliteitskaart van de LSA, en zo ja wat gaat de minister hier aan doen een hoe gaat hij het monitoren?

In de meeste wijken zijn bewoners betrokken geweest bij de totstandkoming van de wijkactieplannen, zij het op diverse manieren en in verschillende mate. Deze betrokkenheid is nagegaan en per stad beoordeeld voorafgaand aan de ondertekening van het charter. Het verschil tussen de beoordeling vanuit WWI en de scores van de kwaliteitskaart van het LSA is te verklaren vanuit het feit dat de onderzoekers van de Universiteit een

beperkte focus van de meting hebben gehanteerd dan WWI; WWI heeft ook latere wijkactieplannen en ook corporatie-activiteiten meegewogen. Ik zal uw Kamer voor het algemeen overleg van 11 december nader informeren over de afwegingen die zijn gemaakt voor wat betreft de betrokkenheid van bewoners bij het opstellen van de wijkactieplannen bij het ondertekenen van de charters.

Ik heb het vertrouwen dat de betrokkenheid van bewoners bij de wijkenaanpak in de uitvoeringsfase verder zal toenemen. Dit ga ik op de volgende manieren volgen.

Tijdens mijn wijkbezoeken laat ik mij uitgebreid informeren door gemeenten, corporaties en bewoners over de betrokkenheid van bewoners bij de uitvoering van de wijkactieplannen. Daarnaast heeft elke krachtwijk een WWI accountmanager die nauwlettend de bewonersparticipatie in de gaten houdt en signalen opvangt uit het veld. Deze signalen komen ons ook ter ore via het LSA, onze gesprekspartner inzake de bewonersparticipatie. Deze signalen worden door mij nagegaan en waar nodig wordt een gemeente aangesproken.

In 2009 vindt de tweede meting van het LSA onderzoek, uitgevoerd door de Universiteit van Tilburg, plaats naar de betrokkenheid van bewoners bij de uitvoering van de wijkactieplannen. WWI financiert dit onderzoek. Afhankelijk van de uitkomsten, wordt er actie ondernomen richting (deel)gemeenten. Tot slot vindt er een bewonerspeiling plaats die zoveel mogelijk aansluit bij de lokale bewoners-tevredenheidsonderzoeken.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Wil de minister reageren op de voorstellen van de ChristenUnie «Energiebesparingsplan gebouwde omgeving»?

Eigenaar bewoners

Voor eigenaar bewoners stelt de ChristenUnie voor prikkels in te bouwen door zowel aantrekkelijke aanbiedingen als door voorbeeldwerking en daarnaast via de energienota door energiebedrijven. Proeven met maatwerkadviezen in voorbeeldwoningen gebeurt al in de proefprojecten van de Meer Met Minder aanpak. Deze aanpak gaat uit van maatwerkadviezen en aantrekkelijke aanbiedingen door bouwers, installateurs en adviseurs. De proefprojecten worden vanuit de Schoon en Zuinig middelen financieel ondersteund. Ook is in het convenant Meer met Minder met de energiebedrijven afgesproken dat zij de energierekening inzichtelijker zullen maken om consumenten via de energierekening te prikkelen maatregelen te nemen. Wat we niet doen is voorbeeldwerking via vergelijking van het energieverbruik: dit heeft nl. weinig zin omdat het verbruik voor een belangrijk deel afhankelijk is van gezinssamenstelling, woon- en gebruiksgedrag. Daarentegen is een energielabel wel een objectief vergelijkingsinstrument en dient ter stimulering van het treffen van maatregelen vooral bij mutaties. Een Energieprestatie-advies geeft vervolgens inzicht in de beste maatregelen die getroffen kunnen worden.

Particuliere verhuurders

Voor de particuliere verhuurders zoekt u naar maatregelen die sneller besparingseffecten teweeg brengen: zoals aanpassing van de UHW (zodat slechte energielabels kunnen worden aangemerkt als gebrek) en een actiever aanschrijvingsbeleid door gemeenten een aanschrijvings-titel te geven in de Woningwet. Voor dergelijke maatre-

gelen is het vereist dat er een minimum energieprestatie-norm bestaat. Alleen op basis daarvan kan een lagere energieprestatie als een tekortkoming of gebrek worden aangemerkt. Daarop kan dan een in gebreke stelling volgen en kunnen sancties worden toegepast. Voor de nieuwbouw bestaat er een normering in de vorm van een energieprestatienorm; voor de bestaande voorraad bestaat zo'n norm niet. De mogelijkheid daartoe wordt echter in het kader van het werk-programma Schoon en Zuinig nu wel onderzocht. Dit onderzoek loopt nog en wordt medio 2009 opgeleverd. Voorts uw vraag over huurverhoging bij vervanging van een sterk verouderde verwarmingsinstallatie (ouder dan 10 jaar) door een nieuwe. Als de verouderde verwarmingsinstallatie wordt vervangen door een nieuwe maar vergelijkbare verwarmingsinstallatie wordt dit beschouwd als normaal onderhoud. Wordt een verouderde standaard-verwarmingsketel vervangen door een HR-ketel met een hoger rendement dan een standaard ketel dan is een huurverhoging reëel voor dat gedeelte dat die HR-ketel meer kost dan de standaard-verwarmingsketel. Tenslotte acht u het gewenst om ook in de particuliere sector een convenant te sluiten voor energiebesparing. Met de VNG zijn in het Klimaatakkoord reeds afspraken gemaakt over de inspanningen van gemeenten op het terrein van energiebesparing in de gebouwde omgeving. Vastgoed Belang krijgt een bijdrage voor hun concrete inzet voor Meer Met Minder. Ik zal bij IVBN informeren of zij bereid zijn zich aan te sluiten bij Meer Met Minder.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Is de minister bereid om in de prestatieafspraken met gemeenten op te nemen dat zij moeten kunnen aantonen alles gedaan te hebben om oudkomers te vinden en binden (inburgering)?

Uitgaande van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen rijk en gemeenten laat ik het aan gemeenten zelf over om «op maat» de werving en toeleiding van inburgeraars te organiseren. De prestatieafspraken – het aantal personen dat deelneemt aan voorzieningen en examen – die ik met gemeenten heb gemaakt, maakt het noodzakelijk dat gemeenten de toeleiding ook zo goed mogelijk organiseren. Immers, gemeenten krijgen bekostigd op basis van twee factoren: start van het traject en deelname aan het examen. Ook in het toekomstige participatiebudget worden gemeenten bekostigd op onder meer de start van trajecten. Daar zit dus een inherente prikkel. Als men geen inburgeraars vindt, krijgt de gemeente ook geen bekostiging. Daarnaast draag ik bij aan de uitwisseling van ervaringen van gemeenten met werving door het organiseren van bijeenkomsten rondom dit thema en via de nieuwsbrief die in het kader van het Deltaplan inburgering wordt uitgegeven. Wat ik verneem is dat in toenemende mate gemeenten gebruik maken van zelforganisaties, mensen uit de eigen kring (zogenoemde ambassadeurs) en van intermediaire organisaties om oudkomers te betrekken bij de inburgering. Ook zetten bijvoorbeeld bureaus of collega's zich in als taalcoaches om mensen naar de inburgering te leiden en verder te begeleiden.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Wat gaat de minister er aan doen om te zorgen dat bewoners meer verantwoordelijkheid krijgen bij de uitvoering van hun

initiatieven? Heeft de minister er zicht op hoe de omschrijving en de informatievoorziening hieromtrent is verlopen?

Het vouchersysteem zorgt ervoor dat bewoners hun eigen initiatieven binnen de wijken kunnen realiseren. Ook in gemeenten waar is gekozen voor het eigen gemeentelijke systeem zijn bewoners verantwoordelijk voor de realisatie van hun initiatieven. Tijdens bestuurlijk overleg en wijkbezoeken zal ik nagaan hoe hier invulling aan wordt gegeven.

Wat de inzet van de bewonersbudgetten betreft, zullen de diverse verdelingssystemen in kaart worden gebracht en geanalyseerd. Hier komt onder meer de verantwoordelijkheid van bewoners bij de uitvoering van hun initiatieven aan bod.

Naar aanleiding van een aantal signalen uit het veld over een beperkte betrokkenheid van bewoners bij de keuze van het verdelingssysteem is door mijn medewerkers een ronde gemaakt langs de G31 gemeenten en bewonersorganisaties. Dit heeft inzicht gegeven in hoe dit proces is verlopen in de verschillende gemeenten. Vóór het AO op 11 december a.s. zal ik uw Kamer hierover nader informeren.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Wat vindt de minister van het idee om inburgeraars te stimuleren de taal actief te blijven oefenen, bijv. door het bijhouden van een maatschappelijk participatieboekje?

Ik ben het met mevrouw Ortega-Martijn eens dat ook na het volgen van een inburgeringscursus het van belang blijft om de taal in de praktijk te oefenen. Daarom zet ik ook op het zoveel mogelijk duaal uitvoeren van inburgeringsprogramma's. Op deze wijze wordt bevorderd dat inburgering en participatie hand in hand gaan en participatie niet ophoudt na het beëindigen van de inburgeringscursus. Het streven is om in 2011 80% van de inburgeringsvoorzieningen duaal uit te voeren. Bovendien is er een participatiebonus beschikbaar om het uit voeren van duale inburgeringsvoorzieningen te bevorderen. Tenslotte zal ook de invoering van het participatiebudget bijdragen aan de mogelijkheden voor gemeenten en burgers om combinatietrajecten uit te voeren.

In dit kader pleit mevrouw Ortega ook voor de invoering van een maatschappelijk participatieboekje, waarin praktische toepassingen op een laagdrempelige manier invulling krijgen. Ik wijs u op het praktijkexamen-onderdeel waarin meerdere passende praktijkopdrachten moeten worden vervuld en waarvoor bewijzen voor praktijkervaringen worden verzameld. De praktijkopdrachten worden bij het volgen van een inburgeringscursus begeleid door de docenten en vormt een praktisch instrument om ervaringen op te doen in de maatschappij. Daarmee geef ik invulling aan de wens van mevrouw Ortega.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Wat is de stand van zaken mbt het betrekken van bewoners bij het opstellen/uitvoeren van wijkplannen?

Vóór het AO over de voortgang van de wijkenaanpak op 11 december a.s. zal ik uw Kamer informeren over de afwegingen die zijn gemaakt voor wat betreft de betrokkenheid van bewoners bij het opstellen van de

wijkactieplannen bij het ondertekenen van de charters. Wat betreft de bewonersbetrokkenheid bij de uitvoering van de wijkactieplannen kan ik u melden dat ik deze op de volgende manieren ga volgen. Tijdens mijn wijkbezoeken laat ik mij uitgebreid informeren door gemeenten, corporaties en bewoners over de betrokkenheid van bewoners bij de uitvoering van de wijkactieplannen. Daarnaast heeft elke krachtwijk een WWI accountmanager die nauwlettend de bewonersparticipatie in de gaten houdt en signalen opvangt uit het veld. Deze signalen komen ons ook ter ore via het LSA, onze gesprekspartner inzake de bewonersparticipatie. Deze signalen worden door mij nagegaan en waar nodig wordt een gemeente aangesproken. In 2009 vindt de tweede meting van het LSA onderzoek, uitgevoerd door de Universiteit van Tilburg, plaats naar de betrokkenheid van bewoners bij de uitvoering van de wijkactieplannen. WWI financiert dit onderzoek. Afhankelijk van de uitkomsten, wordt er actie ondernomen richting (deel)gemeenten.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Vindt de minister dat het project Prachtwijken meer bottom-up moet worden uitgevoerd?

De betrokkenheid van bewoners en andere partijen acht ik van groot belang. In antwoorden op vragen van verschillende Kamerleden onderstreep ik dat belang en ga ik er nader op in. De uitvoering van de wijkenaanpak ligt primair op het lokale niveau. Daar is geen misverstand over. Wat de rol van het rijk betreft, is deze in de planvormende fase aanjagend geweest. Dit heeft er toe geleid dat er voor alle wijken bottom up doelstellingen in de wijkactieplannen zijn geformuleerd en dat in de eerste helft van dit jaar de charters met gemeenten zijn getekend. Wat de uitvoerende fase betreft, is de rol van het Rijk meer het faciliteren en ondersteunen van gemeenten. Voor de wijkenaanpak geldt het principe van partnerschap tussen Rijk en gemeenten. De afspraken in de charters zijn niet vrijblijvend: rijk en gemeenten spreken elkaar over en weer aan op de voortgang en de resultaten. Hierbij leg ik over het rijksdeel van het charter verantwoording af aan uw Kamer en het college van B&W over de invulling van de gemeentelijke rol aan de gemeenteraad. Om goed zicht te houden op de ontwikkelingen in de wijken en om de administratieve lasten voor gemeenten zo veel mogelijk te beperken zal uw Kamer één maal per jaar tijdens een uitgebreide voortgangrapportage inzicht worden gegeven in de vorderingen die op rijksniveau en op gemeentelijk niveau worden gemaakt.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Is de minister bereid om generatiebestendig bouwen mee te nemen bij de verstedelijkingsafspraken?

In de voorbereidingen van de verstedelijkingsafspraken voor de periode 2010 tot 2020 zal ik samen met de stedelijke regio's nagaan wat de opgaven zijn en waarop het Rijk in het kader van de Verstedelijkingsafspraken zal gaan sturen. Omdat de situatie op de woningmarkt per regio sterk verschilt, betreft het hier maatwerk per regio. Afhankelijk van de regiospecifieke situatie zal ik waar nodig en wenselijk ook op kwalitatieve aspecten van de woningbouw sturen. Ik denk hierbij in eerste instantie

aan sociale woningbouw en de verdeling daarvan binnen de regio, voldoende woningen voor ouderen en starters en aan binnenstedelijk bouwen. Andere kwalitatieve aspecten die kunnen worden betrokken bij de Verstedelijkingsafspraken moeten blijken uit de afstemming van de opgaven met de regio's. Deze afstemming vindt plaats in de eerste helft van 2009.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): In de uitwerking van de motie-Ortega-Martijn van vorig jaar over de bekostigingsstelsels voor voorzieningen in nieuwbouwwijken wordt gewezen op de gebiedsdocumenten. Is de minister bereid om dit meer structureel ipv op behoefte van regio's te onderzoeken, samen met de andere betrokken departementen?

Voor het realiseren van adequate voorzieningen in grootschalige nieuwbouwwijken zijn primair regionale en lokale publieke en private partijen verantwoordelijk die daartoe ook over de benodigde middelen beschikken. Tenzij uit de bestuurlijke overleggen met de regio's mocht blijken dat terzake knelpunten worden voorzien, acht ik een meer structureel onderzoek met de andere departementen niet nodig.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): Wil de minister bij de second opinion de planbureaus vragen om niet alleen te kijken naar ISV en BLS gelden, maar ook naar andere ruimtelijke budgetten en verlenging van het MIRT, zodat een integraal beeld ontstaat voor de benodigde rijksinzet?

Zoals aangegeven in mijn reactie op de motie Van Heugten c.s. inzake de ruimtelijke investeringen tot 2020 (d.d. 21 november 2008) zal ik de planbureaus vragen om een second opinion te geven op de uitgevoerde ramingen – waaronder de ramingen voor ISV en BLS – en de veronderstellingen en aannamen die daarin zijn gehanteerd.

Vraag van het lid Ortega-Martijn (CU): De ambitie is 40% binnenstedelijk bouwen. Kan in het kader van de nieuwe Randstad sleutelprojecten een stad worden aangewezen waar wordt ingezet op grootschalige verdichting.

Het kabinet acht het van groot belang dat de binnenstedelijke mogelijkheden in alle steden optimaal worden benut, teneinde de in de structuurvisie verwoorde kabinetskeuze waar te maken. Verder wil ik niet vooruitlopen op de uitkomst van de gestarte MIRT-verkenning naar Randstad Sleutelprojecten voor de periode na 2020. In de loop van 2009 kunt u de uitkomsten van deze verkenning, die namens het kabinet door minister Cramer wordt getrokken, verwachten. De verkenning maakt overigens ook onderdeel uit van het Programma Randstad Urgent. In de brief over dit programma verwijst minister Eurlings ook naar de procesafspraken die ten aanzien van deze verkenning zijn opgesteld.

Vraag van het lid Van der Ham (D66): Graag een reactie op wat de minister gaat doen op de achterblijvende bouwproductie?

Zie het antwoord op de vraag van de heer Van Der Staaij op pagina 70.

Vraag van het lid Van der Ham (D66): Gaat de minister in zijn aangekondigde notitie over de woningmarkt ook in op de twee taboes: hypotheekrenteaftrek en ander huurbeleid?

Het Kabinet heeft in de WWI-begroting 2009 (p. 21/22) aangegeven te gaan kijken op welke wijze het de flexibiliteit van de woningmarkt kan bevorderen binnen de kaders van het Coalitieakkoord. Deze kaders geven aan dat er deze kabinetsperiode geen wijzigingen plaats vinden in de fiscale behandeling van de eigen woning en dat de jaarlijkse huurverhoging is gekoppeld aan de inflatie.

Vraag van het lid Van der Ham (D66): Wat gaat de minister doen om in het integratiedebat onderwijs, werk, flexibilisering van de arbeidsmarkt terug op de agenda te krijgen?

Ik zal mij vooral richten op die beleidsterreinen die nodig zijn om van inburgering een succes te maken. Succes betekent: duurzame participatie. Essentieel daarvoor zijn scholing en langdurig arbeidsdeelname. Het kabinet zet daarop stevig in. De eerste verantwoordelijkheid voor deze terreinen ligt bij mijn collega's van OCW respectievelijk SZW. Ik zal met mijn collega's bespreken of hun beleid eraan bijdraagt dat inburgering leidt tot duurzame participatie. Verder zal ik steeds kritisch beoordelen of het beleid in evenredige mate de groep migranten en hun kinderen bereikt en geschikt is voor de aanpak van daar levende problematiek.

Vraag van het lid Van der Ham (D66): Waarom heeft de minister geen informatie over regionale verschillen bij vastgoedveilingen? Op welke termijn kan die informatie geleverd worden?

U vraagt naar een toelichting op een antwoord op eerder gestelde vragen naar aanleiding van de concepttekst van de oratie van prof. Brounen (Tweede Kamer, vergaderjaar 2008–2009, Aanhangsel, nr. 487, kenmerk 2080902240). Ik heb geen eigen informatie over deze regionale verschillen. De informatie die ik heb is gebaseerd op de genoemde concept-oratie en op een onderzoek van de NMa uit 2006. De opmerkingen uit de concepttekst van de oratie verwijzen ook naar dat onderzoek van de NMa. Het gaat bijvoorbeeld om verschillen in omvang van de veilingen en de hoeveelheid publiciteit. Prof. Brounen rapporteert daarnaast op basis van eigen onderzoek verschillen in veilingopbrengsten ten opzichte van de ingeschatte marktwaarde, bijvoorbeeld naar type woning, bouwjaar, oppervlakte en soort wijk. Over de aanbevelingen van de NMa en de manieren om huizenveilingen te verbeteren wordt in het antwoord op vraag 4 van de betreffende Kamervragen ingegaan. Overigens is de notaris verantwoordelijk voor de juiste gang van zaken tijdens een veiling; mijn collega van Justitie draagt eindverantwoordelijkheid voor het toezicht op het notariaat.

Vraag van het lid Van der Ham (D66): Kan de minister toezeggen dat hij de komende maanden een visie op het integratiebeleid gaat neerleggen, vanuit het gegeven dat hij de laatste minister voor WWI zal zijn?

De visie van mijn voorganger staat beschreven in de

beleidsagenda bij de begroting 2009 en de Integratienota 2007–2011. Eind volgend jaar zal ik de Midterm Review Integratiebeleid presenteren. Daarin wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de vorderingen in de voornemens en acties die in de Integratienota zijn aangekondigd. Daarnaast kunnen, indien daar aanleiding toe is, nieuwe ontwikkelingen worden gesignaleerd. In samenhang daarmee is er de mogelijkheid om nieuwe beleidsinitiatieven of beleidswijzigingen aan te kondigen.

Vraag van het lid Dibi (GL): Bent u, met de minister van BZK, voorstander van etnisch registreren? Zo ja, kunt u een duidelijke casus noemen om de toegevoegde waarde hiervan aan te tonen?

De discussie over registratie van herkomstgegevens, want daar hebben wij het over, is een discussie die uiterst zorgvuldig moet worden gevoerd. Het is daarbij van belang om onderscheid te maken tussen registratie van herkomstgegevens ten behoeve van de individuele hulpverlening en registratie van herkomstgegevens ten behoeve van het genereren van niet tot personen herleidbare beleidsinformatie. Het betreft hier twee zeer verschillende registratiedoelen, waarvan de nut en noodzaak afzonderlijk dient te worden beoordeeld. Ik ben momentaal bezig mijn standpunt hierin te bepalen en zal u hierover in het voorjaar van 2009 informeren.

Vraag van het lid Dibi (GL): Hoeveel generaties duurt het om geen allochtoon meer te zijn?

Volgens de definitie van het CBS is iemand is allochtoon als tenminste een van zijn of haar ouders in het buitenland is geboren. Een eerste generatie allochtoon is zelf in het buitenland geboren, een tweede generatie allochtoon is in Nederland geboren. Als een tweede generatie allochtoon huwt met een partner die ook in Nederland is geboren, gelden de kinderen als autochtoon. Het duurt dus minimaal twee generaties voordat iemand geen allochtoon meer is. Dat is de formele kant. Ik ben het met de heer Dibi eens dat dit weinig zegt over het gevoel van erbij horen en acceptatie door de ontvangende samenleving, al is het maar omdat de persoonlijke ervaringen van mensen verschillen. Waar het mij om gaat is dat we mensen primair aanspreken als burger van dit land, met gelijke rechten, plichten en verantwoordelijkheden. Daar liggen de sleutels voor integratie en onderlinge acceptatie.

Vraag van het lid Dibi (GL): Wat vindt de minister van WWI van uitspraken van zijn PvdA-partijenoten over Marokkaanse criminelen, «te vernederen voor hun »eigen mensen«, «een corrigerende tik», «verbannen naar een andere wijk» of dat «excessen behoren tot de Marokkaanse cultuur» (Marcouch)?

Overlastgevend en crimineel gedrag zijn niet te tolereren, wie er ook bij betrokken is. Dit gedrag moet hoe dan ook worden aangepakt. Het Nederlandse strafrecht is daarbij leidend. Dat geldt voor alle Nederlandse burgers, dus ook voor Marokkaanse-Nederlanders. Wel ben ik van mening dat bij het aanpakken van problemen gekeken moet worden naar wat effectief is. We weten van de Marokkaanse cultuur dat schaamte een grote rol speelt; wanneer dit terugkomt in de straf heeft dit invloed op de strafbeleving van deze jongens. Dat betekent niet dat we

verschillend moeten straffen voor dezelfde overtredingen, noch dat we tikken uitdelen. De Nederlandse wet is immers het uitgangspunt. Een goed voorbeeld hoe wel rekening kan worden gehouden met wat effectief is voor in dit geval Marokkaanse jongeren, is het uitvoeren van taakstraffen in de eigen buurt of moskee, zoals in een aantal gemeenten gebeurt, en het sneller en vaker benutten van specifieke, persoonsgerichte gebiedsverboden. Op die manier helpen we ook de straatcultuur terug te dringen, die een grote, negatieve aantrekkingskracht uitoefent op deze jongeren. Ik kom samen met de Ministers van BZK, Justitie en Jeugd en Gezin in januari met een brief over de aanpak van Marokkaans-Nederlandse probleemjongeren waarin aandacht uit zal gaan naar de problematiek op lokaal niveau.

Vraag van het lid Dibi (GL): Wilt u de Verwijsindex Antillianen invoeren?

Uw vraag naar mijn plannen met de Verwijsindex Antillianen kan ik helaas nog niet beantwoorden. Ik ben mij aan het oriënteren op de verschillende mogelijkheden en oplossingen en voer daartoe de komende weken nog gesprekken met verschillende bewindspersonen en de Antillianen gemeenten. Ik zal u zo spoedig mogelijk op de hoogte stellen over de uitkomst van deze gesprekken.

Vraag van het lid Dibi (GL): Wat is het standpunt van de minister t.a.v. een initiatief wetsvoorstel om het kiesrecht uit te breiden, ook bij landelijke en provinciale verkiezingen tot eenieder die hier langer dan 5 jaar legaal woont? Idem over een verlaging van het kiesrecht tot de leeftijd van 16 jaar.

– Eerst verantwoordelijke in deze is de Minister van Binnenlandse Zaken.
– Volgens artikel 4 van de Grondwet heeft iedere Nederlander gelijkelijk actief en passief kiesrecht, behoudens bij de wet gestelde beperkingen en uitzonderingen. Dat betekent dat voor nationale verkiezingen het Nederlanderschap vereist is. Op grond van artikel 130 GW kan de wet het actief en passief kiesrecht van de gemeenteraad toekennen aan ingezetenen, die geen Nederlander zijn, mits zij tenminste voldoen aan de vereisten die gelden voor ingezetenen die tevens Nederlander zijn. Na 5 jaar kan door het verkrijgen van het Nederlanderschap, eveneens het nationaal kiesrecht worden verkregen, zoals door de heer Dijsselbloem is opgemerkt.
Voor het vraagstuk om de kiesgerechtigdeleeftijd aan te passen naar de leeftijd 16 jaar verwijs ik u naar de Minister van Binnenlandse Zaken.

Vraag van het lid Van Gent (GL): Kunt u een reactie geven op het voorstel van Groenlinks om de krimp/groei van bevolkingsaantallen in bepaalde regio's op te vangen door hergebruik van leegstaande kantoren en wonen boven winkels? Graag een reactie op het feit dat er 7 miljoen m² kantoorruimte leegstaat. Hoe wordt de leegstand aangepakt en hergebruik bevorderd?

De toenemende leegstand van kantoorruimte vind ik ook een probleem, zeker als daar woonruimte van gemaakt kan worden. Ik ben er voorstander van dat ook door het ombouwen van leegstaande kantoren tot woningen en

door wonen boven winkels wordt bijgedragen aan de benodigde omvang van de woningvoorraad. Beslissingen over dit soort transformaties liggen echter bij gemeenten en publieke en private investeerders. Ik heb, naar aanleiding van eerder met Uw kamer gevoerd overleg, inmiddels een kennistrace gestart, in samenwerking met de vereniging Wonen boven Winkels, en de SEV/Stichting BouwResearch dat als doel heeft om best practice van transformatie naar woningen breed uit te dragen naar alle betrokken doelgroepen. In dit kennistrace, dat wordt uitgevoerd in 2009, wordt ook deelgenomen door Aedes en de VNG.

Vraag van het lid Van Gent (GL): Is de minister bereid de charters open te breken voor het verbeteren van de afspraken voor bewonersparticipatie?

Nee, hier is geen enkele aanleiding toe. Vóór het AO over de voortgang van de wijkenaanpak op 11 december a.s. zal ik uw Kamer informeren over de afwegingen die zijn gemaakt voor wat betreft de betrokkenheid van bewoners bij het opstellen van de wijkactieplannen bij het ondertekenen van de charters.

Vraag van het lid Van Gent (GL): Gaat u werk maken van een «groen check» op de wijkenaanpak?

Ja. Het programma Groen in de Stad maakt onderdeel uit van de wijkenaanpak. In 13 charters zijn maatregelen opgenomen om de kwaliteit van de openbare ruimte te versterken met «groene» maatregelen. Het ministerie van LNV investeert totaal 7,8 miljoen in het stimuleren van groen in krachtwijken. De voortgang volgen we nauwkeurig.

Vraag van het lid Van Gent (GL): Zou de minister er goed aan doen om te bewerkstellingen dat de overheid zelf duurzaam gaat bouwen?

Het spreekt voor zich dat de overheid zelf duurzaam bouwt. Zo hanteert de Rijksgebouwendienst – in afstemming met zijn klanten – al lange tijd duurzaamheid als zwaarwegend criterium bij de besluitvorming over huisvesting voor de rijksoverheid. De ambitie op dit vlak is een voorbeeldrol te vervullen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een in opdracht van de Rijksgebouwendienst ontwikkelde maatstaf voor duurzaamheid: «Green Calc». Zo is bijvoorbeeld onlangs in Lelystad huisvesting opgeleverd voor het Openbaar Ministerie met een Green Calc-score van 203. Daarnaast heeft de Rijksgebouwendienst een duurzaamheidsprogramma in voorbereiding, waarbij onder meer «cradle to cradle», «warmte-koude opslag», «led-verlichting» en «energieopwekking» een plaats innemen. Vanzelfsprekend vormt de verplichting voor de overheid omtrent duurzaam inkopen vanaf 2010 daar deel van uit. Als onderdeel van dit «duurzaamheids-offensief» is de Rijksgebouwendienst gestart met een omvangrijk energiebesparingsprogramma dat zich in het bijzonder richt op de bestaande rijkshuisvesting. Doelstelling is om 2% energie per jaar te besparen in de periode tot 2020.

Vraag van het lid Van Gent (GL): Kunt u een reactie geven op de wens van Groenlinks om tot meer keuzevrijheid in eigendomsvormen tussen huur en koop te komen voor de lage- en middeninkomens?

Ik ben een voorstander van meer keuzevrijheid, ook voor lage en middeninkomens. Ik wijs er bijvoorbeeld op dat het sinds september dit jaar mogelijk is om koopsubsidie aan te vragen in combinatie met verkoop onder voorwaarden. Dit maakt een koopwoning nog toegankelijker, met name woningen die corporaties verkopen met korting en deling in de waardeontwikkeling (MGE, Koopgarant). Nu kan in die gevallen ook koopsubsidie worden toegekend, voorheen kon dat niet. Ik constateer dat er al veel tussenvormen en koopvarianten ontwikkeld en in omloop zijn. Uit oogpunt van transparantie voor de burger wil ik pleiten voor enige standaardisering. Begin 2009 komt een brochure over manieren waarop verschillende partijen zoals gemeenten, corporaties, bouwers en ontwikkelaars koopstarters kunnen ondersteunen. Doel van de brochure is om partijen te laten zien wat voor varianten er nu al bestaan. Zo hoeven ze niet het wiel (opnieuw) uit te vinden en kunnen ze zich aansluiten bij goede en beproefde modellen.

Vraag van het lid Van Gent (GL): Wat is de reactie van de minister op het idee van een leegstandsheffing en op het idee van een investeringsfonds, zoals opgenomen in het plan van GroenLinks voor wonen in kantoren?

Mijn voorganger heeft toegezegd hiernaar onderzoek te laten doen. Het betreffende onderzoek naar kraken en leegstand heeft inmiddels plaatsgevonden. Het rapport kunt u binnenkort tegemoet zien. Een drietal kamerleden werkt momenteel aan een initiatiefwetsvoorstel «Kraken en Leegstand». Ik wil dit initiatiefwetsvoorstel niet voor de voeten te lopen. Het innemen van een standpunt door het kabinet over de wenselijkheid van een leegstandsheffing en een eventueel daaraan gekoppeld investeringsfonds zal daarom worden aangehouden tot de Kamerbehandeling van het initiatiefwetsvoorstel «Kraken en leegstand».

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Hoe kan de minister zeggen dat de immigratiekraan niet openstaat gelet op de grote jaarlijkse instroom van allochtonen?

Het toelatings- en vreemdelingenbeleid behoort tot de portefeuille van de Staatssecretaris van Justitie. Wat betreft de instroom van de doelgroep die onder de Wet inburgering in het buitenland valt, het volgende: Uit de monitor Wet Inburgering in het buitenland van april 2008 blijkt dat de aanvragen voor Machtiging tot Voorlopig Verblijf (MVV) onder de gezinsvormers-/herenigers die onder de Wet inburgering buitenland vallen, een dalende trend kende tussen 2004 en 2007. Tussen 2004 en 2007 is het aantal MVV-aanvragen onder deze doelgroep met 58% is gedaald van 29 182 MVV-aanvragen in 2004 naar 12 258 aanvragen in 2007. Deze daling kan o.a. gerelateerd worden aan de verhoging inkomenseis van 100% naar 120% van het wettelijk minimumloon per 1 november 2004, de verhoging van de leeftijdsgrens van 18 naar 21 jaar per 1 november 2004, het inburgeringsvereiste in het buitenland m.i.v. 15 maart 2006. Uit de cijfers van de IND van januari 2008 t/m oktober 2008 met betrekking tot de MVV-aanvragen voor alle gezinsvormers en -herenigers (incl. diegenen die niet onder de WIB vallen) blijkt dat de instroom van gezinsvormers en -herenigers een stijging kent ten

opzichte van 2007: in 2007 zijn 10 332 MVV-aanvragen ingewilligd, in de eerste 10 maanden van 2008 waren dat er 12 962. Deze stijging zou ik niet willen kwalificeren als een openstaande «immigratiekraan».

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Kan de minister duidelijkheid geven of hij de migratie een probleem vindt of niet?

Migratie op zichzelf zou ik niet als een probleem willen kwalificeren, maar als een gegeven waar we niet om heen kunnen in de hedendaagse mondiale samenleving. Uiteraard moeten we de vraag stellen hoe we dit fenomeen willen en kunnen reguleren, omdat geen enkele samenleving een onbeperkte draagkracht heeft. Hierin is het vraagstuk van de integratie medebepalend. De ervaringen uit het verleden laten zien dat ongecontroleerde migratie tot langdurige integratieproblemen kan leiden. Migratie, hetzij tijdelijk, hetzij duurzaam, legt een druk op de beschikbare voorzieningen, zoals de markt van goedkope woningen, en trekt een wissel op de sociale binding tussen bevolkingsgroepen, in het bijzonder in de grote steden. Het kabinet (staatssecretaris Justitie) heeft onlangs de nieuwe uitgangspunten ten aanzien van migratie geformuleerd in de blauwdruk Modern Migratiebeleid. In deze nieuwe aanpak geldt de balans tussen een restrictief en selectief migratiebeleid als uitgangspunt. Met dit uitgangspunt is tevens de inburgering en integratie gediend. Ik kan me dan ook vinden in de lijn zoals geformuleerd in het Modern Migratiebeleid.

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Vindt de minister de in brand gestoken kerk in Gouda ook een flutincident of een schandalige schoffering van de Nederlandse traditie? Waarom heeft de minister niet direct op dit incident gereageerd (of een andere minister)? Vindt de minister het een goed teken van integratie dat de moslim-gemeenschap hier (brandbom tegen kerk) zelf niets van heeft gezegd?

Zoals ik vorige week al heb gesteld in het AO ter kennismaking met uw Kamer, hecht ik aan zorgvuldigheid in het debat. Dit begint bij de feiten. Niet elk probleem duidt op een dieperliggend patroon. En niet elk probleem waarbij een allochtoon is betrokken is een integratieprobleem. Soms hebben we te maken met problemen die losstaan van de etnische achtergrond of herkomst van personen en soms is er wel een aspect van afkomst maar is het probleem toch echt een incident. Ik zeg er meteen bij: als dit zo is, doet dit niets af aan de mogelijke ernst van die incidenten of problemen. Het geeft wel een antwoord op de vraag of ik als minister voor Integratie hiervoor een verantwoordelijkheid heb, al dan niet mede met de betrokken gemeenten. Over het genoemde geval is bekend dat een fles met brandende vloeistof is gegooid naar de deur van de kerk in Gouda. Onder de aangehouden verdachten zijn ook personen van Marokkaans-Nederlandse afkomst. Feit is ook dat buurtbewoners al enige tijd klagen over een groep Marokkaans-Nederlandse jongeren die in de buurt van de kerk en het nabijgelegen winkelcentrum regelmatig voor vernielingen, bedreigingen en overlast zorgen. Het gaat hier om wangedrag dat past in een patroon, en dus meer is dan een geïsoleerd incident. Dit is ook precies de reden dat we als Kabinet in overleg met

gemeenten komen met een aanpak van de problemen met en van Marokkaans-Nederlandse jongeren. We betrekken hierbij ook de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap. Uiteraard vind ik het onacceptabel wat er in Gouda is gebeurd en keur ik het af. De bewoners Gouda en de andere gemeenten die met deze problemen kampen hebben vooral behoefte aan een effectieve en integrale aanpak van de problemen. Daarover ben ik in overleg met de gemeenten. U kunt in januari een brief van het kabinet verwachten over deze aanpak. Ik constateer dat juist veel mensen uit de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap publiekelijk, ook via de media, hun afkeuring hebben uitgesproken over de recente reeks van wandaden. Bovendien hebben ze Marokkaans-Nederlandse ouders en organisaties opgeroepen tot het helpen en nemen van verantwoordelijkheid bij de aanpak van de problematiek met probleemjongeren. Wel wil ik aangeven dat ik vind dat we migranten en hun kinderen die hier in Nederland wonen niet alleen of in de eerste plaats moeten benaderen als lid van een collectief, maar juist ook als individuen met een eigen verantwoordelijkheid voor de Nederlandse wet. Dat past ook bij de moderne Westerse samenleving die Nederland is. Tegen die achtergrond zullen veel Marokkaanse-Nederlandse die zich prima thuisvoelen in Nederland en volledig geïntegreerd zijn, zich niet geroepen voelen «als moslimgemeenschap» te reageren op de brandbom in Gouda.

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Wat vindt de Minister van het feit dat een aantal gemeenten de eigen bijdrage van inburgeraars laat vervallen?

Gemeenten zijn gehouden de wet uit te voeren, ook op dit punt.

In de bijlage bij de brief van 3 oktober 2008 (Kamerstukken II, 2008–2009, 31 143, nr. 25) is aangegeven op welke wijze de eigen bijdrage in de Wet inburgering is geregeld. Dat biedt aan gemeenten de volgende beleidsvrijheid:

- de eigen bijdrage kan worden geïnd in termijnen. De gemeente kan de termijnen en het daarbij behorende bedrag zelf bepalen. Bijvoorbeeld 18 maanden een bedrag van 15 euro;
- de eigen bijdrage kan worden verrekend met de uitkering (eveneens in termijnen);
- de eigen bijdrage hoeft niet geïnd te zijn, voordat aan het inburgeringsprogramma kan worden begonnen. De gemeente kan (in overleg met de inburgeraar) een wenselijk moment afspreken.

Tevens is daarbij aangegeven dat het gemeenten vrij staat, ter stimulering, de inburgeraar extra te belonen voor het leveren van een inspanning of prestatie in het kader van de inburgering. Bijvoorbeeld een financiële bonus indien hij een bepaalde periode heeft deelgenomen aan een inburgeringsprogramma of heeft deelgenomen aan het inburgeringsexamen of het inburgeringsexamen heeft behaald. Indien inburgeraars voldoen aan de voorwaarde om in aanmerking te komen voor de financiële bonus kan die bonus worden uitgekeerd, maar kan hij ook verrekend worden met de eigen bijdrage.

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Vindt de Minister dat de boerka uit de openbaarheid geweerd moet worden en strafbaar worden gesteld?

– Op 8 februari 2008 heeft het Kabinet een brief naar uw Kamer verzonden met daarin haar standpunt t.a.v. het dragen van gelaatsbedekkende kleding in de Nederlandse samenleving.

– Het kabinet vindt gezichtsbedekkende kleding onwenselijk. Het dragen van gezichtsbedekkende kleding belemmert de open onderlinge communicatie tussen mensen en gelijke kansen voor mannen en vrouwen, en bemoeilijkt de positie van vrouwen in het maatschappelijk verkeer. Tegelijkertijd is het dragen van islamitische gelaatsbedekkende kleding een uiting van godsdienst, en de godsdienstvrijheid mag alleen in bijzondere en nauwkeurig omschreven situaties worden beperkt.

– De bestaande wettelijke voorzieningen bevatten verschillende mogelijkheden voor het optreden tegen of het weren van gelaatsbedekkende kleding vanuit het oogpunt van goed werkgeverschap en van rechtshandhaving.

– Het kabinet is van oordeel dat het dragen van gelaatsbedekkende kleding niet verenigbaar is met goed ambtenaarschap. De minister van Binnenlandse Zaken heeft middels een circulaire aan medewerkers in openbare dienst het kabinetsstandpunt bekendgemaakt. Bovendien wil het kabinet dat er een verbod komt op het dragen van gelaatsbedekkende kleding op alle scholen in het primair- en het voortgezet onderwijs en op alle instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs en volwasseneneducatie. Tevens wordt bekeken naar de mogelijkheden tot het opnemen van verbodsbepalingen in de algemene voorwaarden van vervoerbedrijven ten aanzien van het dragen van gelaatsbedekkende kleding. Op deze punten is door de verschillende bewindsvoerders inmiddels verschillende stappen gezet.

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Wat vindt de minister van het beleid in veel gemeenten dat inburgeringscursussen apart worden aangeboden aan mannen en vrouwen?

Ik ben geen voorstander van gescheiden inburgering van mannen en vrouwen. Echter het is aan de gemeenten om de inburgering uit te voeren en om een passend inburgeringsaanbod aan te bieden. Sommige gemeenten bieden gescheiden cursussen aan om vrouwen die in een isolement zitten, op deze wijze een eerste stap te laten zetten bij de inburgering. Door de inburgering wordt juist het mondiger maken en de emancipatie van deze vrouwen beoogd. Als het uit beleidsmatige overwegingen voorkomt, vind ik dat geen goede zaak en zal ik met ze in overleg treden.

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Vindt de minister de dubbele nationaliteit net zo'n groot probleem als de PVV en is de minister van plan dit tegen te gaan?

– Het onderwerp over meervoudige nationaliteit valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie.

– Het kabinetsstandpunt ten aanzien van meervoudige nationaliteit is op 12 oktober 2007 naar uw Kamer verzonden. Uitgangspunt is dat bij het verzoek om verlening van het Nederlanderschap de nationaliteit van het land van herkomst wordt opgegeven. Op deze hoofdregel bestaan een aantal uitzonderingen. Opgeven van de buitenlandse nationaliteit wordt niet gevraagd indien dit redelijkerwijs niet kan worden gevergd.

– Nederlandschap bevordert deelname aan het maatschappelijke verkeer. Het hebben van meervoudige nationaliteit hoeft daaraan niet in de weg te staan. Het zijn eerder overwegingen van praktische en juridische aard die een beperking rechtvaardigen dan vermeende disloyaliteit. Het in het bezit zijn van een tweede staatsburgerschap is geen teken dat iemand niet goed is geïntegreerd. Waar het op aankomt, is de betrokkenheid bij de Nederlandse samenleving en rechtsorde.

– De Minister van Justitie zal volgende week een wetsvoorstel meervoudige nationaliteit bij uw Kamer indienen waarin een uitwerking van het kabinetstandpunt wordt weergegeven. (De aanpassing bevat een afstandsverplichting voor optanten en naturalisandi; een maatregel tot mogelijk verlies van Nederlandschap na onherroepelijke veroordeling voor misdrijf waarbij belangen van de Staat zijn geschaad; regeling latente Nederlanders; beheersing van het Nederlands op NT2, A2-niveau als eis wordt gesteld in de naturalisatietoets voor het gehele Koninkrijk; en technische aanpassingen. De wijzigingen vloeien deels voort uit het coalitieakkoord.)

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Vindt de minister dat hij duidelijke grenzen stelt ter bescherming van de kernwaarde van sexegelijkheid?

Uiteraard. Ik zal op geen enkele wijze afdoen aan de gelijke behandeling van man vrouw zoals in de gelijke behandelingswetgeving vastgelegd.

Vraag van het lid Fritsma (PVV): Neemt de minister afstand van het voornemen van zijn ambtsvoorganger om op Curaçao een prachtwijk te realiseren?

Nee. Tijdens haar bezoek aan Curaçao heeft mijn ambtsvoorganger op 12 november 2008 de Intentie-overeenkomst Wijkenaanpak Curaçao ondertekend, tezamen met de Minister-president voor de Nederlandse Antillen, mw. E. de Jongh-Elhage en de Gezaghebber van het Eilandgebied Curaçao, mw. L. Dindial, onder voorbehoud van goedkeuring van het Bestuurscollege van Curaçao.

De ondertekenaars geven in deze overeenkomst aan dat zij de intentie hebben om voorbereidingen te treffen voor de aanpak van een achterstandswijk op Curaçao en om vervolgens ook uitvoering aan deze aanpak te geven, conform de beleidsbrief «Naar een professionele, integrale en meerjarige aanpak van Antilliaans-Nederlandse risicogroepen» van 1 februari 2008 (TK 2007–2008, 26 283, nr. 31), waarin een impuls aan de integrale wijkenaanpak op Curaçao wordt aangekondigd. Ik zet dit initiatief voort en zal de intentieovereenkomst op korte termijn naar uw Kamer sturen.

Vraag van het lid Dijsselbloem (PvdA): Wat is de zienswijze van de minister met betrekking tot (meer) doelgroepenbeleid binnen het integratiebeleid in brede zin?

Doelgroepenbeleid is een begrip met een enigszins belast verleden. Het roept gemakkelijk het beeld op van zaakwaarnemers, lobbygroepen en cliëntelisme. Van dit type doelgroepenbeleid zijn we afgestapt en dat moeten we ook niet terug willen. Iets anders is dat er in sommige migrantengroepen specifieke problemen zijn

die met het algemene beleid niet goed zijn aan te pakken. Gemeenten hebben hierbij een spilfunctie. Zij worden als eerste aangesproken op deze problemen. In sommige gevallen hebben gemeenten hiervoor specifieke ondersteuning nodig. We doen dit ook al bij Antilliaanse en Marokkaanse probleemjongeren en bij een vraagstuk als eerdergerelateerd geweld. Wanneer zich bij andere groepen specifieke problemen voordoen dan kunt u ervan op aan dat ik zorgvuldig zal bekijken of daarvoor een specifieke aanpak nodig is. Dat betekent overigens niet dat ik voor elk specifiek probleem een afzonderlijke beleidslijn en met eigen financiële middelen ga opzetten. Voor elk geval is een zorgvuldige afweging nodig van de aard en omvang van het probleem en de maatregelen die nodig zijn om het op te lossen. Gemeenten zullen deze aard en omvang van het probleem inzichtelijk moeten maken.

Vraag van het lid Dijsselbloem (PvdA): Kan de Minister met concrete streefdoelen komen als het gaat om het terugdringen van de oververtegenwoordiging van allochtone groepen binnen de criminaliteit?

Criminaliteit is een van de drie indicatoren voor integratie. De andere twee zijn arbeidsparticipatie en voortijdig schoolverlaten. Een streefdoel zou kunnen zijn dat het percentage allochtone verdachten van een misdrijf meer afneemt dan het percentage autochtone verdachten. Het noemen van een percentage daarbij is lastig. Een specificatie van een streefpercentage is alleen zinvol als je iets weet over de factoren die van invloed zijn op tenminste de hoogte van de criminaliteit onder allochtonen. Daarbij moet rekening worden gehouden met het feit dat er voor elk van de indicatoren autonome ontwikkelingen zijn die onafhankelijk van beleid plaatsvinden.

Vraag van het lid Dijsselbloem (PvdA): Klopt het dat het programma van de KNVB waarmee wordt ingezet op integratie door sport, dat mede dankzij subsidies van het rijk bestaat, overtekend is? (Tijd voor Sport, Meedoen door Sport en BOS-gelden) Moeten we dan niet alles op alles zetten om extra geld te vinden?

Het programma Meedoen is inderdaad een groot succes. Hieraan werken 11 gemeenten en 9 sportbonden mee (in totaal 500 sportverenigingen) waaronder de KNVB met 250 verenigingen. Deze ruim 500 betrokken sportverenigingen hebben samen meer dan 12 000 nieuwe jeugdleden geworven waarvan bijna de helft (5700) allochtone jeugdleden. Gemiddeld is het percentage allochtone jeugd met een kwart (26%) toegenomen, een prima tussenresultaat. Niet westerse allochtone meisjes hebben ook een inhaalslag laten zien. Het percentage allochtone meisjes dat lid is van één van de 500 deelnemende sportverenigingen is gestegen van 16% naar 21%.

Het beschikbare budget voor het programma is onder de 11 gemeenten en 9 sportbonden verdeeld. Dit programma was geen open subsidieregeling, er was dus sprake van een gelimiteerd bedrag. Over de verdeling van het geld zijn bestuurlijke afspraken gemaakt. De KNVB heeft gekregen wat zij tijdens het bestuurlijke overleg heeft ingebracht. Deze afspraken liggen vast t/m 2010.

Binnen de beschikbare budgetten kunnen sportbonden

en gemeenten altijd kijken of ze méér sportverenigingen kunnen betrekken dan de afgesproken 500; de KNVB doet dit in wezen al.

Het is mij bekend dat er inmiddels grote belangstelling is voor het programma: van andere sportverenigingen, van andere sportbonden en van andere gemeenten. VWS en WWI hebben geen extra budget om dit lopende programma uit te breiden naar de andere verenigingen, maar zullen in 2009 samen met de partners (bonden en gemeenten) wel verder denken over de spin off van het programma.

Vraag van het lid Dijsselbloem (PvdA): Wil de minister de gemeenten die veel Roma binnen hun grenzen hebben ondersteunen in a) bijeen brengen van cijfers (omvang en ontwikkeling problematiek) b) uitwisseling van ervaringen (wat werkt/wat niet) c) ondersteuning van hun specifieke aanpak?

Ik ondersteun gemeenten om meer inzicht in de specifieke problematiek te krijgen en na te gaan of en zo ja, waar de bestaande instrumenten te kort schieten om deze problematiek aan te pakken. Gemeenten zijn verzocht om met een plan van aanpak te komen, opdat ook in overleg met andere departementen kan worden bezien wat voor ondersteuning ze behoeven. Bij het opstellen van het plan van aanpak is vanuit het ministerie mogelijk gemaakt dat Forum de nodige expertise ter beschikking stelt.

Vraag van het lid Dijsselbloem (PvdA): Welke mogelijkheden ziet de minister om in de CBS-cijfers meer doelgroepen van beleid te onderscheiden en zo dichterbij de problemen te komen?

In de jaarrapportages over integratie van CBS en SCP wordt gerapporteerd over een groot aantal aspecten van de economische, sociale en culturele positie van onderscheiden migrantengroepen. Soms worden er samenvattende uitspraken gedaan over de totale groep niet-westerse migranten. Wanneer daarover gegevens beschikbaar zijn worden ook de zogenoemde nieuwe etnische groepen onderscheiden (Afghanen, Somaliërs, Irakezen etc.). Dit is afhankelijk van de beschikbaarheid van gegevens.

Gegevens over de nieuwe etnische groepen zijn voornamelijk afkomstig van de afzonderlijke onderzoeken onder deze groepen. Die worden om de vier jaar gehouden. In het SCP jaarrapport 2005 is uitvoerig ingegaan op de resultaten van het in dat jaar gehouden onderzoek onder de nieuwe groepen. Dit onderzoek wordt komend jaar (2009) herhaald. Zodra de gegevens hierover beschikbaar zijn zal ik de Kamer hierover berichten (voorjaar 2010).

Vraag van het lid Dijsselbloem (PvdA): De groep arbeidsmigranten uit Oost-Europa die in NL blijft, blijkt groter dan gedacht. Bent u het met mij eens dat de inburgering op orde moet zijn?

In de brief van 28 november jl. inzake het werknemersverkeer voor Roemenië en Bulgarije, heb ik aangegeven dat gemeenten sinds de inwerkingtreding van de Regeling vrijwillige inburgering per 1 januari 2007 tot en met de eerste helft van 2008 443 inburgeringsvoorzieningen hebben aangeboden aan migranten uit

MOE-landen, waarvan 306 in de eerste helft van 2008. Ik heb daarbij ook aangegeven dat deze cijfers in de context moeten worden geplaatst van de traag op gang gekomen inburgering in 2007. In 2008 is sprake van een duidelijke toename van het aantal door gemeenten aangeboden inburgeringsvoorzieningen aan deze doelgroep.

Ook van belang is dat deze inburgeringsvoorzieningen gericht zijn op die Midden- en Oost-Europeanen die zich voor langere tijd vestigen in Nederland en staan ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie. Voor de groep die hier tijdelijk verblijft – voornamelijk de grootste groep – ligt een uitgebreid inburgeringsaanbod niet voor de hand. Om deze tijdelijke groep reeds een eerste stap richting integratie te laten zetten, wordt momenteel een vertaling in het Pools, Roemeens en Bulgaars van de film «Naar Nederland», die reeds ontwikkeld is in het kader van de Wet inburgering in het buitenland. Naar verwachting zal deze film in het voorjaar van 2009 worden afgerond. Ook kunnen werkgevers voor deze groep gebruik maken van reeds bestaande methodieken voor taal op de werkvloer die voor verschillende sectoren zijn ontwikkeld. Ook wordt momenteel de aard en omvang van tijdelijke migratie uit de Midden- en Oost-Europese landen onderzocht, waarbij tevens de inburgeringsbehoeften van deze doelgroep in beeld wordt gebracht. Op basis van de uitkomsten in het voorjaar 2009, zal ik opnieuw overwegen of een aanvullende aanpak voor inburgering voor deze doelgroep nodig is. Het aanspreken van werkgevers (maar ook gemeenten) op hun bijdrage in deze aanpak zal ik in die overweging meenemen.

Vraag van het lid Dijsselbloem (PvdA): ROC's financieren allerlei educatieve TV programma's die 100 000-den bereiken. Vrees is dat financiering ophoudt. Kan de minister toezeggen dat hij een vinger aan de pols houdt en met OCW de continuïteit bewaakt?

Het ministerie van OCW heeft de ROC's in de grote steden al weer enige jaren terug een projectsubsidie gegeven voor de uitrol van ETV.nl. Voor de uitvoering van de werkzaamheden is een Expertise- en coördinatiecentrum ETV.nl opgericht. Het was de bedoeling dat de ROC's dit na enige jaren op eigen kracht zouden voortzetten.

Uw opmerking, dat de vrees bestaat dat de financiering door de ROC's ophoudt, zal ik onder de aandacht brengen van mijn collega van OCW.

Overigens heeft het Expertisecentrum naast bovengenoemde projectsubsidie ook subsidie ontvangen ten behoeve van de ontwikkeling van specifieke producten. In de jaren 2006–2010 subsidieert het ministerie het Expertisecentrum in het kader van het Aanvalsplan Laaggeletterdheid. Hierbij gaat het om multimedialproducties «Lees & Schrijf!» en «Lees en Schrijf op het werk».

Ook is vanuit de het voor integratie verantwoordelijke ministerie destijds subsidie gegeven voor de ontwikkeling van specifieke producten die een relatie hadden met inburgering.

Vraag van het lid Depla (PvdA): Bent u bereid wethouders aan te spreken op het (onvoldoende) beschikbaar stellen van ruimte voor sportvelden in zwakkere buurten (rekening houdend met groei van de vraag)?

In de wijkenaanpak is er veel aandacht voor sport. Mijn collega's Bussemaker en Plasterk investeren via de impuls Brede scholen, Sport en Cultuur in de zogenoemde combinatiefuncties. Dit gebeurt ook in Amsterdam. Uitgangspunt in het Amsterdamse sportplan is dat alle jongeren moeten sporten. Voor de krachtwijken is in Amsterdam een voorrangregeling opgenomen. Deze voorrangregeling is gericht op risicojongeren en het beschikbaar maken van faciliteiten voor minder draagkrachtigen; inhoudelijk ligt de focus in de krachtwijken op gezondheid en gewicht.

Wat betreft sportdeelname in de wijkenaanpak is het de ambitie van Rijk en de gemeente Amsterdam om de sportdeelname in de krachtwijken te brengen op het niveau van het stedelijk gemiddelde. De voortgang zal ik in bestuurlijk overleg met de gemeente aan de orde stellen. Gemeenten zijn zelf primair verantwoordelijk voor het accommodatiebeleid.

Vraag van het lid Depla (PvdA): Van de minister wordt verwacht dat hij wethouders achter de broek zit om geld voor bewonersinitiatieven daadwerkelijk door bewoners te laten besteden. En dat de minister het Landelijk Steunpunt Aandachtswijken weet te waarderen bij het sterker maken van bewonersgroepen zodat het geld terecht komt bij bewoners die zichzelf organiseren en initiatief nemen.

Ik vind het van groot belang dat het geld daadwerkelijk wordt besteed aan bewonersinitiatieven ten behoeve van sociale cohesie en leefbaarheid. Ik verwacht van gemeenten dat zij bewoners het vertrouwen en de ruimte geven om hun initiatieven te realiseren. Als ik signalen ontvang dat bewoners te weinig vertrouwen en ruimte krijgen, dan zal ik hier navraag naar doen en indien nodig gemeenten daar op aanspreken.

Als koepel van bewonersorganisaties is het LSA een belangrijke partij in de wijkenaanpak. Om die reden stel ik dan ook in 2009 wederom extra subsidie aan het LSA beschikbaar voor diverse activiteiten in het kader van de wijkenaanpak.

Ik verwacht dat het LSA niet alleen bewoners die nu al veel initiatief nemen sterker maakt, maar ook dat zij zorgen dat zij bewonersgroepen die nu nog weinig betrokken zijn bij hun wijk, zoals jongeren en migrantengroepen, aan de wijkenaanpak weten te binden. Zo krijgen ook deze bewoners een stem en worden meer bewoners via de LSA kanalen geïnformeerd over onder meer de bewonersbudgetten.

Vraag van het lid Depla (PvdA): De PvdA wil naast het extern toezicht – een nulonderzoek integriteit corporatie – een onafhankelijk extern meldpunt voor (anonieme) klachten rond integriteit of vermoed falend bestuur en toezicht. Graag een reactie van de minister.

Ik zeg u toe dat ik een nulonderzoek integriteit corporatie zal laten uitvoeren. Als het gaat om een onafhankelijk extern meldpunt voor (anonieme) klachten rond integriteit of vermoed falend bestuur en (intern) toezicht, ben ik van mening dat daar al sprake van is. Men kan immers met dit soort klachten terecht bij het CFV en/of het departement (VROM-Inspectie) en in de praktijk werken deze loketten ook als zodanig. Naar aanleiding van de vraag zeg ik u toe dat ik de loketfunctie van het CFV/mijn departement als het gaat om genoemde

klachten nog eens expliciet onder de aandacht van corporaties en belanghebbenden zal brengen.

Vraag van het lid Depla (PvdA): De PvdA vindt een sociaal-economische, ruimtelijke tweedeling, waarbij de middenklasse de stad uit naar de Vinex trekt, een ongewenste ontwikkeling. Die kan alleen worden gekeerd als er voldoende ISV-budget is. Door bezuiniging van het vorige kabinet is er vanaf 2012 te weinig geld. Deelt u deze analyse en wat gaat u hieraan doen?

Het wegtrekken van midden en hogere inkomens uit de stad kan onder andere worden beperkt door een betere kwaliteit van de woningvoorraad. Herstructurering levert daaraan een bijdrage. In de begroting heb ik aangegeven hoeveel ISV er beschikbaar is voor de nieuwe investeringsperiode 2010–2014. Over de precieze omvang van het ISV-budget 2010 en verder kom ik te spreken in het kader van de Voorjaarsnota 2009.

Vraag van het lid Depla (PvdA): Van de minister wordt verwacht dat hij wethouders en corporaties achter de broek blijft zitten als blijkt dat zij bewoners onvoldoende betrekken bij de uitvoering van de wijkactieplannen. Kan de kamer er vanuit gaan dat de LSA dit onderzoek volgend jaar weer laat uitvoeren?

De uitvoeringsfase is sinds medio dit jaar van start gegaan. Ik ben van plan de betrokkenheid van bewoners bij de uitvoering op de volgende manieren te volgen. Tijdens mijn wijkbezoeken laat ik mij uitgebreid informeren door gemeenten, corporaties en bewoners over de bewonersbetrokkenheid bij de uitvoering van de wijkactieplannen en de besteding van de extra bewonersbudgetten. Daarnaast heeft elke krachtwijk een WWI accountmanager die nauwlettend de bewonersparticipatie in de gaten houdt en signalen opvangt uit het veld. Deze signalen komen ons ook ter ore via het LSA, onze gesprekspartner inzake de bewonersparticipatie. Deze signalen worden door mij nagegaan en waar nodig wordt een gemeente of een corporatie aangesproken. In 2009 vindt de tweede meting van het LSA onderzoek, uitgevoerd door de Universiteit van Tilburg, plaats naar de betrokkenheid van bewoners bij de uitvoering van de wijkactieplannen. WWI financiert dit onderzoek. Afhankelijk van de uitkomsten, wordt er actie ondernomen richting (deel)gemeenten.

Vraag van het lid Depla (PvdA): De vorige minister voor WWI heeft een actieplan toegezegd om de woningproductie op peil te houden. Kunt u verklaren waarom het beeld dat u in uw recente brief schetst afwijkt van het beeld van de sector?

Ja. De verwachtingen/prognoses van de bouwsector zijn niet altijd volledig en eenduidig. In haar signalen heeft de bouwsector het regelmatig alleen over de productie van koopwoningen door marktpartijen. De prognoses van WWI betreffen het totale bouwvolume, dus ook de door corporaties te realiseren of gebouwde koopwoningen en ook de huurwoningen. Ook telt WWI de zogenoemde «productie anderszins» mee. Het betreft hier bijvoorbeeld het verbouwen van kantoren naar woningen. Deze «productie anderszins» (in totaal gemiddeld 7 000 woningen per jaar) wordt door de sector in de regel niet meegeteld.

In dit kader merk ik op dat de meest recente prognose van het Economisch Instituut voor de Bouwnijverheid (het onderzoeksinstituut van de bouwsector) een vergelijkbare verwachting van de woningbouw laat zien als het lage scenario van de bouwprognoses zoals gehanteerd door WWI.

Vraag van het lid Depla (PvdA): Net als in het onderwijs wil de PvdA dat bij corporaties de menselijke maat terugkeert. Daarom willen we in de corporatiesector een fusietoets en de mogelijkheid tot defuseren op initiatief van de bewoners. Is de minister bereid dit analoog aan de hand van het kabinetsstandpunt over onderwijs uit te werken?

In lijn met de gedachten van de collega's van OC&W ben ik er voorstander van dat de effecten van gerealiseerde fusies, in het licht van de doelstellingen van en de randvoorwaarden bij de fusie, onderwerp van gesprek vormen tussen de corporatie en de gemeente en de huurders(organisaties), en dat deze effecten worden betrokken bij visitaties. Dit laatste element maakt ook onderdeel uit van de voorstellen die ik maandag jl. heb ontvangen van de Stuurgroep Meijerink. Denkbaar is dat uit een visitatie (of op andere wijze) naar voren komt dat naar het oordeel van huurders(organisatie) en/of gemeente de lokale binding toch niet of onvoldoende is gewaarborgd. Omdat ik thans niet goed de consequenties van de in de vraag genoemde «defusering» kan overzien, wil ik bestuderen op welke wijze in het geval van gebleken onvoldoende lokale binding gevolgen kunnen worden verbonden aan die constatering en bij wie daartoe het initiatief kan worden gelegd, gegeven het privaatrechtelijke karakter van woningcorporaties. Er bestaat sinds 2002 een fusietoets in de corporatiesector. In de circulaire MG 2002-18 is vastgelegd dat voor een statutenwijziging leidend tot een fusie tussen corporaties mijn toestemming is vereist. Voor mijn toestemming is een instemmend advies van de betrokken huurdersorganisatie(s) en gemeente(n) van groot belang. Ook vindt toetsing plaats door de NMA. In hun brief van 28 november jl (BOA/ADV/2008/79252) hebben de bewindslieden van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OC&W) aangegeven dat er ook in het onderwijs een fusietoets zal komen. De criteria in zo'n fusietoets zouden zich kunnen richten op marktaandeel en monopolievorming, of op verschillende vormen van variëteit binnen een bepaalde regio, bijvoorbeeld van besturen, van richtingen of van pedagogisch-didactische concepten, of op bovengrenzen aan de omvang van scholen en instellingen. Verder zullen procescriteria worden opgenomen. De Onderwijsraad heeft daartoe drie suggesties gedaan: een eigen «fusie-effectrapportage» van instellingen, waarborging van variëteit in het aanbod en een afweging van mogelijke rechtsvormen. Een ander criterium is of de instellingen interne belanghebbenden (ouders en personeel) en externe belanghebbenden (waaronder de gemeente) hebben geraadpleegd en of ze daarbij voldoende draagvlak hebben verworven. Hoewel er verschillen zijn tussen de onderwijssector en de corporatiesector, liggen de suggesties van de collega's van OC&W in dezelfde lijn als de reeds bestaande fusiecriteria voor de woningcorporatiesector. Wel wijs ik er op dat wat betreft de woningcorporaties op diverse momenten in uw Kamer is aangegeven dat voor de

waarborging van de lokale binding en de menselijke maat de organisatie van de corporatie bepalend is, niet de omvang.

Vraag van het lid Depla (PvdA): Uit gem. Rotterdam komen signalen dat omliggende gemeenten afspraken om betaalbare woningen te bouwen niet nakomen. U ziet geen aanleiding om in te grijpen. Waarom bent u wel tevreden over de bouwprestaties van de gemeenten rond Rotterdam?

Een regio die achterloopt met de woningproductie stemt mij op zich niet tot tevredenheid. Vorig jaar heeft mijn ambtsvoorganger aangegeven niet te zullen aarzelen om een aanwijzing te geven als onvoldoende sociale woningen zouden worden gebouwd. Uit de regiocijfers van september jongstleden blijkt dat in drie gemeenten binnen de regio de realisatie van de afgesproken aantallen sociale woningen niet op tijd wordt gehaald. De sociale woningen worden wel gebouwd (deels in 2010, deels later) maar dus pas na de overeengekomen periode 2005-2009. Dat geldt overigens niet alleen voor de sociale woningbouw maar voor de woningproductie in den brede in de regio. In dat opzicht verschilt het achterblijven van het aandeel sociaal niet van het achterblijven van de »reguliere» woningbouw. Op basis van bovenstaande gegevens lijkt mij het geven van een aanwijzing niet effectief. Het overgaan tot het dwingen van een gemeente tot het bouwen van woningen waarvan de planning en productie al op de rails staat is niet productief. Ik zal echter in overleg treden met de betrokken wethouders en zal niet aarzelen om zonedig maatregelen te nemen.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Vindt de minister ook dat moeilijke thema's als islam en geweld niet moeten worden vermeden? Is er voldoende oog voor het doorbreken van de cultuur die de voedingsbodem vormt voor zaken als eengerelateerd geweld? Die discussie zou in de moskee moeten beginnen. Is de minister het daarmee eens?

Het doorbreken van door cultuur gevoede opvattingstranen die een voedingsbodem kunnen zijn voor geweld in de relatie-of familiesfeer nemen een centrale plaats in binnen de preventieve aanpak van eengerelateerd geweld. Waar zich problemen voordoen, is een aanpak op zijn plaats. Het gegeven dat vraagstukken of maatschappelijke discussies als moeilijk of gevoelig kunnen worden ervaren, mogen een aanpak van dergelijke problemen niet in de weg staan. Mede daarom zijn concrete afspraken gemaakt met migranten-organisaties over hun rol en inzet in een preventieve aanpak van eengerelateerd geweld, waarbij organisaties met diverse maatschappelijke en religieuze oriëntaties binnen migrantengemeenschappen het taboe doorbreken en werken aan mentaliteitsverandering binnen de gemeenschappen. De discussie is hierbij al gaande, onder andere in moskeën. Zo zijn er in 145 moskeën vrijdagpreken gehouden, waarin de afkeuring van eerwraak en eengerelateerd geweld is uitgesproken. Ik deel uw mening dat ook moeilijke thema's aan de orde moeten kunnen worden gesteld, wanneer deze een probleem vormen in de Nederlandse samenleving.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Wil de minister

alles op alles zetten om de oververtegenwoordiging van allochtonen in de misdaadcijfers terug te dringen? («zorg ervoor dat misdaad niet loont»)

Het kabinet zet stevig in op het terugdringen van criminaliteit. De cijfers en de oververtegenwoordiging van Marokkaanse- en Antilliaanse jongens op gebied van criminaliteit en recidive maar ook met betrekking tot voortijdig schoolverlaten en werkloosheid baren ons zorgen. Dit vormt de directe aanleiding voor het gerichte beleid dat het Kabinet momenteel ontwikkelt ten aanzien van zowel Antilliaans-Nederlandse risicogroepen als Marokkaans-Nederlandse probleemjongens. Het beleid richt zich op repressie zodat overlast en criminaliteit in wijken en buurten afnemen maar ook op preventie om te voorkomen dat de kinderen van nu weer in dezelfde kansloze positie belanden.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Wat doet de minister aan het tegengaan van radicalisering op lokaal niveau?

Vanuit het kabinetsbrede Actieplan polarisatie en radicalisering 2007–2011 wordt ingezet op het tegengaan van polarisatie en radicalisering waarbij een driesporen-beleid wordt gehanteerd: een lokaal spoor, een nationaal spoor en een internationaal spoor. De focus ligt met name op het lokale spoor. De activiteiten in het kader van het nationale spoor staan ook in het teken van het ondersteunen van de lokale aanpak. In het kader van het Actieplan ondersteunt het kabinet de gemeenten ook financieel bij de lokale aanpak. Zo subsidieer ik bijvoorbeeld twee de-radicaliserings-pilots in de gemeenten Winschoten en Eindhoven. De nadruk ligt op het ontwikkelen van een methodiek waarbij jongeren uit de extreemrechtse invloedssfeer en uit de islamitische radicaliseringsfeer gehaald worden.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Ontmoetingen tussen allochtonen en autochtonen: vindt er bij subsidieverlening een kritische toets plaats of er ook nieuwe doelgroepen worden bereikt?

Bij de beoordeling van projecten die in het kader van subsidie-regelingen, zoals bijvoorbeeld ruimte voor Contact wordt met name getoetst op de kwaliteit van een project alsmede de mate waarin het bijdraagt aan integratie.

Of en in welke mate bepaalde doelgroepen bereikt worden door projecten die aangevraagd worden is daarbij geen criterium. Dat is immers ook volledig afhankelijk van de vraag welke groepen in welke lokale situatie voorkomen. Uiteraard heb ik wel oog voor het feit dat er verschillen zijn tussen klassieke migrante-groepen en nieuwe groepen. Ik volg de ontwikkelingen van deze nieuwe groepen ook middels het periodieke onderzoek van het SCP naar de integratie van migrantengroepen.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Is de minister bereid om de status van de Al Sunnah-moskee als «instelling van algemeen nut», verleend door de belastingdienst, terug te draaien?

Aanvragen voor het verkrijgen van de ANBI-status worden ingediend bij de Belastingdienst. De aanvraag

wordt getoetst aan een aantal in de regeling vastgelegde criteria. Voorts moet de werkzaamheid ten behoeve van het algemeen nut blijken uit de statuten en de praktische werkzaamheden van de instelling. Indien een ANBI niet meer voldoet aan de bij wet of de regeling gestelde eisen, kan de Belastingdienst de beschikking voor die instelling intrekken. Dit is daarmee de bevoegdheid van de Staatssecretaris van Financien.

Ik verwijs u tevens naar het antwoord op de vraag van mevrouw Karabulut op pagina 86 over deze kwestie.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Is de minister bereid om woningcorporaties aan te spreken op hun rol om ook kleine kernen leefbaar te houden, bijvoorbeeld met multifunctionele centra?

Woningcorporaties kunnen in het kader van het prestatieveld leefbaarheid diverse activiteiten ontplooiën, waaronder de realisatie van maatschappelijk vastgoed, waartoe multifunctionele centra worden gerekend. Zij kunnen dat niet alleen in de wijken in de steden doen, maar ook in dorpen waar de leefbaarheid onder druk staat. Gemeenten bepalen primair welke behoeften er zijn wat betreft investeringen in lokaal maatschappelijk vastgoed. In voorkomende gevallen zal ik, op signaal van de gemeente, zo nodig corporaties aanspreken op hun inspanningen.

Jaarlijks worden de macroinspanningen van corporaties ten aanzien van de leefbaarheid en maatschappelijk vastgoed gemeten. Op korte termijn stuur ik uw Kamer het rapport Sectorbeeld realisaties 2007 van het Centraal Fonds Volkshuisvesting waarin macrocijfers hierover zijn opgenomen, zij het dat deze wat betreft maatschappelijk vastgoed geen onderscheid kunnen maken naar investeringen in dorpen of steden. Ook zal ik op korte termijn ruim honderd corporaties een zienswijzebrief sturen waarin ik een oordeel geef over hun prestaties in het afgelopen jaar.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Aandacht van de minister voor discriminatie-incidenten! Worden die afzonderlijk geregistreerd?

Discriminatie-incidenten kunnen afzonderlijk geregistreerd worden. Wel dienen discriminatie-incidenten eerst te worden gemeld alvorens deze geregistreerd kunnen worden. Nederlandse burgers en slachtoffers van discriminatie kunnen met hun discriminatieklachten of meldingen terecht bij diverse instellingen, zoals antidiscriminatievoorzieningen bij hen in de buurt, de politie of de Commissie Gelijke Behandeling. Art. 1, de landelijke vereniging van antidiscriminatievoorzieningen, heeft in 2008 een nieuwe klachten-registratiesysteem in gebruik genomen. Dit systeem wordt door bijna alle antidiscriminatievoorzieningen gebruikt. Dossiers over klachten en meldingen van discriminatie op alle gronden worden bijgehouden. Sinds 1 december 2007 is de nieuwe «Aanwijzing Discriminatie» van het Openbaar Ministerie van kracht. In deze aanwijzing is o.a. opgenomen dat de politie aangiften van discriminatie altijd opneemt en een registratie bijhoudt van alle meldingen en aangiften van discriminatie-incidenten. Discriminatie-incidenten worden nog lang niet altijd gemeld. Om de meldingsbereidheid te vergroten, is op

20 maart 2008 het project Hatecrimes van start gegaan in de twee politiecorpsen. Het project is gericht op het verhogen van de meldingsbereidheid van hatecrimes. Ook zal een publiekscampagne van start gaan bij de inwerkingtreding van de Wet gemeentelijke anti-discriminatievoorzieningen, die volgens planning in het voorjaar van 2009 inwerking zal treden. Het doel van de publiekscampagne is o.a. om de burger voor te lichten over de mogelijkheden om discriminatie te melden bij een antidiscriminatievoorziening en het vergroten van de meldingsbereidheid.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Met betrekking tot de SGP-motie over de aanbestedingsstrategie van de RGD: toen is een pilot toegezegd. Wanneer zijn de resultaten bekend?

Zoals in de brief van 15 september is aangegeven zullen gedurende 6 maanden alle inschrijvingsbegrotingen worden geanalyseerd op signalen van onregelmatigheden en zullen daarna de voor- en nadelen van deze werkwijze worden afgewogen. Medio 2009 zullen de resultaten van de pilot en deze afweging bekend zijn, en zal ik de Kamer daarover informeren.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Welke maatregelen gaat de minister nemen om te voorkomen dat al die andere wijken (naast de 40) afglijden, ook op de lange termijn?

Het initiatief voor de wijkenaanpak – ook buiten de krachtwijken – ligt bij de lokale bestuurders en hun lokale partners. U mag van mij verwachten dat ik de gemeenten zal stimuleren tot het maken van prestatieafspraken met hun lokale partners en vooral ook de uitvoering daarvan. Zonodig zal ik die partijen daar op aanspreken. Het gaat ook om een innovatieve aanpak van de wijken. Ik zie het als mijn taak om de lessen die we daar uit kunnen leren breed uit te dragen.

Daarnaast is er het Preventiebudget beschikbaar. Dit budget is bedoeld om gemeenten te stimuleren om plannen te maken voor het aanpakken van wijken buiten de 40 krachtwijken. De gemeenten die hun plan in de tweede tranche van het Preventiebudget gehonoreerd zien zullen dan op verzoek van uw Kamer tevens mee delen in de bewonersbudgetten. Onlangs (24 oktober jl.) is aan uw Kamer ook een brief over de vormgeving van het nieuwe stedenbeleid gestuurd. Het Rijk wil gemeenten en lokale partijen stimuleren bij het oppakken van complexe stedelijke thema's, zoals multiprobleemgezinnen, newtowns en bevolkingskrimp in sommige steden. Samen met de al ingezette wijkaanpak en het preventiebudget voor wijken die dreigen af te glijden draagt het kabinet zo bij aan de ontwikkeling van vitale steden zodat bewoners vooruit komen op de sociale ladder.

Vraag van het lid Van der Staaij (SGP): Inzakken van de woningproductie is tijdelijk; welke maatregelen zijn er – om dat korte termijn – effect op te vangen?

Ten aanzien van de inzakkende woningproductie zijn er de al langer bekende oorzaken zoals o.a. de aanhoudend hoge bouwkosten, en vraaguital door afnemend consumentenvertrouwen. Daarnaast is er de recente

kredietcrisis met terughoudendheid bij het financieren van bouwprojecten die voor een verdere terugloop van de woningproductie zorgt. Voor acties gericht op de langer bekende oorzaken verwijs ik naar de brief van mijn voorganger aan de Tweede Kamer van 22 november 2007 (TK 2007–2008, 31 200 XVIII, nr. 10). Ten aanzien van de recente oorzaken heeft het kabinet inmiddels een pakket aan maatregelen genomen. Het Kabinet is tot de conclusie gekomen dat de woningmarktsituatie nu nog geen aanleiding geeft om verdere specifieke maatregelen te nemen.

De huidige situatie kan wel verslechteren en vereist dan ook dat de ontwikkelingen op de voet moet worden gevolgd. Mocht blijken dat de situatie op de woningmarkt de komende maanden verslechtert en afwijkt van een normale economische neergang, dan zal het kabinet zich beraden op aanvullende maatregelen. Als aanvullend beleid aan de orde is zal gekeken worden naar de effectiviteit en verscherpte inzet van het huidige instrumentarium binnen de verantwoorde kaders zoals bij voorbeeld de NHG.

Vraag van het lid Jansen (SP): De vennootschapsbelasting werkt averechts. Wanneer kan de Kamer een reparatievoorstel verwachten?

Het kabinet heeft hiervoor geen voornemens of planning.

Vraag van het lid Jansen (SP): Wanneer gaat de minister het lek in de wet dichten dat het mogelijk maakt dat corporaties het stelsel verlaten?

Zoals uw Kamer is meegedeeld door mijn ambtsvoorganger in een Algemeen Overleg op 11 september jl. is er geen sprake van een lek in de wet- en regelgeving dat het mogelijk maakt dat woningcorporaties het stelsel verlaten. Er behoeft dus ook geen lek te worden gedicht.

Vraag van het lid Jansen (SP): Wanneer komt de minister met zijn aanpak voor de 400 van der Laan-buurtten? Er zijn immers veel meer dan 40 probleemwijken!

Een geconcentreerde inzet van middelen, expertise en kennis in een beperkt aantal (40) wijken is nodig om de complexe en meervoudige problematiek in deze meest slechte wijken van Nederland aan te kunnen pakken. Dit betekent niet dat er in andere wijken niets aan de hand is, maar dit is wel van een andere orde. Ook voor deze wijken geldt dat voorkomen moet worden dat ze afglijden naar het niveau van de 40 wijken. De wijkenaanpak komt bovenop het reguliere beleid van het Kabinet op het terrein van wonen, werken, leren & opgroeien, integreren en veiligheid. Beleidsmaatregelen op deze terreinen gelden ook voor de zogenaamde 40 + wijken. Daarnaast worden aan de hand van de leefbaarometer mogelijk negatieve ontwikkelingen tijdig in beeld gebracht. De kennis en expertise die worden opgedaan bij de aanpak van de 40 wijken worden breed toegankelijk gemaakt voor de wijken daarbuiten. Ook heb ik voor de periode 2008–2010 een budget van €60 miljoen ter beschikking gesteld voor de aanpak van problemen buiten de 40 aandachtswijken. Het nieuwe stedenbeleid zal ook na 2010 van toepassing zijn op deze wijken.

Vraag van het lid Jansen (SP): Inboeking efficiencywinst op GBA, 2 brieven: één met en één zonder passage over prijsbijstelling, hoe zit dat?

Begrotingsstukken worden onder verantwoordelijkheid van de minister van Financiën aan deze Kamer aangeboden. Ik ga er vanuit dat er abusievelijk een werkdocument is meegezonden. Er is overigens feitelijk geen verschil tussen beide versies. Het uitgangspunt bij het verwerken van deze motie, is dat bij de huurtoeslag het oneigenlijk gebruik wordt voorkomen. Door de verbetering van de kwaliteit van de gemeentelijke basisadministratie, is de verwachting dat door koppeling van de systemen, hiermee vanaf 2010 € 26 mln op de huurtoeslag kan worden bespaard. Deze reeks is structureel taakstellend vanaf 2010 op mijn begroting ingeboekt. Er kan zich de situatie voordoen dat of het feitelijk oneigenlijk gebruik lager blijkt te zijn, dan wel, dat door de verhoogde pakkans, het oneigenlijk gebruik afneemt. In dat geval ontstaat een nieuwe situatie waarvoor wij binnen het kabinet een passende oplossing zullen zoeken.

Vraag van het lid Jansen (SP): Nieuwbouw versus sloop: kan de minister komen met een concrete netto bouwdoelstelling?

Uitgangspunt van het kabinet is om het woningtekort terug te brengen tot 1,5%. Om deze doelstelling te bereiken streeft het kabinet naar een productie van 80 000–83 000 woningen per jaar in de periode tot en met 2011. Het betreft hier 60 000–62 000 woningen voor de uitbreiding van de voorraad (netto opgave) en ca. 21 000 woningen ter vervanging van niet meer gewenste woningen.

Vraag van het lid Jansen (SP): Vindt de Minister dat de woningcorporaties een vinger in de pap hebben bij het benoemen van onafhankelijke toezichthouders?

Zoals uw Kamer reeds is gemeld kom ik voor het krokusreces met kabinetsvoorstellen naar aanleiding van het rapport van de Stuurgroep Meijerink. De inrichting en vormgeving van het toezicht op woningcorporaties maakt daar onderdeel van uit. De vraag naar de invloed van corporaties bij het benoemen van onafhankelijke toezichthouders zal daarbij aan de orde komen.

Vraag van het lid Jansen (SP): Vindt u het in het kader van de commissie Meijerink acceptabel dat er geen afspraken worden gemaakt over de betaling van bestuurders en toezichthouders?

Het kabinet heeft uw Kamer voorstellen gedaan inzake de normering van de inkomens van bestuurders bij onder andere woningcorporaties. Hierbij heb ik aangegeven dat het kabinet inzet op harde inkomensplafonds in een coderegeling van de sector. Gegeven dit reeds in gang zijnde traject heeft de Stuurgroep Meijerink terzake geen (nadere) voorstellen gedaan.

Vraag van het lid Jansen (SP): Is de minister het ermee eens dat het inflatievolgend huurbeleid een «all-in»-plafond moet hebben, inclusief verhogingen bij mutaties (verhuizing bijvoorbeeld)?

Ik zie niets in een all-in plafond voor de jaarlijkse huurstijging en de huurstijging bij mutatie. Ik wil de huurstijging bij mutatie niet beperken. De mogelijkheden voor verhuurders om een lage huur op te trekken zijn, mede als gevolg van het inflatievolgende huurbeleid, zeer beperkt. Het optrekken van de huur bij nieuwe verhuring is de enige mogelijkheid. Verhuurders worden daarbij uiteraard beperkt door de maximale huurprijs. Ik constateer overigens dat de feitelijke huur gemiddeld 71% bedraagt van de maximale huurprijs. Een all-in plafond zou het verhuurders daarnaast onmogelijk maken bij renovatie/woningverbetering de huur pas bij nieuwe verhuring te verhogen.

Vraag van het lid Jansen (SP): Vindt de minister het acceptabel dat ook in de toekomst de Raad van Commissarissen zijn eigen opvolgers blijft aanwijzen?

De commissarissen van woningcorporaties worden benoemd door de Raden van toezicht/Raden van commissarissen zelf. In toenemende mate is overigens sprake van openbare werving van commissarissen. Ik zal in de kabinetsvoorstellen over het corporatiestelsel terugkomen op de regelgeving ten aanzien van het interne toezicht.

Vraag van het lid Jansen (SP): Klopt het dat de steekproefaantallen voor het onderzoek dat de belastingdienst uitvoert naar de hoogte van de huur voor toekenning van de huurtoeslag niet worden gehaald? Is de minister het ermee eens dat het in dat geval volstrekt onredelijk is dat een teveel aan huurtoeslag wordt teruggehaald bij de huurder? Moet dit niet bij de verhuurder?

In de brief d.d. 17 september 2007 (II, 2006–2007, 31 066, nr. 13) hebben de staatssecretaris van Financiën en de minister van WWI aangekondigd te streven naar een meer doelmatige aanpak van de redelijkheidstoets, waarbij steekproefsgewijs wordt nagegaan of de huurprijs waarvoor huurtoeslag wordt aangevraagd hoger is dan de maximale huurprijsgrens zoals vastgesteld aan de hand van het woningwaarderingstelsel. In de brief d.d. 29 mei 2008 (II, 2007–2008, 31 066 en 27 926, nr. 47) hebben de bewindspersonen aangegeven de wijze van de risicoselectie voor de redelijkheidstoets aan te passen, het aantal toetsen aanzienlijk te beperken en deze bij voorkeur te richten op het opsporen van excessen. Hieronder kan enerzijds worden verstaan het opsporen van huurprijzen die zeer ruim boven de maximale huurprijsgrens liggen en anderzijds het met meer nadruk richten van de redelijkheidstoets op verhuurders die bij herhaling (veel) te hoge huren in rekening brengen. De Belastingdienst heeft hiertoe een nieuwe wijze van steekproefselectie ontwikkeld, geënt op verschillende typen risicoprofielen. Deze nieuwe wijze van risicoselectie, die sinds 1 januari 2008 wordt toegepast, zal periodiek worden geëvalueerd en waar nodig verder worden verfijnd op basis van nieuwe ervaringsgegevens.

Dus hoewel de steekproefaantallen voor het onderzoek dat de Belastingdienst uitvoert kleiner zijn dan het aantal toetsen dat VROM vóór 2006 liet uitvoeren, worden deze onderzoeken gerichter ingezet. De uitvoering van de gerichte redelijkheidstoets verloopt naar wens.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Kunt u onderzoeken waar het mis gaat in de wijken?

Voor de analyse van waar het mis gaat in de wijken verwijs ik naar het Actieplan Krachtwijken van 16 juli 2007. Daarin wordt de eenzijdige opbouw van de woningvoorraad, de beperkte mogelijkheden voor sociale contacten, de hoge (jeugd)werkloosheid, de gebrekkige inburgering van nieuwkomers en de achterblijvende emancipatie en participatie van vooral niet westerse vrouwen genoemd als oorzaken van segregatie. Alle wijken die betrokken zijn bij de wijkenaanpak hebben daarnaast een gedegen analyse gemaakt van de eigen specifieke situatie. Op basis daarvan zijn werkafspraken gemaakt die momenteel worden uitgevoerd. Centraal daarin staan wijkgerichte inburgering en opvoedingsondersteuning, gedifferentieerd bouwen en investeren in sociale cohesie, werkgelegenheid, veiligheid, onderwijs en bewonersparticipatie.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Hoe gaan we verder met kwaliteitseisen ten aanzien van inburgeringscursussen? Deze worden in het Deltaplan inburgering niet gesteld.

De eis tot het halen van het inburgeringsexamen is op zich zelf al een kwaliteitseis. Op de kwaliteit van instellingen die de examens afnemen wordt toezicht gehouden. Verder hanteert de sector van cursusaanbieders zelf een keurmerk, waarbij getoetst wordt op kwaliteit. Tenslotte stellen gemeenten kwaliteitseisen in de aanbesteding van inburgeringscursussen.

Vraag van het lid Karabulut (SP): De tegenstelling waarom het gaat is niet zwart of wit, maar apart of samen. We moeten mensen met of zonder achterstanden niet concentreren in bepaalde wijken. Wij roepen u op daaraan te werken! Is de minister het eens met de stelling dat actieve bestrijding van segregatie het uitgangspunt van het integratiebeleid zou moeten zijn?

Sinds de jaren zeventig en tachtig hebben zich vooral laagopgeleide immigranten van de eerste generatie in elkaars buurt gevestigd, meestal in de goedkopere woningen die werden toegewezen door de gemeenten. Na verloop van tijd zijn de hoogopgeleide gezinnen weggetrokken naar gemengdere buurten met de betere huizen. Kansarmere huishoudens zijn noodgewongen achtergebleven in buurten met een eenzijdige voorraad sociale huurwoningen. Die concentratie heeft geleid tot een opeenhoping van achterstanden en omstandigheden die de kansen van mensen voor verdere ontwikkeling belemmeren, zoals problemen bij het leren van de Nederlandse taal en het behalen van goede schoolprestaties. Deze problemen vragen om een actieve aanpak.

Vandaar dat mij er veel aan is gelegen de woningbouwvoorraad in de wijken en buurten verder te variëren via stedelijke herstructurering, zoals mevrouw Karabulut ook suggereert in haar voorstellen tegen segregatie en gettovorming. Gemeenten krijgen hiervoor middelen. Ook het huisvestingsbeleid draagt bij aan een meer gedifferentieerde wijkbevolking. Gemeenten beschikken inmiddels over de mogelijkheid de vestiging van nieuwe bewoners in probleemwijken met een hoge concentratie lage inkomens te binden aan inkomensvereisten. Zoals

bekend is de gemeente Rotterdam hiertoe overgegaan en worden de effecten van dit beleid geëvalueerd. Ook creëren gemeenten huisvestingsmogelijkheden voor lage inkomens in de randgemeenten en experimenteren de G-4 met gescheiden wachtlijsten om de verdere segregatie op scholen tegen te gaan. Bovendien zorgt de wijkaanpak voor verbeteringen op het gebied van wonen, leren, werken, veiligheid en integratie.

Tegelijkertijd constateer ik ook dat wat zich over een periode van enkele decennia sluipenderwijs heeft voltrokken, niet met eenvoudige middelen is terug te draaien. Het probleem van segregatie is weerbarstig. We moeten nu samen met de scholen, ouders, gemeenten en wijken volharden in de genomen maatregelen, zodat de wijken en steden er over enkele jaren beter voor staan. Vooral de segregatie in het onderwijs is een probleem. De collega's van OCW zijn zich hiervan bewust. Gemeenten hebben de opdracht om hierover met scholen in gesprek te gaan. Dat levert te weinig op. Nu is er een plan van aanpak samen met de G4 in de maak. Amsterdam heeft inmiddels besloten om met dubbele wachtlijsten te gaan werken, één de voorstellen van mevrouw Karabulut. Ook in andere gemeenten gebeurt dit.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Wat zijn uw plannen met Marokkaanse en Antiliaanse Nederlanders? Wat gaat u doen met de verwijfsindex?

De kabinetsreactie op het advies van de Taskforce zal in het voorjaar naar de Tweede Kamer worden verzonden. Het advies van de taskforce richt zich op de periode 2010–2017. Voor 2009 heeft het kabinet middelen aan de gemeenten beschikbaar gesteld, overeenkomstig de bedragen die zij tot en met 2008 in het kader van de bestuurlijke arrangementen hebben gekregen. Het Kabinet werkt aan een beleidsbrief Marokkaans-Nederlandse probleemjongens. Het gaat daarbij enerzijds om het terugdringen van de problemen op gebied van overlast, criminaliteit en intimidatie die de samenleving ondervindt en anderzijds om het verbeteren van het toekomstperspectief van deze jongens. Ik streef ernaar dat de brief in januari naar uw Kamer kan worden gezonden.

Uw vraag naar mijn plannen met de verwijfsindex Antillianen kan ik helaas nog niet beantwoorden. Ik ben mij aan het oriënteren op de verschillende mogelijkheden en oplossingen en voer daartoe de komende weken nog gesprekken met verschillende bewindspersonen en de Antillianen gemeenten. Ik zal u na deze orientatie zo spoedig mogelijk op de hoogte stellen over de uitkomst van deze gesprekken.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Wat is het plan voor de wijken? Vogelaarbeleid of meer buurtagenten, vakscholen?

Het voornemen is om de wijkenaanpak ongewijzigd voort te zetten. Met meer nadruk op het opsporen en verspreiden van goede innovaties. Wat betreft overlastgevend jongeren gaat het om handhaven en investeren. In vrijwel alle wijkactieplannen speelt overlast een rol. In de charters met gemeenten zijn stevige afspraken gemaakt over de aanpak ervan. Onder andere door inzet van 500 extra wijkagenten en van straatcoaches. Tegelijkertijd wordt er geïnvesteerd in opvoedings-

ondersteuning, wijksholen en het voorkomen van schooluitval.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Bent u bekend met het onderzoek door de AIVD naar Salefistische centra in Nederland? Is u bekend dat de As-Sunna-moskee op haar website zich presenteert als instelling van algemeen nut waaraan giften fiscaal aftrekbaar zijn?

– Ja. De As Soenna Moskee is opgenomen op de lijst van Algemeen Nut Beogende Instellingen (ANBI's) die op de website van de Belastingdienst is gepubliceerd. Met het oog op de fiscale geheimhoudingsplicht van de Belastingdienst kan ik alleen een reactie in algemene zin geven.

– Kerkelijke instellingen komen, net als andere maatschappelijke organisaties die het algemeen nut beogen, in aanmerking voor de status van Algemeen Nut Beogende Instelling. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt naar de aard van de kerkelijke stroming waartoe de instelling behoort. De ANBI-status wordt bij beschikking verleend en geeft recht op giftenaftrek aan de kant van gevers en vrijstelling van successie- en schenkingsrecht aan de kant van de instelling.

– Aanvragen voor het verkrijgen van de ANBI-status worden ingediend bij de Belastingdienst. De aanvraag wordt getoetst aan een aantal in de regeling vastgelegde fiscale criteria. Voorts moet de werkzaamheid ten behoeve van het algemeen nut blijken uit de statuten en de praktische werkzaamheden van de instelling. Indien een ANBI niet meer voldoet aan de bij wet of de regeling gestelde eisen, kan de Belastingdienst de beschikking voor die instelling intrekken.

– Uw kamer is geïnformeerd over de invoering van de ANBI-regeling per 1 januari 2008. Ik verwijs daarvoor naar de brief van de staatssecretaris van Financiën van 9 oktober 2006 (Kamerstukken II 2006–2007, 30 800 IXB, nr. 5).

– U zult met de beantwoording van de vragen (2008Z08222/2080906710) van de leden Karabulut en Bashir (beiden SP) aan mijzelf en de staatssecretaris van Financiën over erkenning van de salafistische As-Soennah moskee als «algemeen nut beogende instelling» door de belastingdienst (Ingezonden 2 december 2008) nader worden geïnformeerd.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Wat gaat u doen met de kritiek op het plan van de taskforce Antillianen? Komt er nu een onderzoek naar het registreren van etniciteit, zoals aangekondigd door uw voorganger?

In de kabinetsreactie op het advies van de Taskforce Antillianen zal ook worden ingegaan op de kritiek op het rapport van de Taskforce en het weerwoord van de Taskforce daarop. De kabinetsreactie op het advies van de Taskforce zal in het voorjaar naar de Tweede Kamer worden verzonden.

Voor wat betreft uw vraag naar een onderzoek over registratie etniciteit kan ik u melden dat de discussie over registratie van herkomstgegevens, want daar hebben wij het over, een discussie is die uiterst zorgvuldig moet worden gevoerd. Het is daarbij van belang om onderscheid te maken tussen registratie van herkomstgegevens ten behoeve van de individuele hulpverlening en registratie van herkomstgegevens ten behoeve van het genereren van niet tot personen herleidbare

beleidsinformatie. Het betreft hier twee zeer verschillende registratiedoelen, waarvan de nut en noodzaak afzonderlijk dient te worden beoordeeld. Ik ben momenteel bezig mijn standpunt hierin te bepalen en zal u hierover in het voorjaar van 2009 informeren.

Dit staat los van de stand van zaken inzake de VIA/VIR waarover ik u zo spoedig mogelijk zal informeren.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Gaat u het aantal van 60 000 inburgeraars wel halen, wat is de stand? Sinds wanneer is bij het Ministerie bekend dat een achterstand bestaat, waarom is de TK niet geïnformeerd? Wat gaat u hieraan doen, gaat u het aantal bijstellen, verbindt u uw politieke lot hieraan?

Mijn voorganger heeft reeds op 10 oktober 2007 (Tweede Kamer, 2007–2008, 31 143, nr.2) aan uw Kamer laten weten dat het aantal inburgeraars dat in het jaar 2007 start met een inburgeringsprogramma, achterblijft bij de prognoses. Er is hard gewerkt aan het oplossen van de invoeringsproblemen o.a. via wijzigingen van de Wet Inburgering. In de ontwerp-begroting 2009 (Tweede Kamer 2008–2009, 31 700-XVIII, nr. 2, p. 12) is hier nogmaals op ingegaan. Met name in de vier grote gemeenten zijn in 2007 forse achterstanden opgelopen met het aantal deelnemers aan inburgering.

Op 13 november jl heb ik u een brief (Tweede Kamer, 2008–2009, 31 143, nr. 31) gestuurd waarin ik aangeef dat ik mij de komende weken mijn eigen beeld en mening wil vormen over de uitvoering van de inburgering en het bereiken van de voorgenomen ambities. Ik heb hierover inmiddels persoonlijk gesproken met de gemeente-bestuurders.

Ik zal u zo snel mogelijk een brief sturen en hoop dan met u hierover van gedachten te kunnen wisselen.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Moeten we eisen dat werkgevers taalcursussen gaan aanbieden aan Oost-Europese arbeidsmigranten?

Zie het antwoord op de vraag van Kamerlid Dijsselbloem, op pagina 51.

Vraag van het lid Karabulut (SP): Vindt u het goed dat Nederlandse imams door Marokko worden onderwezen over islam en radicalisering? Wat vindt u ervan dat Rabat een adviesraad instelt voor Nederlandse Marokkanen? Hoe staat u tegenover deze bemoeienis vanuit landen van herkomst?

– Het uitgangspunt van het kabinet is dat het contact tussen migranten die hier wonen en de overheid van hun land van herkomst altijd vrijwillig moeten plaatsvinden en geen enkele belemmering geldt vormen voor hun integratie in Nederland. Dit geldt dus ook voor de Adviesraad voor de Marokkaanse gemeenschap in het buitenland (CCME). Het kabinet staat – net als een deel van de Marokkaanse Nederlandse gemeenschap – kritisch tegenover de Raad. Nederlandse onderdanen dienen immers in eerste plaats als Nederlanders benaderd te worden. In de beantwoording op de door de kamerleden Van Toorenburg (CDA) en Wilders/Fritsma (PVV) gestelde schriftelijke kamervragen over de Adviesraad voor de Marokkaanse gemeenschap in het buitenland (CCME) zal in overleg met de minister van

Buitenlandse Zaken op dit vraagstuk nader worden ingegaan.

– Indien geestelijken op vrijwillige basis kennis willen uitwisselen met een vreemde mogendheid dan zijn zij daarin vrij. Nederland kent immers de vrijheid van godsdienst en de scheiding van kerk en staat. Een fundamenteel onderdeel van de godsdienstvrijheid is de bevoegdheid van organisaties om naar eigen inzicht hun religie vorm te geven.

Vraag van het lid Jansen (SP): Kan de minister toezeggen dat aan deze asociale heffing (projectsteun) met ingang van 2009 een einde gemaakt wordt?

Die toezegging doe ik niet. Wat ik u wel wil toezeggen (in lijn met wat mijn ambtsvoorganger in het Algemeen Overleg van 13 november jl. heeft toegezegd), is dat ik op basis van een advies van het CFV- in het voorjaar zal bezien of de mix (aantal woongelegenheden/WOZ-waarde woongelegenheden) die ten grondslag ligt aan de heffing in 2009 zal worden aangepast als het gaat om het vermogensbestand. Die mix is voor 2008 bepaald op 50/50. In 2010 zal ik het Besluit CFV waar het gaat om de bijzondere projectsteun in algemene zin evalueren, waarbij ik ook aandacht zal besteden aan draagvlak en effecten/relaties naar de vermogenspositie van corporaties. Uitgangspunt blijft wel dat de corporaties met bezit buiten de 40 wijken 75 miljoen euro bijdragen aan de additionele inzet van 250 miljoen euro per jaar door de corporaties met bezit in de 40 wijken.

Vraag van het lid Jansen (SP): Kan de minister beloven dat alle gemeenten, ook de kleinere, na 2010 recht houden op stadsvernieuwingsbudgetten die minstens gelijk zijn aan die van de lopende periode?

Stedelijke vernieuwing, sinds het jaar 2000 de opvolger van de klassieke stadsvernieuwings, is voor alle gemeenten beschikbaar. De 31 rechtstreekse gemeenten ontvangen hun budget direct van het rijk; de kleinere gemeenten door tussenkomst van de provincies. In de brief over het nieuwe stedenbeleid van 24 oktober jl. is aangegeven dat de middelen voor fysiek (stedelijke vernieuwing) afnemen voor de komende investeringsperiode 2010–2014. Ik kan dus niet beloven dat alle gemeenten in gelijke mate recht behouden op budget.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Bent u het er mee eens om het GSB-budget selectiever, naar noodzaak, in te zetten? En daarbij steden met een overmaat aan sociale huurwoningen die nog in deze sector willen bouwen van ISV- en GSB- middelen uit te sluiten?

Ik ben het er mee eens dat ISV/GSB budgetten selectiever ingezet moeten worden. De verdeling van de middelen vindt plaats op basis van objectieve verdeelsleutels. Voor het ISV is het in principe niet de bedoeling dat het geld direct aan ingrepen in de woningvoorraad wordt uitgegeven. De kosten daarvan dienen in principe voor rekening te komen van de marktpartijen. ISV geld is met name bedoeld voor ingrepen in de openbare ruimte en om het proces te faciliteren.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de minister het eens met de stelling dat er meer kleinschalige locaties beschikbaar moeten komen, in het bijzonder voor

particulier opdrachtgeverschap? Is de minister bereid met betrokken partijen te spreken?

Particulier opdrachtgeverschap vind ik in veel gevallen een goede oplossing voor kleinschalige bouwlocaties. Er is inmiddels voldoende instrumentarium voor de bevordering van eigenbouw. Met de nieuwe Wet R.O. (Grondexploitatiewet) kunnen gemeenten namelijk, in het kader van nieuwe bestemmingsplannen, delen van een plangebied reserveren voor eigenbouw-kavels. Dit betekent dat – daar waar eventueel geen kleinschalige locaties aanwezig zijn – delen van grotere woningbouwlocaties bestemd kunnen worden voor particuliere opdrachtgevers. Deze mogelijkheid heeft de gemeente ook voor gronden die in bezit zijn van projectontwikkelaars. Daarom ligt de bal nu primair bij de gemeenten. Indien noodzakelijk zal ik ook zeker met betrokken partijen hierover spreken.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Bent u bereid BLS-middelen in te zetten voor de bouw van kwalitatief betere en duurdere woningen?

In mijn brief van 28 november 2008 aan u en de BLS budgethouders heb ik aangegeven dat ik mij raadpleeg om de resterende vrijvallende BLS middelen op effectieve wijze in te zetten. Hierbij betrek ik ook de te maken verstedelijkingsafspraken voor de periode 2010–2020. De exacte uitvoering wordt in dat kader bezien.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Kan de Minister toezeggen met een speedplan ter vermindering van de regeldruk te komen?

De voornemens ter vermindering van regeldruk op het terrein van WWI maken onderdeel uit van het VROM/WWI werkprogramma «Slimmer, Beter, Minder» dat uw Kamer op 5 november jl. is aangeboden (29 383, nr. 117).

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Kunt u duidelijkheid geven over maatregelen tegen de gevolgen van de financiële crisis?

Zie hiervoor het antwoord op de vraag van de heer Van Bochove over het pakket van maatregelen n.a.v. de financiële crisis, op pagina 4.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Bent u bereid te komen tot een herinrichting van de Vogelzucht heffing?

In lijn met wat mijn ambtsvoorganger in het Algemeen Overleg van 13 november jl. heeft toegezegd zal ik – op basis van een advies van het CFV – in het voorjaar bezien of de mix (aantal woongelegenheden/WOZ-waarde woongelegenheden) die ten grondslag ligt aan de heffing in 2009 zal worden aangepast als het gaat om het vermogensbestand. Die mix is in 2008 bepaald op 50/50. In 2010 zal ik het Besluit CFV waar het gaat om de bijzondere projectsteun in algemene zin evalueren, waarbij ik aandacht zal besteden aan draagvlak en effecten/relatie naar de vermogenspositie van corporaties. Uitgangspunt blijft wel dat de corporaties met bezit buiten de 40 wijken 75 miljoen euro per jaar bijdragen aan de additionele inzet van 250 miljoen euro per jaar door de corporaties met bezit in de 40 wijken.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Kan de Kamer de invoeringswet Wabo begin 2009 tegemoet zien?

Mede namens mijn collega Minister Cramer kan ik u meedelen dat het streven is om de Invoeringswet Wabo in het voorjaar van 2009 aan de Tweede Kamer aan te bieden.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de minister bereid bij toekomstige woningbouwafspraken te sturen op bouw in duurdere huur- en betaalbare koopsegment, om de doorstroming op gang te brengen?

De situatie op de regionale woningmarkten is sterk gedifferentieerd, van krimpregio's tot gebieden waar de woningmarkt gespannen blijft. In de voorbereidingen van de verstedelijkingsafspraken voor de periode tot 2020 zal ik samen met de regionale partijen per regio nagaan of en hoe bevordering van doorstroming het beste aangepakt kan worden.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Kunt u aangeven wanneer, liefst zo snel mogelijk, u met duidelijkheid komt over de rijksbijdragen in het stedenbeleid na 2010 en de verstedelijkingsopgave?

Over de precieze omvang van de financiële inzet van het Rijk in het stedenbeleid zal in het komende voorjaar in het kabinet in het kader van de begroting 2010 besluitvorming plaatsvinden. Ook de eventuele budgettaire gevolgen van de nieuwe verstedelijkingsafspraken kunnen in de begrotingsvoorbereiding voor 2010 aan de orde komen.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Bent u bereid de nationale hypotheekgarantie tijdelijk te verhogen naar 350 000 euro?

Het kabinet volgt de ontwikkelingen op de voet. Zoals de premier onlangs aan de Tweede Kamer heeft geschreven in de brief van 21 november jl. over de gevolgen van de kredietcrisis voor de reële economie, is het kabinet van mening dat de situatie op de woningmarkt op dit moment nog geen aanleiding geeft om het bestaande instrumentarium verscherpt in te zetten.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): In het debat met de TK heeft u aangegeven dat de woningbouwproductie tot 2012 ondanks de financiële crisis niet zal inzakken. Volgens antwoorden op schriftelijke vragen is dit wel het geval. Graag duidelijkheid: welk scenario wordt het?

Tijdens het begrotingsonderzoek heb ik aangegeven dat de kabinetsdoelstelling van 80 tot 83 000 woningen voor de periode 2007 tot en met 2011 *gemiddeld* genomen gehaald kan worden. Ik heb uw Kamer daarbij een brief toegezegd over de voortgang van de woningbouw en de verwachtingen voor de komende jaren. Deze brief heb ik u vrijdag 28 november jl. gestuurd. In de bij deze brief gevoegde bouwprognoses 2008 – 2013 zijn onderstaande cijfers opgenomen. Bij deze cijfers is rekening gehouden met drie scenario's (hoog, midden en laag) voor wat betreft de economische ontwikkeling. Daarbij is het effect van de kredietcrisis zo goed mogelijk ingeschat maar de onzekerheidsmarges zijn dit jaar groter dan andere jaren.

*Tabel 3 Woningproductie in drie scenario's 2008–2013 (incl. productie anderszins)
Realisaties tot 2007, korte termijn verwachting 2008 en 2009 en scenario's 2010–2013*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	07–11 gem.
Hoog x 1000				87	82	79	81	86	91	83
Midden x 1000	74,4	79,7	87,5	87	82	77	78	82	87	82
Laag x 1000				87	82	75	70	74	80	80

Bron: TNO/VROM.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Bent u bereid dubbele hypotheekrente-af trek te verlengen van 2 naar 3 jaar?

Dit is in de huidige regeling al mogelijk. Op dit moment bedraagt de periode minimaal twee jaar en maximaal drie jaar (afhankelijk van moment van aankoop/verkoop). Naar verwachting zullen weinig mensen niet in staat zijn om hun huis binnen deze periode te verkopen.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Bent u bereid tot een verlaging van de overdrachtsbelasting?

Het kabinet is van mening dat de situatie op de woningmarkt op dit moment geen aanleiding geeft om het bestaande instrumentarium aan te passen. Het kabinet volgt de ontwikkelingen op de woningmarkt wel op de voet. Daarnaast is bij het coalitie-akkoord afgesproken dat deze kabinetperiode de fiscale behandeling van de eigenwoning ongewijzigd wordt gelaten.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de Minister het eens dat naast taalbeheersing, het hebben van werk de belangrijkste randvoorwaarde is voor succesvolle integratie?

Voor duurzame participatie in de Nederlandse samenleving is werken heel belangrijk. In mijn beleid komt dat ook tot uitdrukking. In het Deltaplan Inburgering is de ambitie opgenomen dat 80% van de inburgeringstrajecten een dual karakter zal krijgen. Dit dual karakter ziet niet alleen op de combinatie van inburgering met werk, maar ook met een beroepsopleiding of andere vormen van participatie zoals vrijwilligerswerk of andere vormen van maatschappelijke participatie. Voor een succesvolle integratie is deelname aan de samenleving in brede zin heel belangrijk.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de minister bereid invulling te geven aan lik-op-stuk beleid t.a.v. ontspoorde jongeren? Wil de minister onderzoek doen naar nieuwe strafmaatregelen en naar de vraag in hoeverre deze bijdragen aan het op de rails krijgen van deze jongeren?

De Ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zijn eerste aanspreekpunt wanneer het gaat om juridische sancties. Lik op stuk beleid en

snelrecht behoren tot de mogelijkheden en zijn gericht op het snel corrigeren en/of bestraffen. Juist in de straatcultuur die veel invloed heeft op met name Marokkaans- en Antilliaans-Nederlandse jongeren, is dat van belang vanwege het vacuum dat ontstaat doordat deze jongens niet voldoende worden gecorrigeerd door hun omgeving. Voor deze jongens is duidelijkheid nodig. Het verbeteren van de effectiviteit van straffen heeft de aandacht van de Minister van Justitie omdat de recidive onder jongeren, met name onder Marokkaans-Nederlandse en Antilliaans-Nederlandse jongens, hoog is. Hierbij wordt ook gekeken naar strafbeleving en wordt een koppeling gelegd tussen straf en gedragsbeïnvloeding om te voorkomen dat jongeren terugvallen in hun oude gedrag.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de minister bereid in het belang van de integratie zich in het kabinet hard te maken voor de aanscherping van toelatingseisen?

In het voorjaar van 2009 zal de evaluatie van de huidige inkomenseisen en leeftijdseisen in het kader van gezinsvorming en -hereniging, die op dit moment in opdracht van de Staatssecretaris van Justitie wordt uitgevoerd, worden afgerond. De Kamer zal uiteraard over de uitkomsten worden geïnformeerd. Daarnaast is momenteel de uitvoering van de wetsevaluatie in volle gang, waarin onder andere het effect van de wet op inburgering in Nederland wordt onderzocht, mede als enkele juridische en financiële aspecten. De resultaten hiervan zullen in het voorjaar van 2009 bekend worden. De evaluatie van de Wet inburgering in het buitenland en de evaluatie die door Justitie wordt uitgevoerd, kennen een gelijke planning. De uitkomsten van genoemde onderzoeken bieden voldoende basis om het gesprek met uw Kamer aan te gaan over deze onderwerpen en te bezien of een aanscherping van de toelatingseisen noodzakelijk dan wel mogelijk is.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de Minister bereid om werken noodzakelijk te maken voor integratie?

Het kabinet vindt het heel belangrijk dat mensen deelnemen aan de arbeidsmarkt en wil ook zoveel mogelijk bevorderen dat mensen de juiste bagage hebben om deel te nemen aan de arbeidsmarkt. Hiertoe zet het kabinet verschillende instrumenten in. De belangrijkste zijn:

- Inburgering: In het Deltaplan inburgering is de ambitie opgenomen dat 80% van de inburgeringstrajecten een dual karakter zal krijgen (bestaande uit 6 participatiedoelen te weten (reïntegratie, werk, ondernemerschap, (beroeps)opleiding, vrijwilligerswerk en opvoedingsondersteuning). Dit draagt er onder meer aan bij dat migranten beter zijn toegerust op de arbeidsmarkt.
- Leerwerkplicht: het kabinet wil zoveel mogelijk jongeren stimuleren een baan te vinden of een opleiding te volgen. Daarom komt het kabinet met een plan om jongeren onder de 27 jaar te verplichten om te werken, te leren, of beide te combineren. Zij kunnen dan geen beroep meer doen op de bijstand. Het wetsvoorstel is op 18 november jl. aan de Tweede Kamer aangeboden.
- EVC-trajecten: het kabinet zet in op het bevorderen van EVC-trajecten (Erkennen van Verworven Competenties). EVC beoogt de erkenning, waardering en verdere

ontwikkeling van wat een individu heeft geleerd in elke mogelijke leeromgeving. EVC wil bereiken dat mensen nieuwe en/of betere kansen op werk krijgen.

- Aanval op de uitval: Het afronden van een opleiding op minimaal mbo2-niveau is een voorwaarde voor het hebben van goede kansen op de arbeidsmarkt. Daarom zet het kabinet in op het tegengaan van voortijdig schoolverlaten. Met het programma Aanval op de Uitval neemt het kabinet belangrijke stappen om de schooluitval tegen te gaan. Zo is de kwalificatieplicht ingevoerd, de registratie van schooluitval verbeterd en zijn er convenanten gesloten met de regio's.

- Iedereen doet mee: actieprogramma van het kabinet -en de partners- om het niveau van arbeidsparticipatie te bevorderen, mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt aan de slag te helpen en het aantal vrijwilligers en mantelzorgers uit te breiden. Daarnaast wil het kabinet gemeenten stimuleren om aandacht te geven aan groepen mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, in het bijzonder allochtone vrouwen. Veel van hen zijn niet uitkeringsgerechtigden. Om hen tot werken te bewegen heeft mijn collega van SZW afspraken gemaakt met de VNG voor een extra financiële prikkel voor gemeenten voor elke aan werk geholpen nutter. Doel is om uiteindelijk 10 000 nuggers extra aan het werk te helpen (bovenop de reeds bestaande doelstelling van 25 000).

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de minister bereid om ervoor te zorgen dat er een aanwijzing komt voor de procureur-generaal die het mogelijk maakt om op basis van artikel 131 WB-strafrecht de aanpak van opruiende salafistische imams mogelijk te maken en tot vervolging over te gaan?

- De Minister van Justitie is in deze eerst verantwoordelijke.

- Het Openbaar Ministerie voert reeds een actief vervolgingsbeleid inzake de bestrijding van haatzaaien. Dit is onder andere gebaseerd op de Aanwijzing Discriminatie (Stcrt. 2007, 233) en het OM Beleidsplan Perspectief op 2010. In beide wordt aangegeven dat het bestrijden van haatuitingen (in de vorm van opruiing en het aanzetten tot haat en geweld) artikel 137d van het Wetboek van Strafrecht, nadrukkelijk prioriteit heeft.
- De strafbaarstelling inzake opruiing (artikel 131 van het Wetboek van Strafrecht) is bijzonder ruim. Uit de jurisprudentie en de rechtspraak blijkt niet dat opruiing als strafbaarstelling tekortschiet of onvoldoende duidelijk is. Straftbaar is gesteld opruiing tot enig strafbaar feit. Ook opruiing tot een overtreding is derhalve strafbaar (met inbegrip van APV-voorschriften e.d.). Wanneer het niet naleven van een wettelijk voorschrift volgens de wet een strafbaar feit oplevert, is het ophitsten daartoe eveneens een strafbaar feit. Zijn wettelijke voorschriften niet voorzien van een strafsancie, dan is opruiing tot die gedragingen niet strafbaar. Dat ligt ook niet voor de hand. Het is niet logisch opruiing strafbaar te stellen tot feiten die op zichzelf niet strafbaar zijn. De vraag is ook welke bedreiging uitgaat van opruiing tot een niet strafbaar gesteld feit of zonder aanduiding van concreet handelen.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de Minister bereid er voor te zorgen dat er één begeleider per probleemgezin komt, met doorzettingsmacht?

Basis voor succesvolle hulpverlening aan multiproblematiek in gezinnen is afstemming tussen hulpverleners en samenwerking in de aanpak. Dat ben ik volmondig met u eens. Ik merk daarbij overigens wel op dat het ingrijpen in de keten veel zorgvuldigheid vereist. In een experiment dat binnenkort in een aantal gemeenten van start gaat («achter de voordeur») worden modellen voor gemeenten ontwikkeld om in de praktijk tot «één gezin één plan» te komen.

In een experiment in het kader van het Actieplan Krachtwijken dat binnenkort in een aantal gemeenten van start gaat (Achter de voordeur), worden modellen voor gemeenten ontwikkeld om in de praktijk te komen tot «één gezin één plan», «één gezinscoach per gezin met mandaat» en een «financieringsmodel» voor deze aanpak. Er zal tevens worden gekeken welke welke «drang- en dwang» mogelijk er zijn om daadwerkelijk achter de voordeur te komen.

In het wetsvoorstel Centra Jeugd en Gezin wordt de coördinatie van de zorg geregeld. In dat wetsvoorstel, dat mijn collega minister Rouvoet binnenkort naar de Tweede Kamer zal sturen, zal de doorzettingsmacht richting (andere) instellingen worden geregeld.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de minister bereid om partners van EU-onderdanen te laten vallen onder onze toelatingseisen ten aanzien van het land waar zij zelf vandaan komen?

Toelatingseisen en het vreemdelingenbeleid liggen uiteraard op het terrein van de Staatssecretaris van Justitie. Zij heeft onlangs in het algemene overleg JBZ raad en de begrotingsbehandeling van het ministerie van Justitie aangegeven dat de Europese richtlijn voor vrij verkeer van personen (2004/38/EG) geen ruimte biedt tot het stellen van toelatingseisen aan partners van EU-onderdanen die gebruik maken van hun gemeenschapsrecht in een EU-lidstaat. Dit is opnieuw gebleken naar aanleiding van de uitspraak van het Europese Hof in de zaak Métock, waarin het Hof onder andere concludeerde dat iedere derde lander die getrouwd is met een EU-onderdaan het recht heeft om samen met deze EU-onderdaan in een andere lidstaat te verblijven indien de EU-onderdaan gebruik maakt van het vrij personenverkeer, ongeacht het moment waarop en de locatie waar de derde lander is getrouwd met de EU-onderdaan.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Is de minister bereid te pleiten voor Europese normen (inzake toelatingseisen) in deze?

Als het gaat om de toelatingseisen voor gezinsvormers en -herenigers uit derde landen, moet ik constateren dat dit het terrein van de Staatssecretaris van Justitie betreft. De harmonisatie van het toelatingsbeleid van de verschillende lidstaten, staat overigens wel onder voortdurende aandacht van de Europese commissie, ook onder het huidige Franse voorzitterschap.

Vraag van het lid Van der Burg (VVD): Kan de minister voor 1 april 2009 een overzicht geven van organisaties die subsidie hebben ontvangen ter bevordering van de integratie (van wie ontvangen, welk doel, effectiviteit)?

Ik ben bereid en in staat om een overzicht te verstrekken

van de subsidies die vanuit WWI zijn verstrekt met het oog op de bevordering van integratie. Het gaat daarbij om klassieke subsidieregelingen, waarvoor aanvragers een aanvraag indienen en vervolgens wordt bekeken of hiervoor subsidie wordt toegekend. Ik kan u dan tevens de evaluatie van de Regeling ruimte voor Contact doen toekomen. Daarnaast kan ik u inlichten over de betalingen vanuit WWI aan maatschappelijke organisaties – niet zijnde gemeenten – die voor WWI opdrachten verrichten en beleidsmaatregelen uitvoeren. Deze organisaties worden betaald voor hun activiteiten via het subsidie-instrument.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Is de minister van plan maatregelen te nemen (OVb, NHG) om de doelstelling van 80 000–83 000 nieuw te bouwen woningen per jaar te gaan halen?

Zie het antwoord op de vraag van de heer Van Der Staaij op pagina 70.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Hoe gaat de minister het doel waarmaken tegen de achtergrond van het feit dat corporaties de afgelopen jaren slechts 45% van hun beloftes qua woningbouw hebben waargemaakt?

Allereerst merk ik op dat, anders dan in de pers is gesuggereerd, geen sprake is van beloftes maar van prognoses die corporaties hebben opgesteld. Zij ramen hiermee investeringen die door allerlei factoren niet in zijn geheel volgens planning tot stand komen. Het gegeven dat een deel van die prognoses niet in het voorziene jaar tot stand wordt gebracht zegt nog niets over de absolute realisatiecijfers in dat jaar. In het algemeen is sprake van vaak zeer ambitieuze voornemens bij woningcorporaties. Het CFV heeft een realisatie-index opgesteld om corporaties te confronteren met hun (on)vermogen om prognose en realisatie te matchen. Samen met het CFV spreek ik corporaties niet alleen nadrukkelijk aan op het realiseren van meer woningen, maar ook op het adequaat prognosticeren.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Migranten krijgen in de probleemwijken geen gelegenheid om aan elkaar te wennen. Wat is de visie van de minister hierop?

Participatie van migranten begint bij het spreken van de Nederlandse taal en kennis van de Nederlandse samenleving, het gaat er om dat mensen met elkaar kunnen samen leven in een wijk. Integratie komt in de wijken tot stand op de arbeidsmarkt, op school en in de vrije tijd. Daarom zet dit kabinet in op een integrale aanpak waarbij elementen als inburgering, opvoedingsondersteuning, emancipatie, sociale cohesie, onderwijs, werk met elkaar verbonden zijn. En niet te vergeten preventie en repressie, als er sprake is van een onveilig leefklimaat of van criminaliteit.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Is de minister het ermee eens dat er inmiddels 20 000 woningen zijn vergeven aan «pardonners», met als gevolg dat hierdoor vele andere woningzoekenden veel langer moeten wachten op een woning?

Mijn ambtsvoorganger heeft u hierover op 30 juni 2008 een brief gestuurd (Kamerstukken II, 2007–2008, 31 018, nr. 42). Daarin meldde zij dat de Taskforce Huisvesting Statushouders geen signalen had die op een omvangrijke problematiek duidde wat betreft verdringing, maar dat verdringing niet kan worden uitgesloten. En gezien de systematiek, die ertoe leidt dat alle gemeenten in Nederland naar rato van het aantal inwoners een taakstelling hebben voor het huisvesten van gepardonneerden, wordt het probleem eerlijk over Nederland verdeeld. Een en ander is een gevolg van de keuze die dit kabinet heeft gemaakt voor een generaal pardon. Het kabinet is daarin gesteund door een meerderheid van de Tweede Kamer.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Klopt het dat er € 90 miljoen extra is vrijgemaakt om allochtonen te stimuleren om in te burgeren?

In 2009 wordt in het kader van het Deltaplan Inburgering € 90 mln toegevoegd aan het budget voor inburgering. Dit bedrag is bestemd voor extra inburgeringsvoorzieningen, het stimuleren van duale trajecten en het verbeteren van de kwaliteit van de inburgering.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Wat gaat u doen aan gemeenten die niet de Wet Inburgering handhaven?

De uitvoering van de Wet inburgering, is zoals bekend, om diverse redenen moeizaam op gang gekomen. Gemeenten worden ondersteund door aanjaagteams. Het gaat beter, maar we zijn er nog niet. Nu de uitvoering steeds beter op gang komt, wordt ook de handhaving van de wet t.o.v. onwillige inburgeringsplichtigen een steeds belangrijker element van deze uitvoering. Ik ben het met u eens dat gemeenten bij onwillige inburgeringsplichtigen de sancties van de wet moeten toepassen. Ik heb daar al met gemeenten over gesproken.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Wat gaat u doen aan gemeenten die de eigen bijdrage afschaffen?

Zie het antwoord op de vraag van dhr. Fritsma op pagina 40.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Is het nog verplicht om in te burgeren?

Het verplichtende karakter van de Wet inburgering is sinds de inwerkingtreding van de wet niet alleen hetzelfde gebleven, maar zal na inwerkingtreding van het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet inburgering, dat nu in behandeling is in de Eerste Kamer (kamerstukken I 2207/08, 31 318, A), nog worden uitgebreid. In dat wetsvoorstel is namelijk geregeld dat gemeenten de bevoegdheid krijgen om bij verordening te bepalen dat inburgeringsvoorzieningen direct kunnen worden opgelegd. Dat betekent dat inburgeringsplichtigen een inburgeringsvoorziening van de gemeente niet meer kunnen weigeren.

Vraag van het lid Verdonk (Verdonk): Vindt de minister fietsen ook zo belangrijk voor inburgering?

Doel van de inburgering is sinds de jaren negentig dat mensen zich kunnen redden in Nederland. Ze moeten de

taal beheersen en kennis hebben van de Nederlandse samenleving. De fiets is een vast bestanddeel geworden van de Nederlandse cultuur. Allochtonen pakken echter veel minder vaak de fiets dan autochtone Nederlanders, zo is vorig jaar gebleken uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau en het landelijke kenniscentrum Fietsberaad.

Fietsen is een kenmerkend onderdeel van de Nederlandse gewoonten. Ik kan mij dan ook goed vinden in de waarde die mevrouw Verdonk hecht aan het leren fietsen. Tegelijkertijd meen ik dat de inburgering als eerste stap bij de integratie in Nederland zich met name dient te richten op het ontwikkelen van taalvaardigheid en het leren over de Nederlandse samenleving. Ontwikkeling van kennis en vaardigheden op deze gebieden zijn de sleutel tot participatie. Ik acht het kunnen fietsen een minder grote waarborg voor duurzame participatie.

Motie-Dijsselbloem c.s. over informatie over specifieke problemen binnen specifieke bevolkingsgroepen (31 700-XVIII, nr. 31) **2877, 2892**

Motie-Dijsselbloem/Van Toorenburg over een gezamenlijke aanpak met Romagemeenten (31 700-XVIII, nr. 32) **2877, 2892**

Motie-Dijsselbloem c.s. over taalcursussen op ETV (31 700-XVIII, nr. 33) **2877, 2892**

Motie-Depla/Ortega-Martijn over opname van het recht op een lokaal handvest in het BBSH (31 700-XVIII, nr. 34) **2879/2880, 2892**

Motie-Fritsma over de erkenning dat de migratieproblemen niet zijn op te lossen met de huidige hoge instroom van immigranten (31 700-XVIII, nr. 35) **2880/2881, 2892**

Motie-Fritsma over intrekking van het plan voor een overzeese prachtwijk op Curaçao (31 700-XVIII, nr. 36) **2881, 2892**

Motie-Fritsma over het verlies van de verblijfsvergunning bij het verwijtbaar niet afmaken van de inburgeringscursus (31 700-XVIII, nr. 37) **2881/2882, 2892**

Motie-Fritsma over het niet langer financieren van inburgeringscursussen met belastinggeld (31 700-XVIII, nr. 38) **2882, 2892**

Motie-Fritsma over het uitspreken door de regering dat de boerka niet in de Nederlandse samenleving thuishoort (31 700-XVIII, nr. 39) **2882, 2892**

Motie-Ortega-Martijn c.s. over aanpassing van bekostigingsstelsels van voorzieningen (31 700-XVIII, nr. 40) **2884, 2892**

Motie-Ortega-Martijn/Depla over onderzoek naar aanpassing van het BHW (31 700-XVIII, nr. 41) **2884/2885, 2892**

Motie-Ortega-Martijn over uitwerking van het plan voor een zichzelf in stand houdend fonds (31 700-XVIII, nr. 42) **2885, 2893**

Motie-Ortega-Martijn c.s. over een tweejaarlijks onderzoek naar de participatie van inburgeraars (31 700-XVIII, nr. 43) **2885, 2893**

Motie-Dibi/Van Gent over de mogelijkheden van «job on the block» (31 700-XVIII, nr. 44) (afgevoerd) **2885, 2893, 2898**

Motie-Dibi/Van Gent over goedkopere huisvesting voor studenten in ruil voor vrijwilligerswerk (31 700-XVIII, nr. 45) **2886, 2893**

Motie-Dibi over het niet verschillend straffen op basis van etniciteit (31 700-XVIII, nr. 46) **2886, 2893**

Motie-Van der Ham over de aangekondigde visie op de woningmarkt (31 700-XVIII, nr. 47) **2888, 2893**

Motie-Van der Ham/Depla over verbetering van het systeem van executieveilingen (31 700-XVIII, nr. 48) **2888, 2893**

Motie-Van der Staaij/Ortega-Martijn over melding van geweld en intimidatie tegenover geloofsafvalligen (31 700-XVIII, nr. 49) **2889, 2893**

Motie-Verdonk over de toezegging dat 60 000 mensen op 31 december 2009 het inburgeringsexamen hebben afgelegd (31 700-XVIII, nr. 50) **2889, 2893**

Motie-Verdonk over opheffing van de ANBI-status van de As-Soennahmoskee (31 700-XVIII, nr. 51) **2889, 2893**

Handelingen

Tweede Kamer

De Handelingen zijn het woordelijk verslag van de vergaderingen van Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De afleveringen (vergaderedities) van de Handelingen bevatten het verslag van de vergadering(en).

Er zijn twee reeksen vergaderedities: een met Handelingen van de Eerste Kamer en een met Handelingen van de Tweede Kamer.

De prijs van een vergadereditie van de Tweede Kamer bedraagt € 0,24 per pagina, eenzelfde prijs geldt voor de vergadereditie van de Eerste Kamer.

U kunt zich ook abonneren op de Handelingen. In dit abonnement ontvangt u alle vergaderedities van de Eerste en Tweede Kamer.

De prijs in abonnement bedraagt € 0,11 per pagina.

Bestelling van losse nummers en opgave van abonnementen:
Sdu Servicecentrum Uitgeverijen
Postbus 20014
2500 EA Den Haag

Telefonische bestellingen:
abonnementen en
losse nummers: 070 - 378 98 80
per fax 070 - 378 97 83